

Bir Komutanın Gözünden ÇANAKKALE SAVAŞLARI

DERLEYEN

CEMALETTİN YILDIZ

MART-2007
ÇANAKKALE

Cemalettin Yıldız

1954 yılında Çanakkale-Ezine Akköy’de doğdu. 1974 yılında Çanakkale erkek ilköğretim okulundan mezun oldu. 1988 yılında A.Ö.F Eğitim ön lisans programını tamamladı.

27 yıl Anadolunun çeşitli yörelerinde sınıf öğretmenliği görevini yerine getirerek,2001 yılında emekli oldu.

Çanakkale kahramanlarının sevdalısidir. İlk çalışması olan “Çanakkale Seddülbahir Kahramanları” adlı kitabını 2003 yılında yayınladı. İkinci eseri Ocak 2006'da yayınladığı “Çanakkale Arıburun Kahramanları” oldu. Gelibolu yarımadası Tarihi Milli Parkı Tarih, Kültür Danışma kurulundaki çalışmaları yanında, Çanakkale savaşlarıyla ilgili araştırmalarına devam etmektedir. Gelen ziyaretçilere Çanakkale savaş alanları uzmanlığı ve kılavuzluğu görevini sürdürerek yardımcı olmaktadır.

İSBN:

Hazırlayanlar: Nebahat (Efe) Yıldız
Cemalettin Yıldız

Sayfa Düzeni : Kenan ERCAN

Kapak Resmi :Salim Mutlu Arşivi(Küçük Anafarta Köyü Topçu Gözetleme Mevkii)

Kapak Düzeni :Kenan ERCAN

Baskı:Emre Basımevi-İzmir(0232-484 64 71)

İrtibat Tel: 0533 317 4760 - 0286 212 24 17

Konferans metinlerinin Osmanlıcadan günümüz Türkçesine çevirideki katkılarından dolayı Em. Öğrt Süleyman Türkyılmaz'a ve Em. Öğrt. İhsan Pala'ya teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

1-Biyografi.....	1
2-Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey'in Eserleri.....	3
3-1919 Harbiye Konferansı.....	5
4-1926 Şehiremini Konferansı.....	121
5-1928 İzmir Konferansı.....	159
6-Taarruz ve Savunma Haritaları.....	241
7-Kaynakça.....	256

ÖNSÖZ

Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey
(1886-14/15 Temmuz 1928)

Birinci Cihan Harbinin en dramatik Savaş alanı Çanakkale'nin kanlı cephesi Seddülbahir bölgesinde Güney Bölge Karargah Kurmayı görevini harbin sonuna kadar sürdürmüştür. Ardından 6. Tümen erkan-ı harbi görevini Irakta İngilizlerle, İran'da Ruslarla savaşıarak devam ettirmiştir. İstiklal harbinde 6. kolordu Kurmay Başkanı olarak düşman İzmir'den denize dökülene kadar ön cephede vuruşur. Kader son oyununu yine İzmir'de oynar. Müstahkem mevki komutanı iken kendi askerinin bir kaza kurşunuyla Şehit olur.

Harp tarihi konusunda birçok eserinin yanında onlarca çevirisi vardır. Hiç unutamadığı Çanakkale Cephesi anılarını 1919-1926 ve 1928 yılında verdiği konferanslarla anlatmıştır. Bu kitapta Mehmet Nihat Beyin Çanakkale cephesi konferanslarını günümüz Türkçe'siyle bulacaksınız..

Ürettiği eserler Mehmet Nihat Bey'e haklı olarak “ CUMHURİYETİN EN BÜYÜK ASKERİ TARİHÇİSİ” unvanını kazandırmıştır.

Onuda tüm Şehit ve gazilerimizle birlikte sonsuz minnet ve şükran duygularıyla anıyoruz.

Cemalettin Yıldız

BİYOĞRAFI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN EN BÜYÜK ASKERİ
TARİHÇİSİ, HARP AKADEMİLERİ TARİH ÖĞRETMENİ

KURMAY YARBAY BURSALI
MEHMET NİHAT BEY
(1886-1928)

- 14 Mayıs 1905 tarihinde Harp Okulu'ndan teğmen olarak mezun olmuş ve kurmay sınıfına ayrılmıştır.

-20 Kasım 1910'da 78. Alay 1. Bölüğüne verilmiştir.

-Haziran 1912'de Çanakkale Ordusu ile İtalya Savaşı seferberliğine katılmıştır.

-29 Eylül 1912'de Balkan Harbi seferberliği dolayısıyla Büyük Karargah-ı Umumi Kurmay Başkanlığı emrine verilmiştir.

-19 Ekim 1912'de Yüzbaşı olmuş,

-01 Kasım 1912'de kurmay sınıfına kabul edilmiş, savaş sonunda Harp Okulu'nun açık bulunan harp tarihi öğretmeni yardımcılığına atanmıştır.

-10 Mart 1915'te kıdemli yüzbaşı olmuştur.

-28 Mart 1915'te Çanakkale Truva yakınında Kalvert Çiftliği'ndeki 15. Kolordu Karargahına atanmış. 15. Kolordu Harekat Şube Müdürlüğünü yapmıştır.

-04 Mayıs 1915'ten 09 Ocak 1916'ya (düşmanın Çanakkale'yi boşalttığı tarih) kadar Çanakkale Seddülbahir Cephesi Güney Grubu Harekat Şube Müdürlüğünü yapmıştır.

-01 Eylül 1916'da binbaşı olmuştur.

-Değişik tarihlerde 6.Tümen ve Kafkas Grubu Karargahlarında bulunmuş, Başkomutanlık Kurmay Başkanlığı 2.Başkanlığı refakatinde görevlendirilmiş,

-12 Ekim 1918'de Harp Akademisi müdür

yardımcılığına atanmıştır.

-Harp Akademisiyle ilgisi sürmek koşuluyla Genelkurmay Harp Tarihi Şubesi'nde görevlendirilmiş ve daha sonra Genelkurmay 3.Şube Müdür Yardımcılığı'nda, Veliht Yaverliği'nde ve Harp Akademisi Öğretmenliği'nde görevlendirilmiştir.

- 12 Mayıs 1922'de Antalya'daki 6.Kolordu Karargahına atanmıştır.

-13 Eylül 1922'de yarbay olmuştur.

-2. Kolordu Karargahında ve Harp Akademisi Heyeti Kurmay Başkanlığı'nda üzerinde olmak üzere harp tarihi öğretmenliğine memur edilmiştir.

-11 Ocak 1926'da 5.Alay Komutanlığı'na atanmıştır.

-İzmir Müstahkem Mevkii Tugay Komutanı iken, bir görevden döndüğü sırada geceleyin jandarma nöbetçi eri tarafından atılan bir kurşunla 14/15 Temmuz 1928'de şehit olmuştur. Mezarı İzmir Güzelbahçe yolu mahalle mezarlığındadır.

Ruhu şad olsun.

Türkiye Cumhuriyeti'nin önsözünün yazıldığı, Türk Milleti'nin liderini bulduğu (Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal), iki yüz elli üç şehidimize mezar olan Çanakkale'de Kr. Yüzbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey 283 gün savaşmıştır.

Türk Milleti'ne olan en önemli görevini ise 1919-1926-1927 yıllarında 1. Dünya Harbi Çanakkale Cephesi Savaşlarıyla ilgili cepheden gözlem ve notlarıyla verdiği konferanslarla yerine getirmiştir.

Tüm Türk Milleti olarak Bursalı Mehmet Nihat Bey'in manevi huzurunda minnet ve şükran duygularıyla eğiliyoruz.

Balkan ve Birinci Dünya Harbi'ne katılan, İstiklal Harbi'nin ise son bölümünde görev alan Bursalı Mehmet Nihat Bey; çok iyi Almanca ve Fransızca bilmektedir. 23 yıllık subaylık hayatına birçok yabancı çevirilerle birlikte 32 önemli eser de sığdırmıştır.

KURMAY YARBAY
BURSALI MEHMET NİHAT BEY'İN
ESERLERİ

Eski Yazılar:

- 1-Balkan Harbi, Trakya Seferi, 1.cilt, 1340(1924)
- 2-Balkan Harbi, Trakya Seferi, 2.cilt, 1924
- 3-Balkan Harbi, Trakya Seferi, 3.cilt, 1928
- 4-Büyük Harp, 1., 2., 3., 4.cilt, Almanca'dan çeviri 1926
- 5-Büyük Harp'te Türk Harbi, 1.cilt, 1927
- 6-Büyük Harp'te Türk Harbi, 2.cilt, 1928(Türk Cepheleeri Harekatı)
- 7-Büyük Harp'te Türk Harbi, 3.cilt 1928
- 8-Harbi Umumi Tarihi, 1ve2.cilt, çeviri
- 9-Büyük Harp'te Çanakkale Seferi, çeviri, İlhami Fevzi Matbaası, 1926
- 10-Harbi Umumi'de Seddülbahir(cenup) Grupları Muharebatı, 1336(1920) telif
- 11-Harbi Umumi'nin Tenkidi, çeviri
- 12-Harbi Umumi'nin İhzar ve İdaresinde Alman Erkan-ı Harbiyesi, Genaral Kol, çeviri
- 13-Harbi Umumi'de Fransız Sefer Planı ve Harbin İlk Ayı, çeviri
- 14-Harbi Umumi'de Genaral Moltke'nin Mektupları ve Hatıratı, çeviri
- 15-Trakya'da Osmanlı-Bulgar Muharebesi, 1335(1919)
- 16-Balkan Harbi'nde Çatalca Muharebesi, Konferans, 1341(1925)
- 17-Çanakkale Seferi, Charleroux'dan çeviri, Binbaşı Nihat ve Yüzbaşı Asım, İst. Askeri Matbaası 1337(1921)
- 18-Meşhur Osmanlı Sefer ve Muharebeleri'nde Sevk ve İdare
- 19-Napoleon Muharebatı (Hazırlanmakta olan)
- 20-Kont Schilliffin'in Canne adlı eserinin 2.cildi, çeviri
- 21-Liege ve Namur'un Zaptı, çeviri
- 22-13.Kolordu'nun İran Seferi, telif

- 23-Falkenhein'in Hatıratı, çeviri
24-Harbi Umumi Silsilei Neşriyatı
25-Rus-Japon Harbi(hazırlanmakta)

Öğretim Notları:

- 27-Harp Çantası(Kurmay Subay Muhtırası)
28-Kıtaat-ı Cesime'nin Tabiyece İstihdamları Hakkında Muvakkat Talimname, çeviri
29-Atlı Farazi Tatbikat ve Tatbikat Seyahatleri'nin Suret-i Tertip ve İdaresi
30-1870-1871 Seferi

Ölümünden Sonra Yayımlananlar:

- 31-Alman-Avusturya Şark Cephesi'nde 1914 Yaz Seferi, Grafik Halinde, Yazan Em. Albay Von Montey, çeviren Bnb. Nihat, İstanbul Askeri Matbaa, 1930(yeni yazı)
32-!914'ten 1916'ya Kadar Balkan ve Türkiye'de Büyük Harp, 95 sayılı Askeri Mecmuanın tarih kısmı, çeviri, İstanbul Askeri Matbaa 1934(yeni yazı)

*Bu biyografi Em. Tuğgenaral O.Nurettin Türsan'ın “Askeri Tarih Yazarı ve Harp Akademileri Tarih Öğretmeni Kur.Yb. Bursalı MEHMET NİHAT BEY” **CUMHURİYET'İN EN BÜYÜK ASKERİ TARİHÇİSİNE VEFA BORCU** adlı Harp Akademileri Komutanlığı yayınından alınmıştır.

Harp Akademileri Basımevi.

Yeni Levent-İstanbul Ocak 1996

Cemalettin YILDIZ

1915 ÇANAKKALE SAVAŞLARINDA SEDDÜLBAHİR CEPHESİ HAREKAT ŞUBE BAŞKANI KURMAY BİNBAŞI MEHMET NİHAD'IN(BURSALI)

HARBİYE KONFERANSI

ÖNSÖZ

Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve Çanakkale Savaşları Uygulama ve Araştırma Merkezi yayını olarak Yad. Doç. Dr. Ahmet Altıntaş- Zeynep Altıntaş tarafından hazırlanıp “Çanakkale'de Bahriyelilerimiz” adıyla 1997'de yayınlanan yapının 3. bölümünü oluşturan Erkan-ı Harbiye Mektebi 1919-1920 yılı çalışmaları olarak öğretmen Erkan-ı Harbiye Binbaşısı Mehmet Nihat'ın sunduğu konferans metinleri Çanakkale Turizm ve Tanıtma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi ve Çanakkale Savaşları ve yakın tarihimiz konusunda araştırma ve tanıtma çalışmalarını taktirle izlediğim öğrencim ve meslektaşım sayın Cemalettin Yıldız'ın isteği üzerine tarafımdan yalınlaştırılmış ve daha kolay anlaşılır bir şekilde günümüz Türkçe'sine çevrilmiştir. Bu çalışmada :

- 1- Asıl metnin cümle yapısı ve kuruluşuna büyük ölçüde dokunulmamıştır.
- 2- Çoğunlukla askeri terimler ve dilimize yerleşmiş deyim ve bazı sözcükler olduğu gibi bırakılmıştır. Çok azına karşılıklar verilmiştir.
- 3- Türkçe olmayan ve günümüzde yaşamayan sözcükler ve özellikle ikili, üçlü tamlamalar Türkçe

karşılıklarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Ör: “İhzar, müsmir, intisal, tahşid, menüt, şedid, rükün, tenfis, enseb, tül, mesaha, sebk, merbut, şibh-i cezire, mütezayid-i ehemmiyet, vaz'ul ceyş, vasat-ı irkabiye, ağlab-ı ihtimal, bakiyetüs-süyuf gibi daha pek çok kelime tamlama”.

- 4- Gün, ay ve yıl belirten tarihler rumi takvimden miladi takvime çevrilmiştir.

Bu küçük çalışmanın; babalarının birini Çanakkale Arıburnu'nda, diğerini Sığındere'de yaralandıktan sonra Doğu Cephesi'nde kaybetmiş bir ana-babanın çocuğu olarak tüm şehit ve gazilerimizin destansal kahramanlık ve fedakarlıklarının bugünkü kuşaklarca daha iyi anlaşılıp minnetle anılmasına katkısı olacağı kanısındayım.

Ayrıca uluslaşma ile dil arasındaki bağıntıyı sezerek dilimizin yabancı diller egemenliğinden kurtarılacak arınmış, işlenmiş, yetkin bir ulusal dil niteliği kazanması konusundaki tutum ve girişimlerinden dolayı da Çanakkale ve Kurutuluş Savaşlarımızın Kahramanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e minnet borcumu bir kez daha belirtir şükranlarımı sunarım. Saygılarımla.

Süleyman Türkyılmaz

Emekli Türkçe Öğretmeni

Erkan-ı Harbiye Mektebi

11 Aralık 1919'da hazırlandı.

1919-1920 KONFERANSLARINDAN

Çanakkale Yarımadası Muharebelerinin İlk Aşamalarına Genel Bir Bakış.

Güney Grubu Muharebeleri(Seddülbahir)

Maksadı belirtmeden önce şunları arz etmeği zorunlu görüyorum.

Genel olarak her konferansta olduğu gibi tarihi ve inceleme konferanslarında bir kaç saat içinde faydalı sonuçlar veren sözler söyleyebilmek için hakiki olayların ayrıntılı harp tarihlerinden araştırılıp incelenmesi ve bu konuda gereğine göre icabeden genel veya ayrıntılı bilgilerin kroki, istatistik, çizelge ve diğer belgelerin, gereçlerin, elde bulunması gerekir. Halbuki 1.Dünya Harbi askeri tarihinin henüz yazım zamanı gelmemiş ve bu işe başlayan ordular varsa bile ilk yazılacak eserler dahi yine gerçek harp tarihinin birer taslağından, ötesi berisi sonradan hırpalanmaya, didiklenmeye mahkum ilk karalamalardan başka bir şey olamaz. Bunlar da ele geçmemiştir.

Ordumuzda ise bu konu büsbütün müşküldür:Genel olarak tarihin ve harp tarihinin en az kıymeti bilinen memleket ve ordularından birisi de bizim memleketimiz ve ordumuzdur. Harp

tariklerinin esasını teşkil edecek olan harp tutanaklarının kıymeti ve önemi 1.Dünya Savaşı'ndan önce özellikle küçük birlikler de gereği kadar anlaşılamamış ve bu nedenle örneğin Balkan muharebesine ait birlik tutanaklarının önemli bir kısmı en sonunda o birliğin her gün bulunduğu yeri gösterir bir çizelgeden ve bu günlerde özellikle en çok sakin zamanlarda alınmış verilmiş emirler ve yazılanların gelişigüzel, düzensiz, sırasız olarak suretlerini gösteren bir kopya defterinden başka bir şey değildir. Fakat bunlardan alınan dersleri tasarlayıp düşünmeden dünya savaşı seferberliği başlamış ve Osmanlı ordusunca ilk yapılan işler arasında toplam üç subaydan kurulu harp tarihi bölümü de kaldırılmış olduğundan sanırım 1916 yılında Harp Tarihi Şubesi yeniden kuruluncaya kadar bu işleri takip ve sonuçlandıracak bir makam kalmamıştı. Bundan dolayı kendi gözlem ve tahminlerime dayanarak diyebilirim ki Cihan Harbi başlangıcında da özellikle tümenden küçük birliklerde harp tutanaklarına yine gereği kadar önem verilmemiş ve çeşitli mahrumiyet ve hay huy arasında muntazaman yazımı pek zor olan bu konu özellikle heyecanlı ve sıkıntılı muharebe günlerinde çokça önemsiz kalmıştır. Buna şunu da eklemek gerekir: Çanakkale Yarımadası muharebelerinde özellikle tümenden küçük birlik ve makamlarda subay kaybı çok olduğundan, örneğin tabur ve alayların çoğunda harp tutanaklarını yazacak subay çoğunlukla bulunamamış veya bir ötekini pek az aralarla takip eden zabitler ne kendisi yazabilmiş, ne de kendisinden önce başlayanın işini takip edebilmiştir. Çanakkale harbinden sağ olarak çıkabilmiş subayların önemli bir kısmı da

sonra, diğ er harp alanlarında şehit olduğıundan bu şekilde bu gün öyle sanırım ki Çanakkale Yarımadası'ndaki müthiş muharebelerin ayrıntı ve tafsilatını bilen pek az kalmıştır. Bunlara bu konferans için Harp Tarihi şubesi'ne ait belgelerden geniş bir şekilde faydalanmaya ne zaman ne de durumun uygun olmaması da eklenince şeref saydığıım yüksek emirlere uyarak burada arz edeceğıim hususların en çok özellikle gözlemlerime, tahminlerime ve bir de o zamandan beri g r şt ğ im muharebe arkadaşlarımdan faydalandığıım ve  ğrendiğıim konu ve kısımlara dayanması zorunlu olmuştur.

 anakkale yöresine özel bir çıkarma(depark man) ne zamandan beri d ş n ld , ve bu konuda ne gibi önlemler alındı?...

Bu konu bundan önceki konferanslarda yüksek derecede aydınlanmakla birlikte bir kaç söz söylemeyi pek gereksiz görmüyorum.

Avrupa siyasi durumu sıkıntılı bir hal alarak hiç olmazsa   l  ittifak ve üçlü itilaf arasında bir harp olasılığı gerçekleşmeye başladığı günden itibaren Osmanlı H k meti her nasıl politika takip ederse etsin boğazların büyük bir rol oynayacağı göz önünde bulundurulmuş ve birinci konferansta açıklandığı şekilde daha hatta Avrupa genel seferberliğı başlamazdan birkaç gün önce Çanakkale ve Karadeniz ( stanbul) Boğazlarında az çok bir

hazırlık başlamıştı.

Avrupa, savaşın başlamasıyla birlikte genel bir seferberlik ilan edince Padişah Ordusu'nun başında bulunanlar görünüşe göre daha başlangıçtan itibaren üçlü ittifak tarafında savaşa karar vermişler ve kesin sonucun kara Avrupa'sında alınacağı yargısıyla Doğu ve Güneydoğu hudutlarımızı az çok zayıf bırakmaktan çekinmeyerek seferber ordunun büyük kısmını Trakya'da ve İstanbul civarında toplamaya başlamışlardı.

Hatırımda kaldığına göre o zaman Bulgaristan ve Romanya'nın bizimle beraber harbe katılacağı kuvvetle benliğimde ve bu olasılık gerçekleşir gerçekleşmez Padişah Ordusu'nun kısmen bunlarla birlikte karadan Güney Rusya'ya girmesi, kısmen de İstanbul civarından ve Karadeniz Anadolu iskelelerinden gemilerle Rus kıyılarına çıkarma yapılması düşünülmektedir.

Fakat bu hareketle başarının da yine en çok boğazları emniyetle korumaya bağlı olduğu açık olduğundan her iki boğazında savunma emirleri yavaş yavaş tamamlanıyordu. Seferberlik zamanımızda 9.Fırka seyyar jandarma taburlarından meydana getirilen 64.Alay'la birlikte dört alaya yükseltilmiş ve Müstahkem Mevki Kumandanlığı emrine verilmişti.(Boğaz Komutanlığı)

Bununla birlikte savaşa katılış zamanına kadar geçen üç ay zarfında her iki boğaza da karadan bir düşman taarruzu, düşünceme

göre pek az olasıydı:

Eylül 1914 başına kadar Fransa içinde ta Maren (Marn) nehri güneyine kadar ilerlemiş, Paris hizalarını geçmiş olan Alman orduları karşısında başlangıçta pek zor ve sıkıntılı anlar geçirmiş ve bundan sonra Eylül sonuna kadar, dahası Ekim içinde karşı taarruzlara devam ederek Alman ordusuyla ölüm-kalım mücadeleleri yapmaya zorunlu kalmış ve Almanları durdurmaya çalışmakta bulunmuş olan Fransız ve İngiliz ordularından başka bir sefer daha açmak için kuvvet kullanmak elbette kolay bir iş değildi. Diğer taraftan da Rus orduları sağ yanlarında "Hindenburg"un(Alman Genel Kurmay Bşk.) şiddetli darbeleri altında sarsılıyordu ve Karadeniz'deki Rus deniz üstünlüğü Goeben(Yavuz) ve Breslau(Midilli)'nun Osmanlı Donanması'na katılması yüzünden hiç olmazsa görünüşte olsun denkleşmişti.

Fakat biz harbe başladıktan sonra düşman donanmasının Osmanlı sahillerine ve özellikle Çanakkale'ye karşı göstermeye başladığı faaliyet ve bu zamana kadar Batı Cephesi'nde artık Almanlar'ın durdurularak yakın bir zamanda kesin sonuca ulaşamayacak duruma getirilmesi, Doğu Cephesi'nde de muharebelerin uzayacağını anlaşılmaması ve Bulgaristan ve Romanya'dan hiç olmazsa yakın bir gelecekte hayır beklenmemesi gibi sebeplerle boğazlar ve özellikle Çanakkale Boğazı günden güne artan bir önem kazanmıştı. Genel harp durumu değişmeye yüz tutmuş ve Fransız, İngiliz orduları gerek kendi memleketlerinden ve gerek sömürgelerinden akın akın kurdukları

ve sevk ettikleri birlikleri kullanacak bir duruma gelmişti. Bundan başka üçlü itilafın (İngiltere, Fransa, Rusya) en önemli taraflarından olan Rusya boğazların kapalı olması nedeniyle giderek dar nefes almaya başlamış ve üçlü itilafın doğu ve batıda bölünmüş kuvvetlerinin el-ele vermesi zamanının önemle gelip çatdığı anlaşılmaya başlanmıştı.

Bunun üzerine 30 Kasım 1914'te 7.Fırka Tekirdağ'dan Gelibolu'ya, büyük kısmıyla Gelibolu etrafında bulunan 9.Fırka da Maydos'a (Eceabat) yürüme emrini aldı. Bunlar Çanakkale Müstahkem Mevki kumandasında bulunacak ve bir ağır obüs bataryası, kafi miktarda piyade ile birlikte Anadolu tarafında Bozcaada karşısında mevzie girecekti.

2 Aralık'ta 3.Kolordu Kumandanlığı da Gelibolu'ya giderek boğazın kara ve deniz savunmasını temin etmek emrini aldı ve 4 Aralık'ta buraya (Gelibolu'ya) geldi. Bu kolordunun 3.Fırka'sı olan 8.Fırka ise şimdilik doğruca birinci orduya bağlı olacaktı. 3.Kolordu, 1.Ordu emrinde müstahkem mevkide ayrıntılarını unuttuğum bir yetki ve görevle genel karargah emrinde bulunuyordu.

13 Aralık'ta yine bir değişiklik oldu; 8.Fırka Tekirdağ'da kalmak üzere yine 3.Kolordu emrine ve 9.Fırka müstahkem mevki kumandanlığı emrine verildi. Boğazların denize karşı savunması çıkarmaya karşı korunması müstahkem mevkie verildi.

21 Ocak 1914'te yeni kurulmakta olan 19.Fırka'nın İstanbul ve Tekirdağ'dan Maydos'a (Eceabat) nakli emredildi. 26 Ocak'ta Bandırma'da bulunan 11.Fırka'dan 126.Alay Çanakkale'ye nakledildi. 30 Ocak'ta 11.Fırka'nın Balıkesir'deki diğer kısımlarının karadan Bayramiç'e hareketi, 6 Şubat'ta Ezine'ye kadar ilerlemesi emredildi. Yine 30 Ocak'ta 1.Ordu'ya Keşan civarına bir fırka göndermesi emredilmiş ve 5.Fırka 2 Şubat'ta bu havalıye gelmişti.

18 Mart'a ve bundan sonra 5.Ordu'nun kurulmasına kadar durum aşağı yukarı böyle devam etti.

21 Mart 1915'te Çanakkale çevresinde savaş nizamı ve askeri durum böyleydi:

Kara kuzeyinde Yeniköy-Yarımca-Yerlisu çevresinde 5.Fırka:1,5/9-7-6 (birinci ordu emrinde) fırka karargahı (Yeniköy)

Yarımada ve Çanakkale çevresinde 3.Kolordu; 4.Süvari alayı kısımlarıyla Eksamil civarında...

Fırka:Tümen

7.Fırka yaklaşık Kavaksuyu ile Deliyani limanı arasında Saros sahilini gözetlemek üzere 6 tabur ve 3 bataryası birinci hatta, 3 tabur ve 3 bataryası Bolayır iskelesi ve Gelibolu'da yedekte ve

fırka karargahı Gelibolu'da...

Deliyani Limanı ile Koyun Limanı arasında merkeziyle Tayfur'da bulunmak üzere kolordu emrinde Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu...

Koyun Limanı ile Ece Limanı arasında merkeziyle Turşun'da olmak üzere kolordu emrinde Bursa Seyyar Jandarma Taburu...

Buradan güneyde 9.Fırka'dan bir tabur ve iki cebel(dağ) bataryası Anafartalar civarında, bir tabur Kabatepe'de, bir tabur Sarıtepe kuzeyinde, üç tabur ve bir batarya Kirte ve güneyde. (Yarımada da...)

9.Fırka dan:

-64.Alay ile 25.Alay'dan bir tabur iki sahra bataryası Karanlık Liman-Kumkale-Yeniköy hattında.

-25.Alay'dan iki tabur Hamidiye batısında topçu.

-8.Alay 3 Tabur (cebel)Ovacık'ta.

-Fırka karargahı Çanakkale'de.

19.Fırka:

2/9-1-3 Kilye-Maydos(Eceabat)-Sarrafim hattında genel yedekte.

Bu fırkanın diğer bataryasıyla üç ağır batarya.

Kabatepe-Çifte Hamamlar hattında Saros Körfezi'ne karşı

mevzide.

Alay-126:

Çanakkale güneyinde.

Beyoğlu Jandarma Alayı: Erenköy(İntepe) güneyinde

Çanakkale Jandarma: Beşigeler civarında (Bergos)da

11.Fırka:

Ezine de Kumburun'da.(1.Ordu emrinde.)

Bu suretle boğaz çevresinde toplam 9/57-5-24 ve ayrıca sabit bataryalar, bir kaç amele taburu, istihkam inşaatı kıtaları vardı.

(Kirte:Alçıtepe Köyü)

Bu sırada 18 Mart Deniz Muharebesi olmuş ve düşman filosu önemli sayılacak kayıplar vererek amacına ulaşamamıştı. Bundan sonra edinilen bilgi ve haberler düşmanın Çanakkale'ye bu kez karadan taarruz etmesi olasılığını kuvvetle gösteriyordu. Seksen bin asker kuvvetinde müttefik seferi kuvvetinin kumandanları Hamilton ve **Demad'ın Bozcaada'ya geldiği, burada kırk bin Fransız'ın toplandığı; Mondros'ta Avustralyalı ve Cezayirli elli bin askerin içtima ettiği, beş yüz Giritli'nin *Griparis kumandasında Masejeri gemisi ile Pire'den hareket ettiği şeklinde haberler bir diğerini takip ediyordu.

Bu zamana kadar, görüldüğü gibi Çanakkale yöresindeki birlikler bir kolordunun kumanda alanının dışına çıkacak derecede çoğalmıştı. Gerçi bu kolordu İstanbul'daki 1.Ordu kumandanlığının emrindeydi. Fakat bu konu Çanakkale yöresinin ayrı bir hareket alanı olmaya aday olmasından dolayı emir ve kumanda sorununu değiştiremezdi. Bundan dolayı 18 Mart muharebesinin sebep olduğu heyecan, sevinç günleri geçtikten sonra boğaz savunmasının yeni baştan düzenlenmesi ve düzeltilmesi kararlaştırıldı. 25 Mart 1915'te şimdiye kadar 1.Ordu kumandanı olan Mareşal Liman Paşa değiştirilerek adı geçen kumandasında yeniden bir beşinci ordu kurulması emredildi. Ve bu ordu karargahı bugün Gelibolu'ya hareket etti. 26 Mart'ta da 5.Ordu'nun 7., 9., 19.Fırkalardan meydana gelen 3.Kolordu ile 4. ve 5.Fırkalardan kurulu 2.Kolordu ve 3. ve 11.Fırkalardan oluşan Veber Paşa kolordusundan, bağımsız süvari alayından meydana geleceği tamim edildi.(genelgeyle emredilmek, duyurulmak.)

*Griparis:6 Ağustos 1915 geces i Saros Körfezi'ne birliğiyle aldatma çıkarmasıyapan Yunan Albay.

**Demad:Fransızkomutan 7.Fırka yine Gelibolu çevresinde kalacak, 9.Fırka Saz Limanı-Kemikli-Seddülbahir-Teke Deresi bölgesini gözetleyerek çıkarmaya ve karaya çıkacak düşman kuvvetlerinin merkez tabyaları gerisine yürümesine mani olacak, mecbur olursa Çamburnu-200 Tepesi ,Havuzlar'ın kuzey-doğusu sırtlarına(Kilitbahir platosu) çekilecek ve bu hattın gerisinde iki aylık erzak depolayacaktı.

11.Fırka tertip edilen kolordu gelinceye kadar 33., 127., 64.Alaylardan Çanakkale, Beyoğlu jandarma alaylarıyla 11. ve 8.tugay, 3.taburdan meydana gelerek Karantina(Güzelyalı) - Kumkale -Akçay bölgesinde bulunacak, kıyıyı Beşige'ye kadar sıkı bir şekilde gözetleyecek çıkarmaya engel olacak, şayet düşman çıkarsa taarruzla püskürterek istihkamların arkasını koruyacaktı.

19.Fırka Maydos'ta (Eceabat) toplu olarak kalacaktı.

11.Fırkanın 126.Alayı müstahkem mevki emrinde olarak merkez tabyaları güneyinde tahkimat yapacak ve bu hattın gerisine iki aylık erzak stoklayacaktı.

Düşmanın boğazı zorlamasında siyasal zorunluluk ve askerlerin bakışı 18 Mart yenilgisinin intikamını almak konusunda bir çıkarma hareketına etkili bir kuvvet olacağı tahmin ediliyordu. Oysa düşman bu harekete esasen karar vermişti.

Düzenlemede çeşitli değişiklikler konusundan sonra 24 Nisan 1915'te Beşinci Ordu'nun askeri vaziyet ve harp düzeni aşağı yukarı şöyleydi.

Ordu karargahı:Gelibolu'da.

Fırka 5:Yeniköy civarında 2/9-1-6

Müstakil Süvari Livası(Tugay):Karapınar civarında. Bir bölük Eksamil'de(Saros Körfezi) -2/8-1

3.Kolordu: 7.Fırka:Bolayır hattından DeliYani Limanı'na kadar gözetleyecek.

Despot Limanı:DeliYani hattı hafif şekilde gözetlenecek. Fırka-Gelibolu-Yeniköy-Bolayır İskelesi civarında üç grup halinde bulunacak. Bunun üzerine Bolayır hattından Yıldız Limanı'na kadar 19.Alay'ın toplu büyük çoğunluğu.

Çınarlı Limanı'na kadar 5/21.Alay, buradan Deli Yani Limanı'na kadar fırka süvari bölüğüne ve kolordu süvari bölüğüne verildi. 20.Alay ve 7.Tümen (5 batarya) ve fırka karargahıyla birlikte Gelibolu'da 2/9-1-6

Gelibolu Jandarma Taburu:7.Fırka'dan bir batarya ile Tayfur civarında olarak Koyun Limanı'na kadar.

Bursa Jandarma Taburu:Turşun civarında bulunarak Ağıl Dere'ye kadar.

Fırka 9:Bir taburuyla Ağıldere-Kumtepe hattında.

Bir taburuyla bir bataryası Kumtepe-Saritepe hattında.

İki tabur ve bir bataryasıyla Saritepe-Hisarlık hattında.

Beş tabur dört batarya Maydos Grubu-Sarrafım Çiftliğinde yedekte.

2/9-1-6 karargahı Maydos'ta (Eceabat).

Fırka19:Bigalı-Maltepe-Maydos hattında yedekte 2/9-1-6
(2 si Mantelli öküz koşulu, 2 bataryasının topu yok)

Kolordu karargahı:Gelibolu'da, bir süvari bölüğü
Fındıklı'da. Toplam 2/29-4-18 birkaç sabit batarya.

On beşinci Kolordu:Düzenlenmiş(mürettep) Veber Paşa
Kolordusu. Karargahı 1 Nisan'da Kalvert Çiftliği'ne geldi ve bir
kaç gün sonra 4 Nisan'da 15.Kolordu adını aldı.

Fırka 3:Beşige-Hamidiye hattı kuzeyinde kıyıda
çoğunlukla zayıf kıtalar Halileli-İntepe-Tevfikiye çevresinde.

64.Alay da Hamidiye'de bulunarak bunun emrinde 8.Alay
3.cebel(dağ)taburu. Burada toplam 12/2-1-6

Fırka 11:Bu hat güneyde Beşige'lere kadar ileride zayıf
gözetleme birlikleri. Büyük kısmı Üvecik(2 tabur. 2 cebel) ve
Pınarbaşı'nda 1/9-1-6

Çanakkale ve Beyoğlu Jandarma alayları da bu yörede.
Genel kuvvet:11/65-2/15-37 ve 6:7 kadar çeşitli cins ve özellikte
ağır batarya.

Çıkarmadan az önce Rumeli tarafında yeni bir teşkilat
yapılarak 16.(Kolordu Karargahı)nın kurulmasına acilen

başlanmış ise de zaman kalmamıştı.

Kuvvet aşağı yukarı seferber durumdaydı. Katar ve kafilе beraber yedirme içirme (iaşe) kuvveti belki 90 bini buluyordu. Bu kuvvet toplam 150 km. uzunluğunda bir kıyı çizgisi gerisinde idi. Yaklaşık 1/3 kuvvet diğer 2/3 kuvvetin bindirme ve çıkarma vasıtaları gereği kadar bulunmayan boğazla ayrı idi. Bununla beraber Beşinci Ordu'nun kuruluşundan sonra elde edilen bilgiler yavaş yavaş Çanakkale'ye bir çıkarma harekatı olasılığını zayıflatır gibi görünmeye başlamıştı. Örneğin:17 Nisan'da şu haberler gelmişti:Limni'de şu ana kadar 30 bin asker toplanmış fakat bu kuvvet maksada yetmeyeceğinden bu işten vazgeçilerek bu kuvvetin Mısır'a sevkine karar verilmiş ve ilk kafilе hareket etmiştir.

Diğer bir söylenti:Bu kuvvet Kıbrıs'ta toplanacak ve oradan ya Suriye ya da Adana kıyılarına çıkarılacakmış. 18 Nisan'da: Demad Mısır'da. Marsilya ve Cezayir'den, Mısır'a çok asker geliyor. Limni'de yalnız altı bin asker kalacak ve geri kalan kuvvetler gidecek, bir çok nakliye gemileri İngiliz askerini bindirerek Malta'dan Doğu'ya gidiyormuş. 18 Mart taarruzu askeri görevlilerin arzusuna aykırı olarak diplomatların ısrarıyla yapılmış.

Bir Fransız resmi duyurusu:Seferi kuvvetleri Mısır'da (Rimle'de) yerleşmiş, her tarafa hareket edebilecek şekilde hazır bulunmaktadır. Mevcut bir iki uçağımız gerekeni karşılayacak

doğru haber getiremiyordu. Örneğin 10 Nisan 1915'te Limni'de hiç kuvvet görememişti. Bu nedenle hareket komutanlığı çıkarma(deperköman) olasılığını daha kuşkulu gözle görülmeye başlanmış, bu konuda bir değişiklik yapılmamıştı.

Bugün kesin olarak söyleyebiliriz ki bu ve buna benzer söylentiler düşman tarafından hep maksatlı olarak yapılmış ve çok fayda sağlamamıştır.

Çıkarma nerelerden bekleniyordu ve ne gibi karşı koyma şekilleri tasarlanıyordu? (Kendi tahminim) son zamanlarda Osmanlı Ordusu iki kere böyle bir olasılık karşısında kalmıştı.

A:İtalya harbi

B:1.Cihan Harbi (Harb-i Umumi)

A-1911-1912 İTALYA HARBİ sırasında özellikle 1912 ilkbaharında Çanakkale'de 6 fırka kuvvetinde iki kolorduluk bir ordu Boğaz taraflarına toplanmıştı. Anadolu tarafında açık kıyının Boğaz ve Merkez istihkamlarına uzaklığı nedeniyle bir çıkarmanın en çok Rumeli tarafında gerçekleşmesi olası görülmüyordu.

Kuvvetli donanma toplarının koruması altında oluşacak bir çıkarma uygulamasını kıyıda geri püskürtmenin imkansızlığını ve karaya çıkan kuvvete yine bu donanmanın gözü önünde taarruz

edilmesinin de başarılı olamayacağı düşünülmüş ve bu konuda mutlak savunmanın daha yerinde hareket şekli olacağı kanısına varılarak şöyle bir plan tasarlanmış, düşünülmüştü:

Düşmanın en çok merkez grubu tahkimatına en yakın bir alanda yani Kemikli burunları ile Seddülbahir arasında bir çıkarma yapması olasıdır, kara(Kumkale) tarafı hedefe uzaktır. Bu alanda en çok güçlük arz etmesi bakımından çıkarmaya en uygun yerler (Kabatepe, Sarıtepe, Sığındere kavşağı ve Seddülbahir')dir. Örneğin:Arıburnu tarafı pek sarp olduğundan bir çıkarmaya uygun değildir. Düşman çıkarmaya başlayınca Seddülbahir tarafının boşaltılması gerekir. Alçıtepe'de önü batıya dönük olarak bir ileri mevzi bulunmalı ve buraya yerleştirilecek 10,5 cm.lik top bataryasıyla savunma çizgisinin (hattının) sol yanını olanak ölçüsünde korumayla yetinilmelidir. Bunun gibi sağ yanda da Maltepe tarafında aynı şekilde bir ileri mevzi bulunacaktır. Düşman sahil gözetleme birlikleri bu ileri mevzi ile olabildiğince geciktirildikten sonra düşmanın asıl saldırısı şu hatta(çizgide)kabul edilmelidir: Kakmadağ-Boyun Noktası-Kayaltepe-Eğertepe-Soğanlıdere kuzey sırtlarını takip ederek boğaz.(Kilitbahir Platosu)

Bu hat yerleşme bakımından uygun şartlara sahip olduğu gibi Rumeli tabyalarının(Gelibolu Yarımadasının Boğaz kıyısı) 4-5 km. arkasında olduğundan ve düşman gemileri endirekt atış edemeyeceğinden maksada yeterlidir. İtalya muharebesi bu mesleğin hata ve sevabını ispat edemedен geçip gitti, sona erdi.

B-CİHAN HARBİ'NDE: İlk önce üçüncü kolordunun aldığı düzenlemelerden öyle sanıyorum ki: Bu zaman düşmanın en çok Rumeli'de karaya çıkacağı ve çıkarma hareketinin özellikle Bolayır ile Deliyani Limanı ve Kemikliler'le Seddülbahir arasında ve en çok bu tarafta meydana geleceği sanılmış ve düşmanı daha çok sahile çıkartmamak düşüncesine eğilim gösterilerek bu amaçla yukarıda belirtilen fırkanın 6 taburu birinci hatta, yalnız üç taburu yedekte tutulmuş, güneyde de Kirte ve güneyinde tam bir alay bulundurulmuştur. 19.Fırka Maydos civarında idi. Üçüncü kolordu Anadolu'ya kendi idaresindeki birliklerden yalnız 6 taburla 4 batarya ayırmıştı. 11.Fırka üçüncü kolordu emrinde değildi. Tahminime göre 2.Kolordu'ya bağlı idi. Bu şekilde kuvvetin ancak 1/5'i Anadolu'da idi. Fakat yine öyle sanıyorum ki beşinci ordunun oluşumundan sonra bu esastan bir derece de uzaklaşmıştı. Mensubu olduğum 15.Kolordu Komutanı'nın ve Harekat Başkanı'nın düşüncesi şöyleydi.

Üstün filo koruması altında meydana gelecek çıkarmayı kıyıda engellemek kabil değildir. Fakat ilk çıkacak yaya birliklerin takviyesine ve bunların hareketli bir duruma getirilmesine kadar düşman bir hayli zaman geçirecek ve özellikle geceleri filosunun kuvvetli bir yardımına dayanamayacaktır. Dolayısıyla işte bu zayıf andan faydalanarak düşman üzerine taarruzla bunu denize dökmek olasıdır. Ve bu amaç izlenmelidir. Bu nedenle sahil ancak sıkı ve güvenli bir gözetlemeye yetecek ve ilk çıkarma birliklerini mümkün olduğu kadar geciktirmeli ve kıyıda tutmalıdır. Gerilerde

her tarafa yetişebilecek şekilde yedek kuvvetler hazır bulunmalı ve düşmanın gerçek çıkarma noktası anlaşılır anlaşılmaz tüm yedekler buraya sevk edilerek düşmanı denize dökünceye kadar devamlı ve şiddetli taarruzlar yapılmalıdır.

15.Kolordu düzenlemelerini tamamen bu görüşe göre almış ve kuruluşundan çıkarma hareketinin başladığı zamana kadar geçen 20 gün zarfında kolorduya yaptırılan çeşitli tatbikat ve manevralarda hep bu amaç gözetilmişti. Ordunun son askeri durumu da bu düşünceye eğilim gösterildiğini gereği kadar göstermektedir. 7.Fırka bölgesi ortalama 1/4 ü kadar daha kuzeye yaklaştırılmış, geri kalan cephe iki alaya bölünerek bunlardan kuvvetli yedekler alıkonulmuş, güneyde de dereler grubu bölgesinin kuvveti ortalama yarıya indirilerek kalan kuvvetler Bigalı-Maydos-Sarrafi mntıkasına toplanmıştı.

Bundan başka 15.Kolordu düşmanın özellikle Anadolu sahilinde karaya çıkacağını kabul ediyordu. Ordu kumandanının bu düşünceye ne derece eğilim gösterdiğini bilemesem de 15.Kolordu Kumandanı Veber Paşa, Erkan-ı Harbiye Reisi Tufaney Bey, fırka 3 kumandanı Nikolay Bey, diğer Alman subayları hep bu kanıdaydı. Sonradan anlaşıldığına göre düşman birçok sahte yanıltma ve genişletmelerle bu düşünceyi telkine çalışmakta imiş!

Düzenlemenin çoklukla bu düşünceden etkilendiği de

açıkça görülmektedir: Kuvvetin 1/3'ü Anadolu'da bırakılmıştı. Bundan başka İzzettin Bey Efendi'nin(Çalışlar) açıkladığı gibi Gelibolu ve Anadolu tarafında emir ve kumanda konusunun doğruca bir kolordu kumandanının elinde olması, 19.Fırka'nın Maydos'ta genel yedek kuvveti oluşturması güneydeki birliklerin bir kumanda altında olmayıp 3.Kolordu'ya bağlı olması, çıkarmanın en çok Gelibolu ve Anadolu yönlerinden beklendiğini göstermektedir.

Hatta bazı duyulan, haber alınan şeyler ordu karargahındaki Alman kurmay ve emir yetkisine sahip subayların kesin çıkarmayı ta Kösedere'de(Ayvacak) beklediklerini göstermektedir. Şurasını da söylemeden geçemem ki Alman subayları ve mesela 15.Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi (kurmay başkanı) Osmanlı ordusunun böyle bir çıkarmaya her ne şekilde olursa olsun başarıyla karşı koyacağına da itimat etmiyordu. Bu konuda bana çeşitli kereler, ”Monşer, bilir misin ya sizin asker İngiliz ve Fransız askeri karşısına çıkacak kuvvet değildir!” demişti.

Beşinci ordu hemen hemen bütün harp tarihinde bir eşi daha olmayan ve henüz tecrübesi denenmemiş bir görev üstlenmiş olduğu için karşı koyma şekli hakkında çeşitli düşünce ve kanaatleri bulunmasından daha doğal bir şey olamaz. Kıyı savunmasında düşünceme göre en iyi hareket şeklinin düşmanın karaya çıkmasına engel olmak olduğunu, bunda başarılı

olunamazsa şiddetli taarruzlarla durdurmaya ve etrafına ağ örmeye çalışarak ilerlemesine meydan vermemek gerektiğini, yoksa karaya çıkan bir kuvvetin tekrar denize dökülmesinin pek güç bir iş olduğunu ancak harp sonunda anladık.

Yine harp sonunda anlaşıldı ki, Çanakkale savunmasında Rumeli ve Anadolu tarafında aşağı yukarı başka işler gözetmek gerekmiş: Rumeli tarafında düşmanı karaya ayak bastırmamak, bunun için de ilk önce Kemikliler ile Kumdere arasında bir fırka, daha güneyde bir fırka, birinci hatta ve Maydos etrafında da diğer bir fırka, ayrı bir fırka bulundurmak gerekli imiş. Yine Anadolu tarafında daha çok bir sahra harbine hazır olmak gerekmiş. Menderes vadisinin ancak doğusunda esaslı savunmalar ve muharebeler başlayabilirmiş, bunun için de kıyıda bir fırka bulundurarak diğer fırkayı hem Rumeli tarafına hem Anadolu tarafına yardım edecek şekilde ÇanakkaleErenköy (İntepe) çevresinde bulundurmak gerekmiş. Fakat bunlar, bu sonuçlar doğal olarak başlangıçta bilinemezdi.

Yalnız şurası dikkate değerdi ki, esas sorun genel kuvvetlerin gerektiğinde gayet çabuk şekilde güvenli ve düzenli olarak Rumeli veya Anadolu kıyılarının herhangi bir kısmına toplanabilmesini sağlamaktı. Bu ise özellikle Çanakkale, Maydos, Kilye, Akbaş gibi mevkiilerde bir çok hazırlıklarla mümkün olabilirdi. Bunlar da elbette düşünülmüştü. Fakat aşağıda arz edileceği üzere gerçek durum gösterdi ki bu konuda yapılan işler yeterli değilmiş! Bu yüzden bir çok kıymetli zamanlar

kaybedilmişti.

**Yarımadanın ve ayrıca Güney Grubunun coğrafi ve
arazi durumu: (topoğrafyası)**

Bir bardak suda fırtına deyimini çağrıştıracak şekilde tabak gibi düz ovalar ve kumluktan keçilerin bile çıkamayacakları kadar sarp zirvelere; çayırlardan, balta girmemiş ormanlara kadar her çeşit yeryüzü şekilleri alanlar ve düzlemler, ayrıntıları artarak devam etmektedir. Hemen hiçbir noktasının arazi durumu diğerine benzemez. Manzara pek çok değişiklikler gösterir. Harap Keşan-Gelibolu şosesi dışında da hemen hiç kazılarak yapılmış yol yoktur. Ulaştırma uygun havalarda arabaların kolaylıkla geçebileceği köy yollarıyla sarp patikalarla yapılmak zorundadır.

Bolayır tarafında Saros arasındaki genişlik 4 km.ye, Kilye-Kabatepe arası 7 km.ye kadar iner ve en geniş yeri olan Akbaş-Büyük Kemikli arası 25 km.dir. Kavak Suyu'ndan Seddülbahir'e kadar uzunluk kuşbakışı 85 km.dir. Bir çıkarmaya karşı boğaz merkez grubu tahkimatına en kestirme şekilde ulaşma konusunda Ece Limanı ile Seddülbahir arası önemli olup bu taktirde özellikle Gaziler Tepesi, Kocaçimen Tepesi, daha güneydeki savunma birliklerinin kuzey ile savunma hattını kesmek konusunda özel önem taşımaktadır. Bu tepeleri ele geçirecek bir düşman karşısında yarımadanın güney kısmında kalacak birliklerin ulaşımı boğaz kıyılarını izleyerek giden patikayla sınırlı kalır ki bu da denizaltılar ile her an tehlike arz eder. Yine varsayım olarak

düşman Kayaltepe hattına çıkacak olursa bundan sonra batıya karşı savunma pek zor olacağı gibi Seddülbahir bölgesinde de Alçitepe ve Soğanlıdere güney sırtları/yükseltisi de aynı öneme sahiptir. Bu konuda savunmayı uzatma ve sürdürme açısından bu yerlerin elde bulunması en önemli şartlardan sayılır. Soğanlıdere kuzeyindeki bölgede batıdan gelecek bir düşmana karşı tutulacak cephe denize karşı olacağı halde güney grubun durumu büsbütün başkaydı. Uzantısı hemen de her iki denize dik olan Soğanlıdere'sinin güneyinde kalan bu bölgede arazinin üçgen şekilde açık denizde son bulmasıyla herhangi bir tarafa alınacak cephenin bir veya iki yanı ve aynı zamanda arkası da düşmana açık kalacaktı. Bu nedenle eylemler sonunda kazanılan deneyimler ve düşüncelere göre Seddülbahir bölgesinde muharebe pek güç olacaktı. Soğanlı'nın güney sırtları oldukça sarp ve fundalıklı sırtlar halinde güney-batıya doğru yükselip Tenger Dere'si doğusundan Ali Bey Çiftliği-Alçitepe-Yassitepe üzerinden Saros Körfezi'ne kadar yüksek ve ayrıntılı bir hat oluşturur. Tenger Deresi, Domuz Dere, Kereviz Dere, Kanlı Dere, Kirte Dereleri bu hat yükseltisinden ve Alçitepe etrafından kaynaklarını alarak boğaz sahiline doğru birbirinden uzaklaşarak uzanırlar. Sığın Dere de Alçitepe grubundan ayrılarak Saros Körfezi'ne dayanır. Bundan dolayı arazi bu derelere taban(yatak) olur ve yükselti çizgisinden Seddülbahir'e, Teke Koyu'na doğru yavaş yavaş ve düzenli bir şekilde alçalarak sona erer ve bir düzlüğe dönüşür. Sırtlar genel olarak kısa fundalarla örtülü olduğu gibi özellikle Tenger Dere'si, Domuz Dere, Kereviz Dere, Sığın Dere vadileri oldukça sarptır ve derindir.

Bundan dolayı bu kısımda büyük ölçüde müsait şartlara sahip, yanları ve özellikle sağ yanı düşmana açık olmak şartıyla en son savunma hattı, en gerideki yükselti çizgisi (hattı-bala) olup buradan güney-batıya doğru yükseltide etkiye açık dereler arasında Alçitepe önünden (güney ve güney-batısından) devam etmek üzere bir diğeri karşısında başlıca üç savunma hattı daha vardır. Ve özellikle bu savunma hatlarının en çok 150 m. yüksekliğine göre Alçitepe 219 m. yüksekliğiyle birden bire yükselmiş hakim bir zirve meydana getirir. Toprağın doğası çok değişkendir. Sırtlarda ve yükselti çizgilerinde (hattı-bala) nispeten yumuşak toprak olmasına karşın aşağıya doğru inen yamaçlarda ve bazı yerlerde sert kayalıklar halindedir. (hattı-içtimalarda) Kirte büyük ve çoğu binaları kargir (taştan) bir Rum köyü olup tahliye edilmişti. Yine Seddülbahir de deniz savaşları sırasında harap olmuş ve tahliye edilmişti. Ötede beride gözle görülen çiftlikler ve mandıralar önemsiz binalardan ibaretti.

En büyük düşman gemileri (denizaltı çıkıncaya kadar) Kereviz Dere önüne ve Domuz Dere hizalarına; daha ufak gemiler Tenger Dere'si önlerine kadar gelebildiğinden bu şekilde güney grubu bölgesi çepeçevre düşman ateşine açıldı. Ve böyle bir durumda bulunan bir savunma hattının özellikle en büyük gemi topları karşısında ne şekilde tutulabileceği cidden şüpheli görülüyordu.

Düşman?

Görünüşe göre düşman Çanakkale'yi ele geçirmek için şöyle bir plan tasarlamıştı: İmroz (Gökçeada), Bozcaada, Limni olası diğer adalar hareket üssü olmuş ve çıkarmaya ayrılan birlik ve malzeme önce bu adalara yığılmıştı. Büyük çoğunluğu İngiliz gemisi olarak kuvvetli bir harp filosu ile büyük olasılıkla bir defada iki-üç fırkayı sevk ve çıkarmaya yetecek nakliye gemileri ve çıkarma vasıtaları hazır edilmişti. Çanakkale'yi takviye edecek Osmanlı birliklerinin coğrafi durumu gereği, en çok deniz yoluyla geleceği ve deniz sevkiyatının, Çanakkale çevresindeki Osmanlı ordusuna iase ve ikmal (yiyecek-içecek ve tamamlama) açısından çok önemli olduğu doğal olduğundan düşman daha çıkarmadan önce Marmara'ya çeşitli kereler denizaltılar sokarak, denizden faydalanmayı engellemek istemişti.

Yaklaşık nisan başından itibaren İngiliz ve Fransız denizaltıları boğaza taarruza başlamış ve 17 Nisan'da bir İngiliz denizaltısı Kepez önünde geceleyin beleşten kara ederek durmuş ve esir edilmişti. Daha sonraki günlerde çeşitli denizaltılar boğazı geçmiş, birisi Şarköy önünde batırılmıştı. Bununla beraber ilk hareket ve çıkarma günlerinde Marmara'da denizaltı ya yoktu veya da bir iş göremedi ki bir çok birliğin denizden sevki mümkün oldu.

Düşman iç deniz yolunu kapadıktan sonra hedefe en kestirme yönden yürümeye karar vermişti : Arıburnu ve Seddülbahir etrafına gerçek çıkarma yapılarak doğruca merkez yönüne yürünecek. Kumkale'ye de bir müfreze çıkarılarak

Anadolu'daki Osmanlı birlikleri işgal edilecek ve durdurulacaktı.

Gerçi sonradan düşman kumanda heyeti neden ilk çıkarmada Bolayır'da tutmadı veya asıl kuvvetleri buraya çıkarıp da daha emin adımlarla güneye doğru neden yürümedi? diye çok eleştirildi, sorgulandı. Fakat ben bu düşüncede değilim: Düşmanın planı daha uygundu. Bolayır tarafında Trakya'daki aslı Osmanlı ordusuna pek yakın bulunulacak ve bir çok zaman ve kuvvet harcanmasına neden olunacaktı. Gerçi özellikle nisanda düşman bir çok uçak keşifleri yapmış ise de büyük olasılıkla yarımadaadaki kısımları ve mevcut kuvvetler hakkında açık bir fikir alamamıştı. Bu yüzden Bolayır tarafındaki çıkarma kuvveti iki taraftan birden büyük baskılara açık bir durumda kalabilirdi. İlk darbelere karşı başarılı olursa bile buradan merkez tahkimatına gelineye kadar geçecek zamanda düşman Anadolu tarafındaki kuvvetlerini ve diğer kuvvetleri Rumeli'ye geçirir, sayı üstünlüğüne sahip olabilirdi. Herhalde bu taraftan başlanacak işin uzun zaman sürmesi olasıydı.

Halbuki Arıburnu ve Seddülbahir taraflarına müthiş filonun koruması altında çıkacak birlikler bu filonun topları altında 8-10 km.lik bir kesin mesafeyi az zaman içinde, bir hamlede geçebilirler ve boğazın iç kıyılarına dayanabilirlerdi. Bununla beraber bu planın başarısızlığı bizzat kötü bir plan oluşundan değil, aşağıda bir ölçüde açıklayacağım şekilde kötü uygulanmasında, gereği kadar kararlılık ve metanet gösterilmemesinde ve bunlardan önce Osmanlı Ordusu'nun düşmanca hiç beklenmeyen

şekilde göstermiş olduğu fedakarlık ve kahramanlıktaydı.

Çıkarma ve İlk Günlerinde Genel Durum

“Nisan'da bir taraftan çıkarma (deparköman) olasılığının azaldığı bildirilirken, diğer taraftan fırka” akşam raporunda Bozcaada önünde şimdiye kadar sürekli görülen düşman gemilerinden pek fazla olarak çoğu büyük 19 harp gemisinin ve pek çok nakliye gemisinin toplandığını bildirmişti.

25 Nisan 1915 (12 Nisan 1331) Pazar günü saat sabah 05'ten önce, birdenbire şiddetli top sesleri ile uyandık. Henüz alacakaranlıktı. Bu sırada bende 15.Kolordu 1.Şube Müdürü olarak Anadolu tarafında *Kalvert çiftliğinde idim. Fırkaların durumunda değişiklik olmadığını, 3.Fırka, boğaza 27 harp gemisinin girdiğini bildirdi. İlk duygu yine bir deniz hücumu başladığı merkezinde idi. (*Kalvert Çiftliği : Şimdiki Taştepe Köyü yakınındaki TİGEM'dir.)

Ancak sabah saat 10'a doğru 15.Kolordu Kabatepe ve Seddülbahir taraflarına çıkarma yapıldığını, boğazda bir deniz muharebesi olmadığı haber aldı. Ve daha garibi ancak öğleye doğru düşmanın Kumkale'ye de Fransız askeri çıkardığı anlaşılabildi. Seddülbahir güneyinde çeşitli düşman harp gemileri öğleye kadar öteye beriye mermi savurmuş, başka bir olay olmamıştı. Şu olay bize Anadolu tarafındaki gözetleme tedbirlerinin ve muharebe işlerinin iflasını bildiriyordu. Sonradan anlaşıldığına göre

firkaların elindeki toplam 15-20 km.lik tel ve kablo ile kurulan açık ve asma telefon hatları ilk bombardımanda kopmuş, Kumkale'deki gözetleme birlikleri ilk düşman baskısının altında ezilmiş ve geriye haber göndermek ya akla gelmemiş ya da gönderememişti.

Bunun üzerine 15.Kolordu ve 3.Fırka bu gece Kumkale'ye taarruz edilerek düşmanın mutlaka geri püskürtülmesini emretti.

9.Fırka'nın Anadolu tarafında (Dardanos civarında) bulunan 64.Alayı daha gündüzün 3.Kolordunun emrine verilmiş ve güneşin batışından sonra ordudan gelen bir emirde “15.Kolordu bölgesinde önem taşıyan bir olaya rastlanmadığından 3.Kolordunun isteyeceği kıtaların verilmesi ve kolordu bölgesinde en az kuvvetle savunma yapılması” bildirilmiş olduğundan aynı zamanda gelen ilk istek üzerine 3.Fırka 33.Alay da 3.Kolordu emrine verilmişti. Bu nedenle 3.Fırkanın elinde Kumkale'ye taarruz için ancak 4-5 taburla bir iki batarya toplanabilmiş ve bunlar sabaha kadar Fransızlarla boğaz boğaza çarpışmışsa da bir sonuç elde edilememiştir.

Bu emirle anlaşılıyor ki ordu durumu iyice kavramıştı. Bununla birlikte şu nokta geçerlidir:Bu emir alındıktan sonra 15.Kolordu 3.Fırka Kumkale'ye taarruzunda ısrar etmemeli miydi? Kuramsal olarak etmemeliydi. Derhal Kumkale etrafını çevirerek kendini koruyarak hareket edip ve bundan faydalanarak bütün birliklerin 15.Kolordunun en azından 2/3'ünü derhal Çanakkale'ye

doğru hareketini sağlamak ve bir an önce karşı taarruza geçmek gerekirdi. Ve bu konuyu 3.Kolordunun isteğine bırakmamalıydı. Fakat bir problem çözer gibi düşünürsek yanlışlığına karar vereceğimiz durum akışı ters sonucu doğurdu. 3.Fırkanın büyük bölümü 26 Nisan akşamına kadar Kumkale etrafında çalıştı. 26-27 Nisanda da küçük taarruzlar halinde muharebe devam etti. Ve 27 Nisan sabahı Kumkale'nin boş, düşmanın çekilmiş olduğu anlaşıldı. Daha sonra elde edilen bir Fransız emrinden Kumkale'ye dört taburla bir batarya ve bir miktar fen birliğinden oluşan bir müfrezenin çıkarıldığı ve bunun görevinin İntepe bataryalarının (Bulgar 12'likleri) Seddülbahir'e ateş etmesini engellemek olduğu ve diğer bir emirden Seddülbahir çıkarmasının sonuçlandığı için bu müfrezenin geriye alındığı anlaşıldıysa da başlangıçta burada kalmamaya karar vermiş olması olası olan bu müfrezenin eğer 3.Fırkanın bu şiddetli ve iki bin askere mal olan taarruzları olmasaydı ve bu şekilde baskıyla karşılaşmasaydı burada kalması ve takviye edilmesi, burada da bir daimi cephe meydana gelmesi kaçınılmaz olurdu. Çünkü 25 ve 26 Nisan günleri düşmana da Arıburnu ve Seddülbahir tarafından öyle bir hamlede ilerlemenin mümkün olmayacağını göstermişti. Bu geçen günler süresince beşinci ordunun diğer birliklerinin her taraftan muharebe meydanlarına gelmiş veya gelmekte olması pek doğaldı. Bununla birlikte kesin bir sonuç alınamayan bu ilk günlerde hiç olmazsa Anadolu tarafındaki birliklerin büyük bir kısmının Rumeli yakasına geçmesini engellemek için Kumkale muharebesine devam edilmesi düşman için dikkate alınması gereken bir nokta

olabilirdi. Bence 3.Fırkanın akıttığı kan boşa akmamış ve Anadolu sahillerinin sonuna kadar düşmansız kalmasına büyük bir sebep olmuştur. 3.Fırkanın 26-27 Nisan'daki yerel taarruzları 15.Kolordunun da isteğine aykırı olarak cereyan etmiş gece muharebesinden bir sonuç alınamayınca 26 Nisan sabahı 3.Fırkaya büyük çoğunluğuyla Yenişehir tepelerini işgal ederek savunmak emredilmişti. Fakat bu emir olası ki ilk hatlara kadar duyurulamamış ve düşmanla doğrudan doğruya temasta bulunan birlikler düşmanı karşılarında gördükçe bir türlü sükunet bulamayarak yerel taarruzlarına devam etmişlerdi.

Şimdi diğer bir noktanın bir kere daha incelenmesi gerekir:

Beşinci ordu durumu böyle kavradıktan sonra yukarıdaki emirle yetinmeli mi, yoksa daha etraflı ve kesin bir planı emretmeli miydi? Düşmanın kesin darbeyi yarımada da indirmek isteği ilk günü gereği kadar aydınlanmıştı. Yarımada karşısındaki gemi kalabalığı Kumkale karşısındaki kalabalıkla karşılaştırılınca ilk çıkan birlikler hakkında alınan haberler de buna eklenince bu düşünce açıkça anlaşılabilirdi. Düşmanın dördüncü bir çıkarma yeri olarak örneğin Beşiğe sahilinde de bir yere çıkması olasılığının artık pek azalmış olması gerekirdi. Bu yüzden kesin bir karar vererek bana göre 15.Kolordu karargahıyla bir kolordu birliğinin büyük bir kısmını (en az 4 alay ve 3-4 topçu taburu) derhal hareket ettirmek ve Çanakkale'ye yönlendirmek lazımdı.

Birliğin hedefe ulaşması zaten iki güne denkti ve yürüyüş kıyıya paralel olarak yapılacaktı. Bu zaman süresince icap ederse bu hareket durumunda bulunan birliklerle Kumkale tarafını takviye daima mümkündü. İşte başlıca bu sebeptendir ki 15.Kolordu birlikleri parça parça ve epey uzun zaman aralıklarla sevk edilmiş ve yarımada üzerinde bir noktada önemli bir etki gösterememiş, delik tıkamakta kullanılmıştı.

Güney grubu için aşağıda açıklanacağı üzere burada gerek Arıburnu tarafında da ilk çıkarma görünüşe göre Kumkale gibi tamamıyla bir baskın özelliğinde olmuş ve darbeyle karşılaşan gözetleme birliklerinin önemli bir kısmı mahvolmuştu. İlk haberler üzerine Maydos'taki 19.Fırka kendiliğinden silah başı ederek Arıburnu yönüne yönelmiş, fedakarca ve kanlı taarruzlarla düşmanı durdurmaya başlamıştı. 9.Fırka kısımları, kısmen Arıburnu tarafını, kısmen güney grubunu takviye etmiş, bu suretle Arıburnu'ndan Seddülbahir'e kadar olan alanda başlıca bu iki fırka 25 hatta 26 Nisan gününü başarılı başarısız bir çok taarruz, karşı taarruzlarla geçirmişti.

Bu sırada muharebe bölgesinin kuzeyinde bulunan 5.ve 7.Fırkalara güneye gitme emri verilmiş, bu fırkaların birlikleri şimdiye kadar bulundukları mevzilerden tabur tabur, alay alay harekete başlamıştı. Herkes her birlik gözü muharebe yönünde, kulağı top sesinde olarak ilerliyordu. Muharebe bölgelerine yaklaşan birlikler o andaki ihtiyaca göre parça parça ya Arıburnu

tarafına yada güney grubuna sevk ediliyordu. Bu sırada Anadolu'dan geçmeye başlamış olan 15.Kolordu kıtaları da aynı şekilde kullanılıyordu. Her türlü harp şekli düşünceleri genel olarak bırakılmıştı. Bir alayın taburu, hatta bölükleri karma karışık şekilde Arıburnu, Seddülbahir'de muharebe hatlarına giriyordu! Bu işleri 26 Nisan akşama doğru Gelibolu'dan Maltepe'ye çıkmış olan 3.Kolordu karargahı idare ediyordu. Ordu karargahı da zannedersem 26 Nisan'da yükü hafif bir şekilde 3.Kolordunun yanına gelmişti. Ordunun elinde 6 Fırkanın yetişen birlikleri iki grup halinde gittikçe yoğunluk meydana getiriyordu.

15.Kolordu birliklerinin Rumeli'ye geçirilmesi maddi ve manevi zorluklara neden oluyordu:Rumeli'de müthiş muharebeler devam ederken 26, 27, 28 Nisan günlerinde 15.Kolordu Anadolu tarafında adeta sakin zamanlar geçiriyordu. Bu kuvveti karşıya geçirmek kimsenin aklına gelmiyordu. 25 ve 25/26 Nisan'da 64.ve 33.Alay toplam 6 tabur geçmişti. İlk geçen 33.Alay ancak 24 saatte Gelibolu'ya çıkabilmişti. 64.Alay da 30 saate yakın bir zamanda Arıburnu'na gelebilmişti!

15.Kolordu durumdan haberli değildi. Ne kendisi bir haber subayı v.s. göndererek Rumeli tarafıyla teması korumayı düşünmüştü ne de 3.Kolordu ve 5.ordu, 15.Kolordu'yu durumdan haber veriyordu! En büyük haber kaynağı 15.Kolordu telefon santrali idi. Ara sıra hatlar açık olunca karşı taraftaki telefon

haberleşmesinden bazı sözler işitiliyor, karşı taraftaki santrallerle fırsat buldukça görüşülüyor ve bunlarla durumu anlamaya çalışılıyordu. Yeri gelmişken belirteyim:Bizde özellikle çeşitli kumanda kurullarının bir diğeri tarafında bir haber subayı bulunması yöntem(usul) haline getirilmelidir.

Nihayet 28 Nisan'da Rumeli tarafında özellikle Alçıtepe önündeki durumun aşağıda sunulacağı gibi biraz sıkıntılı olması üzerine 3.Kolordu 15.Kolordudan yine kuvvet istemeye başladı. Fakat bu kez de ordunun 25 Nisan'daki emrine rağmen 15.Kolordu elindeki birlikleri vererek zayıflamak istemiyordu. Ordu ile haberleşmek imkansızdı. Bundan dolayı 3.Kolordu ve müstahkem mevki kurmayları ile 15.Kolordu kurmayları arasında telefonla anlaşarak 15. Kolordu kumandanına(Weber Paşa), Müşir Paşa'nın da(Liman Von Sanders) bilgisi vardır ve paşanın emridir denilerek zorlukla öğleden sonra 3.Fırkaya ait 32.Alayın iki taburuyla, 11.Fırkadan bir tabur ve bir dağ bataryası yola çıkarıldı. Daha sonra aynı şekilde üç saat on beş dakika sonrada 11.Fırkadan üç sahra bataryası ve iki piyade taburu daha hareket emrini aldı. Bundan sonra da parça parça bu kolordu birliklerinin büyük çoğunluğu karşıya gönderildi. 11.Fırka karargahı fırka çoğunluğuyla beraber geçti. 15.Kolordu karargahı da 4 Mayıs'ta güney grubuna geldi. Anadolu tarafı yeni kurulan 16.Kolordu karargahıyla 3.Fırkadan, 11.Fırkadan bazı birliklere kalmıştı.

Anadolu'dan Rumeli tarafına geçmek pek zor oluyordu. Bindirme yeri Çanakkale idi. Fakat nakil vasıtası olarak elde

birkaç mauna, römorkör, ve bir adet şattan başka bir şey olmadığından özellikle topçuların bindirilmesi çok zor oluyordu. Anadolu'dan kalkan bir tabur genel olarak bir buçuk iki günden önce; bir batarya da iki, üç günden önce muharebe bölgesine giremiyordu. Çıkma noktası Kilye idi. Fakat çıkarmadan ... sonra düşman uçakları filolar halinde uçarak bomba atmaya başlamıştı. Bunların etkisi altında gündüz nakliye işleri pek güç oluyor, çoğunlukla geceye erteleniyordu. Düşman filosu aynı zamanda Maydos'u ateş altına alarak yakmış, Kilye'ye de atışa başlamıştı. Bu yüzden bir müddet sonra çıkarma yeri Akbaş'a nakledilmişti. Aynı zamanda denizaltılar da hücumu devam ederek, sonunda Marmara'ya girmişti.

Şimdi önemli bir nokta hatıra gelir:Rumeli'deki birlikler daha derli toplu bir halde, daha birlik içinde bir sevk idare ile muharebe bölgesine sürülse Anadolu birlikleri 25 Nisan akşamı gelen emir üzerine büyük kısımlarıyla 26 Nisan'da karşıya geçerek, 27 Nisan'da muharebe bölgesine gelse ve Arıburnu ve güney grubunda veya bunların birinde çeşitli taarruzlar düzenlense başarılı olur muydu, olmaz mıydı?

Sevk ve idarece isteğe uygun olmaktan bir hayli uzak olarak özellikle zorunlu olarak yetersiz kuvvetlerle yapılmış olan ilk Arıburnu taarruzlarının oluş şekline bakılınca diyebiliriz ki görüldüğü üzere yüksek tarzda bir hareketle başarılı olunsaydı hiç olmazsa iki noktadan birisinde (Arıburnu veya Seddülbahir) kesin bir başarı elde etmek mümkün olurdu. Bundan sonra tüm kuvvetlerle diğer noktaya yönelinileceği gibi aslında bir tarafta

mahvolan düşmanın diğer bölgede muharebeye devam edip etmeyeceği de inceleme konusu oldu. Bundan dolayı bu ilk muharebeler bir çıkarmanın meydana gelmesinden sonra o noktaya üstün kuvvetle ve birlikte taarruz ederek düşmanı denize dökmek konusunun mümkün olamayacağını ispat edememiştir. 5.Ordunun görüldüğü üzere yüksek savunma anlayışının yanlış ve tehlikeye açık bulunduğuna hükmetmek için gereği kadar bir sonuç çıkmamıştır. Bununla birlikte düşmanın da ilk zamanki üstünlüğünden faydalanamamış ve gereği kadar azim metanetle hareket etmemiş olduğunu, gemi mermilerinin denenmeden önce sanılan büyük maddi tesirlerinin bir dereceye kadar gerçekleşmiş olduğunu da unutmamak gerekir.

Güney Grubu Muharebeleri

Güney grubu muharebelerini başlıca dört devreye ayırabiliriz :

Birinci devre :25 Nisan -5 Mayıs 1915 Osmanlı taarruzları devri

İkinci devre :6 Mayıs-13Temmuz 1915 Düşman taarruzları devri

Üçüncü devre:14 Temmuz-8 Ağustos 1915 Anafarta çıkarmasına kadar geçen hazırlık ve mevzi muharebesi devri

Dördüncü devre:8 Ağustos-8 Ocak 1915 mevzi

muharebeleri devri.

Birinci Devre Muharebeleri

24 Nisan 1915'te güney grubu bölgesinde askeri durum şöyleydi:

Bölge 26.Alay kumandanlığında idi. Bu alayın bu bölgede 2.ve 3.taburu vardı. 2.tabur 3 bölüğüyle Kirte'nin 1 km. güneyinde Kanlıdere'nin kaynak taraflarında yedekte, bir bölüğü iki nordanfild ile Sığındere'de görevli. Bu taburdan bir “takım” Eski Hisarlık kuzeyindeki sırtta.

3.Tabur Seddülbahir'in 1000-1200 m. kuzeyinde Kuyular civarında. 9.bölük ve 11.bölük yedekte. Bunlardan bir takım Morto Limanı kuzeyinde. 12.bölük Teke Limanı bölgesinde.10.bölük birer takımla Seddülbahir'in doğusunda Harap Kale ve Gözcübaba tepesinde ve Gözcübaba civarında 27 mm.lik bir bahriye (denizci) bataryası.

Kerevizdere hattının batısındaki sırtta 10,5'luk obüs bataryası. Domuzdere doğusundaki sırtlarda önü boğaza doğru 15'lik obüs taburu ve bunun eşliğinde Bursa jandarma taburu, bunlar boğaz komutanlığı (müstahkem mevki) emrinde.

26.Alay 4.tabur Kumdere'de.

9. (tugaydan) bir sahra bataryası 83 Tepesi'nde boğaza karşı mevzide.

9.Fırka istihkam bölüğü 26.Alay 3.tabur emrinde

Seddülbahir'de...

Çıkarma aşağı yukarı şöyle oldu:

25 Nisan sabah saat 4:45'te düşman donanması (on zırhlı ve çeşitli torpidolar) yarımada ucunu çevirerek bombardımana başladı. Filonun nakliye gemileri ile birlikte Zığındere kavşağına, Teke Burnu'na, Ertuğrul Koyu'na, Seddülbahir'e ilerlemekte olduğu ve bombardıman sabah saat 5:15'te 26.Alay kumandanı tarafından 9.Fırkaya bildirilmişti. İlk tedbir olarak 26.Alay kumandanı yedekten 8.bölüğü derhal Morto Limanı kuzeyindeki siperleri gerektiğinde savunma göreviyle bu tarafa yöneltti.

Sabah saat 06:45'e doğru Ertuğrul Koyu'na ve Teke Koyu'nun denizine (kıyıya) 20-30 sandal ve şalopadan oluşan ilk kademeler ilerledi. (şalopa: sığ sularda kullanılan sandal). Bunun üzerine yedekten 7.bölüğe Teke Koyu'ndaki çıkarmayı men etmek üzere sabah saat 07:30'da, sahra bataryasına da Kirte yönüne giderek Teke Koyu'ndaki çıkarma bölgesini ateş altına alması emredildi. (sabah saat 07:25'te). Ertuğrul Koyu'na ilk girişim kayıpla engellendi. Fakat düşman Teke Koyu'na çıkmayı başardığı gibi, öğleden önce tekrarlanan çıkarma girişimleriyle sonunda Ertuğrul Koyu'na da çıkmayı başardı. Çıkarma bölgeleri civarındaki zayıf ve küçük birlikler (müfrezeler) bütün ateş kuvvetini kullanmakla beraber düşmanın gemi ateşleri altında pek çok kayıp verdiklerinden çıkarmaya engel olamamıştı. Teke Burnu 9.bölükle takviye edilmek istenilmiş fakat bu bölük açık arazide müthiş ateş altında tam çıkarma noktasına kadar gidememişti.

7.bölük Teke Koyu'na doğru giderken Sığındere ağzı hizasına gelince sağdan ateş yemeye başlamış ve bu tarafa dönmüştü. Düşman Teke Koyu'ndan sonra buraya da asker çıkarmaya başlamış ve buradaki zayıf birlikler aynı şekilde ezilmişti.

Bu sırada sahra bataryası Kirte güneyinde mevziye girmişse de gemi ateşi altında atışta güçlü olamıyordu. Yalnız 10,5'luk obüs bataryası ara sıra birkaç mermi savuruyordu.

Düşman bundan sonra Seddülbahir'e de asker çıkarmaya teşebbüs etmiş fakat piyade ve makineli tüfek ateşiyle bir çok şalopaları(çıkarma tekneleri) batırılarak ve İntepe bataryalarının da yardımıyla başarılı olamamıştı. Fakat yine çıkarmaya çalışıyordu. Bu tarafta da şiddetli muharebe başlamış bulunuyordu. Anlaşıldığına göre düşman en çok Sığındere ağzı kavşağına çıkan kuvveti takviye ediyor ve buradan güneye inerek Seddülbahir çevresinin arkasına düşmek ve burasını kolayca boşalttırmak istiyordu. Doğal olarak bu fena bir karar değildi. Sabah saat 10:30'da müfreze kumandanı son bölük iki takımı ile 2.tabur kumandanını da bu tarafa göndermişti.

Bütün çıkarma noktalarında zayıf birliklerimiz sürekli taarruzlardan vazgeçmiyordu. Kayıpların dakika dakika artmakta olmasına rağmen karaya çıkan ve her an kuvvetlenen çok üstün düşman kuvvetleriyle bu altı bölük yılgınlık göstermeden ve son derece şiddetli çarpışmaya devam ediyordu.

Öğleye doğru Sığındere ağzındaki düşman taarruz hareketleri başlamış ve Kirte'ye doğru ilerlemek eğilimini göstermişti. Fakat karşısındaki iki bölük nihayet bunu durdurmuştu. Sabah saat 11:15'te müfreze kumandanı obüs taburuna başvurarak Bursa jandarma taburunun Kirte'ye gönderilmesini rica etmişti.

9.Fırka sürekli taarruz ve düşmanın denize dökülmesi emrini veriyordu. Fakat henüz bir kuvvet göndermemişti. Durumun gelişmesiyle fırkaya ve Sarrafim'deki 25.Alay kumandanına düzenli olarak bilgi verilmiş olmakla birlikte 25.Alay kumandanı(Yarbay İrfan) ancak öğleden sonra saat birde “bir taburla bir makineli tüfek birliğinin yardımınıza gönderilmesini fırka kumandanına teklif edeceğim” diyordu. Çıkarma yerlerinde durum kötüleşiyordu. Öğleye doğru düşman Gözcübaba tepesini işgal etmiş ve Seddülbahir'de direnmekte olan savunma birliklerinin arkasını çevirecek bir durum almaya başlamıştı. 26.Alay 3.taburun geriye kalan kuvveti ile istihkam bölüğü bu mıntıkada tamamen muharebeye girmişti.

Bununla beraber tehlikenin büyüğü Sığındere tarafındaydı. Nihayet öğleden sonra saat 15:30'da bu tarafa gelmekte olan 25.Alay 3.taburuna Sığındere yönünde taarruz emri verildi.

9.Fırka kumandanı öğleden sonra saat 14:15'te Sarrafim'den gönderdiği bir emirde:”Düşmanın zayıf olduğunu anlıyorum. 25.Alay 3.tabur ile beraber düşmanı denize dökünüz, ben şimdi oraya geliyorum. Gelinceye kadar karada düşman görmeyeyim.”diyor ve “25.Alayın geri kalan kuvveti 150 tepesine(Ocaktaş) doğru gelmektedir.” diyordu! Halbuki sabahtan beri çıkarılan düşman kuvveti görünüşe göre Sığındere tarafında bir liva (tugaya) ve Teke, Ertuğrul tarafında da diğer bir liva'ya (tugaya) veya en aşağı 5-6 tabura yükselmiş ve 26.Alay taburları müthiş ateş altında, bu açık arazide sürekli yaptığı taarruzlarla çok fazla kayıp vermişti. Özellikle subay kaybı çok yüksekti.

25 Nisan öğleden sonra saat 15:00'te düşman Sığındere ağzından Teke Burnu'na kadar sahili boydan boya işgal etmiş, Aytepe'yi ele geçirmiş ve Harapkale'ye doğru ilerlemeye çalışmıştı. Düşman çok fazla makineli tüfek de çıkarmıştı.

Akşama doğru düşman Morto Limanı'nda Hisarlık'a da ilk önce bir tabur kadar asker çıkarmış ve Bursa jandarma taburu bu tarafa gönderilmişti.

25.Alay 3.Tabur bir türlü yetişip akşam olmadan taarruz yapamamıştı. Ancak 8 saatte gelebilmişti. 25.Alay'ın büyük çoğunluğu hala geride idi. Ancak saat 21'e doğru 1.Taburdan iki bölük ile makineli tüfek bölüğü de geldi. 10,5'luk batarya da yer değiştirerek Kirte kuzeyine geldi. Fırka kumandanı Anderya

Çiftliği'nin güneyindeki tepeye gelmiş ve öğleden sonra saat 6:30'da nihayet 25.Alaya bütün kuvvetiyle ilerleyip 26.Alay ile beraber taarruz etmesi emrini vermişti. Gece olduğu sırada durum aşağı yukarı şöyleydi:

Düşman , Sığındere kavşağından 1,5 km. kadar olan noktadan itibaren Teke Burnu'na kadar sahil boyunu elde etmiş, kuzey de Sığındere doğusuna geçmiş, güneyde burunda ki tepeler hattını ele geçirerek Ertuğrul Koyu'na uzanan bir hattı ele geçirmişti. Seddülbahir'e çıkarma girişimi hala başarılı olamamış, buna karşılık Hisarlık'a bir tabur kadar kuvvet çıkmıştı. Bunun karşısında sağ yanda(Zığındere) 25.Alay 3.Taburla, 26.Alay 2.Taburdan 2 bölük ve güneyde 26.Alay 3.Taburla istihkam bölüğü, Hisarlık karşısında da Bursa jandarma taburu ile 26.Alaydan yaklaşık 1,5 bölük vardı.

Bu günün sonucunu incelersek büyük bir bölgeye dağılmış zayıf kuvvetlerin zaman zaman kuvvetli düşman birlikleri ve üç taraftan saran gemi ateşleri karşısında nasıl olup da büsbütün mahvolmadığı ve düşmanın bütün gün bir mücadeleden sonra böyle dar bir arazi parçası elde etmekle yetindiği hayret edilecek bir şeydir. Özellikle 26.Alay 3.Tabur çok kayıp vermiş, fakat namus ve haysiyetini korumanın gereklerini yerine getirmişti. Şimdi pek ala hatıra gelir ki, bu bölgede önceleri düşünüldüğü gibi birkaç tabur daha fazla kuvvet bulunsa ve bunlarla daha ilk andan itibaren Teke Burnu yönüne saldırılsa ve iyice gizlenmiş olarak

sahil boyunca bulunacak birkaç batarya ve makineli tüfek bölüğü Seddülbahir'deki batarya gibi görevini yerine getirseydi acaba düşmanın çıkarma hareketi büsbütün engellenemez miydi? Durumun gelişmesine göre bu soruya çok olumsuz cevap vermek güçtür. Yine bölgenin aslında zayıf olmasına rağmen daha çıkarma hareketi haberi üzerine 9.Fırka kumandanı kesin bir karar alarak 25.Alay ve 26.Alayın Kumdere'deki taburu birkaç batarya ile birlikte bu tarafa gelse ve birlikte bir emir ve kumanda ile birlikte kesin bir darbe indirilmeye çalışılsa idi yukarıdaki kadar kolay olmamakla birlikte olumlu bir sonuç alınamaz mıydı? Buna da olumsuz cevap vermek zordur. Halbuki bunların hiç birisi olmamış ve koca gün 26.Alay 3.Tabur hemen hemen tek başına kalarak tertip, düzen ve yerleşme açısından çok zor şartlar içinde yuvarlanmış, buna rağmen düşmanı bütün gün Seddülbahir'e çıkmaktan alıkoymuştur.

Gerçi bu açık arazideki ateş altında kıyıdan 3-4 km. geride bulunacak yedek birliklerin ilerlemesi elbet çok zor olurdu. Fakat sonradan öğrendiğimiz tarzda kıyı boyunca kuvvetli bir tahkimat ağı meydana getirilse yedek birliklerinin her tarafa aynı şekilde gidebilmesine yetecek örtülü yol v.s. yapılsaydı elbet bu mahzura da yer kalmazdı.

(13 Nisan 1331)

26 Nisan 1915 Olayları

Düşman eski çıkarma noktalarına bütün gece asker çıkarmaya devam etmiş, 25.Alay 1.Taburdan iki bölükle bir mitralyöz (makinelî tüfek) takımı Seddülbahir'e gönderilmişti. Fakat gece nihayet düşman buraya da asker çıkarmış ve burada ki kuvvetler Harapkale'ye çekilmişti. 26 Nisan sabahı düşman biraz rahat nefes almak için Seddülbahir-Gözcübaba hattına taarruza geçmiş ve çok üstün kuvvetlerle yapılan bu hareket karşısında birliklerimiz adım adım çekilmeye başlamıştı. Bütün cephede gece boyu müthiş bir muharebe cereyan etmişti. Düşman gemileri azami faaliyet gösteriyorlardı. Fırka bu sırada ileride ki birliklerin ikinci hatta çekilmesini emretmiş, bunun üzerine 26.Alay 3.Tabur ve 25.Alay 1.Tabur kumandanlarına öğleden önce saat 11'de 3,7'lik bataryayı tahrip ederek çekilmek emri verilmişti. Halbuki aynı zamanda düşman kumandanı telsiz telgrafla “umutsuz vaziyetteyiz, süratle imdat edemez misiniz?” diye sürekli telgraf çekiyordu. Olası ki bu an ve bu çıkarma emrinin dönüm noktalarından birisidir. Bu ricat (çekilme) emri verileceğine ve 25.Alayın diğer kuvvetleri faydasız bir şekilde Sığındere karşısında tutulacağına bu tarafa gönderilse idi ve kesin bir hareket yapılmak istenilse idi belki düşmanın direnci kırılır ve amaca ulaşılırdı. Geri çekilme saat 15:00'den sonra oldukça zorluklarla yapıldı. Kılıçtan kurtulan kıtaların idaresi ve düzeni asla

bozulmadı. Ricat (çekilme) Kanlıdere vadisinden yapılmıştı.

Sağ tarafta 25.Alayın etkisiyle yukarıya doğru uzamış olan düşman güney tarafa sürülmüştü. 26 Nisan akşamı durum şöyleydi: Düşman Hisarlık'da durdurulmuş, birliklerimiz sağ tarafta düşmanı biraz sürmüştü. Merkezde düşmanla temas donmuş bir şekilde, Kanlıdere içinde Harap Damlar civarında, sol tarafta düşman karşısında Hisarlık Tepelerinde. Bugün akşam 20.Alay'da 9.Fırka'ya katıldı. Öğleden sonra saat 5'te fırka şu emri verdi:Harap Kilise Domuz Dere hattında savunma, Bursa jandarma taburu 26.Alay emrinde, Kirte yolunun sağında 20.Alay, solunda 26.Alay savunma yapacak. 25.Alay fırka yedeği olarak 150 nolu tepe güneyinde, 20.Alay Harap Kilise civarında, 26.Alay Domuz Dere batısındaki tepelerde. Bu şekilde nihayet dokuz tabur toplanmış oluyordu.

(14 Nisan 1331)

27 Nisan 1915

Sabah erken saatlerden itibaren düşman hattı yavaş ilerlemeye başladı. Taraflar arasında şiddetli bir muharebe gelişti. Bir taraftan çıkarma devam ediyordu. Üç batarya kadar da karaya çıkmış, ateşe başlamıştı. Gemi ateşleri eskisi gibi bütün şiddetiyle devam ediyordu. Akşama doğru taraflar 6-7 yüz metreye kadar birbirlerine yaklaşmışlardı. Bursa jandarma taburu Hisarlık'ın ele geçirilmesi için görevlendirilmiş, fakat başarılı olamamıştı.

Akşama doğru 9.Fırka bu gece taarruz emretti: 20.Alay Sığındere doğusundaki çiftlik doğusunda, Kirte Deresi'nde, 25.Alay bunun gerisinde olmak üzere hazırlanacak ve gece saat 10'da süngü hücumu yapılacaktı. 26.Alay Kirte'de fırka emrinde kalacaktı. Jandarma taburu da hücum eden alayların gerisinden gelerek esirleri toplayacaktı. Fakat akşama doğru düşmanda yine taarruza benzer hareketler görülmeye başladığından taarruzun ertelenmesi emredilmiş, fakat düşmanın durduğunun görülmesi üzerine tekrar verilen emirle gece saat 12:30'dan önce taarruz edilmesi bildirilmişti. Bu taarruza 26.Alayda katılacaktı. Bu taarruz yapıldı mı iyi bilmiyorum. Ancak ayrı ayrı küçük sınırlı taarruzlar şeklinde yapıldığı ve bundan da doğal olarak bir sonuç alınamadığı bazı emirlerden anlaşılıyor.

(15 Nisan 1331)

28 Nisan 1915

Sabah düşman saat 6'dan önce bütün cepheye şiddetli bir taarruza başlamıştı. Filo kuvvetli şekilde taarruza eşlik ediyordu. Durum çok bunalımlı, sıkıntılı olmuştu. Saat 10'da 26.Alaya “taburlar esas savunma hattına çekilsin ve gece karanlığında tahkimata (siper kazarak yerleşme, gizlenme) başlasın!” emri duyurulmuştu. Özellikle sol tarafta Bursa jandarma taburu sarsılmış, parça parça ricat(geri çekilme) başlamıştı. Bir gün önce

gelen 15.Alay 1.Tabur da muharebeye girmişti.

Emir ve kumanda boşta kaldı. Cephe her tarafta sıkıştı. Son asker de muharebe hattına sokularak, muharebe geniş dalgalar halinde bütün cephede boğaz boğaza devam ediyordu. Cephedeki kumandanlar ve özellikle 26.Alay kumandanı Binbaşı Kadri Bey'in gayreti ile cephe yavaş yavaş durumu saptamaya başlamıştı. Son zamana doğru 19.Alay'ın kol başıyla muharebe meydanına ulaşması sonucu lehimize değiştirdi. Akşam durum tespit edildi.

Sol yan bölgesi (sol cenah-Kerevizdere) 19.Alaya verildi. 26.Alay toplanmak ve dinlenmek üzere geriye alındı. Bu gün bölgede şu birlikler vardı:26.Alay (3 Tabur), 25.Alay (1/3), 25.Alay 2.Tabur, 19.Alay, Bursa jandarma taburu, 19.Alay'dan birkaç batarya ve ağır bataryalar.

Bu gün yarımada mukadderatının en sıkıntılı günlerinden birisidir. En aşağı iki İngiliz ve bir Fransız fırkası tarafından yapılan bu genel hücum Alçıtepe'ye kadar ulaşıydy yarımada muharebeleri büyük olasılıkla son bulurdu. Bu günkü muharebe ile düşmanın ilk saldırısı kırılmış, bundan sonra genel şekilde 6 Mayıs'a kadar düşman artık saldırı hareketine girişmeyerek geleceğe dönük serbest hareket etmek tarafımıza geçmiştir. 29-30 Nisan ve 1 Mayıs'ta düşman 28 Nisan'da kazandığı hattın biraz ileri ve gerisinde tahkimatla vakit geçirmişti.

(16 Nisan 1331)

29 Nisan 1915

5. Fırka kumandanı (Zoden Sitren) Bey Seddülbahir bölgesi kumandanlığını üstlenmek üzere bölgeye gelmişti. Yanında kurmay olarak Müşir Paşa'nın yaveri Süvari Binbaşı Molman vardı. Ordu idare Reisi Miralay Kanikster Bey de beraberdi. 29 Nisanda Fırka 7'den 21. Alay'da gelmiş, fırka karargahı da ulaşmış olduğundan 29 Nisanda yeni bir kuvvet taksimi (bölüştürülmesi) yapıldı.

Sağ taraf 9. Fırka : Alay 19, Tabur 1 ve Alay 20'den 2 tabur, tertip edilmiş 20. Alay (mürettep alay), Alay 25 (3 tabur), Alay 15, tabur 2 ve 3 sahra bataryası.

Sol taraf: Fırka 7 Kumandasında: Alay 19'dan 2 tabur

Alay 26'dan toplama bir tabur ve Bursa Jandarma.

Bölge yedeği: Alay 32 ve Alay 39'dan birer tabur (15. kolordudan gelenler) ve Fırka 7'den birkaç batarya vardı. 10,5'lik, 12'lik obüs, güney bataryaları da vardı.

Genel düşünce: Düşmana azar azar, yavaş yavaş yaklaşarak gece hücumu. Eskiden beri bulunan birlikler: Alay 26 toplam 450 er mevcudunda!

Ordu kumandanlığı, düşmana henüz layıkıyla yerleşmeden taarruz edilerek denize dökülmesini emrediyordu. Seddülbahir

bölgesi kumandanlığı da çıkarmadan beri beş gün geçmiş olmasına ve bu süre içinde düşmanın iyice yerleşmeye zaman bulmasının doğal olmasına, buna karşın bizim tarafta henüz önemli bir kuvvet toplanamadığı gibi emir ve kumanda sorununun da güzelce düzenlenememiş olmasına ve bu konuda bol cephaneye donatılmış topçu olmamasına rağmen aynı düşüncede idi. Bunun üzerine 1 ve 2 Mayıs'ta bölgedeki birliklerin düşmana genel bir gece taarruzu yapması emredildi. Seddülbahir bölgesi kumandanlığı Arıburnu bölgesi kumandanlığıyla beraber henüz 3.Kolordu kumandanlığına bağlıydı.

Bu gün güney grubu harp durumu şöyleydi :

Fırka 9: Mürettep Alay 20:Alay 15 tabur 2, Alay 20 tabur 1-2 , Alay 19 tabur 2 bir makineli K. Alay 25 :Alay 25 tabur 1, Alay 25 tabur 2, (tabur 3 bölünmüş), Alay 26 tabur 4, Alay 127 tabur 1 ve bir makineli K. 5 sahra, 2 mandallı, 1 cebel bataryası.

Fırka 7: Mürettep Alay 19 :Alay 19 tabur 1,3, Alay 26 tabur 3 (tabur 2 içinde) Bursa jandarma taburu, bir makineli K. Alay 32 tabur 1, Alay 39 tabur 2 3 sahra, 5 onluk obüs, on ikilik top, on beşlik obüs

Yedek:Alay 21:(1/3), Alay 127 tabur 1,2

Toplam: 3/19... 14

Toplam 12-13 bin muharip (asker)

metre başına 3-3,5 nefer

Hücum(1Mayıs1915) gece saat 10'da başlayacaktı. Ateş edilmeyecek, baskın şeklinde süngü hücumu yapılacaktı. Bu amaçla ayrıntılı bilgi ve gereken emir verilmişti.

Bu taarruz ne şekilde yapıldı? Bu konuda açık bir bilğim yok. Bildiğim şudur: 7.Fırka kendi bölgesinden taarruz yapıldığı ve fakat 9.Fırka taarruz yapmadığından devam edilemeyerek tekrar eski hatta gelindiğini iddia ediyor. 9.Fırka ise 7.Fırka esasen kendi solu gerisinde ve kendisi ilerde olduğundan ilk emirde Fırka 7'nin Fırka 9 hizasına gelmesinin beklendiğini, fakat bu fırka taarruz edemediği için ya da bu hizaya gelemediği için Fırka 9 birliklerinin de sol taraf, hatta gerilerinin açık kalmasına itiraz ederek gereği gibi taarruza kuvvet ve şiddetle kalkamadığını iddia ediyor.

Bu taarruza toplam 9.Fırkadan 6 tabur ve 7.Fırkanın bütün kuvvetleri ve bölge yedekleri katılacaktı. Fakat bir sonuç alınamamıştı.

Başarısızlığın sebebine gelince: Bir kere düşman layıkıyla(gereği gibi) bilinmiyordu. Kuvveti, düzeni hatta bulunduğu hat tahkimatı hakkında açık bir fikir yoktu. Halbuki düşman bu zaman süresinde oldukça kuvvetli bir sağlamlaştırılmış arazi mevzii, siperler meydana getirmiş; tel örgüsüyle ve diğer araçlarla tahkimat yaparak yerleşmişti. Düşman, ayrıntılı şekilde keşif yapılmamıştı. Gündüzün çepeçevre gemi ateşi ve kara ateşi altında baş kaldırmak ve ilerleyerek keşif yapmak bu açık arazide hem çok

zor bir işti hem de zannedersem pek akla gelmemişti. Geceleyin de keşif amacıyla bir girişim yapılmamıştı. Her birliğin karşısındaki düşmanı devamlı keşif yaparak uğraşması kuralı Osmanlı ordusunda henüz gereği gibi gerçekleşmemiş ve yerleşmemişti. Bazı ufak tefek bilgi varsa bile bunların kumanda kurullarına iletilmesi ihmal edilmişti. Bu konuda bilinen yalnız bir şey var, o da şu: (Seddülbahir etrafında düşman var, bunu denize dökmek lazım!)

Birlikler özellikle böyle büyük ölçüde gece taarruzuna alışık değildi. Bunun gereği hazırlıkları bilinmiyordu. Aslında emir çok geç dağıtılmış olduğundan hazırlığa pek de zaman kalmamıştı. Burada müstahkem (araziye iyice yerleşmiş, örtünmüş) bir sahra mevziine taarruz edilecekti. Ve mevzilerin şiddetli bir topçu ateşi ile taarruza hazırlanması, uygun duruma getirilmesi lazımdı. Hiç olmazsa düşmanı bir baskına düşürebilmek gerekirdi. Halbuki bu şartların hiç birisi yoktu. Bence bu taarruz genel harp hattı üzerinde ve taraflar arasında karşılıklı ateş verişmesinden (teati), bazı yerlerde bireysel ilerlemeler, gerilemelerden meydana gelmiş faydalı bir sonuç vermediğinden taraflardan büyük kayıplara sebep olduğundan bütün cephede birlikleri birbirine karıştırmakla kalmıştır. Öyle ki örneğin 2 Mayıs'ta bile 9.Fırka bölgesindeki kıtalardan düzeni sağlamış ve el altına girmiş birlik pek azdı.

2 Mayıs sabahı taarruzun başarısızlığı anlaşılmış ve elde taze birlik kalmadığından yine 15.Kolordudan kuvvet istenmişti. 2

Mayıs'ta düşman bir ölçüde girişimci davrandı fakat önemli bir sonuç alamadı. 3 Mayıs'ta gün sakin geçti. Yalnız bizim tarafta tahkimata henüz gereği şekilde başlanmamış, bu gereklilik iyice takdir edilememiş, anlaşılamamış olduğundan ve kıtalar kendisini düşman ateşinden ve görüşünden saklamasını bilemediğinden gece ve gündüz devam eden gemi ateşleri, kara ateşleri, her gün çok kayba sebep oluyordu. Toplam 4 Km. lik savaş hattı ve gerileri “kasaphane” (kasap dükkanı, mezbaha) halini almaya başlamıştı. 3 Mayıs sabahı erkenden 3. Kolordu, ordu tarafından aldığı emre dayanarak Seddülbahir bölgesi kumandanlığına yine bu gece bir genel taarruz yapılmasını emretmişti. Bölge kumandanı Zoden Şitren Bey, kurmayı da yine süvari binbaşı Molman dır. Kanikster Bey de sorumsuz danışman ve akıl hocasıydı.

Seddülbahir bölgesinde durum bizim tarafımızda bu gün de karmakarışık. Ne kumanda heyeti düşman ve dost durumunu, ileri hatların uzunluğunu ve yerini, düşmanın kuvvetini ve hatta kendi elindeki birliklerin kuvvet ve diğer durumlarından vazgeçtik gerçek birlik numarasını bilir, ne de birlik kumanda heyetinin yeri ve yöresinden haberi vardı. Birlikler arasında hüküm süren, geçerli olan kanı: Kumanda kurulunun düşman ateşinden çekilerek yer ve yöresini daima değiştirdiği ve nerede bulunduğu bilinmediği şeklindeydi.

Taarruz emri Almanca yazılmış ve gayet az Türkçe bilen Arap bir tercüman subay tarafından çok kötü bir ifadeyle içerik

bakımından da yanlış olarak Türkçe'ye çevrilmiş ve aktarılmıştı. Taarruz edecek birliklerin savaş durumunu saptamada çok zorluklar çekilmişti. Emrin karalamasında (müsvedde) burası boş bırakılmış ve sonra çevirisini tamamlamak için karargahtaki subaylar bir araya gelerek “ ben dün falan birliği Soğanlı'da görmüştüm, buraya gelecekti!”, “evvelki gün filan yerde filan birliğe rastlamıştım!” veya “falan birliğindeyere geldiğini işittim!” şeklinde hafif ve kişisel bilgiler veriyorlardı.

Bu savaş düzenine göre muharebeye girecek birlikler aşağı yukarı şunlardır:

Fırka 7: Alay 19 (1/3), Alay 20 (2), Alay 21 (1/3), süvari kolordusu. 4 batarya.

Fırka 9: Alay 25 (1/3), Alay 26 (2) 4 batarya

Fırka 19 da: 3 mantelli batarya

Bursa ve Beyoğlu jandarma taburları

Fırka 5 den: Alay 15 tabur 2 ve 2 batarya

Fırka 11 den: 3 tabur.

Fırka 3 ten: 4 tabur.

Fırka 15 den: 2 batarya

Toplam 3/23-1-14 sahra ve cebel ile birkaç ağır batarya.

Fakat iki taburun unutulmuş olduğu, 3-4 gün sonra öteden beriden bu birliklerin “ bize kimse erzak vermiyor. Hangi birliğe bağlıysak belirtilmesi” şeklinde baş vurması üzerine anlaşılmıştır. Öğleden sonra ordudan gelen bir emirde “bu gün 15. Fırkanın

Kilya'ya çıkmakta olduğu, bu birliğin bir taburunun Sarı Tepe civarında sahil gözetlemesine kalarak geri kalan 8 taburuyla bu gece Seddülbahir bölgesinde yapılacak taarruza katılma emrini aldığı, birliklerin Kirt'e doğru yola çıktığı, fırka kumandanının emir almak üzere geleceği" bildiriliyordu. Gerçekten güneşin batışından bir saat kadar önce fırka 15 kumandanı ve kurmayı Seddülbahir Bölge Kumandanlığı'nın bu anda bulunmakta olduğu Küçük Mehmet Bey Tepesi'ne geldi. Kendisine harita üzerinde bir cephanelikte durum ve görev anlatıldı. Bölge kumandanlığının akşamdan sonra Alçitepe güneybatısında Alibey Çiftliği-Seddülbahir yolu civarında bulunacağı söylendi. 15.Fırka birliklerinin ancak geç vakit geleceği anlaşıldı; ve fırka kumandanı döndü. Bu firkanın bu geceki hücumu doğru muydu?

Bugün ki taarruza eğer 15.Fırka hesaba alınmayarak karar verilmişse demek güney gurubundaki kuvvet yeterli görülmüştü. Bu gün Kilye'ye çıkarak orada en az 25 km bir yürüyüşten sona gece karanlığında ancak kol başı (yürüyüş halindeki birliğin başındaki kumandan) ile Alçitepe hizasına gelecek bu 8 taburun hiç bilmediği ve tanımadığı bir arazide bir iş göremeyeceği düşünülerek bunun cepheye dahil edilmesinden vazgeçilmeliydi. Ya da bu fırka hesaba dahil edilmişse taarruz kesin olarak 4 Mayıs'a ertelenmeliydi. Fakat düşmana zaman kazandırmak ve muharebeye son erin de dahil edilmesi icap ettiği görüşüyle bu nokta takdir edilmedi, uygun bulunmadı. Hiç olmazsa bu firkanın hangi bölgeye ilerleyeceği, orada ne şekilde taarruza katılacağı,

bölgesine kadar, nasıl ve kimlerin kılavuzluğuyla girilebileceği v.s gereği gibi saptanmış ve hazırlanmış olsaydı yine neyse! Halbuki bu konuda önemli bir şey yapılmamıştı.

Taarruz emrinde fırka 15'e ait madde... “bu taarruza bu gün Kilye'ye çıkmakta olan fırka 15'inde katılacağı” ından ibaret olduğu gibi fırka 15'e verilen sözlü emir de; fırka 15'in büyük kısmıyla Seddülbahir yolunun güneyinden ilerleyerek sol yanımızda muharebeye girmesi ve buradan düşmanın sağ yanına taarruz ederek düşmanı böylece sağından soluna “doğru toparlayarak Saros Körfezin'de denize dökmesinden” ibaretti!!!

Karşımızdaki düşmanın hiçbir esasa dayanmayarak (şu an bizden daha zayıf olduğu) sadece sanılıyordu. Düşmanın sahra topçusu zayıftı, henüz obüs yoktu. Buna karşılık henüz denizaltı korkusu altında bulunmayan düşman filosu yarımadayı firdolayı ateş altına alıyor. Özellikle Kerevizdere ağzı karşısında bulunan bir zırhlı (kocakarı ismini almış *Agamemnon) 4 (30,5) luk, 8 (24) lük ve diğer toplarıyla devamlı savaş hattını sert ve zor bir duruma sokuyordu. Düşman uçakları da devamlı bomba, ok atıyor ve biz bu iki cins kuvvete karşı tamamıyla eli bağlı seyirci kalıyorduk

*Y.N:Çanakale Savaşları'nda Türk askerinin Kocakarı adını verdiği İngiliz zırhlısı “Goliath”dır. O da 13 Mayıs 1915 günü Morto Koyu'nda Muavenet-i Milliye gemimiz tarafından batırılmıştır.

20-21 Nisan 1331- 3-4 Mayıs 1915

3-4 Mayıs taarruzu nasıl yapıldı?

Bölge kumandanlığının bulunduğu Küçük Mehmet Bey Tepesi bozuk düzen bir telefon hattıyla Domuzdere kaynağı civarındaki fırka 7'ye ve bu vasıta ile fırka 9'a bağlıydı. Burada kalınsaydı, hiç olmasa bunlarla haberleşilebilirdi.

Fakat kumandanlık savaş hattının merkezi gerisinde bulunmak esasına uymuş olmak için güneş battıktan sonra Alçıtepe güneyine yol kenarına gelmişti. Burasının Küçük Mehmet Bey Tepesi'ne bağlanmasına girişilmiş ise de mümkün olunamamıştır. Bu durumda gece karanlığında gurup karargahı burada, deniz ortasında yolunu kaybetmiş bir kayığa benziyor, hiçbir tarafla haberleşmesi yoktu.

Karargahtaki subaylar az zaman içinde haber subayı makamında etrafa gönderildi. Bir süre sonra kumandan yanında iki kişiyle kaldı. Atımızı tutacak nefer bile kalmamıştı!

Gece saat 9'dan sonra tarafların ateşleri şiddetlendi. Saat 10'a doğru piyade, makineli tüfek, top, gemi topu ateşi arttı! Alçıtepe ilerisi bir cehenneme benzemişti. Sayısız projektörler, aydınlatma fişekleri, top alevleri cehennemi bir ortamı aydınlatmakta, fakat doğal olarak bu ışıklar arasında arazinin belirsiz hayallerinden başka bir şey görülemiyordu. Hiçbir taraftan bir haber gelmiyordu! Giden gelmiyordu! İhtimal haberler

karargahı bulamıyordu; Gerçekten bu fundalıklar arasında, bu karanlıkta, muharebe heyecanı altında istenilen bir noktayı bulmak doğaüstü bir gayret ve çalışmaya ve doğrusu öncülük, önderlik lütfuna bağlıydı.

Gece sakindi. Biraz sonra ay doğmuş ve etrafı (ayın 19'u) gecelerindeki gibi hafif ve hazin ve şairane bir ışıkla yarı aydınlatmaya başlamıştı.

Saat 22'den sonra fırka 15 kolbaşısı birden bire karanlıklar arasından bir hayalet gibi göründü. Bir süre sonra fırka kumandanı da geldi. Ona durum tekrar ezbere açıklandı. Daha sonrada o da karanlıklara dalıp gitti. Deniz yolculuğundan sonra uzun bir yürüyüşle takatsiz kalmış olan fırka 15 taburları yürüyüş disiplini tamamen kaybetmiş yaklaşık 50, 100 metre genişliğinde bir insan akını halinde akarak karanlığa dalıyordu. Ne birlik ne subay belliydi! Gece yarısına doğru bu kalabalığın arkası kesildi. Karargah civarı tekrar yerel bir sessizliğe büründü. Sessizliği yalnızca üzerimizden aşan mermiler bozuyordu.

Muharebe gürültüsü çeşitli aşamalar halinde devam ediyordu. Nihayet sabaha karşı saat 2:30 da karargah ne yapacağını bilemeyerek bir şey yapmış olmak için ilerlemeye karar verdi. Yol üzerinde 3.Fırkaya ait dinlenmeyi yeğlemiş bir tabura rast geldi. Bu da beraber alınarak götürüldü. Bir canlandırma arasından faydalanılarak 83 Tepesi'ne kadar kolayca geldik.

Taburda beraberdi. Yana karşı bu tabura bizzat Zuten Ştran Bey, açılarak ilerleyip taarruz etmesini kılıcıyla ay aydınlığında toprak üzerine çizmek suretiyle gösterdi. Fakat tabur açılırken o kadar çok gürültü patırtı yaptı ki bu sırada görünüşe göre bizden belki 300-500 metre ileride ve beklide daha yakın bulunan bir düşman bataryası geçici sessizlikten yararlanarak bu gürültüyü duydu. 83 Tepesi'ni ve gerilerini şiddetli bir top ateşi altına alarak taburdan birkaç yüz kişiyi saf dışı bıraktı. Sonunda bu taburda karanlıklara dalarak kayboldu. Bu sırada karargahın birkaç yüz metre önünden yanlardan hatta arkadan tüfek ateşleri ve alevleri görülüyordu. Halen bir haber yoktu. Bizi burada haber nasıl bulabilirdi! Herkes karargahı olsa olsa Alçitepe güneyinde sanıyordu! Nihayet şafak başladı. Gündüzün gemi ateşi altında kalmaya karşı karargahta var olan sakınma alışkanlığına dayanarak atlara binilerek dört nal geriye gidildi. Küçük Mehmet Bey Tepesi'ne varıldı. Yolda 7. Fırka'nın karargahına uğranıldı. Anlaşıldı ki geceleyin olan bitenden kimsenin haberi yoktu. Bundan sonra gelen bir iki söylenti “ta Seddülbahir'e gidildiği” Fırka 15'in iki alayıyla Fırka 7'nin bazı birlikleriyle beraber bunu başardığı, fakat sabahleyin erkenden gemi ateşi altında yine geri döndü merkezindeydi. Fırka 7, Fırka 15'ten bir yardım görmediğini iddia ediyordu. Fırka 9 ise kendisinden başka taarruz eden olmadığını beyan ediyordu. Fakat sonunda anlaşıldı ki dost da yerinde, düşmanda!

İnancıma gelince: 3 Mayıs öğleden sonra saat 2'de emir subaylarına yazdırılan taarruz emrini gece saat 10'a kadar bir hayli

taburlara ve ilk hatlara ulaştığından ciddi olarak kuşkuluuyum. Bundan dolayı 1-2 Mayıs taarruzu için gösterdiği düşüncelere bilim açısından bu taarruzun hiç olmazsa ameli bir surette yapılmamış ve yerel hareketlerle sınırlı kalmış olduğu kanısındayım. Bu yüzen bu taarruzda dahi karşılıklı atılan sınırsız mermiler yüzünden taraflardan bol miktarda l ve yaralı söz konusu olmuştu. İşte bu kadar!

4 Mayıs ğleden önce başarılı olunamadığı kanısı hakim iken öğleyin müstahkem mevki-i vasıtasıyla Fırka 3'n İntepe'de ki gözetleme subayından alınan raporda “düşmanın akın akın Seddülbahir'e inmekte olduğu” bildirildiğinden derhal fikir değiştirildi. Ve düşmanın geri çekilmeye başladığına karar verildi. Fakat biraz sonra gelen bilgiler geri çekilenlerin yaralı kafileleri olduğunu, tersine karaya yeniden kuvvet çıkmakta bulunduğunu gösterdiğinden 4, 5 Mayıs gecesi keşif taarruzu emredildi. Sabaha kadar gürültü patırtı devam ettiyse de bir şey anlaşılamadı!

4-5 Mayıs günlerinde Fırka 15'ten hiçbir haber alınamadı: Fırka 9 ve 7 kumandanları bu fırka taburlarının, diğer birliklere karışmış ve bir bütün halinde değil de parçalar, kısımlar halinde bölük pörçük olduklarını söylüyorlardı. Hele fırka karargahı ortada hiç yoktu. Nihayet 6 Mayıs sabahı fırka 15 kumandanı karargaha geldi. Fırkanın tüm cephe de dağınık olduğunu söyledi. Bunun yzerine fırka 15'in Soğanlı Dere'de tekrar toplanması emredildi. Saflar arasından öteden beriden çıkan Fırka 15 fertleri Soğanlı

Dere'ye gönderildi. Sekiz binden fazla mevcutla Alçıtepe hizasından ilerlemiş olan Fırka 15'ten Soğanlı Dere'de başlangıçta ancak 3500 kadar insan toplandı. Üst tarafı ne oldu? Şehit, yaralı!.. Rivayete göre bir hayli fena şeyler yapılmıştı. Bir çok subaydan işittiğıme göre bu fırka birlikleri geceleyin savaş hattına ilerlerken önlerindeki askerlerimizi düşman sanarak ateş açmış, hayli karışıklık ve ölümlere sebep olmuştu.

3-4 Mayıs taarruzuyla güney grubu muharebelerinin ilk devresi son bulmuştur diye biliriz. Bugüne kadar hakim olan düşünce düşmanın taarruzla denize dökülmesi idi. Fakat yukarıda görüldüğü gibi bu amaçla gereken ve belki de yapılması olası bir çok şey yapılamadı.

İlk patırtıyla karşılaşan 26. Alay 2., 3. taburun almış olduğu eğitim ve disipline ve Müslüman Türk Irkının tarihi cengaver özelliğine dayanarak 25 Nisanda görevini daha fazla bir şey beklemek şöyle dursun, bu kadarını bile nasıl yerine getirebildiği hayretle karşılandığı gibi çok fedakarca yerine getirmiş, son yedek kuvvetini de elinden çıkaran Alay Kumandanı Kadri Bey bir adım geri çekilmeyi aklına getirmeyerek ve ilerdeki zayıf kıtalarını devamlı cesaretlendirerek ve isteklendirerek düşmanı sahil boyundaki kordonvari bir hattan daha ileri geçirmemiş, Seddülbahir'e çıkarma girişimlerini mükemmel bir şekilde engellemiştir. Tamamıyla açık ve çepeçevre her cins ateşe açık bu düz ve çukur arazide meydana gelen 25 Nisan Muharebeleri,

sürekli taarruzlar, karşı taarruzlar; azimli bir birliğin bu ateşler karşısında yırdırılamayacağı ve hatta kuramsal olarak sanıldığı kadar maddi kayıplar verdirilemeyeceğini göstermişti. Buna rağmen gerideki yedekler birlikte bir sevk ve yönetimle 25 Nisan'da da taarruza sevk edilmediği gibi 26 Nisan'da ricat (geri çekilme) emri verilmiş ve sahil boyu düşmana bırakılmıştır. 28 Nisan'da düşmanın çok üstün kuvvetlerle yaptığı ilk büyük taarruz karşısında zayıf ve çoğunlukla yorgun birliklerimizin gösterdiği kahramanlık ve özveri ayrıca belirtilmeye değer olduğu gibi bölge kumandanlığının ve savaş hattındaki alay kumandanlarından bazılarının bir ölçüde sarsılmış ve hatta geri çekilme hazırlığına başlamış olmasına rağmen 26. Alay kumandanının “ben ölmeden bir adım geri gidemem” diyerek yalnız kendi birliğinin değil, civar birliklerinde kendiliğinden kumandasını üstlenerek kesin direnme emrini vermesi ve daha sonra yetişen fedakar, 19. Alay kumandanı Merhum Sabri Bey'in ilk yetişen taburuyla hiç düşünmeden, tereddüt etmeden düşman üzerine atılmakta gösterdiği doğru yolu gösteren öncü ve ilerici gayretlere katılması haklı olarak sonsuz övünç, sermaye ve kaynağımızdır.

Fakat bu muharebe ile taarruz şiddeti kırılan düşmanı denize dökmek amacıyla bundan sonra yapılan 1-2 Mayıs ve 3-4 Mayıs gece taarruzları ise belirtilen nedenler sonucunda başarılı olamamıştı. Halbuki bu taarruzlar bu günlerde güney grubuna toplanan bir çok bataryalar ve bunların henüz kullanılmamış cephane varlığıyla kurallara uygun (nizami) birkaç saatlik şiddetli bir bombardımanla hazırlansa ve hücum aydınlıkta güzel güzel

görerek birlikte yürütülseydi, hiç olmazsa verilen kayıplar körü körüne verilmemiş olurdu. Hatta belki kesin bir başarı bile kazanılabilirdi. Fakat gemi ateşlerinin bu zamana kadar olduğu gibi şimdiden sonra da ispatlanmış olduğu gibi etkilerinin maddi olmaktan çok manevi olmasına rağmen özellikle bu ateşlerden sakınarak geceleri yapılan bu hücumlar zorunlu olarak iyi bir sonuç vermemiş, birlikler, pek çok kayıp vermiş taburlar üst üste birkaç yüz kişiye düşmüş, cephane ve malzeme ikmal kafileleri henüz gelmeye başlamamış, bugüne kadar bölgeye tek kuvvet Fırka 15'te, bir atımlık barut gibi kullanılmıştır.

Bu günler güney grubunda özellikle kumandan noksanı görülmüş ve Almanya'da tabur kumandanı olan Zoden Şitren Bey'in bu muazzam işi tabur kumandanı zihniyetinden daha etkili göremediği ve göremeyeceği anlaşılmış; buna karşılık Anadolu tarafında koca bir Kolordu Karargahı'nın boş oturması sonunda dikkatleri çekmişti. Gerçi Zoden Şitren Bey'in yanındaki Kurmay Miralay Kaninksir Bey yetkisi ve görevi hakkında emir ve resmi bilgi olmaksızın her işe karışıyor, fakat ne olursa olsun kumandan Zoden Şitren'di.

Bundan dolayı 4 Mayıs akşama doğru ilk önce 15. Kolordu komutanı Veber Paşa yalnız yaveriyle birlikte karargaha geldi. 5 Mayıs sabahı da 15. Kolordu karargahı kurmay başkanıyla birlikte gelerek komutanlığı üstlendi ve Zoden Şitren Bey geri döndü. Molman Bey ordu haber subayı sıfatıyla karargahta kaldı.

Veber Paşa durumu inceledi, emir ve kumandadaki

karışıklığı, karasızlığı gidererek, yedek birlikleri ulaşmadan bir taarruz yapılamayacağını orduya teklif etti ve bu fikir kabul edildi. Esasen dirayetli bir istihkam olan Veber Paşa gerçekte daha ilk zamandan beri taarruz şeklindeki hareket şeklinin aleyhinde, tahkim edilmiş sahra mevzilerinden yoluna kuralına bakmadan yapılan taarruzların Osmanlı Ordusu'na başa çıkılamayacak derecede büyük bir iş olduğuna inanıyordu. Bu teklifiyle orduya karşı belki zaman kazanmak istemişti. Bu nedenle ilk andan itibaren kişisel teşebbüsler artık sonuna kadar düşmana bırakılmış, bundan sonraki taarruzlar ancak karşı taarruzlar hüviyetinde kamıştı. Arıburnu'nda da ilk günler süresince şiddetli ve devamlı taarruzlarla durum saptanmıştı. Bu yüzden 4 Mayıs'ta Osmanlılar gerek Arıburnu'nda ve gerekse güney burunda durumu saptayarak artık düşmanın taarruzunu bekleme devresine girmişlerdi.

Bundan sonra düşman da görünüşe göre durumu inceleyip, Arıburnu tarafından arazinin sarplığı nedeniyle bir başarı elde etmek olanağından vazgeçmiş ve çepeçevre gemi ateşine açık kalan güney grubunda daha kolay bir başarı kazanılacağına inanmış olmalı ki aşağıda görüleceği gibi 13 Temmuz'a kadar güney grubunda taarruza devam etmiştir.

Şimdiye kadar meydana gelen duruma süratle bir göz atmaya sıra geldi:

Düşman Seddülbahir bölgesine başlangıçta en aşağı 2

İngiliz ve bir desteklenmiş Fransız fırkası çıkarmış, bunu günden güne takviye etmişti. Bu kuvvet karşısında biz 4 Mayıs'a kadar 15. Fırkanın hesaba dahil edilmemesi daha uygun olan sekiz taburuyla birlikte 32 , 33 tabur kadar bir kuvvet toplamıştık. Özellikle ilk günlerde durum düşmana her şekilde daha uygundu. Gemi ateşi, belirli ve açık bir amaca göre yenilenen hareket, arazinin izin vermesine karşın bizim tarafta başlangıçta gayet zayıf kuvvet lokma lokma muharebeye girmiş, emir ve kumanda karışıklıkları, ağır silah, malzeme ve fenni vasıta eksikliği vs!...

Buna rağmen bu kuvvet Alçıtepe'ye bir türlü yetişemedi!
Buna sebep acaba nedir?

Bu muharebelerde Allah'ın lütuf ve iyiliğini esas olarak kabul ettikten sonra bendenizce en büyük sebep bu ilk devrede şahsi (kişisel) girişim ve düşünsel girişimin (fikri teşebbüs) ve taarruzun hemen daima tarafımızda bulunması olmuştur. “Düşmana taarruz edeceğim” düşüncesiyle, “düşmanın taarruzunda savunma yapacağım” düşüncesi arasında taarruz edenin lehine ve savunma yapanın aleyhine olarak varolan fırka manevi durumunu tespitite büyük bir sebep olmuş ve daha ilk günden itibaren düşmanla doğrudan doğruya temasa giren birliklerin gösterdiği inatçı direniş, durdurduğu mevzii taarruzlar, büyük kumanda heyetlerinin rast geldiği ve yakaladığı birlikleri önüne ardına bakmadan, düşünmeden savaş meydanına sürmesi, devamlı taarruz emirleri, top sesine koşan birliklerin bireysel

olarak ve civarındaki birlikle birlikte taarruza kalkması ve düşmanı gece-gündüz taarruz tehdidi altında tutması, bir taraftan düşmanı serbest düşünmekten ve arzusuna göre hareketten alıkoymuş diğer taraftan “demek Osmanlı Ordusu İngiliz ve Fransız ordularıyla muharebe edebilirmiş” düşüncesini ortaya koymak, ispat etmek suretiyle manevi kuvvetimizi (moral gücümüzü) yükselterek Çanakkale mukavemetinin (karşı koyuş ve savunmasının) esasını kurmuştur. Bu nedenle genel kaniya aykırı olarak Osmanlı Ordusu'nun başlangıçta birçok taarruzlarla kan dökmesi boşa gitmemiş, akan kanlar amaç ve değeriyle maksatsız akmamıştır.

O kanıdayım ki:Eğer başlangıçtan itibaren savunmaya dayalı hareket edilmiş, mevziden mevziye geri çekilmek iş ve adet edinilmiş olsaydı, harp aşamalarından en zor geri çekilmeyi (ric'ati) anlamayan Osmanlı Ordusu'nun gözü belki arkaya döner ve felaket gerçekleşirdi. Yalnız önce söylenilen bir noktayı bir kere daha açıklarsak: Acaba bu şekilde bireysel ve perakende olarak iyi bir sevk ve idare altında olmaksızın yapılan taarruzlar yerine maksada daha uygun bir sevk ve idare olsaydı, daha önemli sonuçlar olası mıydı? Ordunun kıymeti bir talim ve terbiye çerçevesi içinde yetişmesinin derecesiyle ve kumanda kurullarının (heyetlerinin) deneyim ve gücüyle (tecrübe ve iktidarıyla) uygun olacağı, açıkça belli olan bir noktayı tartışmayı konu dışı görürüm. Bununla beraber şuraya dikkat çekmek isterim ki, gemi ateşlerinden belki de gereğinden fazla sakınılarak ve Osmanlı topçusunun özellikle cephanesinden yetersizliği

dikkate alınarak en müşkül bir yola sapılmış ve en çok gece taarruzlarından başarı beklenmişti. Taarruzu topçu ile hazırlamak konusu hemen hiç dikkate alınmamıştı.

Bu sonucu kazanmakta kuşkusuz İngiliz ve Fransız kumanda heyetlerinin de beceriksizliği ve fırsatlardan yararlanamaması, düşmanın da harp deneyimlerinin henüz noksan bulunması da kuşkusuz tesirler yapmıştır. Bunlar da savaşı savaş yaparak öğreniyorlardı. Bir de şu nokta vardır: Öyle sanıyorum ki düşman Çanakkale'de çok Alman subayı ve belki de askeri var sanıyordu! Bunlara karşı doğal olarak sadece Osmanlı Ordusu karşısında bulunmaktan daha çok ölçülü hareket etmeyi gerektiriyordu! Halbuki bu ilk devir muharebelerinde Çanakkale'de hiçbir Alman kanı akmamıştır. Alman subayları toplam bütün orduda belki on beş kişi yoktu! Alman neferi ise hiç yoktu. Düşman şurasını takdir edememişti ki; Çanakkale'deki Osmanlı Ordusu Balkan Savaşı'ndaki Osmanlı Ordusu değildir!.

Balkan muharebesinde ordunun en büyük felaket sebebi gayet zayıf bir barış zamanı mevcuduyla başladığı düzensiz, disiplinsiz bir seferberlik topluluğunun 19 gün sonra bütün cephelerde harbe zorunlu katılmasıydı. Hiçbir birlik noksanını tamamlamadan; hiçbir birlikte yeni gelen ikmal erleri, subayları birbirini öğrenemeden, sağını solunu anlayamadan savaş başlamıştı. Osmanlı Tarihi'nde ise bunun örneği yoktu !

Çanakkale'de ise dokuz aydır silah altına gelmiş, az çok talim terbiye görmüş ve güven veren birlikler halinde kurulmuş bir Osmanlı Ordusu, tam anlamıyla bir ordu vardı. Er ve subaylar görevine ve makamına hakim olmuş, herkes kendisinden beklenen görevi yerine getirmeye hazırlanmıştı. Deniz muharebeleri zaferi güveni arttırmıştı.

Bu konuda ateş başlayınca hiç kimse elinden geleni yapmaktan çekinmemiş, savaşta ölüm korkusu tarihimizde de görüldüğü gibi kimseyi korkutmamış, ilk andan itibaren herkes ölümle yakınlık kurmuştu. Bu yüzden savaşta en büyük kuvvetin yine insanlardan özellikle bunun manevi kuvvetinden ibaret olduğu gerçeği burada bir kere daha gerçekleşmişti. Ölümü göze alan ve fakat ölmeden görevini terk etmemeye karar vermiş Osmanlı Ordusu'nun fedakarlık ve kararlılığı düşmanın kararlılık ve dayanıklılığına üstün gelmiş, düşman durdurulmuştu! Yalnız tahkimatın kıymet ve önemini bilmemek, tahkimat malzemesini bulamamak kendisini düşman görüş ve ateşinden gizlemeyi, örtmeyi öğrenmemiş olmak, topçudan gereği gibi faydalanamamak gibi sebeplerle ilk verilen gereksiz kayıplara acımamak herhalde elden gelmez.

İKİNCİ DEVRE

Veber Paşa emir ve kumandayı ele alır almaz, şimdilik savunmada kalmaya karar verdikten sonra ilk kez genel bir tahkimat emri verilmiş. Tahkimatın kıymet ve önemine dikkat çekilmişti. Birlikler gece ve gündüz her fırsattan faydalananarak tahkimat yapacak başlıca dayanıklı, sağlam ve bağlantılı güzel bir ateş hattı, örtülü yedek mevzi yollarına dayalı batarya ve gözetleme mevzileri meydana getirecekti. Yalnız tek hat tahkimi usulü henüz devam ediyordu.

Bir kere kazma kürek ele alındıktan sonra tahkimatın olmazsa olmaz araç gereçlerinden olan malzemenin (kum torbası, kalas, tel örgüsü, kazı araçları) gerekliliği ve bunlardan yarımada üzerinde ne yazık ki hiç bulunmaması dikkati çekmeye başlamış ve bunların getirilmesine başlanmıştı.

Fakat çok zaman kalmadan ileride görüleceği gibi düşmanın taarruz dalgaları başladı:

4-5 Mayıs'ta taraflardan ciddi bir girişim olmaksızın vakit geçti. 6 Mayıs öğleden itibaren düşman bütün cephede ağır hareketli, yavaş yavaş gelişen bir taarruza başladı. İlk önce ortalama bir mesafe içinde başlayan ve kuvvetli gemi topçusu ve gündün güne kuvvetli kara topçusu tarafından korunan bu taarruz, gündüzleri genel olarak ileri gidememekle beraber, geceleri

ilerliyor ve düşman her kazandığı mevzide tahkimat yapıyordu.

Nihayet 8/9 Mayıs gecesi 83 Tepesi önünde birkaç yüz metrelik bir siper kısmı düşman tarafından ele geçirildi.

9 Mayıs'ta muharebe devam etti ve 9 / 10 Mayıs'ta 21. Alayın taarruzuyla bu siperler kolayca geri alındı. Böylece dört gün dört gece devam eden bu taarruzdan genel olarak taraflar mevzilerin birbirine yaklaşmasından başka bir sonuç alamadı. Sağ tarafımız karşısında taarruz daha gevşekti. İngiliz ve Fransız kıymeti ve ruhu arasındaki fark bugünden itibaren anlaşılmaya başlamıştı.

10 Mayıs-16 Mayıs önemli bir olay olmadı. Seddülbahir Bölgesi kumandanlığının ismi Güney Grubu Kumandanlığı'na çevrildi. Bu zamana kadar kah ordudan, kah 3. Kolordu'dan emir alınmakta iken bundan sonra doğruca orduya bağlı kalındı. Arıburnu Cephesi de 3. Kolordu kumandası altına verilerek Kuzey Grubu Kumandanlığı ismini aldı. Anadolu tarafında da 16. Kolordu Kumandanlığı, Asya Grubu Kumandanlığı adını aldı. Gelibolu yöresinde de yeni kurulan 17. Kolordu Kumandalığı emrinde bir Saros Grubu kurulmasına başlandı.

Genel durum düşman ve muharebe cephesi artık belirginleşmiş olduğundan şimdiye kadar İstanbul civarında ve Trakya'da beklemekte olan birliklerin ardı sıra Çanakkale'ye sevkine başlanmıştı. 15. Fırka'nın arkasından 12. ve 2. Fırkalar

geldi. Güney Grubu emrine verildi. Fırka 2, ordu emrinde olarak Sarrafim Çiftliği civarında toplanıyordu. Denizaltılar henüz önemli bir rol oynamıyordu. Yalnız bombardımana karşı çıkarma noktası Akbaş'a nakledilmişti. Ordu karargahı Yalova civarında yerleşmiş, 5.Ordu Menzil Müfettişliği Akbaş'ta kurularak geri hizmetlerin düzenlenmesine başlanmıştı. Bir taraftan bol miktarda ikmal eri gelmeye başlamıştı.

Güney Grubu da örgütleniyordu: 15. Fırka Soğanlıdere'de yeni baştan tamamlanıyor ve kuruluyordu. Cephe bulunan Fırka 9, 7, 5, 11, 3 birliklerinden taburlar bir ötekine iyi niyetle bağlı 11 ve 12 şer taburlu iki kuvvetli fırka kurulmuş ve özellikle Fırka 9 ve 5 birliklerinden meydana gelmiş olan 9.Fırka kumandasında sağ yana Fırka 7 büyük kısmıyla Fırka 11 ve Fırka 3 kısımlarından oluşan diğer fırka, Fırka 7 adıyla sol yana verilmişti. Bugünlerde Fırka 7 kumandanı yaralandığından birkaç gündür bir taburu dışında birlikleri tamamen Rumeli'ye geçtiği için Maydos civarında oturmakta olan Fırka 11 kumandanı Miralay (Albay) Refet Bey Fırka 7'ye atandı.

Güney Grubu Karargahı gayet basitti: Ferik Veber Paşa, Kaymakam Tofeney Bey'le 1. şubeden biri yüzbaşı, biri teğmen iki genç kurmay subayından (Yüzbaşı Mehmet Nihat ve teğmen (mülazım) Celal), 2. şubede bir tek süvari binbaşısından (Mahmut Hakkı Bey)'den oluşuyordu. Bunlardan başka kumandan yaveri , bir emir subayı , bir karargah kumandanı, iki tane hiçbir işe

yaramaz (birisi sakat) harbiye nezareti (Savaş Bakanlığı) katibi vardı. Karargah namına iş görecekt kişiler bunlardı. Bir yazıcı olsun yoktu. Topçu İstihkamı kumandanları Alman'dı. Nereden geldiği belli olmayan iki de Alman teğmen vardı. Bunlardan başka tek başına bir baştabip, bir de Sarrafim Çiftliği'nde kurulmuş idare heyeti vardı.

Karargah önce Küçük Mehmet Bey Tepesi'nde iken, bunun doğusuna yamaca nakletmişti. Bugünlerde cepheye bir önemli muharebe olmamasına rağmen her gün çok (3, 4 yüz) kayıp olduğundan fırka mevcutları sarsılmıştı. Bu yüzden Fırka 12 toplu kullanılmayarak, 3 taburu Fırka 7'ye, 2 taburu Fırka 9'a verildi ve kalan birlikleri Ali Bey Çiftliği gerisine yedeğe ayrıldı. Bugünlerde gemi makineli tüfekleriyle silahlı bir Alman deniz bölümü gelerek 9.Fırka'ya bağlandı. Fakat yiyecek içeceğini (iaşesini) ve kişisel malzemesini getirme ve sağlama bakımından bağlı olduğu birliğin başına dert oldu!...

Muharebe hattı Kirte'nin yaklaşık 2 km ilerisinde Saros Körfezi'nden Seddülbahir yoluna dikey düz bir hat halinde devam ediyor. Buradan Kerevizdere batısındaki yükselti çizgisi (hattı bala) üzerinden boğaza, hisarlığın doğusuna iniyordu. Uzunluğu yaklaşık 4 km kadardı. Yalnız 83 Tepesi'nde zayıf bir düşman müfrezesi (küçük birlik) vardı.

Diğer düşman hattı 300-500 metre daha geride idi. Bu günlerde düşman önce bir, daha sonra çeşitli kereler obüs bataryaları çıkarmış ve kara topçusunu da takviye etmişti. Uçak faaliyeti çok artmış, 8-12 uçaklık filolar görünmeye başlamıştı.

Müstahkem mevkiye bağı bir iki uçağımız bunların karşısında bir iş yapamıyordu. Esasen vasıtası da yoktu. Ör: Bir taarruzda Güney Grubu'nun isteğı üzerine düşmanın yeni ateşe başlayan bir obüs bataryasının Hisarlık civarında olduğı tahmin edilen yerini keşif ve bu suretle topçumuz tarafında tahrip edilmesini hazırlamak için bir uçak uçurulması istenmişti. Bu uçak (gözetleyicisi yok) nasılsa fırsat bularak uçmuş ve pilotu, dönüşünde karargaha gelmişti. Elinde 1/200000 ölçeğindeki yalamalı Anadolu haritasından başka bir şey yoktu. Gözetleyici bu harita üzerinde bir üçgen çizmiş ve işte batarya burada diyordu! (yalamalı harita: sulu boya ile boyanmış harita). Bu üçgeni ölçeğe çevirince gölgelerinin birer km olduğı görülmüş, doğal olarak bu bilgi bir işe yaramamıştı.

Harita eksigi önemliydi: 1/25000 paftalarından hemen elde yok gibiydi. Yalnız öteden beri yarım adada bulunan birlik subaylarında az çok harita vardı. Neden sonra genel karargah Birinci Şube Müdürü bölgeyi görmeye gelmiş ve buna yalvarılarak adı geçen dönüşümde teksir ettirmiş olduğı harita kopyalarından 25 kadar nüsha göndertmişti ancak 3-4 ay sonra esas haritalar geldi.

Düşman hakkında bir bilgi alınamıyordu. Yalnız sürekli takviye edildiğı önemli bir şekilde gözleniyor ve hissediliyordu. Gözetlemede gördüğü şeyin anlamını anlatmaya, açıklamaya alışmamış ve esasen daima bir milli gözetleme alışkanlığı mizacına uygun olmayan Osmanlı gözleri doğru dürüst bir şey göremiyordu. Raporlarda bol bol gemi sayıları, gemi hareketi vardı ki, bunlar pek bir işe yaramıyordu. Bu gözetleme sorununu muharebenin sonuna

kadar gereği şekilde iyileştirmek mümkün olamadı.

Mevzi muharebesi başlamıştı. Gündüzleri taraflardan şiddetli top ateşi oluyor. (Cepheye ve gerilere) Uçak faaliyetleri oluyordu. Geceleri de sabahlara kadar ara sıra bütün cepheye sıçrayan mevzi (yerel) piyade, makineli tüfek ateşleri oluyordu. Bombalarda günden güne gelişiyordu. Kayıplarımız çeşitli görünüşlere göre günlük en az 300'e çıkıyordu. Tahkimata dayalı malzeme eksiki önemli şekilde kendini hissettiriyordu. Hatta baş kumandan vekili 11 Mayıs'ta gelmiş o geceki daimi ateşlerden bir gece muharebesinin başladığını sanarak gözetleme yerine gitmiş, sabahleyin dönerek boşuna cephane israfını kesin şekilde men edilmesini emrederek dönmüştü. Halbuki o gece en az gürültü olmuştu. Bu ateşler mevzi muharebelerinin zorunlu esaslarından sayılıyordu. Geceleyin kendi siperden ateş edildiğini görmeyen taraf oturmayacağı gibi karşısında, ateş gelmediğini gören tarafta acaba düşman çekildi mi diye hiç olmazsa ufak bir girişimde bulunurdu!...

Birliklerin yiyip ieeği bu günlerde pek mükemmeldi. Tatlısıyla, tuzlusuyla her şey vardı. Fakat deneyimsizlik sonucu mutfaklar ta Soğanlıdere de yapılmış olduğundan yemekler oradan örtülü yollardan ta ateş hattına kazan ve karavanalarla taşınması gerekiyordu. Bu yüzden birliklere ağzı yüzü yerinde sıcak yemek yedirmek mümkün olmuyordu. Bundan başka günde iki defa az çok belirli zamanlarda meydana gelen bu gidiş geliş düşman fark etmiş o zamanlarda gerilere yönlendirilen ateşlerle bir ok kayıp

verilmişti.

Sihhiye durumu iyiydi. Soğanlı Dere boyunda yerleşmiş olan sihhiye bölükleri, daha gerilerdeki seyyar hastaneler iyi çalışıyordu. Menzil hastaneleri (konak yeri hastanesi) de açılmıştı.

Ödül: Muharebe gümüş imtiyaz ve liyakat madalyalarından ibaretti. Erlere ve küçük subaylara ikinci, büyüklere de birincisi veriliyordu. Elde hazır madalya vardı. Uzun işlemlere gerek olmaksızın ödüllendirme zamanında yapılıyordu.

Savaş olaylarına devam edelim:

16 Mayıs günü Güney Grubu 83 Tepesi'nden düşmanın atılmasına karar verdi. Ve 15/16 Mayıs gecesi 7.Fırka'dan 21.Alay zorlukla buradaki zayıf düşman birliğine birkaç yüz metre asıl hattına attı.

Bu günlerde denizaltı haberleri çıktı. Daha çıkarma başlamadan bazı Alman deniz subaylarının gizli maksatla karargahlara gelişi, bunların sahilde dolaşması dikkatleri çekmişti. Sonunda 17 Mayıs'ta Güney Grubu Kurmay Başkanı bana şunu söyledi: “ 4 Alman denizaltısı geliyor. Bunlardan biri Pola'ya (Adriyatik Denizi'nde bir kıyı kenti) şimendifer'le (tren) geldi. Ve boğaza vardı. Diğerleri deniz yoluyla geliyor. Bunların gelişinden sonra düşman gemilerinin boğaz önünde kalamaması olasıdır. İşte bu amaç gerçekleşinceye kadar ordunun planı şudur:Yarın Kuzey

Grubu'nda kesin bir taarruz yapılarak düşman denize dökülecek. Daha sonra bütün kuvvet Güney Grubu'na gelerek burada da kesin sonuç alınacaktır.” Bu güne kadar düşman gemileri başlıca Arıburnu ve Teke Burnu açıklarında iki grup halinde bulunuyordu. Manzara İstanbul Limanı'nın bugünkü halinden farklı değildi. (Bu konferans sırasında İstanbul işgal edilmişti. İtilaf devletleri donanması İstanbul önlerindeydi.) Her cins harp gemisi, nakliye ve diğer gemiler gece gündüz rahatlıkla dolaşüyor, duruyor, geceleri bütün lambalar yanmış, poligon atışı gibi atışlar vs!. Bu yüzden denizaltı haberi büyük bir sevince sebep oldu. Fakat diğer sonuçlara ancak (İnşallah) dedik!

Diğer bir konferansta söyleneceği üzere 18-19 Mayıs gecesi Arıburnu'nda genel bir gece hücumu yapılmak istendi. Fakat yalnız 2.Fırka tüfek ve makineli tüfek atışı ile 5000'den fazla kayıp vererek başarılı olamadı.

Güney Grubu'nda da güya düşman Kuzey Grubu'na kuvvet göndermesin düşüncesiyle taarruz gösterileri emredilmişti. Fakat Arıburnu'nda muharebe başlar başlamaz biz taarruz edeceğimize düşman bize mevzi ve bireysel taarruzlar yaptı. Sabaha kadar hay huy devam etti.

19 Mayıs'ta durum doğal durumundaydı. 20 Mayıs'ta sabah saat 4'ten itibaren düşman kuvvetli ve kısa bir top ateşinden sonra bütün 7.Fırka cephesine taarruz ettiyse de püskürtüldü. Geceleyin taarruz emredilerek bütün yedekler ileri sürüldüyse de nispeten

sakin bir durumda geçti. 21 Mayıs sabahı birlikler yerlerine döndü.

22 MAYIS

Fransızlar sabah saat 8'den önce: öğleden sonra saat 5:30'da 7.Fırka cephesine gayet şiddetli birbiri ardına gelişen taarruzlar yaptıysa da yine başarılı olmadı. Bizim 43 şehit ve 428 yaralımıza karşılık, 7.Fırka raporlarına göre düşmanın 2000'den fazla ölüsü meydanda kaldı.

23-24 MAYIS

7.Fırka'nın müretteb birlikleri (takviyeli) Havuzlar Deresi'ne alınarak, cepheye Fırka 12 verildi.

4 Haziran'a kadar durum doğal haliyle devam etti. (Y.N:13 Mayıs'ta İngilizlerin Goliyat zırhlısı Muavenet-i Milliye tarafından Morto Koyu'nda batırıldı.) 25 Mayıs'ta Triyomef zırhlısı Kumtepe önünde, 27 Mayıs'ta Majestik zırhlısı Teke Koyu'nda denizaltılar tarafından batırıldı. Düşman gemileri uzaklaşmaya başladı.

4 Haziran'da başlayan muharebe:

4 Haziran da Güney Grubu savaş düzeni şöyleydi:

Sağ tarafta Fırka 9, çeşitli firkalardan 3 alay halinde 8 tabur.

Sol tarafta Fırka 12, çeşitli firkalardan 9 tabur.

Yedekte Fırka 15, Fırka 3'ten 11 tabur.

(Birisi zayıf mevcutlu Bursa Ja. Tb.)

Fırka 7 ve 9'dan..... 9 tabur (Bazı taburlar kaldırılmış.)

Toplam 37 tabur, 19 sahra bataryası, 22 çeşitli cins ağır top

ve cephanesi.

4 Haziran sabah saat 10'dan önce bütün cephede müthiş bir topçu ateşi başladı. Öğlenden itibaren düşman bütün cephede taarruza kalkarak ilk anda Sığındere'den 83 Tepesi'ne kadar bütün 3 km'lik cephe kısmı susturdu. Bu muharebe Güney Grubu'ndaki muharebe günlerinde birsidir.

Akşama kadar Fırka 12, başarılı karşı taarruzlarla kaybettiği mevzilerin büyük kısmını geri aldı. Yalnız Seddülbahir civarındaki kısmı Fırka 9 geriye kırıldı. Bir çift makineli tüfek ganimet olarak alındı. Fakat bütün yedeklerin ileri sürülmesine rağmen Fırka 9 karşı taarruzlarda başarılı olamadı. 4/5 ve 5 Haziran'da muharebe yavaş yavaş şiddetini kaybetmek üzere taarruz-karşı taarruzlar halinde devam etti. Cephenin önemli bir kısmı buradaki tek tahkimat hattı ile beraber sustu. Arkadaki erler eski hattın yaklaşık 700 metre gerisinde ötede berideki çukurluklarda, sargı yerleri, hela çukurları, örtülü yollara dayanıyordu. Örtülü yolların içi korkunç bir kasap hane (kasap dükkanı, mezbaha) halindeydi. Geriden gelen birlikler bunların içinde mümkün değil ilerleyemiyor, açığa çıkınca müthiş kayıplar veriyordu. Yaralı, cephane, erzak nakliyatı (ulaşımı) tamamen kesilmişti. Emir ve kumanda bu cephede tamamen durmuş, kıtasına, erlerine sahip subay hemen hiç kalmamış, müthiş hercü merc (karışık) halinde insan yığınları durmadan ölmekte ve yaralanmaktaydı. Güney Grubu son yedeklerini de sarfetmişti!

5 Haziran'da da düşman taarruzunun aynı şiddetle tekrarlanması durumunda büyük olasılıkla mahvolmuştuk!

Fakat muharebe tam tersine şiddetini gittikçe kaybetti ve 5 Haziran öğleden sonra saat 3'te Fırka 2'den 5 tabur (Alay 5 ve Alay 1'den 2 tabur) Alçıtepe gerisine geldi. Alay 5 kumandanı Kaymakam Nazif Bey bu taburlar ve bir de Alay 126 ve Alay 127'den birer tabur, (toplam 7 taburla) 5-6 Haziran gecesi sabaha karşı Fırka 9 bölgesinde taarruz ederek siperleri geri alma emri aldı. Bu birlikler kumandanının ve fırka kurmayı merhum Yüzbaşı Kemal'in (Okulumuzun yetiştirdiği ilk öğrencilerden) gayret ve çok yüksek emek ve çalışması ve 18 Mayıs'taki büyük kayıplarına rağmen manevi gücünden hiçbir şey kaybetmemiş olan 2. Fırka birliklerinin ölümüne saldırmaktaki şevk ve heveslerine Allah'ın yardımını da eklenerek bu taarruz genel şekilde en başarılı taarruzlar arasına geçti. Esasen 2 gündür yorulmuş büyük olasılıkla son kuvvetini savaş hattına sokmuş olan düşman bu taarruz karşısında sarsıldı; yaka -paça geriye sürüldü. Bir çok noktalarda eski savaş hattı elde edildi. Yalnız merkezde içeri doğru ufak bir girinti oluşmuştu. Esasen bu bölgede bulunmayan bu birlikler eski hattın hangisi, nerede olduğunu bilemezlerdi de! Genel şekilde tel örgü harabelerine kadar gidilmişti. Halbuki sonradan anlaşıldığına göre bu tel örgüsü harabelerinin bir kısmı düşman tarafından yeni mevzilerinde kurulmuş olan engellermiş. Bu muharebeden önce Fırka 9, cephesinde ayak lağımları yaptırmıştı. Muharebe

esnasında bunlar ilk bombardımanda harap olmuş ve bir işe yaramamıştı. Muharebeye giren bu yedi taburun mevcutları üst üste 500 er idi. Halbuki 6 Haziran sabahı bu yedi tabur 495 mevcudunda kalmıştı. Bu muharebe bu şekilde aşağı yukarı 40 saat devam ederek Osmanlı zaferiyle son bulmuştu. Yalnız 4 Haziran'da akşama kadar sıhhiye bölüklerinin aldığı bilgi yaralı miktarını 28 subay, 3440 er gösteriyordu. Ağır yaralı olup sargı yerinde kalanlar ve şehitler bu miktara eklenirse yalnız 4 Haziran'ın kaybı en az 6000 olması lazımdır. 6 Haziran sabahına kadar bu kayıp miktarının en aşağı 10 bin şehit ve yaralıya yükseldiğini tahmin ederim. Bu miktarın hayli bir kısmının siperlerde ve çeşitli hafriyat-ı muhtelif (kazılmış siper vs.) sıkışık bir surette bulunmaktan ileri geldiğini de unutmamalıyız.

6 HAZİRAN'da;

Her iki taraf da bitkin bir durumda olduğundan önemli bir olay olmadı. Fakat 7 Haziran'da görüldü ki 9.Fırka bölgesindeki durum çok naziktir. Muhtelif birliklere ait 22-23 tabur kadar asker toplam iki kilometre uzunluğunda bir cepheye doğal ve yapay çukur ve örtülerde tam anlamıyla diğerine karışık bir durumda bulunuyor; meydana tam bir birlik yoktu! Yalnız bir insan yığını! Alay kumandanlarına kadar her şahıs nihayet bir tek asker görevini görebilecek şekilde değildi! Meydana gelen korkunç kayıplar doğal olarak oluşan tek tük dağınıklık geriye gitmelerle düşmanın ufak bir taarruzuna karşılık vermek bile olası değil!

Durum uzun uzadıya tartışıldı. Grup kumandanı bu sırada Soğanlı Dere'de 2 gündür az çok tamamlanmış halde bulunan 7 taburun bu gece savaş hattına girişi ile bölgenin takviyesi düşüncesinde! Grup kurmay başkanı üzüntülü, durumdan ümitsiz. Bu gece taze kuvvetlerle sol taraftaki fırka ile Alçıtepe önünde bir iki hat almak istiyor. Bunların her ikisi de pek kötü sonuçlar verebilirdi. 7 tabur bu topluluk içine sokulunca bunlarda onlara karışacaktı. Geriye gelmek maazallah bütün cephenin sökülmesine sebep olabilirdi. Sonunda bu 7 taburun Sığındere ile 12.Fırka arasında bu gece savaş hattına girişiyle bu bölgedeki asker ve birlikler tamamen geriye alınarak yeni baştan kurulması kabul olundu. Gerçi karar çok tehlikeliydi; eski erler geriye giderken bu çürük taburların da (Fırka 7 ve Fırka 15'e ait) bunlara katılarak geriye gitmesi olasılığı vardı. Fakat yerlerinde kalırlarsa yeni gelecekler yer bulamayacak ve daha büyük kötülükler çıkacaktı. Eğer düşman bu değiştirmeyi hissederse ve bir girişimde bulunmak isterse o zaman büsbütün bitebilirdik. Fakat bundan başka bir çare görülemedi. Sonunda bu işi kimin üstleneceği tartışılarak görev 21.Alay Kumandanı Kaymakam (Yarbay)Halil Bey'e verildi.

Talihin yardımcı olmasıyla değiştirme başarıyla yapıldı. Düşman anlamadı. Bu suretle 8 Haziran sabahı sıkıntı yok olmuş, savaş hattı birliklerle tutulmuştu. Geriye gelen taburlarında mevcut ikmal erleri bile yeni baştan düzene konulmasına başlanmış ve elde 20 tabur meydana gelmeye başlamıştı. 8 Haziran sabahı grup

kurmay başkanı Tofoney Bey? ordudan acele İstanbul'a dönme emrini almış ve yerine Binbaşı Hüseyin Selahaddin Bey atanarak adı geçenin gelişine kadar da 12.Fırka kumandanı Kaymakam Selahaddin Adil Bey'in vekalet etmesi emredilmişti.

Selahaddin Adil Bey'in yaklaşık 5 gün süren bu vekaleti sırasında Güney Grubu'nda şimdiye kadar düşünülmüş fakat kurmay başkanının kişisel düşüncesi karşısında başarılı olunamamış olan bir çok iyileştirme gerçekleştirildi. Tofoney Bey şimdiye kadar müretteb ve bölünmüş, karıştırılmış birlikler kurma taraftarıydı. Bu amaçla birlikler devamlı birbirine karıştırılıyordu. Orduya varıncaya kadar herkes bunun sakıncalarında birleşiyordu. Devamlı gelen ikmal (tamamlama) erleri sayesinde bir iki gün önce kaldırılmış olan birlikleri yeniden oluşturmak gerekiyor veya ikmal erleri verilince 1300/1500 askerlik taburlar meydana geliyordu. Halbuki esas subayları yavaş yavaş eksilmiş olduğundan kuvvetli tabur ve bölük idare edecek kumandan kalmamıştı. Yine 4-4,5 km.'lik cephenin iki fırka bölgesine ayrılması bizim fırka savaş düzenine göre yetersiz geliyordu. Bu fırkaların esas birliklerini diğer birliklerle takviye etmek gerekiyor ve savaş düzeni bu sebeple de zorunlu olarak karışıyordu. Selahaddin Adil Bey cephenin daha sonra üç fırkaya bölünmesini, her fırkaya kendi birliklerinin ayrılmasını, kaldırılmış birliklerin yeniden kurulması ve savaş düzeninin daha sonra korunması esaslarını uzun tartışmalarla kabul ettirdi. Bu amaçla hazırlıklar yapılarak 11-12 Haziran'dan itibaren plan uygulandı. Cephe

birdenbire iyileşme, düzelme görüldü. Sağ taraf çoğunlukla birlikleri Güney Grubu'na gelen Fırka 11, Merkezde Fırka 7; sol tarafta bu günlerde bütün mevcuduyla burada toplanmış olan Fırka 2 bulunacak ve Fırka 12 ile Fırka 3 ve Fırka 9 ve Fırka 11'e ait birlikler de grup emrinde yedek birlikleri meydana getirecekti. Fırka 5 birlikleri kısmen Fırka 11'de kaldı. Kısmen de Kuzey Grubu'na geri gönderildi. Fırka 15'in de ordu emrine geri gönderilmesi kararlaştırıldı. Bu günlerde Marmara'da denizaltı faaliyetleri artmış ve deniz yolu giderek tehlikeli bir duruma gelmişti. Uzunköprü-Keşan arası hattı işlemeye başlamıştı. Fakat yarımada üzerindeki kalabalık insanın yiyip içeceği (iaşe) ve cephane ikmali, kolayca yapılamamaya başlamıştı. Örn: 20 Haziran'da Güney Grubu'nda toplam tüfek başına 180, sahra topu başına 200 mermi kalmış, ağır bataryaların bir çoğunun da cephaneleri bitmişti. İkmal erleri, fertleri de artık bolca gelmiyordu.

13 Haziran'da Hüseyin Selahaddin Bey gelmiş, fakat Veber Paşa şimdiye kadar olduğu gibi artık işi kurmay başkanına bırakmayarak kumandayı bizzat kendisi üslenmişti.

18 Haziran'a kadar durum doğal şekliyle devam etti. Ve tahkimat yapıldı. Özellikle 4 Haziran muharebeleri tek bir hattın yetersizliğini göstermiş olduğundan birinci hat gerisinde Kerevizdere doğusunda ve genel şekilde birinci hattın 1-1,5 km

gerisinde bir ikinci hat, Alçıtepe önünde de Domuzdere doğusunda aynı şekilde paralel bir 3.hat meydana getirilmesine başlandı. Yedek birlikler bu işe ayrıldı. Bununla birlikte hala her savunma hattı bir tek avcı hattı ve bunun ayrıntılarıyla yapılıyordu. Şebeke usulü hala dikkatleri çekmemişti.

Kazma ve kürek, kum torbası eksikliği çok önemliydi. Günden güne bu eksik artıyordu. 10.000 kum torbası isteniyor, buna karşılık dikkatli, idareli kullanılması kaydıyla 500 torba veriliyordu!

Silah noksanı da kendini hissettiriyordu. İkmal erlerine silah bulunamıyordu. Mesela: 2. Fırka'nın yedekteki 5.Alay'ının 2000 askerine karşılık yalnız 700 tüfek vardı. Bununla birlikte buna pek önem verilmiyor. Bu birlikler muharebe sırasında ileri gidince şehit ve yaralıların silahları alınacağı emrediliyordu. Çaresizlik başka sorun! Fakat düşmana karşı silahsız sevk edilecek askerin manevi kuvvetini ne dereceye indireceğini varest-i arzdır.(Düşüncelerinize sunarım.)

18 Haziran'dan gününden itibaren Fırka 2 cephesinde muharebe faaliyeti arttı. Gece gündüz devam eden şiddetli bir topçu tahrip ateşi başladı. Bu günden itibaren (o zamanlar kara torpili denen) ağır bomba topuda meydana çıkmış. Fırka 2 siperlerini tarumar etmeye başlamıştı. 3 gün 3 gece devam eden bu ateş Fırka 2 tahkimatını tamamen harap ettikten sonra 21 Haziran öğleden önce saat 5:30'da Fransızlar şiddetli bir taarruzla 83 Tepesi'ni ve civarındaki Fırka 2 siperlerinin önemli bir kısmını

işgal etti.

Akşama kadar şiddetli taarruz ve karşı taarruz devam etti. Cephane eksiği kendini hissettirdi. 12.Fırka'nın birliklerinin bir kısmı 2.Fırka'yı takviye etti. İki fırka kumandanı yan yana gelince Selahaddin Adil Bey, 2.Fırka kumandanının kurmaylığını gönül hoşluğu, saflık ve doğrulukla olgun bir şekilde kabul ederek çalıştı. Muharebe 22 Haziran'da da devam etti. Sonunda siperlerin bir kısmı geri alınmış, 83 Tepesi'nde cephe bir az doğuya kaymıştı. Bu kuvvet sol taraf cephesinde düşmanla burun buruna gelmiş, fakat düşmanın cepheyi yarma çabası kesin şekilde yarı bırakılmış, Kerevizdere'ye hakim sırtlar elden çıkarılmamıştı. Bu taarruza İngilizler hafif şekilde katılarak Fırka 7 ve 9 cephesine yaptıkları bazı ufak taarruzlar kolayca uzaklaştırılmıştı.

Bu muharebede 2.Fırka çok fazla hırpalandığından değiştirilerek Anadolu'ya gönderildi. Yerine 12.Fırka tekrar savaş hattına girdi. Bu günlerde Fırka 15'te birbirinin ardı sıra yarımada dışarıya Trakya'ya gitti. Fırka 6, 16, 17 ve mürettep alayıyla Güney Grubu'na geldi. Bunun arkasından Fırka 1 ve 4'te Güney Grubu'na geliyordu.

26 Haziran'da 2.Kolordu Kumandanı merhum Faik Paşa gayr-i muayyen (belli olmayan) ve ma'lum (bilinen) bir vazife ve maksatla Güney Grubu'na geldi ve misafir oldu.

27 Haziran da Güney Grubu'nun savaş düzeni şudur:

Fırka 1:2/9.....	
Fırka 6:2/9	6
Fırka 7:2/9.....	1/12.....4
Fırka 11:1/9.....	
Fırka 12:2/9.....	1/4.....4

Grup emrine: 1-(6s+2 mandallı + 1/8. 8'lik + 3/10,5'luk obüs + 2/12'lik top + 3/15'lik obüs + 1/21'lik havan + 1/22'lik havan) ve 21 batarya, fen sınıfı vs.

Toplam: 45-2-33 mevcuttur.

Sırasıyla arz ederim: Birliklerde yavaş yavaş kişisel girişimler takviye (tamamlanma) edilmiştir. Ör: Zannedersen 5 Mayıs muharebelerinden sonra 9. Fırka'da Alay 26 Kumandanı Kaymakam Kadri Bey bizzat düzenlediği ufak bir baskın ile 9 makineli tüfek birden zaptetmiş, bunlar ganimet bölümü adıyla kurularak alaya bağlanmıştı.

Bu alayda bulunmakta olan Alman makineli tüfek bölümü ise 5 Mayıs taarruzunda bir iş görmekten vazgeçen erler tarafından terk edilen tüfekler düşmana kalmıştı.

26 Haziran'dan itibaren İngilizler Fırka 11 ve 7 cephesine karşı taarruz hazırlığına başlayarak yavaş yavaş çok şiddetlenen bir tahrip ateşi açtı.

28 Haziran öğleden önce şiddetli bir piyade taarruzu başladı ve denizle Sığındere'si arasında ve Sığındere'de bulunan siperler denizden 1,5 km uzunluğunda, birdenbire sustu.(Düşmanelinegeçti.) Denizaltı olayından sonra eksilen gemilerin yerini monitörler almış ve kara topçusu en yüksek derecede takviye edilmişti.

Düşman bugün taarruzunda, yarım adadaki taarruzlarına çok fazla başarı hazırlığı yapmış ve denizle, Sığındere arasından kuzeye ilerleyerek Tiryandafil çiftliği hizasına kadar cenah (yan) gerisine düşmüştü. Bu yüzden savaş hattı sağ yanda tehlikeli bir kırıklık meydana getirmişti. Şimdiye kadar soğukkanlılık ve kişisel cesaretiyle herkesi hayran bırakmış olan Veber Paşa bile bu defa sarsılmış bir geri çekilme hazırlığı emretmiş ve güçlkle vazgeçirilmişti. Bu durum Fırka 1'in gayretiyle durdurulmuştu. Bu suretle cepheye 4 fırka girmiş oldu: fırka 1, 11, 7, 12...

28 Haziran'da 7. Fırka cephesine yapılan taarruz kolayca durduruldu. 12. Fırka'nın sağ tarafına karşı yapılan taarruz da başarısız oldu. 29 Haziran'da muhabere devam etti. Fırka 6'dan Alay 16 ve mürettep alay sağ tarafta muharebeye girdi. Alay 17 bir iki gün önce Fırka 12'nin emrine verilmişti.

Ordu bu durumun mutlaka düzeltilmesini emrediyordu. Merhum Faik Paşa sağ taraf kumandanlığına tayin edildi. Büyük ümitler ve vaatlerle karargahtan sağ tarafa (cenaha) gittiy se de oraya gider gitmez işin zannettiği gibi olmadığını anladı. Ve karşı taarruz yapılamayacağını bildirdi. Fakat ordu emrinde ısrar ettiğinden, nihayet bütün yedeklerin katılımıyla 29-30 Haziran gecesi ve 30 Haziran'da bir çok taarruzlar yapıldı. Veya yapılması emri verildi. Fakat bu hay-huy sonunda bir şey çıkmadı. Dost düşman yerinde, yalnız iki tarafta da sel gibi kan akmıştı. 30 Haziran 1 Temmuz gecesi ve 1 Temmuz da muharebe yavaş yavaş şiddetini kaybetmek üzere devam etti.

2 Temmuz'da 4.Fırka'nın topçu alayı da uzun yürüyüşlerle güney grubuna geldi. Halbuki iş top ve topçu sorunu değildi. Elde gereği kadar ve belki gereğinden fazla (35 batarya) vardı. Sorun cephaneydi. Cephane olmadığından en şiddetli muharebe günlerinde top atımı 2500, 3000'i geçmiyordu!

Ordu mutlaka durumun iyileştirilmesinde ısrar ediyordu. Fakat bu işin eldeki kuvvetlerle yapılamayacağı anlaşıldığından ordu Kuzey Grubu yedeğinde bulunan 5. Fırka ile Asya Grubu'ndaki Fırka 3'ü 1. Kolordu Kumandanı yönetiminde (Asya Grubu Kumandanı) Güney Grubu'na getirerek amacına ulaşmak ve sonrada bu birliği yine yerlerine göndermeye karar verdi.

2 Temmuz'da ufak ölçüde taarruzlarla muharebeye devam edilerek yine bir şey kazanılamadı. Sağ tarafta Fırka 1, 6, 11 birlikleri arasında karışıklık son sınırına geldi.

3 Temmuz'da Fırka 4 (12 tabur) Sarrafım Çiftliğine, Fırka 5 (5 tabur) Kuzey Grubu'dan Kayaltepe'ye vardı. Fırka 3 (7 tabur) Kilye'ye çıkarak Güney Grubu'na doğru hareket etti. Bugün 1. Kolordu Karargahı da sabah saat 8'de gruba geldi. Faik Paşa orduya hareket etti. Ve Mehmet Ali Paşa Fırka 6, 11, 1'den oluşan sağ taraf karmasının kumandanlığına tayin edildi. Fırka 3 ve 5'te adı geçenin emrine gelecekti

İlk plan şu idi:

Fırka 3 ve 5 bu gece güneş battıktan sonra hareket ederek Sığındere bölgesine gelecek, 4 Temmuz sabah saat 4'te 3. Fırka denizle Sığındere'si arasından, 5. Fırka Sığındere solundan taarruz edecek. Fırka 4'de yedek olarak bu gece Kiremitdere'ye gelecekti. Fakat evvelce Fırka 15'in taarruzuyla canımız yanmış olduğu için, sonunda rica ve yalvarmayla taarruzun 24 saat ertelenmesine karar verildi. Ve 4 Temmuz'da Fırka 3 ve 5 Sığındere'ye gelerek keşif yapmakla uğraştı. 5 Temmuz sabahı için emredilen düzen şöyleydi:

“ Fırka 3 (6 tabur) Sığındere ile deniz arasından; Fırka 5 (5 tabur) Sığındere solundan sabah saat 3.45'te baskın tarzında

hazırlıksız bir taarruz yapacak. Hedef 72 rakımlı tepe ve bunun doğu hattı. Bu birlikler taarruz ederken bölgede mevcut diğer birlikler, erler herkes yerinde kalacak!”

Halbuki buna madden ve manen olanak yoktu! Maddi olanak yoktu, çünkü öndeki birlikler yerinde otururken arkadan gelecek olanlar geçmeye ve yürümeye yer bulamazdı. Manevi yönden olanak yoktu, çünkü bir kısım kişiler siperlerde otururken diğer bir kısmı bunların üzerinden geçerek yürümez ve en azından bunlarda oturanların arasına karışırdı.

Ordu kumandanı bugünkü taarruza büyük önem veriyordu. Bizzat Güney Grubu'na gelerek 5 Temmuz akşama kadar burada kalmıştı. Nihayet 5 Temmuz sabah saat 3:45'te taarruz başladı. Düşman şiddetle karşılık verdi. İlk anlar, başarılı haberler geldiyse de sonuç anlaşıldı ki 3. Fırka açıktan kısmen ilerlemek suretiyle ilk hattı geçer geçmez yerlere serilmiş. Fırka 5 ise bu kadarını da başaramayarak karışımın içinde kaybolmuş, taarruza katılacak olanlardan ve etmeyeceklerden 5-6 bin kişi bir saat içinde saf dışı olmuştu! Ordu kumandanı da öğleden sonra taarruzu emretmiş ise de kayıplara sebep olmaktan başka bir sonuç alamayacağı arz edilerek vazgeçildi.

Bu taarruza gerek var mıydı? Bana göre hiçte yoktu. İlk günden beri devam eden muharebeler zamanı gelen muharebelerin

özelliklerini, şeklini göstermiş, öyle “yanına düştü, arkasına geçti, gibi şeylerle mevzi muharebelerinde önemli bir tehlike olamayacağı gereği kadar denenmişti.

Ama mademki 28-29 Haziran'da düşman durduruldu, artık bunun üzerinde ısrar etmenin anlamı yoktu. Bundan sonra ikinci bir girişime ise yine tecrübeler göre herhalde epey zaman lazım gelecekti. Nitekim savaşın sonuna kadar durum böyle kaldı. Bundan hiç bir sakınca doğmadı. Dolayısıyla bu akan kanlar boşuna aktı. Taarruzda şimdiye kadar edinilmesi gereken deneyimlerden faydalanılmayarak acemi bir karargah tarafından düzenlenmiş, doğal olarak bu da büyük kayıplara kötü tesir etmişti!

Bu günün sonunda durum yine sıkıntılı, bunalımlı olmuştu. Sağ yandaki karışıma (çeşitli birliklerin kısımlarından oluşan birlik, halita) birde 3., 4.Fırkalar girmişti. Merkez cephe karışmıştı. Yalnız 12.Fırka bir dereceye kadar el altında idi. Bütün yarımada 4. Fırka'dan başka taze asker yoktu. Fırka 8'de yarımada doğru yola çıkmıştı.

8 Temmuz'da ordu emriyle düşmana ölüleri gömme “defn-i emvat” mütarekesi (ateşi kesme) teklif edildiyse de düşman kabul etmedi.

9 Temmuz sabahı Vehip Paşa gruba gelerek emir ve kumandayı aldı. Ve Veber Paşa sabah geri döndü. Duygularıma

göre bu son başarısızlık mareşal(Liman Von Sanders) ile adı geçenin (Veber Paşa) arasını iyice açmıştı. Aslında Veber Paşa'nın daha ilk günden beri taarruz düşüncesinin karşısında olması bu sonucu hazırlamaya başlamıştı. 10 Temmuz'da 5. ve 14. Kolordu karargahları da Güney Grubu'na gelerek bir örgütlenme emredildi.

Sağ yanda (cenahta) 14. Kolordu bulunacak Fırka 1, 8, 10 bunun emrinde bulunacaktı. (fırka 8 ve 10 geliyordu) Sol yanda 5. Kolordu bulunacak. Fırka 4, gelecek olan 13 ve 14. Fırkalar bunun emrinde olacaktı. Fırka 6, 7, 11, 12 ile Fırka 3'ün, eskiden beri bölgede bulunan Fırka 4, Fırka 9'un, ve Fırka 5'in üç taburu yavaş yavaş (arayla, aşama aşama) geriye gönderilecekti. İlk önce 5 Temmuz taarruzunu yapan Fırka 3 yola çıkarıldı. Diğerleri de temmuz'un ilk yarısında gönderildi.

İlk iş olarak Fırka 4 sol taraf kuvvetleri ve Fırka 12 geriye alındı.

Fakat bu düzenlemeyi uygulamaya zaman bulamadan 11 Temmuz'da bu kez sol tarafta (cenahta) müthiş bir tahrip ateşi başladı.

12 Temmuz sabahı saat 4'te merkez ve sol tarafa gayet şiddetli bir Fransız ve İngiliz hücumu yöneltildi. Merkezde Fırka 7 bir dereceye kadar ucuz kurtuldu. Fakat sol tarafla 4. Fırka cephesi hemen tamamıyla sustu. Durum çok bunalımlı idi. Fırka 6'nın bugünlerde bir dereceye kadar disiplin kazanmış ve tertipli alayı kaldırılması suretiyle takviye edilmiş olan Alay 16 ve Alay 17'si,

Fırka karargahıyla beraber diğer bir çok birlik beraberce muharebe cephesine sürüldü. Muharebe 13 Temmuz akşamına kadar büyük şiddetle taarruz ve karşı taarruzla devam etti. Sonuçta düşman 83 Tepesi güneyinde Kerevizdere'ye hakim son kenar hattına kadar gelmiş, dere ağzını ele geçirmiş fakat cephe yıkılmamış, düşmanın amacı başarısız kalmıştı. 13 Temmuz'da Fırka 6'nın 2. hattı savunmada bulunan 16. Alay'ından bir iki bölüğün, fırka 4 sol tarafını takviye için emir alarak ilerlediğini gören alayın bunun diğer tüm birliklerin ilerlemesi şeklinde anlayarak derhal süngü takarak sırtlardan aşağı inmiş olduklarından bu hareket manevi ve maddi bakımdan çok büyük etki yaptı ve muharebeyi bitirdi.

Bu muharebede düşman çok büyük gayret sarf etmiş, yavaşık düzende bölükler şiddetli ateş altında duvar gibi hücum ederek duvar gibi de yerlere serilmiştir.

Bu konuda, ben o kanaattayım ki bazı zan ve tahminlere karşın Güney Grubu'nun bu en son ve şiddetli muharebesini özellikle Fırka 4 ile Fırka 6 karşılaşmış ve bu iki fırkanın Allah'ın da beğenip takdir edeceği azmi ve kararı karşısında düşman Kerevizdere'yi aşmayı başaramamış. Gerçi Fırka 4'te emir ve kumanda hatası, bazı telaş ve kararsızlık işaretleri görülmüşse de sonuç lehimize bitmiş olduğundan bu hatalar kanla örtülmüştü.

Şimdi burada biraz durmak gerekir:

Bu muharebe ile yalnız Güney Grubu'nun değil, bütün

yarımada muharebelerinin ikinci bir devri son bulmuş, üçüncü bir devre hazırlık başlamıştı. Arıburnu'nda daha ilk günlerde umut kesen ve burasını işgal bölgesi olarak kabul eden düşman 13 Temmuz'a kadar bütün gayret ve emeğini Güney Grubu'na yöneltmiş ilerde göreceğimiz, değineceğimiz muharebeler cereyan etmiştir. 6/10 Mayıs ilk taarruz günleri (bütün cephe) taarruz, ayrı bir topçu hazırlığı olmaksızın 6 Mayıs'ta başladı ve devamlı topçunun korumasıyla ilerledi.

20 Mayıs sol tarafa bir günlük taarruz:Sabah saat 4'den önce şiddetli bir bombardıman, yarım saat sonra taarruz.

22 Mayıs sol tarafta bir günlük taarruz:Sabah saat 8'de şiddetli bombardıman, bir saat sonra şiddetli bir taarruz.

4/6 Haziran bütün cepheye taarruz:Sabah saat 10'da bombardıman, öğleyin 12'de taarruz.

18/22 Haziran sol tarafa taarruz: Sabah saat 5:30'da tahrip ateşi, sonra taarruz.

26 Haziran/5 Temmuz sağ tarafa ve merkeze taarruz:13:00'ten 15:00'e kadar tahrip ateşi, öğleden sonra taarruz.

12/13 Temmuz sol tarafa taarruz.

11 Temmuz'dan itibaren bütün gece tahrip ateşi, 12 Temmuz'da fecirle (şafakla) beraber taarruz.

Fakat ufak tefek girişimler dışında 6 Mayıs/13 Temmuz arası 38 günün 27 gününde yapılan bu devamlı taarruz günleri

düşmana Güney Grubu'nun da yıkılamayacağını ispat etmişti. Bundan sonra şu iki karardan birini almak lazımdı: Ya bu işten vazgeçerek gitmek! Veyahut taze kuvvetlerle alınan, kazanılan deneyimlerden faydalanarak taarruzu başka bir cephede yenilemek!

Düşman 2. tercihi benimseyerek bir kere daha ön tecrübeye karar verdi ve buna sahne olarak Anafarta'yı kabul etti. Bu yüzden 13 Temmuz, 7/8 Ağustos'a geçen zaman düşman için hazırlık, bizim için bir bekleme devresinden ibarettir. Ve yarımada muharebelerinin üçüncü aşamasıdır.

Birinci devre tarafımızdan sahra (alan) muharebesi şeklinde kabul edilmiş ve topçu hazırlığı, keşif, v.s maddi hazırlık olmadan gece taarruzları şeklinde yönetilmiştir.

İkinci devrede düşman müstahkem sahra mevziine taarruz usulünü uygulamış ve 6/10 Mayıs günlerinde mevziilerimize usulünce yaklaştıktan ve tarafların hududu ötekine hücum mesafesi kadar tahmin edildikten sonra art arda muharebelere başlamıştır.

Bu devir muharebelerinin hazırlık ve sevk idare (yönetim) açısından incelenmesinde başlıca şu noktalar göze çarpar :

1.Yalnız 4 Haziran'da Sığındere ile Boğaz arasında cephenin büyük bir kısmında yapılan genel ve ortak İngiliz-Fransız

taarruzunu dışta tutarsak, diğer muharebelerin genel suretle hemen hemen nbetleşerek asıl vuruş olarak kah sağ tarafa (cenaha), kah sol tarafa yönelmiş ve asıl darbenin dışında kalan cephe de daha ilk andan itibaren esas, aslı fark edilmeye başlamış olan bir işgal muharebesi cereyan etmişti. Düşman kuvvetleri taarruza başladıktan sonra en aşağı bir İngiliz ve Fransız kolordusu kuvvetindeydi. Olasıdır ki bir beşinci ve altıncı yedek fırkaları da ya yarımada veya adalarda hazır dı. Bu konuda öyle diyebiliriz ki bu taarruzlar genel olarak son kuvvetin kullanılmasıyla yapılmamış ve İngilizler taarruz ederken, Fransızlar ve Fransızlar taarruz ederken İngilizler gereği kadar kuvvet ve şiddetle taarruza katılmamıştı. Bizim tarafta sevk ve idareyi kolaylaştıran en önemli sebeplerden birisi de bu olmuş ve kesin darbenin yönü anlaşılarak derhal yedeklerin o tarafa sevk i mümkün olmuştu.

2.Taarruzlarda düşman belirli bir prensip takip etmemiştir. Yalnız ufak tefek girişimler dışında hiç gece taarruzu yapmamış ve taarruzlar yarım saat ile 3 gün 3 gece süren değişik sürekli bombardımanlardan sonra çeşitli saatlerde başlamış, fakat hiçbir vakit taarruzun başlayışı öğleden sonraya bırakılmamıştır. Biz ise buna karşılık hala en çok en zor karşılık verme usulünde ısrar etmiş ve düşmana en çok gece taarruzlarıyla karşılık vermeye çalışmıştık. Ve topumuzdan faydalanamamıştık. Gerçi bunun cephe darlığı ve düşman üstünlüğünden ve günden güne kuvvetlenen topusundan sakınma gibi sebepleri de yok değildi. Fakat bilhassa Fırka 12'nin karşı taarruzları göstermişti ki

gündüzün taarruz yapılması da büsbütün olanaksız değildi. Ve hatta iyice topçu ateşiyle hazırlanmadan yapılan gündüz taarruzları, gece taarruzlarından daha çok başarı vaat ediyordu. Gece taarruzlarının en büyük başarısı yalnız 7 Haziran da Nazif Bey'in yaptığı taarruzdu. Fakat bu da kanıma göre en çok düşmanın yorgun bulunmasından ileri gelmişti.

3.Muharebe girişimi olmaksızın geçen günlerin sayısı yalnız 11'den ibaret olduğundan bu günler dahi gelişmeye başlamış olan mevzii muharebelerinin esasının iyice anlaşılamaması yüzünden daima eski zaman muharebelerinin kanlı günlerinden birisine denk şekilde devam etmiş olduğundan, ikinci devrede tahkimatta gereği kadar gelişme olmamıştı. Bir kere tahkimatın kıymet ve önemi hakkında gereği kadar kuvvetli bir inanç yoktu.. Sonradan mevzii savaşını gerektirdiği tahkimat şekil ve ağı henüz dikkatleri çekecek kadar bir zaman geçmemişti.

Muharebeyi ve tahkimatı günden güne öğreniyorduk. Sonra tahkimat vasıta ve araç-gereçleri başlangıçta yok gibiydi. Tahkimat malzemesi ancak son zamanlara doğru mümkün olduğu, sağlanabildiği kadar gelmeye başlamıştı. Ancak bunlar tahkimata yüksek derecede ihtiyaç duyulduğu zaman yoktu. Bu konuda Güney Grubu'nda tahkimatın gelişmesi ve tam anlamıyla bir mevzii muharebesi başlaması ancak 13 Temmuz'dan sonra olmuştu.

İkinci Ordu Karargahı, 5.ve 14. Kolordu Karargahları, önlerinde gereği kadar deneyim ve zaman bulmuştu.

Bu konuda son olarak birkaç söz daha arz edeyim:

Güney Grubu topçusu genel olarak sahra ve cebellerden (Düz alan ve dağ topları) meydana geliyordu. İlk zamanlar birkaç ağır bataryanın cephanesi tükenmiş ve geriye gönderilmişti. Genel olarak sağ ve sol taraflarda (cenahlarda) birer cebel bataryasını ilk zamandan itibaren doğruca piyade hattının içinde ve piyade kumandanlarının elinde bulundurmak ihtiyacı oluşmuş ve sonra piyade topçusu kuruluşunun esası bu şekilde ilk defa olarak bizde de uygulanmıştı. Sahra bataryaları muharebe hattı gerisinde kademeli olarak çeşitli mevziilere yerleştirilmiş, her batarya için birkaç mevzi hazırlanmıştı. Bataryalar düşman ateşi altında harap olmaktan ancak gruptan sonra sık sık mevzi değiştirerek kurtulabilirlerdi. Top sayısı hemen her zaman düşmanın kara topçusuna göre sayıca üstündü. Fakat cephanesizlik korkunç bir eksiklikti. En bol atılan muharebe gününde (28 Haziran) 4000 kadar mermi ancak atılmış, bu suretle top başına bir günde en çok “33” mermi harcanmıştı!

El bombası gayet az, birimba (?) topu da yoktu. Böylece Güney Grubu'nun savunma ruhu piyade ve bunun süngüsüydü. Piyade cephanesi dahi doya doya yoktu.

Muharebe nihayet bölük kumandanlarının idaresiyle oluyor ve daha büyük kumandanların göreve müdahalesi yedek

birliklerini ileriye sürdükten sonra genel olarak sona eriyordu. Savunmanın ruhu erin ve yanlarındaki küçük subaylar ve bunların iman kuvvetindeydi. Kimsenin birkaç adım sağ ve solundaki durumdan haberi olması mümkün olmayan bu muharebelerde erlerimizin dayanıklılık ve fedakarlığı amaca ulaşmayı sağlamıştı. Düşman eline düşen siperlerden hiçbir erin geriye gittiğini kimseden işitmedim. Gerçi muharebe sırasında gözetleme noktalarından muharebe hattından geriye müthiş bir akın daima görülürdü. İlk zamanlardaki bu manzara epey heyecana da sebep oldu. Fakat yavaş yavaş anlaşılmış ve kanaat getirilmişti ki bu geriye gelenler hep yarılılardı! Yaralı sıraları o kadar sık ve kalabalık olurdu ki insan adeta birliğin öteki gerisi de ard arda avcı hatları halinde hücum kuvvetleri ilerliyor zannederdi!

Kayıplar korkunçtu. 12-13 Temmuz muharebeleri dışından Güney Grubu'nda toplam: “99.855” şehit, yaralı ve kayıp vardı. Esasen kayıpların (şehit ve yaralılar dışındaki ne olduğu bilinmeyenler) büyük bir kısmı yaralanmış erler, pek küçük bir kısmı da büyük olasılıkla düşman eline düşmüş olanlardı. Subay kayıpları çok korkunçtu. Bu süre içinde örn: Fırka 7 taburlarının her biri 72-75 subay kaybetmişti. Başlangıçta 4, sonraları 6 km'ye ulaşan bir cephe 70 günde verilen bu kayıp müthiştir. Kilometre başına ayda 9000 kayıp demektir. Bunu örn: Almanların batı cephesiyle karşılaştırırsak 700 km'lik bu cephe ilk ayda Fransızların 6.300.000 kayıp vermesi gerekirdi. Bu kayıpların başlıcası düşmanın önce gemi, sonrada kara topçusunun müthiş

üstünlüğü, her hücumun süngü kavgasına sebep olması, tarafların şiddet ve çok yüksek asabiyeti başlangıçta tahkimata iyi dikkat edilmemesi, gayet dar ve her tarafa ateşe açık bir noktaya büyük bir kalabalığın toplanmasıdır. Ağız ağıza dolan örtülü yollar ve siperler, muharebe günlerinde müthiş birer mezbaha oluyordu. Muharebe başlar başlamaz her makam elindeki yedekleri ileriye sürüyor. Bunu yapmadan rahat etmiyordu. Sebebi gayet basitti. Bombardıman o kadar müthiş olurdu ki bu ateşin altında ileri hatlarda canlı insan kalacağına ihtimal verilemezdi. Bundan başka ileri hattan düzenli olarak haber almak için hiçbir çare ve vasıta bulunamazdı, yoktu.

Yeni mermilerin tesirine alışınca kadar da çok zarar görülmüştü. Bir uçak bombasıyla 60, bir obüsle 90 kişinin saf dışı kalması ilk zamanlarda ender rastlanan bir olay değildi. Bunun gibi en sakin günlerde bile 150/400 er kayıp veriliyordu.

Düşmanın kayıpları her halde pek çok olacaktı. İlk çıkan alayların az zamanda mahvolduğu az sayıdaki esir ifadelerinden anlaşılmıştı. Düşman da, bizde savaşı savaş yaparak öğreniyorduk. İngilizler Anafartalar'dan çekildikleri zaman Sir Askit, Avam Kamarası'nda İngiliz kayıplarının Çanakkale'de toplam: 204 bin ere ulaştığını söylemişti ki bu sayının hiç olmazsa 130-140 bini Güney Grubu hissesine düşer. Bununda önemli bir kısmı ilk ana aittir. Fransızlar'ın da en az 70-80 bin kayıp olsa gerektir.

Düşman, uçaklarından günden güne daha çok fayda sağlamıştı. Daha 4 Haziran'da 2 uçak filosu sabahdan akşama

kadar grubun tepesinde dolaşarak, yedekleri keşfetmiş ve geciktirmişti. Düşman topçusu uçakların küreciklerle verdiği gözetlemelerden çok faydalanıyordu. Örtülü hedefin hemen anlamı kalmamıştı. Uçaklara karşı atış için çok acemiydik. Başlangıçta 4-5 batarya bolca cephanesiyle uçaklara ateş ederdi. Fakat hiçbir sonuç alınamamıştı. Bu nedenle uçaklara karşı gizlenmek için kendimizi saklamaktan başka çare kalmamıştı. Evvela meydan da olan konik çadırlar çamurla sıvanmış, dallarla maskelenmiş, biraz sonra çadırlardan çıkarak zeminliklere ayrılmış, nihayet toprak içine sokulmuştuk.

Düşman topçusu gerileri düzenli olarak her gün ateş altına alırdı. En önemli hedeflerinden biri de pek çok tedbirsizlikle kendini göstermiş olan grup karargahı idi. Bunun sevk idare bakımından büyük zararı görülürdü. Muharebe başlar başlamaz uçaklar ve bir iki batarya atışlarını gruba çevirirlerdi. Kopan muharebe hatları yüzünden birliklerle haberleşme çok zor olurdu. Bundan başka her gün istisnasız birkaç kez obüs ve bomba bombardımanının uğradık.

Üçüncü- Dördüncü Devre:

Veber Paşa'nın son zaman idaresine doğru bir Alman istihkam bölüğü, Romanya'dan sivil yolcu kıyafetiyle geçerek Güney Grubu'na gelmişti. Bunlarla birlikte 30 kadar da genç topçu subayı gelmiş ve hatta Veber Paşa “Canım bunları göndereceklerine Almanya'dan 30 top mermisi veya 30 piyade

subayı gönderseler daha iyi olur” demişti. Üçüncü devrede bu istihkam bölüğü cephede lağım (yer altına kazılmış dar yol) muharebesine başladı. Bu Osmanlı bölükleri tarafından devam etti. Tahkimat günden güne kuvvetlenmiş ve mevzi muharebeler (dar, sınırlı) başlamıştı.

İkinci kolordu yukarıda görüldüğü üzere teşkilatını bu esaslara uydurarak düzenlemişti.

Anafartalar çıkarmasına kadar önemli bir muharebe meydana gelmedi.

Nihayet bu çıkarmayı perdelemek için Güney Grubu birkaç gün yine şiddetli muharebelere sahne oldu ise de kolaylıkla karşılık verildi. Bundan sonra her cephede sessizlik başlayarak mevzi muharebesi şekline dönüşen muharebe, düşmanın çekilmesine kadar devam etti. Anafarta çıkarmasından bir süre sonra yarımada dışında ikinci bir ordu kurulduğundan Güney Grubu yine bir kolordu haline indirilmiş, kumandanlığa Cevat Paşa getirilmişti. Son zamanlarda Balkan hattının açılması üzerine yarımada bir miktar mermi ve top gelmeye başlamış ve ilk önce Anafatalar'a bir taarruz hazırlanmakta iken düşman 19-20 Aralık gecesi 236 gün muharebeden sonra Kuzey Grubu'nu ve 136 gün muharebeden sonra da Anafatalar'ı boşaltarak çekilmişti.

Bundan sonra bu cephede serbest kalan birliklerden bir kısmı Güney Grubu'na gönderilerek burada bir taarruz

hazırlanmakta iken düşman 8-9 Ocak 1916 gecesi 256 günlük bir muharebeden sonra buradan çekilmiş ve bu suretle yarımada muharebeleri Osmanlı azim ve direnişi karşısında pek kuvvetli ve inatçı düşmanlarımızın aciz itirafları ve mağlubiyetleriyle son bulmuştu.

Çanakkale Seferi genel savaşın (1. Dünya Savaşı) en önemli köşe başlarından birini meydana getirir. Büyük ümitlerle, büyük hazırlıklarla başlamış olan bu sefer denizden ve karadan bütün kuvvet ve kudretin kullanılmasıyla çok anlamlı bir şekilde cereyan etmiş. Bu 8,5 ay süresinde taraflar birbirine bir an olsun sakin bir nefes aldırmamıştır.

O büyük Rusya'yı içi boş bir ağaç gibi deviren özellikle Çanakkale'ydi.

Bütün harp tarihi gibi bu sefer de gösterdi ki savaşta asıl olan insandır ve bunun özellikle moral kuvvetidir. Karşı karşıya bulunan tarafların gerçekte çarpışan moral güçleridir. (Maneviyat). Madde ise ancak bu morali takviye sonuca giden yolu düzleyen düzenleyen ikinci sebeplerden ibarettir. Bunun tersini kabul etmek Çanakkale savunmasının çılgınlık olduğunu kabul etmekle eşdeğerdir.*

Erkan-ı Harbiye (kurmay) Mektebi Muallimlerinden (öğretmenlerinden) Kurmay Binbaşısı Mehmet Nihat

* Çanakkale'de Bahriyelilerimiz

Yard. Doç. Dr. Ahmet Altıntaş-Zeynep Altıntaş

Syf: 183-253

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Atatürk ve

Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi Yayınları Yayın 6
Çanakkale Destanı

Çanakkale geçilmez, geçilemez!

Trablusgarp, Balkan derken
Karabulutlar sarmış
Vatanın ufkunu yeniden.
Yüzlerce yıllık Türk illeri
Yanya, Manastır, Serez
Selanik, Plevne, Kırcaali
Yad ellerde
Boynu bükük kalmış.

Kurt gibi kemirirken özümüzü içimizden
Sen-ben kavgası
Taht-saltanat sevdası
Yenilgiler bozgunlar yazılmış
Şanlı tarihimize
Birer utanç sayfası...
Doymamış ama köhne tarih
Zulme, zulmetlere
Daha çekilecek çile, akacak kan
Verilecek nice canlar varmış!

18 Mart 1915'te

Düşman gelip Çanakkale'ye dayanmış
Deniz üstünde kara dağlarca gemiler
Atar toplarını yer, gök iniler!
İntepe, Tugut Reis, Hamidiye
Dardanos bataryaları bekler
Menzile girsin hedefler.
Millet malıdır, yetim hakkı vardır
Ziyan etmek olur mu?
Boşa atmaz mermisini Mehmetçik
Cevap verir arada bir
İsabet tam...

Telaşa gerek yok
Top başında Mehmet Çavuşlar
Seyyit Onbaşılar
Mülazım Hasan, Mevsuf Beyler.
Ayrıca bir sürprizi var
Nusrat komutanı Binbaşı Hakkı Bey'in
Kepez önlerinde ziyaretçisini bekler.

Gafiller
Aymazlar, bilmezler ki
Çanakkale geçilmez, geçilemez!
Denizin dibini boylar hemen
Üçü zırhlı, dokuzu harp
Sekizi mayın gemisi.

Onulmaz yaralar alıp
Yan yatar kimisi.
Bir can pazarıdır deniz üstü:
Botlar tahlisiyeler, sandallar...
Halatlar, şamandıralar...
Binlerce insan çırpınır
Batar, çıkar, yüzer, çaresiz!
Kol gezer ölüm
Soğuk sularında Boğaz'ın!

Sonunda bırakıp yüzüstü
Büyük umutlarını sulara
Tornistan eder başı öne eğik
Bu mağrur armada.

Görülür anlaşılır ki
Çanakkale geçilmez, geçilemez!

Ne hazindir ki
Yenilenler doymaz hiç oyuna
Sürekli “bir daha, bir daha” der.
Oysa ki umut
En geveze kuştur, durmaz öter.

Derslerini almamış

Doymamış olacaklar ki dayağa
Yeniden gelirler.
Asya'yı, Afrika'yı
Avustralya ve Yeni Zelanda'yı da
Kaldırıp ayağa.

25 Nisan 1915 günüdür, kurulur
Bir kıyamet ve mahşer
Güzelim baharında Nisan'ın :
Zırhlılar, kruvazörler, muhripler, denizaltılar
Yüz dokuz parça savaş
Ve üç yüz sekiz çıkarma, özel taşıt gemisi...
Bindirilmiş seksen bin askerle
Yüzen bir dünya...
Karadan geçmek için Çanakkale'yi
Bir daha deneyecekler şanslarını güya.

Gökler tuştur yanar, ateşlerle şimşeklerle
Birleşir alev alev yer, gök ve deniz!
Bir cehennem ateşi ki
Taş olsa demir olsa dağlar
Erirdi şüpheşiz.

Kan içinde Seddülbahir
Ertuğrul, Teke, Morto Koyları!...
Kerevizdere, Sığındere, Kabatepe

Kanlı Sırt, Şahin deresi...
Kurşun, bomba yağmuru altında
Ve ateşler içinde
Dağı, taşı, deresi.

“Artık hiçbir canlı kalmamıştır” diye
Raporlara geçen siperlerimizde
Kahraman takımı üçüncü taburun
Komutanı Allah'a emanet!
Kumanda da yiğit bir asker
Balkan Gazisi Ezine'li Yahya Çavuş
Mıh gibi çiviler tümenleri kıyılara.

Ant içmiş bir kere
Daha nice Yahya Çavuşlar
Düşmanı
Çanakkale'den geçirmeyecekler
Serden geçilir, candan geçilir
Çanakkale geçilmez, geçilemez
Diyecekler .

10 Ağustos 1915...
Conkbayırın'da
Miralay Mustafa Kemal
Alayların önünde
Kaldırmış kılıcını şafak vakti havaya

Etraf suskun gece karanlık
Henüz ışımamış tan
Kurt kuş uykuda
Tek Mehmetçik uyanık
Görevi başında, pusuda.
Soluklar tutulmuş
Eller tetikte, süngüler takılı
Başlar dik, gözler ilerde, bıçak gibi keskin
Tutmak zor kıtaları
Hepsi sabırsız birer küheylan...
Asırlar gibi uzar da uzar
şu bir iki dakika
Geivermez zaman.

Siperlerde Mehmetler, Ömerler, Aliler
Biliyorlar ki bir daha dönmecekler!
Ama korku yok, yılgınlık yok asla.
Dudaklarında son duaları:
- Tanrım!
Çoluk-ocuğum, vatanım, şanlı bayrağım
Sana emanet!
Ne olur
Bana şehit olmayı nasip et!...

Conkbayırı'nda
Miralay Mustafa Kemal

Alayların önünde
Kaldırmış kırbacını şafak vakti havaya
Bu son süngü bir baskın olacak
Emir dolaştı bölükleri, taburları
Alayları dalga dalga:
“- Askerler!
Size taarruzu değil
Ölmeyi emrediyorum!...”

Vakit tamamdı.
Mavi şimşekler gibi ansızın
Süngüler parladı, çaktı
Sabahın alacakaranlığında.
Devrildi birden bire dağlar, denizlere
Dereler, tepeler inledi.
- Allah! Allah! Seslerini
Ta Kosova, Çaldıran, Niğbolu
Malazgirt dinledi.

Yoktu artık, Mehmetler, Ömerler, Aliler
Bölükler, taburlar yoktu
Alaylar yoktu!.

Biraz sonra
Sabah serinliğinde Ağustos'un
Parlak bir güneş doğacaktı

Arşay yükselen ruhları üstüne onların
Bir rüzgar esecekti.
Ve altın bir sayfa eklenecekti tarihe:
Çanakkale geçilmez, geçilemez!

SüleymanTürkyılmaz
Emekli Türkçe Öğretmeni

*Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanı
Cevat Paşa*

مناحه قلعه محاربانك بزه ثاني صفحاتی اداره ابدنه بشنخی اردوی همایونه قوماندانی مشیر لیمانہ فوہ زاندرس یاشا ابد
اولزمانہ معینلرمدہ شمیری اردو قوماندانلری (صاغنده) احمد یاشا (سوانده) وهیب یاشا

Oturanlar sağdan üçüncü 5.Türk ordusu komutanı Liman von sanders, sağında Vehip paşa , onun yanında Rauf Orbay ,Liman Paşanın solunda Esat Paşa,Vehip Paşayla Rauf Orbayın arkasında dikilen İsmet İnönü

Çanakkale Seri ateşleme
bataryası Alman kumandanı
Üsteğmen Verle

Çanakkale'de Alman
kumandanları Usedom
ve Merten Paşalar

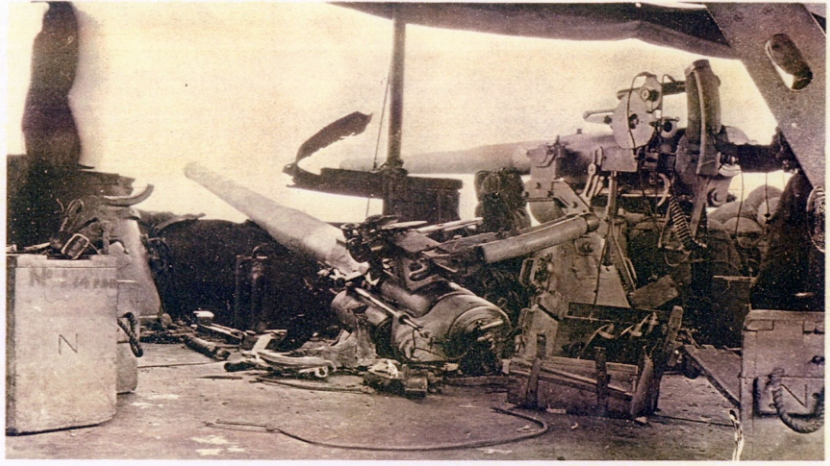
Çanakkale'de bir teftişten fotoğraf (Aralık 1914)
1-Usedom Paşa 2-Reklam Paşa 3-Mareşal von der Goltz 4-Bakan Ali Nuri
5-Salih Paşa 6-Cevat Çobanlı Paşa

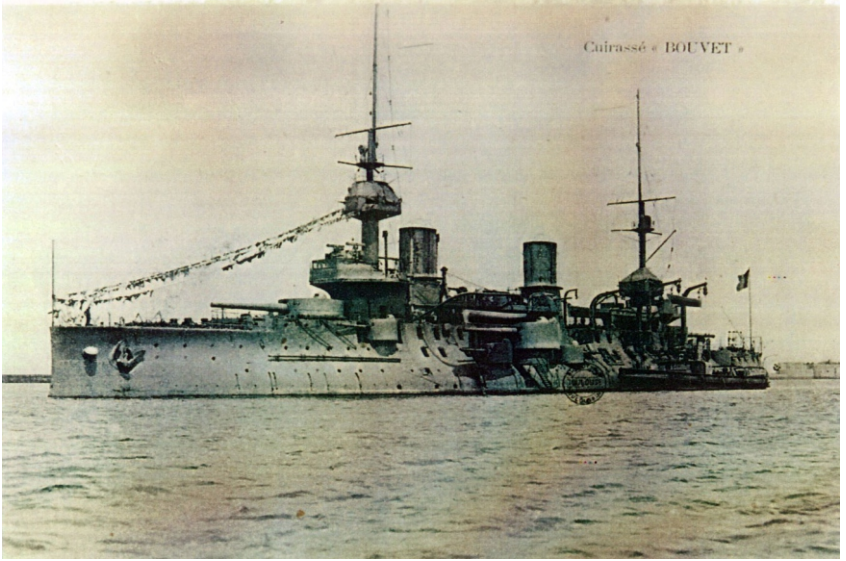
Çanakkale'de Anadolu Hamidiye Tabyası Askeri kıışlası

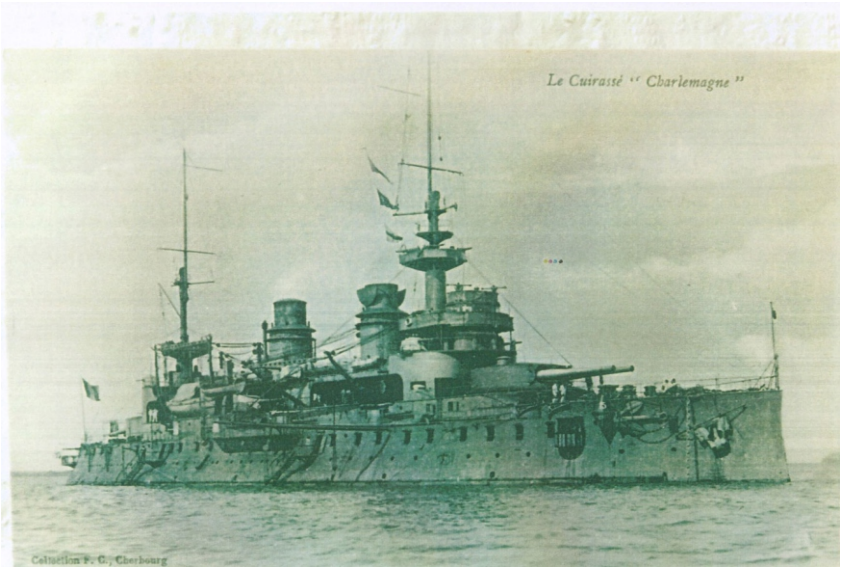
Müttefik Donanmasının 18 Mart 1915'te yaptığı bombardımandan sonra Çanakkale'deki çimenlik kalesini tahrip olmuş hali

18 Mart 1915 Deniz Savaşına katılan İngiliz Triumph zırhlısına
Türk topçularının yaptıkları tahribatlar.

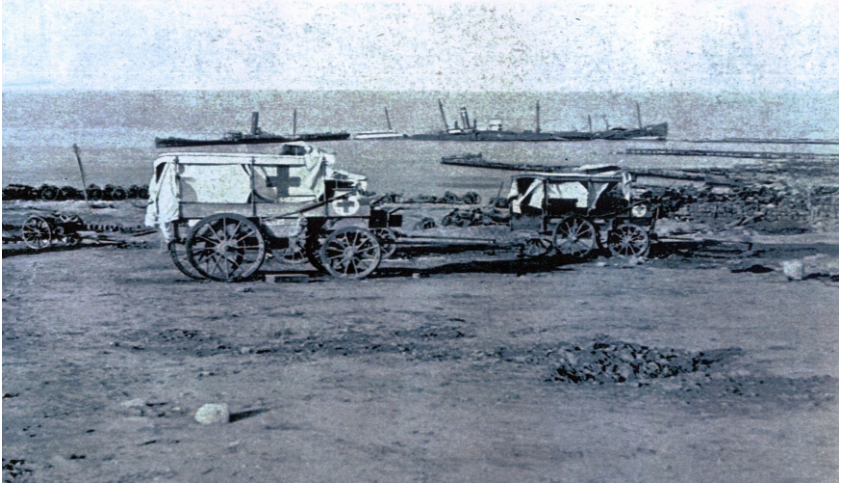
18 Mart 1915'te ilk batırılan Fransız Bouvet savaş gemisi

18 Mart deniz savaşına katılan Chanlemagne savaş gemisi

Seddülbahir İkiz koyda İngiliz birliklerinin yürüyüş kolu
(25 Nisan 1915)

Seddülbahir Tekke koyda İngilizlerin 9 Ocak 1916
çekilmesinden sonra bıraktıkları

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞINDA ÇANAKKAL SAVAŞI HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Şehiremini/15 Ağustos 1926

Her yıl Çanakkale şehitliğini (bütün Gelibolu yarımadası, bu boğazın Anadolu kıyısındaki arazinin önemli bir kısmı bizim için tümüyle tek bir şehitlik durumundadır.) ziyaret etmeyi önemli bir milli ve vatani bir vazife sayan, “Şehitlikleri İmar Hayır Cemiyeti”nin bu davetine katılmak ve, aynı zamanda bilimsel bir vatani görev, iş yapmış sayılacak olan bu kişiler için Çanakkale Seferi'nin tümünü belirten bir yazı yazmam emri alınca, başlı başına çok önemli bir tarihi bölüm olan bu seferin oluş şeklini, bir program ve çizelge halinde bile olsa birkaç sayfaya nasıl sığdırabilirim diye itiraf ederim ki çok güç durumda kaldım.

Sonunda bana bu cesareti veren, seferin henüz yakın olan bir geçmişte meydana gelmiş olması ve pek çok canlı tanıkların daha hayatta, sağ olmalarıydı. Kusur ve eksiklerini bu bahtiyar tanıklar elbet tamamlar ve bağışlarlar.

Piyade Alay Kumandanı Kaymakam

Bursalı Mehmet Nihat

Haşiyeye: Müddetindeki tarihler suret-i umumiyyede rumûdir. Bazılarının beyanında miladi mukabilleri de yazılmıştır.

Kaim-makam:Yarbay

Yiğitlik, kahramanlık olarak gelecek yüzyılları selamlayacak Çanakkale Savaşları, Anafartalar'da askerlik tarihinin en yüksek doruğu, tepesidir. Bu dorukta savaşın en kutsal

sayfası yazılırken Türk olmayan ne bir komutan bulundu, ne bir subay, hatta ne bir er.

M.Âkif'in "Asım" adlı eşi benzeri olmayan manzum (ölçülü, uyaklı) kitabında Çanakkale'ye ait iki, üç sayfadan başka hiçbir şairimiz o konunun şan ve şerefîyle uygun bir eser meydana getirmemiştir. "Asım"daki sayfalar sadece şiirdir, tarih değil!.. Bu serüveni birer birer seslendirecek eserler meydana gelinceye kadar Çanakkale zaferi şiirleri bestelenmemiş savaş ve kahramanlık şiirleri olarak kalacak.

O savaşa kılıcıyla katılmış olan, Kaymakam Bursalı Mehmet Nihat Bey, şimdi de kalemiyle hizmete devam ediyor. Özet olarak, fakat çok faydalı şekilde yazılmış olan bu kitabı Çanakkale'nin doğal durumuyla çevresindeki yerleri ve orada daha sonra geçen olayları belirten bir sayfadır.

M.Nihat Beyefendi, eseriyle tarihe hizmet ettiler. İleride bir şair bu sayfalardan esinlenerek Çanakkale destanını meydana getirirse, bunda yazar M.Nihat Bey'in de bir şan, şeref hissesi olacak. Mehmet Nihat Bey, bizzat katılmış olduğu olayı önce tarihe kattı, şimdi de kalemi tarih ile şiir arasında bir hat çiziyor. Tebrik ederiz.

Süleyman Nazif

Bir Önsöz

Derler ki; kişiler ile olaylar uzaklaştıkça, cisimler yaklaştıkça büyür. Gerçekten de İskender'in ordusuna en önemsiz bir görevle katılmış bir adam, bugüne kadar yaşamış olsaydı, bize her insanın üstünde, başka bir yaratık gibi görünürdü. Anibal'ın seferleri, Çaldıran ve Mohaç savaşları geçen yüzyılların derinliklerinden günümüze bakmakta olduğu içindir ki biz o

olayları duyuların savaşı gibi algılamaktayız. Fakat eski, yeni hiçbir savaş gösterilemez ki bizim genel harpteki (1.Cihan Savaşı) Çanakkale savunması kadar harikalarla dopdolu olsun. Subay, er o savaşta bulunmuş olanlar, biz bugün heyecansız ve kayıtsız bakışlarla seyretmekteyiz. Lakin gelecek devirlere, bu büyük olayın yanımızdan birer gülümseme gibi geçmekte olan kahramanlarını tarihin birer kahramanlık örneği ve vatanperverliğin canlı örnekleri şeklinde hayretle ve kutsayarak seyredecektir. İnsanlık, Çanakkale'nin son serüvenini her görkemli bölümüyle görmek için biraz daha beklesin...

Bir taraftan vasıtaları, bireyleri, mühimmatı bol, sonsuz bir saldırı ordusu, donanmasıyla, topları, uçakları, denizatlılarıyla ufuklardan ve bulutların üstüyle, denizlerin dibinden aralıksız ateş ve ölüm yağıyor.

Diğer taraftan harcayacağı her mermiyi, yiyeceği her lokmayı keserek ve hesaplayarak idare etmeye zorunlu, yoksul bir savunma kuvveti...

Yaralanan subay ve erlerin %80'ine iyilik, sağlık aşaması mezar oluyor. Bununla beraber o kadar oransız olan iki düşman ordunun aylarca süren savaşı sonunda zayıf kuvvetliye galip geliyor. Bu olay hesap ile mantığın, kahramanlık ile inanç karşısındaki ilk iflasıdır.

İkincisi de İstiklal Savaşı'nda ilan edilecektir.

Bizi genel savaş ateşine bir avuç barut gibi atan Almanlar, Çanakkale Savaşı'nın şan ve şerefini kendilerine mal etmek istediler. O kıyamet sırasında ülkemize yayılmış olan subaylarından en büyük ve tanınmış kimselerin imzasıyla yayınlanmış olan eserleri bu zorallım ve hırsızlığın tiksindirici birer senedi, belgesidir.

Hayır Çanakkale zaferinin sebepleri arasına tek bir Alman girmedii. Mareşal Liman Paşa'ya ve etrafındaki arkadaşlarına kalmış olsaydı, müttefik düşmanların ordusu, donanmaları Çanakkale'ye en az fedakarlıkla dalar, geçerdi. Biz tarihlerde ve gazetelerde okuduğumuz Alman ordusundan Golç Paşa'dan başka memleketimizde hiçbir nişana, olgunluğa sahip tek bir adam görmedik. Buradaki komutanların en akıllısı sayılan General Fon Sanders Liman, savaş sırasında en kararsızı, savaştan sonra da en yalancısı oldu. Görüyoruz ki, aldığı önlemler veya önlemini almamak düşmana İstanbul'un kapısını açmak üzere iken, Almanyalı mareşalin karşısına Türk yarbayı Mustafa Kemal Bey çıkarak, hatasını yüzüne vurduktan sonra ileride dikilecek gazilik heykelinin kaidesi Anafarta'da ortaya koyuyor.

Anafarta ismi ilk kez o gün tarihe geçti. Anafarta bugün on iki yıllık geçmişe sahip bir ölümsüzlüktür. Kaidesi ebediyet (sonrasızlık) olan bu heykel, sırf Türk ırkının sonsuza kadar yaşayacak bir timsali (simgesi)dir.

Çanakkale Nedir?

Çanakkale boğazı'nı bir taraftan Karadeniz, İstanbul boğazı, Marmara, Adalar Denizi (Ege) ve diğer taraftan Avrupa ve Asya'dan oluşan büyük grup içinde incelersek büyük önemini daha iyi anlarız. Görürüz ki, doğu Rusya'da Avrupa ile Asya arasında birleşmiş hiçbir kıymet, coğrafya ve tarihe sahip olmayan teorik hat ve sınırı saymazsak Kafkas zincirinin batı ucundan Çanakkale Boğazı'nın Ege Denizi ağzına kadar ulaşan bu önemli iki kıta biri diğerinden Karadeniz ve Marmara deniziyle ayrılmıştır. Ancak İstanbul ve Çanakkale boğazlarındadır ki; bu iki kıta birbirine el atacak kadar yaklaşmıştır. Bu suretle boğazlar, doğu batısı denilen Asya batısı ile Avrupa arasında en kestirme bağlantı yönleri oldukları gibi, özellikle Karadeniz etrafındaki hükümetler ve memleketlerin diğer dünya devletleriyle kolay bağlantı ve ulaşımına, yani bunların deniz yollarına da tamamen hakimdir. Eski ve yeni uygarlıklar, İslamlık ve Hristiyanlık, Asya ve Avrupa

tarihlerinin en önemli aşamaları, bölümleri hep bu boğazlar bölgesinde elele vermektedir.

Dolayısıyla Çanakkale deyimiyle anlatmak istediğimiz boğazlar bölgesi, hiç kuşkusuz dünyanın ezeli ve ebedi en büyük öneme sahip bir bölgesidir. Bu önemi dün neyse, bugün de odur, yarın da öyle olacaktır. Çanakkale, yani boğazlara hakim olacak bir hükümet (devlet), doğu ile batıyı birbirinden ayırır.

Karadeniz etrafındaki hükümetlerin (devletlerin) hayat ve geleceğine hakim kılan (Nasıl ki Çanakkale'ye bizim hakim oluşumuz 1.Cihan Savaşı'nda Rus Çarlığı'nı deviren, Romanya'yı perişan eden, Bulgaristan'ı merkezi devletlere katılmaya zorlayan, savaşın tahminlerin aksine uzayıp gitmesine, dünya durumunun ve savaş halinin sekiz yıldır bir türlü düzelmeyen bir karmakarışıklık içinde yuvarlanmakta olmasına etki eden başlıca öge olmuştur.) Bu önemi tarihin hemen her devrinde görürüz. Daryüs'ün orduları doğudan batıya, İskender'in orduları batıdan doğuya uzanarak bu boğazlar üzerinden geçtiği gibi, İslamiyet'in bu yönde Avrupa'ya aşmasına boğazlar engel olmuş, Haçlı ordularının büyük kısmı bu boğazlardan geçerek İslamiyet'e saldırmış, Roma İmparatorluğu bu havzaya sahip olmasıyladır ki Asya ve Avrupa'daki çeşitli ülkeler üzerinde egemenliğini sürdürebilmiştir. Bizans imparatorluğu ancak bu önemli bölge sayesinde ki, çok uzun süre yaşayabilmiş. Türklerin birkaç yüzyıl devam eden Avrupa istilaları bu boğazlar üzerinden yapılmış onun hükmünde başlayan Avrupa karşı saldırıları ise hep bu yönde gelişerek bizi doğu Trakya'ya kadar sürmüştü. Velhasıl hiç şüphe etmeyelim ki boğazlar kıtasına sahip bir devlet dünyanın geleceği üzerinde daima kesin etkiler yapmaya aday bir etkidir. Bu bir tarihi zorunluluktur.

Çanakkale Boğazı'nın Doğal Durumu:

Bu kısa yazımızda özellikle Çanakkale seferinden söz edeceğimden boğazlar bölgesinin yalnız Çanakkale çevresi

hakkında birkaç söz söylenecektir.

Bu boğaz, Biga ve Gelibolu Yarımadaıarı arasında kuzeydoğudan güneybatıya 63 km. uzunluğundadır. En geniş yeri karanlık liman bölgesinde 7800m, Ege denizi girişinde 3750 m, en dar yeri Kilitbahir hattında 1400 m'dir. Boğazın şekli bir (S) harfine benzer. Bu harfin matematikte bilinmezlik ve çözümsüzlük işareti olmasına göre bu benzerlik tam yerindedir.

Gelibolu Yarımadası bu boğazın Ege Denizine karşı adeta bir kapak şeklindedir. Yarımadanın batı kıyısı aşağı yukarı boğaz kıyısına paralel olarak Saroz Körfezine kadar devam eder. Her iki kıya arasındaki kara mesafesi girişte sıfırdan başlayarak Kilitbahir-Kumtepe arası 11 km. Kilye-Kabatepe arası 7 km. en geniş yeri olan Akbaş-Ece Limanı arası 18-20 km., yarım adanın Avrupa'ya birleştii Bolayır geçidinde ise 4,5 km.dir.

Dolayısı ile yarımada, boğazın batısında askerlikçe pek uygun olmayan bir bölge durumundadır. Boğaza yeterli bir arka bölge (hinterland) verememektedir.

Yarımadanın her noktası Ege Denizi'nden ateş altına alınabilir. Buna karşın yarımadanın doğal durumu bir bardak suda fırtına denecek kadar karışıktır. Tabak gibi düz ovacıklardan, kumsallardan itibaren, geçilerek bile tırmanılamayacak sarp zirvelere, çayırlardan balta girmemiş ormanlara kadar her çeşit yüzey şekilleri vardır. Yarımadayı oluşturan yükselti hattı, genel olarak, ya hemen batı kıyısında veya buna yakın olarak güneye devam eder. Bu nedenle yarımadanın belli başlı suları hep boğaza dökölür. Bu dağ sırasının denize gayet yakın olmakla birlikte 400m.'yi geçen yükseklikte dorukları, zirveleri vardır.

Anadolu tarafını oluşturan Biga yarımadası ise tamamen aksi durumdadır. Daha Kumkale'den itibaren güney kıyısına devam ederek boğaz kıyısıyla 130°, 140° derecelik bir açı yapar ve boğaza ulaşan bir arka bölge (hinterland) verir. Bazen yarımada

kıyısından boğaza, Çanakkale'ye varmak, askerlik açısından zor bir iştir. Adım başında bir doğal engel ile karşılaşılır.

Çanakkale Seferi Ne Sebepten yapıldı?

Biz büyük savaşa girince müttefiklerimize yardım için itilaf devletlerine saldırmak ve üzerimize kuvvet çekmek gibi bir askeri gereklilik karşısında bulunmuştuk. Saldırı yönü olarak karşımızda Kafkas yolu ve Sina üzerinde Mısır yolu vardı. Zaman ve şekil yönünden doğruluktan yoksun olarak yapıldığı için Sarıkamış, bizim için bir felaket oldu. Fakat Rus ordusunun da iter tutar yanı kalmamıştı. Daha bu sefer hazırlanırken batı cephelerinde de malzemesizlik yüzünden sıkışmaya başlayan Rusya, gerek Kafkas cephesinde dikkatimizi başka tarafa yönettirmek, ve gerekse boğazlara açılarak kendi müttefikleriyle (ortaklarıyla) hızlı ve güvenli bir ulaşım sağlamak ihtiyacıyla Fransa ve İngiltere'ye başvurmuş ve boğazların tehdit ve işgalini istemiştir. Aslında boğazları ele geçirmek Rusya'nın savaş hedeflerinden en önemlisiydi. Rus-İngiliz işbirliğinin bir dayanağı da buydu. Sarıkamış saldırısıyla kanal seferi işte bu nedenle yapılmıştı.

Fakat Suriye'de kanal seferinin hazırlanmakta olması ve İngiltere'nin ve Fransa'nın o anda bir de boğazları sevk için yeterli kuvveti bulunmaması, İngilizleri kanal seferinin sonucunu beklemeye zorlamıştı. Dolayısıyla Fon Kares Bey Cemal Paşa komutasındaki I. Kanal Seferi başarılı olamayınca ve tekrarının uzun zaman alacağı görülünce İngilizlerin Mısır'daki kuvvetlerinin önemli bir kısmı yerleştirilmişti.

Bu sırada Sarıkamış saldırısı sonunda Kafkas cephesinde de uzunca bir devre girildiğinden Rusya dahi boğazlar seferi için kuvvet toplayacak hale gelmiş ve Odesa çevresinde bu amaçla 7.Ordu kurulmasına başlanmıştı. Fransa da bir miktar asker ve gemi verecekti. Bu suretle 1915 Şubat'ında itilaf devletleri boğaz seferine karar vermiş, bu amaçla yeter saydıkları bir kuvveti

oluşturmuşlardı.

İtilaf devletlerinden her biri şu sebeplerle boğaz seferini açmayı gerekli görmekteydi:

Rusya: Savaş hedefi olan İstanbul'u almak, müttefikleriyle hızlı ve güvenli bir ulaşım kurmak, Kafkasya'yı Osmanlı tehdidinden kurtarmak.

İngiltere: İstanbul'a Ruslardan önce girmek ve daha sonra İstanbul'u Ruslara vermemek çaresini düşünmek. Rusya'yı savaşa devam edebilecek kadar beslemeyi sağlamak, Türk yedek kuvvetlerini boğazlara çekerek Mısır'ı bir saldırıdan kurtarmak ve Türklerin Irak kuvvetlerini takviye etmelerine engel olmak.

Fransa: Siyasal birlik, beraberlikten ayrılmamak zorunluluğu ve bununla birlikte Rusya'yı takviye olanağı bularak Almanları ezebilmek endişesi.

Bunlardan başka hepsinin bu savaşta şu ortak amaçları vardı:

Kutsal savaş (Cihad-ı Ekber) propagandası önemle devam ediyor ve ortaya güvenli bir tehdit, bir İslam birliği doğuyordu. Bu devam ederse bütün sömürgeler tehlikeye düşebilirdi. İslamiyet'in merkezi sayılan İstanbul'u doğrudan tehdit ve devre dışı bırakmak bu cereyanı yerinde boğabilirdi. Diğer yönden tarafsızlığını korumakta olan Romanya, Bulgaristan, Yunanistan devletleri boğazların düşmesi ile kuşkusuz itilaf devletlerine katılır, merkez devletleri (Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı) bu taraftan da harbin içine sokulmuş olurdu.

Osmanlı hükümeti ise boğazlar kıtasının er geç kesin bir rol oynayacağını göz önünde bulundurarak mücadeleyi kabul etmek için başlangıçtan beri hazırlanmaya başlamıştır.

Böylece Çanakkale seferi daha ilk savaş aylarında başlamak üzere bir gereklilik durumunu almıştır.

Sefere Tarafların Hazırlanması

I-Osmanlılar:

Balkan Savaşı'ndan sonra boğaz istihkamları bir değişim süreci geçirmekteydi. Birçok işler yapılmaya başlanmış, fakat henüz hiçbirisi tamamlanamamıştı. Bu durumdayken Saraybosna cinayeti olmuş ve bunun bir genel savaşa varacağı tahmin edilerek boğaza 16 Haziran 1914'te kısmî seferberlik emri verilmiş ve 31 Temmuz'da genel seferberlik yapılmıştı. Üç ay kadar devam eden seferberlik devrinde ve sonra deniz savaşları başlayınca kadar aynı zamanda boğaz tahkimatı ve silahlanması elverdiği ölçüde zaman zaman takviye edilmişti. O şekilde ki, başta merkez istihkamlarında bir deniz savaşında faydalanılması düşünülerek 15-35,5 cm. çapında yalnız 24 top varken, 19 Şubat'ta bu miktar 15'lik obüs ve toplar ilavesiyle 63'e çıkarılmıştır. Boğaz girişinde ise belli başlı işe yarar yalnız 4 top vardı (24'lük yine öyle kalmıştı.). [Özel görev yapacak küçük çaplı silahlarla eski ve etkisiz büyük toplar bu sayıların dışındadır.]

4 Ağustos'ta boğaz torpil hattı ile kapatılmış, ve yalnız ticaret gemileri için bir kanal bırakılması emredilmiş, o anda elde var olan yalnız 26 torpil ile 8 Ağustos'ta bir hat yapılmıştır. Daha sonra Almanya'dan torpil geldikçe bunlar 9 hatta çıkarılmıştır.

Boğaz istihkamlarının bir çıkarmaya karşı ordu ile savunma şekli şöyle gelişmişti.

A-1828-1829, 1854-1855, 1877-1888 Osmanlı-Rus seferlerinde, 1897 Osmanlı-Yunan, 1912 Balkan savaşlarında savunma planı: Bolayır geçidini kuzeye karşı kapamak, Gelibolu ve Biga yarımadalarının Ege Denizi kıyılarında gözetleme ve savunma kitaları bulundurmaktı.

B-1911-1912 Osmanlı-İtalya savaşı sırasında Çanakkale savunmasına ayrılmış olan ordu kuvvetinin 1/3'ünü Biga yarımadasında şebekeler (Beşigeler) yönüne karşı hareketli bir savunmaya ayırmış. Geri kalan büyük kısım kuvvetle de Kilitbahir dolayında(Kilitbahir Platosu) geniş bir yay halinde bir savunma düzenleyerek burasını sonuna kadar savunmaya karar vermişti.

Genel savaşın başında Çanakkale kıtasında 4 alaya yükseltilecek yalnız 9. tümenimiz vardı. Bunun bir alayı Anadolu tarafında, 3 alay da Gelibolu yarımadasına ayrılmıştı. Savaşa girişimizden sonra 30 Kasım-18 Mart arasındaki günlerde bu kuvvet derece derece takviye edilerek deniz savaşı sırasında şöyle bir duruma gelmişti.

Bolayır geçidi kuzeyinde 5 tümen, 9 tabur, 7 süvari bölüğü, 6 batarya (1.ordumuzda)

Gelibolu Yarımadası'nda: 1.Ordu'nun 3. kolordusu:

(7., 9., 19. tümenler (Bu sonuncu tümen Gazi Paşa kumandasında tamamen yeni teşkil ediliyordu.), seyyar jandarma kıtaları ve diğer birlikler olmak üzere toplam: 25 tabur, 7 süvari bölüğü, 13 batarya yarımada,)

Ayrıca 13 tabur, 7 süvari bölüğü, 4 batarya Anadolu tarafına,

Genel karargah emrinde 6. tümen (9/56, -15, 6/29 Ezine'de)

Aydın bir sevk ve yönetim makamı bulunmadığından bu kuvvetin bir savunma planı, stratejisi yoktu. Yalnız belli başlı bir bütün olan 3.kolordu, düşmanın çıkarmasını en çok Kabatepe ile Seddülbahir arasında bekliyor, buna karşı kıyıda savunma yaparak düşmanı karaya çıkartmamayı düzenleme ve önlemlerine esas olarak alıyordu. Bu 56 tabur, bu şekilde Trakya'dan Ezine'ye kadar olan kuşbakışı 140 km. bir hat üzerinde dağılık bulunuyordu.

Merkezde kesin sonuç yerinde toplanabilmek en az 3-4 gün gerektiriyordu.

II- İtilaf Devletlerinin Planı:

Fransa bir tümen, İngiltere üç tümen verecek, bunları boğaz önlerindeki adalara toplayacak. Bu sırada kuvvetli müttefik filosu boğaza hücum edecek ve açacak, bunun üzerine bu tümenler karaya çıkarak boğaz kıyısında hattı işgal ederek, filosu ile İstanbul'a gidecek. Donanmanın İstanbul önünde görünmesiyle Osmanlı Hükümeti düşecek. Rusya da bu sırada Odesa çevresindeki 170.000 kişilik büyük 7. Ordusunun kuvvetleriyle boğaz ve Varna'dan karaya çıkarak Romanya ve Bulgaristan üzerinden ve belki bunlarla birlikte Trakya'ya yürüyecek, Osmanlı Hükümeti'nin sonunu getirecekti.

Hazırlıklar buna göre yapılmıştı. Birçok gecikmeden sonra Çanakkale'deki deniz kuvvetinin, sonunda 18 Mart 1915 saldırısı kararlaştırılmıştı. 7. Rus ordusu ise bu sırada batı-Rus cephelerindeki sıkışıklık üzerine parça parça etrafa gönderilmiş olduğundan Rusya'nın düşündüğü önemsizce bir yardıma imkan dahi kalmamıştı.

Böylece itilaf devletleri koca Türk ordusunun 3 tümen yani 48 tabur ve şöyle böyle 60.000 asker ve donanma filolarıyla ortadan kaldırmayı olanaklı görüyorlardı. Bu bizim faydamıza çok büyük bir düşman yanlışı idi. Gerçi bu kuvvetin filo ile birlikte hareket ederek martın ilk haftasında bizim dağınık 56 taburumuza kesin bir darbe indirmesi teorik olarak olanak dışı değildi. Fakat bunu da becerememişlerdi. Ve çok büyük görünen bu filonun kesin yenilgisi üzerine şaşırmış kalmışlardır.

18 Mart Deniz Savaşı ve Başlangıcı

Biz seferberlik ilan ederek boğazı yukarıda da belirttiğimiz gibi Temmuz'da kısmen kapattıktan birkaç gün sonra

yani 10 Ağustos 1914'te Goben ile Breslav'ın (Yavuz ve Midilli) adlarını değiştirerek boğaza sığınmalarının ertesi günü İngiliz filosu boğaza gelerek geçmek istemiş, defedilmesi üzerine boğazı gözetlemeye başlamıştı. 26 Eylül'e kadar bizde torpidolarla serbestçe girip çıkmaya devam etsekte bugün düşman bizi yasaklamış, bunun üzerine boğaz tamamen kapanmıştı.

Nihayet 29 Ekim'de Karadeniz olayının (Sivastopol'ün topa tutulması) meydana gelişi ve savaş halinin araştırılması, soruşturulması üzerine 3 Kasım'da Çanakkale şöylece ilk bombardımana uğramıştı.

İkisi İngiliz, ikisi Fransız olmak üzere 4 savaş gemisi ve toplam 28 parça gemiden oluşan düşman filosu saat 06:30'dan itibaren 17 dakika boğaz girişini bombardıman etmiş, bize 5 subay, 80 er kaybına mal olduktan sonra ateş kesmiş ve bu olay adeta ilk savaş selamı yerine geçmişti. Bundan sonra Ege Denizi kıyılarında düşman gemilerinin faaliyetleri artarak şurada burada bireysel ateş teatisi (alıpverme) olmuş ve 26 Kasım'da bir düşman denizaltısı boğaza girerek deniz önünde demirli olan Mesudiye zırhlımızı batırmıştır. Deniz hücumunun planı şöyleydi.

- 1- Boğaz girişi tahrip edilecek (1.Aşama)
- 2- Kesin hücum: Bunun için de önce Kepez dengine kadar tabyalar tahrip edilecek, sonra muharebe sırasında torpil hatlarından geçit açılacak, filo bu geçitten dalarak İstanbul'a doğru hareket edecek. (2.Aşama)
- 3- İlk torpil hattına kadar deniz temizlenecek.(3.Aşama)
- 4- Sonra ordu karaya çıkarak geri kalan istihkamları arkadan zaptederek boğaza hakim olacak. (4.Aşama)

Bu planın sakatlığını ve gülünçlüğünü burada açıklamaya gerek yoktur. Planın uygulaması şöyle oldu:

1-Boğaz girişinin araştırılması: 19 Şubat'ta 11 zırhlı, 3

kruvazör 28 parça diğer gemilerden oluşan bir filo 14, 30,5 cm çapında toplam 200 topla, bizim girişteki 4 adet 24'lük topumuza saldırdı. Saldırı 09:30-19:30 arasında iki saat ara ile tam 10 saat devam ettiği halde iki subay, iki er şehit, 11 er yaralı ve gayet az maddi kayıp ile kurtulduk. Deve ile karınca mücadelesi, karıncanın zaferiyle son buldu.

Bundan sonra birkaç gün havalara bozularak düşman 25 Şubat'ta saldırısını yeniledi. Yedi buçuk saat aralıksız ateş, tabyadaki değişiklik sonunda bu kez etkili oldu. 13 şehit, 19 yaralı verdik. Fakat bütün boğaz girişindeki toplar susturulmuş ve tahrip edilmişti. Böylece düşman planının ilk aşaması kendi hesabına başarı ile sonuçlanmış ve boğaz girişi açılmıştı.

2-Savaş Alanının Temizlenmesi: 25 Şubat ile 17-18 Mart gecesi arasında aralıksız devam etti. Hemen her gün çeşitli düşman gemileri boğazdan içeri girerek merkez silahlarına ateş açıyor, geceleri sabaha kadar torpil araştırılıyordu. Taraflardan biri temizlik, diğeri denizi yeniden torpillemek ve tahkimatı takviye etmek için elinden geleni yapıyordu. Bu sırada düşman çıkarma ordusunda nakliye gemileri de dahil olmak üzere Gökçeada limanında toplanmıştı.

Bu faaliyetlerde hangi tarafın başarılı olduğunu 18 Mart Savaşı gösterecekti.

3-Kesin Savaş: 18 Mart'ta saldırıya karar verilmişti. Düşman içinde, Queen Elizabeth de bulunan en son model 18 zırhlıdaki 14-38 cm. çapında 316 top ile bizim kıymet ve gücü her halde çok aşağı özelliklere sahip 15-35,5 cm çapında yalnız 73 topumuza saldıracaktı.

Amiral Carden, bir dereceye kadar eski olan 8 gemiyi gözden çıkararak geri kalan 10 zırhlı ile İstanbul önüne varmaya karar vermişti. Fakat 10:30'da başlayarak geceye kadar devam

eden emsalsiz savaş düşman için hiç beklenmedik bir şekilde sonuçlanmıştı.

Bizim toplam 3 subay, 22 er şehit ve 2 subay, 59 er yaralımızla saf dışı kalan bir tek topumuza karşılık düşmanın 3 zırhlısı, 44 topu ve tüm mürettebatıyla batmış; 5 zırhlı esaslı derecede ağır maddi ve insan kaybıyla saf dışına çıkmış, diğer gemilerin hepsi de az çok zarar görmüş, bir hayli torpido vs. havaya uçmuş veya yaralanmıştı. Savaş o kadar korkunç olmuştu ki, amiraller, generaller akşam üzeri toplanınca “Eyvah” demişler, bütün cesaret ve kararlılıklarını kaybetmişler, ertesi günü yeni bir teşebbüsü hatırlarına bile getirememişlerdi.

Böylece yaratılışından gelen Türk'ün milli direnç ve dayanma gücü, metaneti Avrupa'nın maddi ve teknik planını, gücünü bir hamlede alt üst etmiş, zafer kazanmıştı.

Çanakkale Deniz Savaşının Hazırlık Devri

Düşman için yapacak iki şey vardı: Ya bu işten vazgeçmek ki bu, seferden beklenen bütün maddi ve manevi faydalarının kaybına, ilaveten şerefçe de pek ayıp bir şey olurdu. Ya da daha önemli kuvvetlerle ve başka bir planla yeni bir girişim... Düşman da işte buna karar vermişti. Buna hazırlık olarak da boğaz önündeki kuvvetini Mısır'a ve uzak adalara götürdü. Yeni kuvvetler aramaya ve toplamaya çalıştı.

Biz ise Çanakkale'ye bir saldırı yeri ve olasılığını yakın gördük. Boğazın karadan savunmasını şöylece yeni baştan düzenledik.

- 1- 25 Mart'ta Mareşal Liman komutasında 5. Ordu kuruldu.
- 2- Bu ordu; 7., 9., 19. tümenlerden oluşan 3. Kolorduyu 4., 5. tümenlerden oluşan 2. Kolorduyu 3., 11. tümenlerden oluşan 15. Kolorduyu (Veber Paşa Kolordusu meydana getiriyordu. Bu kolorduya bir de

süvari tugayı eklenmişti.

3-24 Nisan 1915'te çıkarmadan bir gün önce kuvvet dağılımı ve durumu şöyleydi:

- 4- Bolayır geçidi kuzeyinde 9 tabur, 9 süvari bölüğü, 7 batarya...
- 5- Bolayır'dan Seddülbahir'e kadar olan kıtada 29 tabur, 4 süvari bölüğü, 16 batarya (Bunun Mustafa Kemal komutasındaki 19. Tümeni Bigalı Köyü-Eceabat arasında yedekte.)
- 6- Anadolu tarafında 27 tabur, 2 süvari bölüğü, 12 batarya ki, toplam 65 tabur, 15 süvari bölüğü, 35 sahra ve 6-7 çeşitli cins ağır bataryadan oluşan tam 75.000 tüfekli bir ordu yaklaşık 150 kilometrelik bir hat üzerinde ve aralarında boğaz gibi bir engel olarak iki kısma ayrılmış.
- 7- Liman Paşa düşmanın çıkarmasını ne hikmetse en çok Anadolu tarafından Şebekeler (Beşige)'den bekliyordu. Onun için bu tarafa çok fazla güvendiği Veber Paşa kolordusunu vermişti. Planı, düşmanın kıyıya çıkmasına izin vermek, sonra gece saldırılarıyla denize dökmekti. Bu maksatla kıyı boyunca sadece hafif gözetleme ve örtme birlikleri vardı. Büyük kısımlar 2. ve 3. hatlarda, geride toplanmış olarak bulunuyordu.
- 8- Haber alma kötü çalıştığınan, düşman hareketını ancak vakit geçtikten sonra öğreniyorduk. Nitekim düşmanın Mısır'a gittikten sonra yine gelmekte olduğunu işitmiştik. Düşmanın çıkarma için tekrar boğaz önüne geldiği gün de Mısır'a gittiği haberini almıştık. Dolayısıyla 24 Nisan akşamı çok yakında meydana gelecek bir saldırıya hiç de hazır değildik.

Düşmanın bu defaki planı da şöyleydi:

İngilizler General Hamilton komutasında 4 piyade, 1 süvari tümeni, Fransızlar da, kuvvetli bir tümen ayırmışlardı ki, hepsinin

kuvveti 80.500 tüfek, 178 top idi. Bundan başka 3 Hint tümeni de arkadan geliyordu. Her halde ilk çıkarma için 70.000 insan el altındaydı.

Ruslar da, bu sırada 47.000 tüfek (insan), 120 topla bir seferi kuvveti deniz yoluyla İstanbul Boğazı'na sevke karar vermişlerse de, savaş durumu gereği bu kuvveti toplamayı başaramamışlardı. Ayrıntılı keşifler sonunda asıl kuvvetlerin Seddülbahir bölgesine çıkarılması ve buradan merkez istihkamlarının ele geçirilmesine gidilmesi... Bu hareketin Kabatepe'de bir İngiliz kolordusu çıkarmasıyla kuvvetli olarak; Kumkale'ye de bir Fransız birliği çıkarılmasıyla da zayıf bir şekilde örtülmesi ve desteklenmesi kararlaştırılmıştı. Filo bu kez sadece çıkarma işini ve karaya çıkacak birliklerin hareketini koruyacak, ancak Türk istihkamlarının susturulmasından sonra boğaza girecekti.

Bu hazırlıklar 18 Mart savaşından 37 gün sonra 24 Nisan'da tamamlanmış bulunuyordu. Bu sırada askeri durum düşman lehineydi. Tarafların genel kuvvetleri aşağı yukarı denk olmasına rağmen, düşman kesin sonucu almak için bize 3-4 gün içinde büyük kuvvetlerle bir darbe vurabilirdi. Fakat bu kez de düşmanca hazırlıksız sanılan Türk cesaret ve azmi bütün hesapları alt üst edecek, moral ve maddi değerleri mağlup edecekti.

Çıkarma ve Kara Harekatı:

Çıkarmadan 3-5 gün önce boğazda denizaltı faaliyeti artmış, birkaçının batırılmasına rağmen çeşitli denizaltılar Marmara'ya geçmişti. Düşman bununla doğal olarak bizim boğazlar bölgesini deniz yoluyla takviye ve tamamlamamıza engel olmuştu. Fakat bu olay bile dikkatimizi yakın geleceğe çevirmemize sebep olmamıştı.

Dolayısıyla 25 Nisan 1915 sabahı rahat uykuda iken birden başlayan top sesleriyle fırladık. İşin ayrıntılarını uzmanlara bırakarak gerçek oluş şeklini şöyle özetleyebiliriz.:

Kumkale Çıkarması:

25 Nisan sabahı 4 tabur piyade, biraz topçu vs.den meydana gelmiş bir Fransız birliği bir bölükten ibaret hafif gözetleme birliğimiz karşısında karaya kolayca çıktı. (Bu bir bölükten ibaret birliğimiz bile Alman tümen komutanından, ateş açmadan, düşmanın karaya çıkmasına izin verilmesi emrini almıştı.) Menderes ırmağı ile deniz arasında ve Orhaniye'ye doğru ilerlemeye çalıştı. Fakat durduruldu. Buna karşılık bu taraftaki 3.tümen Alman komutanı ve bunun bağlı olduğu 15. kolordunun Alman kolordu komutanı ve kurmay başkanı epeyce zaman açık bir karar alamadılar. Derhal eyleme geçmediler. Böylece düşman 25 Nisan günü serbest kaldı. Ancak 25-26 Nisan gecesi bizim 3 tabur ve iki dağ topçu bataryamız, düşmanın 4 tabur ve 3 bataryasına hazırlıksız ve tertipsiz, düzensiz bir gece hücumu yaptı. Özellikle kıyıya yanaşan bütün düşman gemilerinin etkisi altında başarılı olamadık.

26 Nisan sabahı bir taburla daha takviyeli olarak ikinci bir hücum yaptık. Gündüz olmasına rağmen bu kez ilerleyerek Kumkale köyüne kadar girdik. Düşman daracak bir alana sıkıştı. Hatta bir zaman teslim olmayı düşündü, delege gönderdi. Fakat donanmanın gerek kendi askeri, gerek kıtalarımız üzerine şiddetli ateş açtığı görüldü. Bu şiddetli ateş düşmanı da bizi de durdurdu. Biraz sonra askerlerimiz geri çekilmeye mecbur oldu. Fakat akşam olunca Fransız birliği, görevinin sona erdiği düşüncesiyle buradan kaçmayı, canına minnet bildi ve yorgun askerimizin durumundan faydalanarak mümkün olduğunca az kayıpla gece karanlığından da faydalanarak cepheyi boşalttı. Böylece Kumkale Savaşı ortalama 40-45 saat devam ederek sona ermiş oldu. Bununla birlikte bu kısa savaş, taraflara çok pahalıya mal oldu. Bizim 4 taburdan 1700'den fazla kaybımız oldu. 5000 kişilik düşman birliği yarı yarıya

mahvolmuştı. İki taraf bir diğerine birkaç yüz de esir vermişti ki, bu, yalnız buraya özgü bir iş oldu. Diğer cephelerde ne biz esir alabildik, ne de düşman! Bu gelişme gösterir ki eğer 3.Tümen komutanı Miralay Nikolai kararlı ve dirayetli bir asker olsaydı. Bu saldırı en az kuvvetle iyi düzenlenebilirdi. Büyük olasılıklardır düşman tamamen mahvedilebilir ya da esir edilebilirdi. Ve böylece düşmanın karaya çıkmasına izin vermek gibi yanlış olduğu sonra anlaşılan bir çeşit savunmanın lehinde bir sonuç alınabilirdi.

Her ne olursa olsun Kumkale savaşının bu şekilde çabuk sonuçlanması bütün 15. kolordunun aşağıda belirtileceği gibi geç, güç her ne ise Gelibolu yarımadası tarafına nakli için serbest kalmasını sağlamış, böylece kesin sonuç üzerinde etkin, önemli bir unsur olmuştu. Düşman burasını er geç tahliye etmekle her halde gelişme durumu ve gelecek açısından çok zararlı çıkmıştı.

Arıburnu Savaşı

Yine 25 Nisan 1915 sabahı saat 04:00'te plana göre Kabatepe'ye çıkmaya karar vermiş olan düşman her ne sebeptense yanılarak Arıburnu'na çıkarmaya başlamıştı. Buraya ayrılan kuvvet Avustralya-Yeni Zelanda tümeninden “An-zac” şeklinde kısaltılmış adıyla anılan İngiliz kolordusuydu. İlk önce bir tümen çıkıyordu. Karşılarında bir piyade bölüğümüz vardı. Bunun bağlı olduğu 27.Alay'ın 2.Taburu geniş bir bölgeye ayrılmış olarak kıyıyı gözetliyordu. En yakın takviye kuvvetleri Serafim Çiftliğindeki bir alay, (kuşbakışı 9km) Maydos'taki bir tabur, Bigalı havalisindeki 19.Tümen (Yarbay Mustafa Kemal Bey) 10km. idi.

Bölüğümüz ve buna yardım eden diğer zayıf kıtalar kıyıda iyi direniş göstermiş ve 4.000 kişilik bir tugaydan oluşan ilk çıkarma kafilesine önemli kayıplar verdirmiş fakat düşman karaya çıkmayı başarmıştır.

Arkasından az zamanda diğer tugayların da çıkmasıyla tamamlanan İngiliz tümeni, hemen üç kol ile yelpaze şeklinde açılarak doğuya ilerlemeye başlamıştı. Düşman bir hamlede bu sarp arazide kıyından kuşbakışı iki buçuk kilometre kadar doğuya sokulmuş, Conkbayırı'na çıkmaya başlamıştı. Durum sıkıntılı olmaya başlamıştı. Fakat bu durumda Mustafa Kemal yetiştirdi ve Çanakkale'yi Kurtardı.

Düşmanı Anadolu tarafında bekleyen Liman Paşa, ordu yedeği olan 19. tümeni de bir hayli zaman Anadolu tarafına geçirmek istemiş, hatta bu tümenin bir alayı bir süre Çanakkale'ye geçirilmiş, fakat Mustafa Kemal'in istek ve tesiri ile bu tümenin çıkarma günü yukarıda belirtildiği gibi Bigalı çevresinde bulundurulması başarılmıştı.

Çıkarma haberi ve gürültüleriyle silahbaşı eden tümen, bir süre durumun gelişmesini beklemiş fakat üstlerinden bir emir gelmeyince M.Kemal, kendiliğinden kararvererek, bir alay ve bir bataryasını sabah erkenden Kocaçimen'e yönlendirmişti. Bu sırada 27. Alay toplanarak düşmanın sağ tarafına saldırıya başlamıştı. Gazi Paşa, Conkbayırı'na gelince yakın mesafeden düşmanı gördü ve kuvvetini derhal hücumla kaldırdı.

Eksik mevcudu olan bu beş taburumuz toplam 2500 savaşıyla düşmanın 12000 kişilik kuvvetine hücum etmiş ve bunu bir darbeye en sondaki noktanın kuşbakışı 1,5 km. batısında ve kıyının ancak 500-700 metre doğusundaki bir hatta kadar geriye sürmüştü.

Bu şekilde düşmanın da yarımada'yı boşalttığı güne kadarki süre içinde ilk ve son defa olarak kazandığı geniş arazi, o saat elinden alınmış ve düşman son güne kadar tutunmaya mecbur olduğu hatta sürülmüştü. Bununla Arıburnu cephesinin temeli atılmıştı.

Bu ilk çatışma taraflar için pek kanlı olmuş ve her türlü ölçü dışı kayıplara neden olmuş, Türk azmi ve fedakarlığı altı kat üstün düşmanı düş kırıklığına uğratmıştı. Bu kuvvetten düşmanı denize dökmek beklenemezdi. Elde edilen sonuç zaten insan üstü bir başarıydı.

Düşman daha bu darbe ile serbest hareketini kaybetmişti. Biz ise 27 Nisan'da 24 düşman taburuna karşı yalnız altısı taze 14 taburla; 1 Mayıs'ta daha büyük ölçüde bir hücum yapmıştık. Gerçi düşman daima üstün olmakla 25 Nisan'a göre bu saldırılar (taarruzlar) bir oranda daha uygun şartlarda yapılmışsa da düşmanı denize dökmek mümkün olamamıştı, olamazdı da. Çünkü ilk günkü savaş askeri deyimle bir hareket savaşı şeklinde bir tesadüf muhaberesi olarak gelişmiş ve cesarete, bir oranda maneviyata (moral güce) çok geniş bir alan kalmış olmasına karşılık, 26 Nisan'dan itibaren düşman toprağa kuvvetli şekilde yerleşmiş ve ancak kilitli malzeme ve geniş hazırlıklarla sürdürülmesi mümkün bir mevzi içine girmişti. Bizim ise o zaman ne böyle bir mevzi sürdürmeye yetecek malzeme ve vasıtamız (araç-gereç) vardı ve ne de sonraları mevzi savaşı adını almış olan bir tür mücadelenin şeklinden, gereklerinden bütün dünya ile birlikte haberli değildik.

Diğer yönden düşman, kuvvetli bir donanmanın top, hatta tüfek koruması altında bulunuyordu. Bu arada saldırılar, hücumlar bize de çok pahalıya mal olmakla beraber düşmanın azim ve girişimini tamamen kırmak, kendimize üstün düşman kuvvetini durdurmuş olmak ve güney grubunda devam etmekte olan kesin savaşın yan ve gerisini eksiksiz bir emniyet içinde bulundurmaya başarmak gibi lehimize önemli askeri faydaları sağlamıştı.

Bundan sonra 19 Mayıs'a kadar mevzi harbi devam etmiş, 19 Mayıs sabaha karşı kuzey grubu adını almış olan Arıburnu cephesinde, taze 2. tümenin de katılmış olmasıyla düşmanı denize dökmek amacıyla genel bir gece saldırısı yapılmışsa da, bu saldırı

yalnız 2. tümene yarım saat içinde 5000'den fazla kayba mal olarak başarısızlığa uğramıştı. Çünkü mevzi savaşının şekli hala kavranılamamış ve bu saldırı dahi hazırlıksız, tertipsiz yapılmıştı. Bundan sonra ta Anafartalar savaşlarına kadar burada artık önemli bir olay olmamıştı.

Seddülbahir (Güney Grubu) Savaşları:

Daha şimdiden söyleyeyim ki burada yapılan kesin savaş, 25 Nisan'dan 13 Temmuz'a kadar tam 80 gün, hemen geceli gündüzlü aralıksız devam etmiş ve sonunda düşmanın yenilgisiyle sonuçlanmıştır.

25 Nisan sabahı düşman şöyle çıkmıştı:

Morto Koyu'na:1 tabur, Tekeburnu'na:5 tabur, Ertuğrul Koyu'na:4 tabur, Sığındere'ye:2 tabur... (Sığındere'ye çıkan bu kuvvet her nedense Kirte'nin batısına doğru çıkmış ve yalnız kalarak aşağıda açıklanacağı gibi denize dökülmüş, yok edilmişti.)

Her çıkarma tümenini bir kuvvetli filo koruyordu. Bunun karşısındaki Türk kuvveti bu alanda geniş bir kordon halinde dağınık iki piyade, zayıf mevcutlu bir seyyar jandarma taburuyla, bir sahra ve bir iki bataryadan ibaretti.

Mücadele çok çetin olmuş ve bu 12 düşman tabura başlıca iki Türk taburu karşısında çeşitli çıkarma bölgelerinde çok kez başarılı olamayarak geri çekilerek güç hal akşamüstü kıyı boyunu tutabilmişti. Düşmanın böyle sürekli kuvvetlenmesine, arazinin düşman gemi ve kara atışlarına açık bulunmasına rağmen akşama kadar hiçbir takviye kuvveti alamamış olan iki Türk taburunun ait olduğu 26. alay komutanı Yarbay Kadri Bey rahmetli, kıtaların büyük kayıplara uğramasına rağmen işte bu harikayı göstermeyi başarmış ve düşman bütün gün kesin sonuca ulaşamamıştı.

Kirte batısında, yalnız kalmış 26. alayın bir iki takımı karşısında bir türlü ilerleyemeyen iki düşman taburu 25/26 Nisan gecesi geriden yetişen 25.alay 3.taburu tarafından bir gece hücumu ile düşman komutanı da dahil olmak üzere adeta yok edilmiş, kılıç artığı geri kalanlar da 26 Nisan sabahı tekrar kayıklarına binerek alelacele kaçmışlardı.

Diğer düşman grupları da pek çok kayba uğramıştı. Örneğin, Ertuğrul Koyu'na çıkan 4000 kişiden akşam üstü ancak 500 kişi sağ kalmıştı. Seddülbahir ise 25/26 Nisan'a kadar bizim elimizde bulunuyordu. 26 Nisan'da mücadele devam etti; ve akşama kadar düşman Fransız tümeniyle beraber bu sahaya 40 tabur çıkarmış, bunun karşısında biz ise ikisi de hemen hemen harap olmuş 9 taburu toplayabilmiştik. Bölge dışı durumda ileride kalmayarak akşama doğru büyük bir disiplin içinde ikinci hatta çekilmiştik. İşte bu aşağı yukarı, düşmanın 8 ay sonra kaçarken bulunduğu hattı.

27 Nisan'da düşman genel bir saldırıya geçmiş fakat 28 Nisan'da da devam ettiği bu çok şiddetli saldırı sonunda en az 4-5 misli üstün olan düşman, siperlerimiz önünde kırılarak başarısızlığı kabul etmişti. Düşmanın bu başarısızlığıyla güney grubunun da ilk bunalımlı aşaması kapanmış oluyordu.

29-30 Nisan ve 1 Mayıs günleri taraflar için bir taraftan hareketsiz ve kanlı savaşlar, diğer taraftan hazırlıkla geçmişti. Düşman kuvvetli şekilde tahkimat yapmış, yerleşmişti.

Bizim tarafta Rol Naştirin adında bir Alman binbaşı (bizde yarbay rütbesiyle F 5 komutanıydı.) güney grubunun komutasını yönetmiş ve büyük kısmı kayıp vermiş kıtalar olarak toplam 12-13000 tüfeklik savaşçıya yükselen 19 tabur ve 14 bataryasıyla düşmanın en az 48 taburuna bir gece saldırısı yapılması kararını vermişti.

Bu saldırı 1 Mayıs saat 22'de başlayarak bütün gece devam etmiş ve birkaç yerde denize kadar gidilmiş; örneğin, Seddülbahir'deki Fransız karargahının emirberleri bile karargahın içinde savaşa girmek zorunda kalmıştı. Düşman fena halde sıkışmış fakat denize dökülememişti.

3 Mayıs'ta gelen taze 15. tümenin de katılmasıyla bu gün saat 21'den itibaren 23 tabur, 14 batarya ile bir gece savaşı daha yapılmıştı. Ve bu da aynı şekilde sonuçlanmıştı. Şimdi anlıyoruz ki; eğer bu saldırılar, hücumları iyi düzenlenmiş ve iyi yönetilmiş olsaydı, büyük olasılıkla kendisine göre 3-4 kat üstün düşmanı yok etmeyi başarabilecekmiş.

Fakat ne çare ki öyle olmamış fakat yine de dökülen kanları boşa gitmemişti. Çünkü bu hücumlardaki bundan sonra 8 ay devam eden Çanakkale Savaşı'nın ilk temel taşı oluşturmuş, Balkan Savaşlarında kırılan moralimizi, özgüvenimizi yükseltmiş ve Türk askeri karşısında Avrupalının hatta bire beş dahi olsa aciz kalacağını belli etmişti. Diğer yünden, bu saldırılarımızdırki düşmanı ummadığı durumlar karşısında bırakmış, şaşırtmış ve bu şaşkınlık da sonuna kadar düşmanın uygulama ve önlemlerinde kendisini göstermişti.

Tarafların kayıpları ise büyüktü. 25 Nisan-3 Mayıs arası 9 günde yalnız Seddülbahir'de İngilizler 602 subay ve 13.336 kişi kaybetmiş, Fransız tümeninin 22.000 mevcudundan 12.610 kişi safdışı kalmıştı. Savaşılan cephenin genişliği ise yalnız 4 km.'den ve bu hattınSeddülbahir'de denize en uzak olan yayı ise ancak 6-6,5 km.'den ibaretti..

4 Mayıs'ta güney grubunun komutasını15. kolordu komutanı Veber Paşa almış ve artık savunma önlemlerine ve tahkimata karar verilmişti. Bununla güney grubu savaşlarının, düşmanın sürekli saldırısı ve bizim savunmamız şeklinde ta 13 Temmuz'a kadar devam eden ikinci aşaması başlamıştı. Bu devir

sırasında düşman daha mayıs ortasında 10 tümene, yani sürekli takviye alan 120 tabura yükselmiş, biz ise en kuvvetli zamanımızda büyük kısmı yarı mevcutlu en çok 40-45 tabur bulundurabiliştik. Hele top, cephane, silah yardımı itibariyle aramızdaki kıyaslama yarı yarıya bir duruma dahi gelememişti. Bizde her şey yoktu veya eksikti. Düşmanda ise her şey vardı ve tamamdı. Örneğin; öyle günler oldu ki, biz toplam 2.500 top mermisi atabildik, düşman ise o gün yalnız savaşı hazırlamak için gemi mermileri hariç belki 15-20 bin mermi atmıştı. Biz havada bir uçak bile uçuramazdık, düşmanın ise 10-12 uçaklık 2-3 filosu sürekli olarak tepemizde dolaşırdı.

Buna rağmen aşağıda belirtilecek olan savaşlar daima başarıyla sonuçlanmıştı:

1-4 Mayıs-6 Mayıs bir oranda sessizlikle geçildikten sonra hiçbir şey olmadı sanılmasın. Bu sukûnet günlerinin beri tarafına en az birkaç yüz kayba malolurdu. 6 Mayıs-9 Mayıs'ta düşman geceli gündüzlü sistemli bir saldırı yapmış ve en son anda siperlerimizin bir kısmına girmişse de, bir gece saldırısıyla püskürtülmüş ve tüm savaş hattımız elimizde kalmıştı.

2-10 Mayıs 15 Mayıs'ta yine önemlice bir olay olmadan geçerek 15-16 Mayıs'ta biz ölçülü bir gece saldırısıyla düşmanı, savaş hattımız için tehlikeli bir durum gösteren bir tepeden atmıştık.

18/19 Mayıs'ta yapılan ve başarısızlıkla sonuçlanan Arıburnu hücumundan sonra 20 Mayıs'ta düşman güney grubunda Fransızlarla sağ kanadımıza saldırmışsa da yine başarılı olamamıştı.

3-22 Mayıs'ta yine Fransızlar sağ kanadımıza saldırmış ve bizim 43 şehit, 428 yaralımıza karşılık 2000'den fazla yalnız ölü vererek atılmışlardı.

4-23 Mayıs 4 Haziran arasında mevzi savaşı devam etmiş, 4 Haziran'da düşman 37 tabur, 19 sahra bataryamıza karşı

120 tabur ve büyük bir topçu üstünlüğüyle genel bir hücum yapmış, ilk hamlede başarılı olarak 4 km.'lik cephemizin 3 km.'lik kısmı düşmüştü. Fakat 6 Haziran'dan 7 Haziran'a kadar devam eden mücadele ile mevzimizi tamamen geri almış, düşmanın kesin darbesini de kırmıştık.

5-25 Haziran'a kadar önemli bir şey olmamış fakat 25 Haziran'da şiddetlenen düşman bombardımanı 28 Haziran'da İngilizlerin sağ kanadımıza saldırmasına sebep olmuştu. Bu saldırı da başlangıçta başarılı olarak sağımızda tehlikeli olabilecek bir durum ortaya çıkmışsa da 5 Temmuz'a kadar geceli gündüzlü devam eden kanlı boğuşmalar sonunda düşman yine başarısızlığa uğratılmış ve cephe tehlikesiz duruma dönerek düşman durmuştu.

6-9 Temmuz'da Veber Paşa istifa ederek emir komutayı 2.Ordu komutanı Vehip Paşa almıştı. 12-13 Temmuz günlerinde Fransızların sol tarafa yönelttikleri çok şiddetli kesin hücumla karşılanmıştı. Fakat bu kanlı hücum da Kerevizdere'nin yine batı yamacında kırılınca, artık düşman bütün moralini, kararlılık ve güvenini kaybetmişti. Böylece bu en kesin son devir Türk zaferiyle sona ermişti.

Anafartalar Savaşı

Düşman 4 km. genişliğinde, 6 km. derinliğinde daracık bir alanda 120 tabura kadar çıkardığı büyük ve her türlü oran ve karşılaştırma dışındaki kuvvetiyle 25 Nisan 13 Temmuz arasında sürekli mücadele ederek büyük kayıplarına rağmen yenilgiye uğradıktan sonra iki şey düşünebilirdi:

- a)Defolup gitmek,**
- b)Taze kuvvetlerle yeni girişimlerde bulunmak.**

Düşman, gerekli görerek şöyle yeni bir plan yapmıştı: Yarımada mevcut 30.000'i Fransız olan 157.000 kişilik orduyu taze 9. kolordu (10. , 11. tümenler) ve ayrıca 53. ve 54. tümenlerle

takviye ederek;

a)Bilhassa bu yeni kuvvetin katılımıyla 65.000 kişilik bir saldırı grubu düzenleyerek bunu kısmen Arıburnu bölgesinin kıyı boyundan kuzeye yürütmek ve kısmen Suvla Limanı'na denizden çıkarak sonra Anafartalar üzerinden Kocaçimen'e yönelme,

b)Böylece bu hücum grubuyla Türk Ordusu'nun sağ yanını çevirerek gerisine düşmek, kesin darbeyi vurmak.

c)Bu asıl darbeyi Arıburnu'ndan ve güney grubundan yapılacak 2. derece saldırılarla ve Saroz Körfezi'nde bir çıkarma hareketiyle yönetmek ve sağlamak. Bu plan amaca uygundu. Güzel düzenlendiği ve yönetildiği takdirde başarılı olabilirdi. Buna karşılık biz bu kez düşmanın yeni bir çıkarmasını, önce güneyin son ucunda beklerken, şimdi kuzeyin son ucunda bekliyorduk. Yedek kuvvetlerimizi de Bolayır geçidine doldurmuştuk. Gerçi güney grubunda 5, Arıburnu'nda 3 tümenimiz olmasına, kesin sonuç yerinde (Anafartalar) yalnız 3 taburumuz bulunmasına karşılık Saroz grubunda 3 Tümen ve süvarilerimiz vardı. Anadolu'da da başka zayıf bir tümenimiz bulunuyordu.

1-Ordu kurmayları arasında yine 19. tümen komutanı yarbay M.Kemal Bey, düşmanın bu kez Anafartalar'dan bir darbe vuracağını kestirmiş, bunu üst makamlarına bildirmiş, fakat düşüncesini anlatamamıştı.

Bu savaş da şöyle başladı, şöyle bitti:

a)6-7 Ağustos'ta güney grubundan iki İngiliz tümeni mevzi hücumlar yaptı ve bir sonuç alınamadı.

b)6 Ağustos'ta Arıburnu cephesinden ufak bir mevzi saldırı yaptı.

c)Yine 6 Ağustos'ta bir miktar Yunan gönüllüsü Saroz kuzeyinde Karaçalı'ya çıktı. Fakat süvari tugayımız tarafından derhal püskürtülerek atıldı.

d)Asıl saldırı ise şöyle yapıldı: 6-7 Ağustos gecesi 4-5 İngiliz tümeni Arıburnu'ndan kuzeye hareket ederek, kıyı boyundan sabah erken Conkbayırı'na çıkan dereler ağzına kadar vardı. Aynı gece 9. kolordu da Kemikli burunları çevresinde denizden karaya çıkarılmıştı. Bu kuvvet 7 Ağustos sabahı doğu yönünde saldırıya geçti. Karşısındaki çok zayıf doğu birliklerimizi atarak Lalebaba-Karakol Dağı hattını tuttu. Durum düşman için çok uygundu. Karşısında hemen hiç kimse yoktu. Bir hamlede Çanakkale Boğazı'na kadar gidebilir ve Türk ordusunu hareketten mahrum, çevrili bir kuvvet haline düşürebilirdi.

Fakat gidemediler.

Karadan gelen tümenler Conkbayırı'na doğru çıkarken ilk yetişen Türk taburlarına çattılar ve kolbaşlarıyla Conkbayırı'na kadar çıktılarsa da daha çok ilerleyemediler. 9. Kolordu da akşama kadar doğuya doğru kısa bir mesafe ilerleyebildi, durdu.

8 Ağustos'ta karadan gelen Anzak kuvvetleri Conkbayırı'nı zaptetti. Fakat 9. Kolordu o gün dinlenmeye karar vermiş olduğundan ve Hamilton'ın savaş alanına gelmesine rağmen akşama doğru ancak bir tugay ile saldırarak başarısız olduğundan genel plan yine kırıldı. Hatta iki grup arasında bir bağlantı bile kurulamadı.

Bu sırada ise Saroz grubunda tümenlerimiz düşene, kalana bakmayarak süratle güneye, savaş alanına yönelmişlerdi. Liman Paşa bu kıtalarla daha 8 Ağustos'ta saldırı yapılmasını emretmiş, fakat grup komutanı saldırıyı 9 Ağustos'a tehir kararı vermişti.

Bunun üzerine grup komutanı görevden alınarak Anafartalar Grup Komutanlığı Yarbay Mustafa Kemal'in karar ve sorumluluğuna, idaresine verilmişti. Mustafa Kemal bir kez daha Çanakkale'yi ve dolayısıyla vatanı kurtarmaya görevlendirilmişti.

Mustafa Kemal 9 Ağustos'ta kıtaları saldırıya geçirdi. Saldırının genel yönü Azmak deresi tarafındaydı. Savaş çok kanlı olmuş ve düşmanın 9.kolordusunun durdurulmasıyla sonuçlanmıştı. Aynı günde İngilizlerin Conkbayırı'na yönlendirdikleri diğer bir kıtanın saldırısı da büyük kayıplar verdirerek kırılmış bulunuyordu.

10 Ağustos'ta Mustafa Kemal 8. tümeni bizzat idaresi altında Conkbayırı'nda Şahinsırtı saldırısına sevk etmiş ve bizim için tehlikeli bir mevzide olan buradaki düşman, 3.500'den fazla kayba uğratarak bazı hücum hedefleri elde edilmişti. Bununla Arıburnu uzatma cephesi de kırılmış ve durdurulmuş oluyordu. Bu ana kadar bu 4 gün içinde Anzaklar burada 20.000'den fazla kayba uğramış ve her bir tümenleri 10.500 mevcuttan 6.000'i kaybolmuştu.

Suvla'da yeniden çıkarılan 53.-54. İngiliz tümenleriyle düşman 11 ve 12 Ağustos günlerinde 9.kolordu cephesinde bizim 12. tümenimize kesin bir saldırı daha yapmışlarsa da bir alayını son askerine kadar kaybetmek suretiyle yine başarısız olmuşlardı. Aynı günde Kireç Tepe'den 10.İngiliz tümeninin yaptığı saldırı da bizim 1,5 taburumuz karşısında hiçbir şey yapamamıştı.

Yine 15 ve 16 Ağustos'ta Kireç Tepe'de düşmanın sol kanat sonunda girişilen 10.İngiliz tümeninin saldırıları da büyük kayıplarla kırılınca, 9.kolordu komutanı görevden alınmış, güney cephesinden önemli kıtalar getirilerek yeniden 30.000 kişilik taze bir saldırı grubu meydana getirilmişti.

Bu kuvvet 21 Ağustos'ta Anafartalar yönünde son ve kesin bir saldırı daha yapmışsa da yalnız 29. tümeni 5.000 kayba uğrayarak kanlı bir şekilde kırılmış ve düşmanın bugün elde ettiği sonuç 7 Ağustos'tan beri hala birbirleriyle birleşememiş olan Anafarta ve Anzak kuvvetlerini bir hat üzerine birleştirmekten

ibaret kalmıştı.

Halbuki bu gün yarımada zerindeki İngiliz kuvvetleri 12 piyade ve bir süvari tümeni olarak 177.000, Fransız kuvvetleri 2 piyade tümeni olarak 40.000, toplam 217.000 mevcudundaydı.

Bizim kuvvetimiz ise çoğu çok zayıf kalmış 14 tümenden ve en çok 80-90 bin askerden ibaretti.

Böylece 6 Ağustos 21 Ağustos (16 gün) devam eden Anafartalar savaşları da İngilizlere 47.000 kayba malolarak şanlı bir galibiyetimizle kapanmıştı.

Bundan sonra düşmanın yine yapabileceği iki şeyi vardı: Ya defolup gitmek, veya taze kuvvetlerle yeni bir girişimde bulunmak.

Genel savaş durumu düşmanın yeni bir saldırı girişimini gerekli kılıyordu. Fakat şimdiye kadar uğranılan başarısızlıklar ve uğradıkları kayıplar İngiliz ve Fransızları o kadar sarsmıştı ki, düşmanı çekilip gitmeye daha şimdiden zorlamıştı. Bu amacı gerçekleştirmek için sebepler aramaya başlamıştı. Bunu bekleyerek mevzi savaşı bütün cephelerde taraflar için de asıl şekline uygun feci şekilde devam edip gidiyordu. Hastalıklar günden güne artıyordu. Zaman olmuştu ki Anzakların %78'i hasta olmuştu. Sonunda Sırbistan seferi imdada yetişmişti. Daha 25 Eylül'de Fransızlar grubundaki 2 tmenlerinden birisini Sırp ordusunun imdadına Selanik'e göndermişlerdi.

Ekim ayı başında başkomutan Hamilton görevinden alınmış, yerine general Muro gelmişti. Nihayet Kasım başında Lord Kitchener gelerek, cepheyi inceleyerek direnme ve saldırının olanaksızlığını anlayarak boşaltma kararı vermişti (tahliye). İngilizler önce kuzey cephesini boşaltmak ve güney grubunu Cebel-i Tarık gibi elde tutmaya devam etmek kararını vermişlerdi.

Boşaltma İngilizlerce iyi hazırlanmış ve iyi yapılmıştı. Bununla beraber biz de bu günlerde olumlu bir hareket yapacak ve düşmanın kaçışına engel olacak halde değildik. Cephamız tükenmişti. Gerçi bu sırada Berlin demiryolu açılmışsa da, henüz bir şey gelmeye başlamamıştı.

Dolayısıyla 19/20 Aralık 1915'te düşman 236 günlük muharebeden sonra kuzey grubunu ve Anafarta cephesini boşaltmış ve en az maddi kayıpla çekilip gitmişti.

Bundan sonra serbest kalan tümenlerimizin bir kısmı güney grubuna (Seddülbahir) gönderilerek orada kesin bir taarruza hazırlanmaya başlamıştık. Fakat düşman 256 günlük bir muharebeden sonra aczini kabul ederek 8-9 Ocak 1916'da buradan da daha mühim kayıpla defolup gitmişti. Böylece Çanakkale seferi tam bir Osmanlı zaferiyle son bulmuştu.

Sefer: Taraflara çok pahalıya mal olmuştu: İngilizler harp sahasına toplam: 469 000 insan getirip götürmüşler ve bundan 119 000 telef (can kaybı) ve yaralı vermişlerdi. Ayrıca 100 000 de hastaları vardı. Ve bitkin bir halde geriye sevk edilmişti.

Fransızlarda: Kullandıkları insan toplamı 80 000'ni aşmış, can kayıpları 26 800'ü bulmuştu. Ayrıca 20 873 hastaları vardı.

Binaenaleyh Çanakkale seferi müttefik ordularından 549 000 insanı Avrupa harp sahasından ayırıp tespit etmiş ve bunun 267 373 'ü can kaybı, yaralı ve hasta olarak safın haricine çıkarmıştı. (Bazı yazarlar bu miktarı 331 000 kabul ediyorlar. Biz tarafsızlığa uymak için en azını söyledik.

Bizim de kaybımız 55 000 şehit, 100 000 yaralı, 10 000 kayıp (ki hemen hepsi muharebede parçalananlar ve izi bulunamayanlardır.) 21 500 hastalıktan ölüm olarak 186 869 idi.

Ayrıca 65.000 hasta (tebdil havalı) hastalık izinlisi olmuştu. Fakat bu kayıp çok ağır olmakla birlikte kesin zafer sonunda gerçekleşmişti. Rus Çarlık yönetimini boğan bu zafer

olmuştı.

Şu durumun kısa hikayesine son vermeden önce şunları söylemek isterim:

1- Çanakkale seferi tam anlamıyla bir Türk zaferidir. Müttefiklerimizden Avusturyalıların yardımı düşmanın kaçıışından birkaç gün önce gelen ve ancak 7-8 mermi atmaya zaman bulabilen eski 28'lik bir obüs bataryasından ve Almanların yardımı da en son günlerde gelen çeşitli modellerde birkaç bin topçu mermisinden, birkaç batarya topundan (savaşmaya vakit bulamamış) Avrupa'dan yolcu kıyafetiyle gelmiş bir istihkam bölüğü (Almanların kayıplarını önleyecek yerlerin inşasında çalıştırılmış, başka yerde kullanılmamış.), 15-20 topçu teğmeninden (ki hiç birisi batarya başında vurulmak şerefine nail olamamıştır.), ilk zamanlarda cepheye konan iki makineli tüfek bölüğünden ibaret kalmıştı. (İlk saldırılarda bu mevziler Almanlarca düşmana kaptırılmış, sonra bizim 26.alay komutanı Kadri Bey tarafından geri alınarak Türk askerlerine verilip kullandırılmıştı.)

Ordu komutanının epey zaman güney grubu kumandanının bazı tümen ve sınıf yardımcılarının ve hizmet başkanlarının Alman olması bu seferin şerefine Almanları da ortak etmeye asla yeterli değildir. Böyle bir iddiada bulunacak bir Alman olursa tavsiye ederiz ki vazgeçsin. Çünkü buna karşı söyleyeceğimiz öyle kirli Alman çamaşırları vardır ki, sonra pişman olurlar. Tek olumlu Alman yardımı, denizaltıların birkaç zırhlı batırarak düşman filosunun bir kısmını kıyıdan uzaklaştırması olmuştu. Fakat buna karşın diğer bir kısmı yeni icat monitörlerle takviye edilerek yine baş belası olmaya devam etmişti.

2- Mevzi savaşı devri yavaş yavaş çok kanlı bir şekil almış, lağım(yer altı tüneli) savaşları da cephenin geniş yerlerinde (Anafartalar'da Kayacık ağıl bölgesi gibi) şiddetle devam etmişti.

Zaman zaman mevcut vasıtalarımız oranında bir de sistemli bir mevzi savaşı yapmıştık. Asıl tahkimatımız yavaş yavaş gelişmişti.

3- Marmara'da gezip dolaşan düşman denizaltıları epeyce nakliye gemimizi batırarak geri hizmetlerimizi (yiyecek ve ekmek gibi) geciktirmiş ve zorlaştırmıştı. Fakat kesin sonuç üzerinde etkili olacak bir durum alamamışlardı.

Günümüze göre ilkel bir durumda olan düşman uçaklarının kesin hakimiyeti dahi bizi ürkütmemişti.

4- Türk'ün cesaret ve fedakarlığı hakkında örnekler söylemekten kendimi ayrı tutarım. Bunlar o kadar çoktur ki, sınıflandırma ve saymaya insan gücü yetmez. Diğer yönden başka milletler için insan üstü sayılsa bile bizim için doğal sayılır. Her Türk'ün yüreğinde bir aslan yatar.

5- Endirekt atışla düşman iskelelerine zarar vermekte, Marmara'da ulaştırmamızı daima korumuş olan hafif filomuzun da karadaki arkadaşları gibi elinden geleni yapmış ve aynı kıymeti ve meziyeti göstermiş olduğunu teşekkürlerle anmazsam açıklama sırasında bir eksiklik bırakmış olurum.

Sonuç olarak bütün Türkleri, hayatını ve vefatını bu yüksek Türk zaferi uğrunda seve seve heder etmiş olan şanlı şehitlerimizin ruhlarına Fâtiha sunmaya ve bu mübarek ebedilerin her fırsat ve sebepten faydalanarak ruhlarını şâdetmeye ve kan döktükleri noktalarda anılmaları, hepimize adeta görülmesi farz olan anıtları için maddî ve manevî hiçbir fedakarlıktan kaçınmamaya davet ederek sözlerime son veriyorum.

Piyade Alay Kumandanı
Yarbay Bursalı Mehmet Nihat

**Süleyman Nazif Bey'e
Takdim 12 Ağustos 1926**

İstanbul Halkevi Başkanlığı
Konferans:Amerikan Müteala Salonu

**Yazarın notu:Bu çeviri “Büyük Harbde Çanakkale Seferi”
adıyla Yazar Piyade Alay Kumandanı Yarbay Bursalı
Mehmet Nihat Bey'in 15 Ağustos 1926 tarihinde verdiği
konferans metninin 1936 tarihli İstanbul:İlhami Fevzi
Matbaasında basılan Osmanlıca kitabından alınarak
günümüze çevirisidir. Bu kitapçık İstanbul Bayezit
Kütüphanesinde 26087 numara ile kayıtlıdır.**

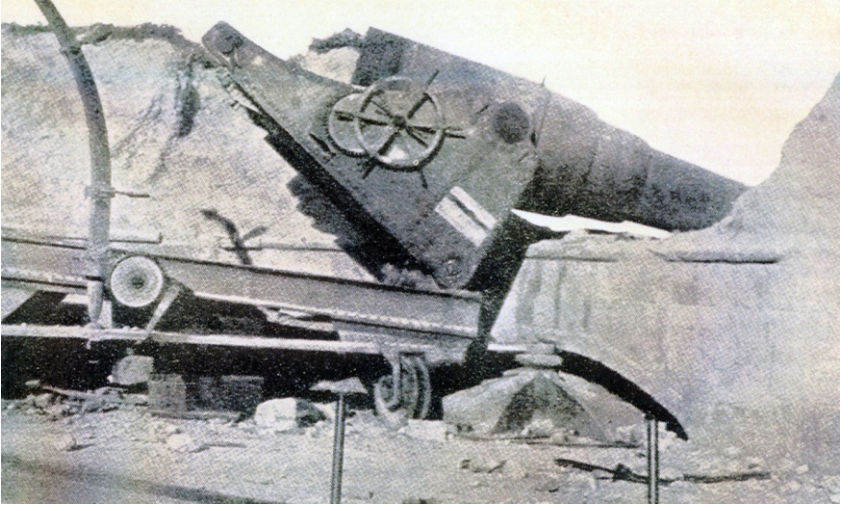
Bugünkü dile çeviren:
Süleyman Türkyılmaz

25 Nisan 1915'te Çanakkale Seddülbahir'de Çıkarmayı karşılayan 26. Alay Komutanı Yarbay Hafız Kadri Bey

Ortada yüzü dönük olarak dikilen bu makineli tüfekleri İngiliz siperlerinden ganimet olarak alıp getiren 26. Alay kumandanı Yarbay Hafız Kadri Bey'dir.

25 Nisan 1915 çıkarma öncesi bombardımandan sonra
Seddülbahir Tabyasında tahrip olmuş Türk topu

25 Nisan 1915'ten sonra Seddülbahir tabyasının tahrip olmuş hali

Enver Paşa ÇAnakkale’de yeni savunma haritasını incelerken

Çekilmeden sonra Zığinderede tahrip edilmiş ingiliz topu

Arazide patlamamış bir karakedi bombası

Boşaltmadan sonra kalan karakedi fırlatma düzenekleri

Çanakkale Arıburun Kanlısırt'ta düşman siperlerine dikilen
gazi alay sancağı ile muhafızları
“Azmin önünde kırılmış uydurma İngiliz saldırganlığının,
çalkalanarak kaçan son teknesini seyredelerken”

Vehip Paşa ve Enver Paşa Çanakkale Boğazı'nda

Seddülbahir 1. Harekat Şubesi
Binbaşısı Bursalı Nihat'ın Konferans Metni-1927
Askeri Mecmua, Eylül 1928, Numara:50 S:2
Büyük Harp'te Çanakkale Seferi (Konferans)

Bu konferans Fuat Paşa hazretlerinin emir ve onaylarına borçludur. Başlangıçtaki önemsiz sevk hareketinin sonuna kadar Çanakkale Seferi'nin içinde yaşamış olmama ek olarak , harp sırasında çeşitli fırsatlarda ve daha sonra Kurmay Okulundaki eğitim öğretim görevim dolayısıyla Çanakkale Seferi'yle epeyce uğraşmış olduğum gibi, üç yıldır Şehitlikleri Yaptırma Hayır Cemiyeti'nin geçen yıllarda düzenlediği ziyaretlere katılmak suretiyle de bu konudaki bildiklerimi derleyip toplamaya yönlendirilmiş olduğumdan Çanakkale hakkında konferans vermeye görevlendirilince, yeni bir hazırlık yapmaya gerek bile görmemişim.

Fakat sunacağım görüşleri bir not halinde sıralayınca ve bunları yazıp belirleyince Çanakkale ile bu kadar meşgul olmama rağmen, şimdiye kadar bu dünya çapındaki büyük olayı inceleme ve analiz etmede çok yaya kalmış olduğumu kendime karşı itiraf etmek zorunda kaldım. Bundan sonra şeref saydığım bu yüce isteğe uyarak konferansımı yazıp saptamakla bir hizmet yapmış olacağıma inanarak derhal çalışmaya başladım.

Fakat sonra da söylediğim gibi bu kadarla kalırsa birşeye

yaramamış olur. Bu seferden çıkardığım anlam ve sonuçlar henüz askeri edebiyatta yer almamıştır. Ya da askeri alemde bu konular üzerinde çalışılmış da benim haberim ve bilgim yoktur. Dolayısıyla her iki şıktan hangisi doğru olursa olsun bu görüşümün askeri düşüncede akisler uyandırmasıyla da amacım gerçekleşmiş olur. Bunlar aslında düşünülmüş ve çözümlenmiş şeylerse ben tekrarlamış olurum; değilse bu konuda ilk adımı atmış olur ve bununla iftihar ederim. Sonuçta tamamen haksız ve yanlış olduğum anlaşılsa bile...

Piyade Tugay Kumandanlarından
Kaymakam Bursalı Mehmet Nihat Bey

İzmir, 9 Ocak 1928

**İzmir Müstahkem Mevkii Kumandanlığında 1927-28
Kış Konferanslarından
(İnceleme ve araştırması, analizi kulağımda küpe olan,
kendimce dersler ve deneyimler)**

Bu büyük tarih sayfası savaşın nesinden, ne şekilde sözedeyim diye düşününce şuna karar verdim: Çanakkale Seferi'nin sınırlı konferans saatlerine sığabilecek derecede kısa bir tarihçesini, sıralı olaylar halinde sunmak ve hikaye etmek sıkır. Aslında zaman o kadar az ve olaylar o kadar çok ki hikayem pek kolay bir kitap fihristi, bir program halini alabilir. Bu nedenle, inceleme ve analiz yaparak açıklamalarda bulunmak, önemli gördüğüm konular üzerinde ısrar etmek, diğerlerini, amaçla ilgisi ve önem sırasına bakmayarak bir araya toplamak, kendimce aldığım dersleri inceleme, bakış ve tartışmalara sunmak daha faydalı olsa gerektir. Evet bu düşüncedeyim. Özellikle şu yüzdendir ki şimdiye kadar gerek bizde gerek Batı askeri dünyasında yayınlanan eserlerde Çanakkale'den alınacak ve alınması gereken dersler ve deneyimler hakkında hemen hiçbir yazıya rastlamamışımdır. Oysaki Çanakkale ne kıymetli bir

deneyim yeri, ne yüksek bir ders ve mükemmelliktir.

I.KONU: Çanakkale Seferi Nedir, Neden Doğmuş, Nasıl Başlamış ve Nasıl Bitmiştir?

Bu yalnızca yüksek Türk Harp tarihinin bir sayfası veya Büyük Savaşın (1. Cihan Savaşı) bir parçası değildir. Bu başlı başına büyük bir olay, tarihi dönüm noktalarından birisi ve belki en önemlilerinden biridir. Çanakkale Seferi'nin önem ve görkemi gün geçtikçe azalmayacak, tersine bu önem çoğalacak, gelecekte Çanakkale Seferi'nin tarihi, askeri, toplumsal ve siyasal yönleri sürekli işlenecek ve sonuçlar alınacak bir zaman araştırma, inceleme çalışmalarına neden olacaktır.

Biraz açıklayayım:

İnsanlık tarihi kan ile mücadeleyle başlamış ve bununla devam etmektedir. Tarihin verileri, devreleri birbirlerinden en kanlı, en yaygın, en etkili olaylarla ayrılmaktadır. Bunun gibi Adem Baba ve Havva Anamızın yasak meyve sorunu, kanda kanın başlangıcı olduğu gibi tarihi devirlerin; başkaca kavimler göçü, Roma İmparatorluğunun dış saldırılar karşısında idaresi, İslamiyetin çıkışıyla saldırıya geçmesi, İstanbul'un zaptı, Napolyon Savaşlarının gene ürünleri gibi çok kanlı ve büyük mücadelelerle ayrılmakta olduğunu biliriz.

Bir zaman sonra Büyük Harp (1. Cihan Savaşı) bile insanlıkca buna rastlayan devir ile bunu takip eden devri bir ötekinden ayıran büyük bir olay sayılacaktır ve Birinci Dünya Savaşı tarihinde verileri sınıflayan büyük bir uğraş, savaş olarak kabul edilecektir. Fakat kendi görüşüme göre bizim 1908'de Meşrutiyet ilanımızla başlayan İtalya ve Balkan Savaşlarını içine alan, sonuçta 1923'te Lozan Antlaşmasıyla (yalnız şimdilik) “kapanmış” gibi görünen bu büyük savaş topluluğu içinde yine

başlıca şu olaylardır ki bu savaşa tarihin dönüm noktası özelliğini vermektedir:

A- Marne Meydan Muharebesi

B- Çanakkale Türk Zaferi

Çünkü: Marne'da Almanlar şimdi anlıyoruz ki hiç de imkansız olmadığı halde başarılı olsa Fransız-İngiliz Ordusunu birkaç hafta içinde safdışı ederek Fransa'yı barış istemeye zorlasa Cihan Harbi büyük olasılıkla kısa bir zamanda Mihver Devletlerinin (Avusturya-Macaristan, Almanya, Osmanlı İmparatorluğu) zaferi ile sonuçlanırdı. Marne'da Almanların galip gelmemesidir ki sonraki savaş cereyanlarının nedeni olmuştur. Bunun gibi biz Çanakkale'de İtilaf Devletlerinin önüne çıkmasaydık veya mağlup olsaydık, büyük olasılıkla değil, mutlaka Rus Çarlığı kurtulur, savaş en çok iki yıl önce biterdi ve bugün sağ kalanlar şimdiki Rus alemini değil, ancak savaştan önceki genel durumun devamını görürlerdi.

Bu taktirde ise biz ne olurduk? İtilaf Devletlerinin bir seri zaferi sonucu biz, iki grubun hangisiyle müttefik olursak olalım ve hatta tarafsız kalmış olalım, en uygun olasılıkla ancak bir Osmanlı Saltanatının iskeleti kalmaya ve daha doğru bir deyişle İtilaf Devletlerinin sömürgesi (müstemleke) olmaya mahkum olacaktık.

Şu kısa açıklama Çanakkale'nin tarih dünyasında bir dönüm noktası olduğu konusunda açık bir fikir vermeye yeterlidir.

Çanakkale Seferi Neden Doğdu?

Bu bir siyasi ve askeri gereklilikti. Biz savaşa girmesek, tarafsız kalmaya devam etseydik bile öyle bir an gelecekti ki (Bu an yine gerçekte savaşın hazırlandığı an olurdu) Rus ordularını yaşatabilmek hayati zorunluluğuyla, bizden boğazın açılması istenecekti. Buna razı olursak düşmanımızı, düşmanlarımızı kendi

elimizle beslemiş olacaktık! Rız olmazsak savaş araştıracaktık. Bizim başlangıçtan itibaren belki yine bu dūřüncelerle Merkezi Devletlere (Mihver Devletleri) taraftar olmamız ve sonunda savaşa taraf olmamız yukarıda söylediğim nedenlerle zamanla yavaş yavaş eski ve yeni bu nedenleri de eklemişti.

Rus Görüşü: Savaş hedeflerinden birisi olan İstanbul'u almak, Kafkasya'yı tehditten ve orada önemli bir Rus ordusunu bağlamaktan kurtarmak emelleri.

İngiltere Görüşü: İstanbul'a herhalde Ruslardan önce girmek ve varolan antlaşmalara rağmen İstanbul'u Rusya'ya vermemek çarelerini aramak emeli, oluşturulan Türk kuvvetlerini Boğazlara çekerek Mısır'ı bir saldırıdan uzak tutmak, kurtarmak, Türklerin Irak Ordusunu takviyelerine yer bırakmamak amacı.

Fransa Görüşü: Müttefikler ile olan itilaf (uyuşma) siyasetinden ayrılmamak zorunluluğu, böyle olmakla birlikte bu savaşın Rusya'yı kuvvetlendirerek Almanları ezebilmek için büyük önem taşıdığı gerçeği.

Diğer Görüşler: Ortaya tehditkar (korkutan) bir İslam birliği akımının doğmakta olması ve böylece sömürgelerin önemli bir kısmını tehlikeye düşürmekte olan cihad-ı ekber (kutsal din savaşı ilanı) kuvvet ve propagandasını merkezinde boğmak emeli ve henüz tarafsızlıklarını korumakta olan Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan gibi Balkan hükümetlerini Türkiye'yi (Osmanlı İmp.) devirmek suretiyle ittifaka dahil ederek Merkezi (Mihver) Devletleri güneyinden çemberlemek amacı.

Böylece Çanakkale Seferi 1. Dünya Savaşı'nda daha ilk andan itibaren askeri bir zorunluluk olmuştur.

Çanakkale Seferi Nasıl Başlamış, Nasıl Bitmiştir?

Çanakkale Seferi, 28 Temmuz 1330 (10 Ağustos 1914) günü saat 19 sıralarında Alman Goeben ve Breslau gemilerinin Türk hükümetinin müsadeseyle adalar denizinden Çanakkale Boğazına girmesiyle fikren (nazari olarak) başlamıştır. Bu gemileri takip eden İngiliz filosu da ertesi günü boğaz önüne gelmiş ve kendisine “geçebilme izni” verilmiştir. Goeben ile gelmiş olan Alman Amirali Souchon 13 Ağustos'ta Türk filosunun kumandasını ele alınca Çanakkale'deki müttefik filo da takviye edilmişti. (Bu Alman gemileri, “Yavuz” ve “Midilli” adıyla bu filoya katılalı epey zaman olmuştu.)

İtilaf Devletleri bundan sonra büsbütün kuşkulanarak boğazdan dışarıya hiçbir geminin çıkarılmamasına karar vermiş ve 13 Eylül'de gözetleme torpidomuza (Akhisar torpidosu) bu karar tebliğ edilerek Çanakkale Seferine doğru bir adım daha atılmıştır. (Bu zamana kadar Osmanlı gözetleme torpidoları serbestçe adalar denizine (Ege denizi) girip çıkabiliyorlardı.

Nihayet 16-29 Ekimde Karadeniz olayının meydana gelişyle savaş artık geri dönülmesi mümkün olmayacak bir duruma gelmişti. Kısa bir siyasal aşamadan sonra da bilfiil başlayınca 3 Kasım 1330 (16 Kasım 1914) günü müttefik filonun boğazı bombardımanıyla Çanakkale Seferi artık tam manasıyla başlamıştır.

Bundan sonra bilinen ve aşağıda anlatılacak olan deniz ve kara aşamalarını izleyerek sefer ta uğursuz Mondros Mütarekesi'ne kadar da fiilen (eylemli olarak) devam etmişti. Ancak bu silah bırakışması antlaşmasıyla sona ermişti.

II.KONU: Müttefikler için Çanakkale Seferi Ne Zaman ve Nasıl Aşılsa idi Daha Çok Başarı Umudu Olurdu?

Bugün açıkça diyebiliriz ki, bu an, en uygun olarak 27 Temmuz 1330 günü (9 Ağustos 1914). Gerçi Çanakkale

Boğazı'nda daha 3 Haziran'da, yani Bosna cinayetinin (Avusturya Veliiahtı'nın öldürülmesi) meydana geldiği Avrupa siyasal gerginliği başlangıcında kısmen seferber olmaya başlamış ve 31 Temmuz'da açıklanan Türk seferberliğinden 10 Ağustos 1914'e kadar da on gün geçmişti. İleride daha çok açıklanacağı gibi bu süre içinde boğazda ne deniz ne kara saldırısına karşı esaslı bir şeyler yapılmamıştı. Sahil bataryalarında 24'lük 4 top, deniz bataryalarında da 15 adet 35.5'luk top vardı. Böylece 24 toptur ki bir derece ateşe hazırды. Boğazda ilk torpil hattı (ticari bir kanal da bırakılmak suretiyle) 22 Temmuz'da ancak 27 adet torpil ile kurulabilmişti.

Kara kuvveti olarak 9. Tümen henüz kurulmak ve seferber olmak üzere bulunuyordu.

11 Ağustos 1914'de boğaza baskın şeklinde saldıracak bir müttefik büyük olasılıkla ne oluyor, ne olmuyor dememize kalmadan olasıdır ki III. Sultan Selim zamanında olduğu gibi az bir kayıpla Çanakkale Boğazı'nı geçebilir, Goeben ve Breslau'nun peşinden İstanbul önüne gelir, bunları takip edecek bir savaş kuvveti kolayca Çanakkale Boğazı toprağına yerleşebilir ve bizim için herhalde çok kötü durum ortaya çıkabilirdi.

Bu, tam anlamıyla bir baskın olur ve iyi hazırlanan, iyi uygulanan her baskın gibi sahibine keskin önemli faydalar sağlardı.

Nitekim bunu İstanbul'daki İngiliz elçisi pek güzel düşünerek 7 Ağustos'ta hükümetine teklif etmiş fakat aynı gün de Venizelos'tan Yunan kara ve deniz kuvvetlerinin İtilaf Devletlerinin emrine hazır olduğu raporunu almış olmasına rağmen İngiliz Hükümeti daha önemsiz askeri ve siyasi düşüncelerle buna cüret edememişti.

Bu sorun, askeri çevrelerin Çanakkale Seferinden alacağı

ve aldığı bir derstir. Eski, yeni bütün sefer ve savaşlarda görüldüğü gibi küçük veya büyük karşılaştırmada mevzi ve strateji sevk, hareket sınırları içinde baskının kıymet derecesini saptayan bir olaydır. O şekilde ki gelecek bir savaşın oluş şekli ve başlayışı hakkında bizi ve tüm askeri çevreleri çok derin ve hatta kötümser düşüncelere ve tasavvurlara sevk etse yeridir.

Biz savaşın gelişme şeklini sırasıyla şöyle görüyoruz:

1. 19. Yüzyılda, önce siyasi münasebetlerde gerginlik, sonra siyasi münasebetlerin kesilmesi, üçüncü olarak: Savaş ilanı, dördüncü olarak: Seferberlik ilanı ve savaşın başlaması

Bu devrelerin biri diğerine az veya çok bir zaman aralığıyla takip ediyor. Gerçi 3. ve 4. devreler bazen ötekini yerine geçiyorsa da genel görünüş çoğunlukla böyle kalıyor. Örneğin: Özet olarak;

1864: Danimarka-Avusturya ve Prusya,
1866: Prusya ve İtalya-Avusturya,
1870-71: Almanya Fransa,
1877-78: Osmanlı-Rus,
1885: Bulgar-Sırp,
1897-98: Osmanlı-Yunan Savaşı.

2. 20. Yüzyılda ise bu devirlerin ötekini gereksiz kıldığını hatta bir veya bir kaçının ortadan kalktığını görüyoruz. Kısaca:

A - 1904-1905 Rus-Japonya Savaşı: Önce uzunca bir siyasi gerginlik. Sonra ilişkilerin kesilmesiyle beraber aniden Port Arthur'a Japon saldırısı ve savaşın başlaması. Ancak bundan sonra savaş durumu, seferberlik, hazırlık ve hareket.

B - 1911-12 Osmanlı-İtalya Savaşı: Her türlü başlangıçtan yoksun olarak bir sonbahar günü İtalya savaş ve ulaştırma

filolarının Trablusgarb ve Bingazi önünde gözükmeleriyle savaş tam anlamıyla baskın hareketi şeklinde başladı. Gariptir ki siyasal ilişkilerde gerginlik bile bundan sonra olmuştur. Bunun gibi bu savaş gerek bizim gerek İtalya müttefikleri olan Avusturya ve Almanya'nın bile bilgisi dışında başlamak suretiyle mükemmel bir siyasal baskın özelliğini taşıyor.

C 1912-13 Balkan Savaşları: Önce kısa bir gerginlik, görünüşte hiçbir savaş hazırlığı yok. Arkasından kesintisiz seferberlik. Giderek savaş ilanı ile beraber sınıra saldırı...

Bu savaşın bizim için seferlik ve hazırlanmamıza bıraktığı çok az zaman yüzünden hem hareket özelliği, ne Balkan ittifakının, ne bizim, ne de karşındaki Mihver Devletlerin (Almanya-Osmanlı İmp.-Avusturya-Macaristan İmp.) hiçbir şekilde hesap bile edememesi ile hem de siyasal bir baskın şeklinde olmasıyla önemlidir.

D Büyük Savaş (1. Dünya Savaşı): Savaşa ilk katılanlar için 19.Yüzyıl sistemlerinin ve fakat kısaltılmış süreyle devrini takip ediyorsa da sonradan savaşa girenlerin (hatta bizim) resmi olmayan teklif kendilerince uygun an gelir gelmez savaşa girdiklerine tanık oluyoruz.

E İstiklal Savaşı: Bundan böyle yapılması belki de hatır ve hayale bile gelmediği bir anda çok kısa süreli bir haber arkasından Yunan kuvvetlerinin İzmir'e çıkarılmasıyla bizim için yine tam anlamıyla siyasal ve askersel baskın şeklinde başlıyor.

Dolayısıyla Büyük Savaşın baskın tarzını doğruladığı çok kuvvetli deneyimleri, baskına maruz kalan tarafın ne zor, ne korkunç durumlarla karşı karşıya kaldığını belirtmekle yanılmış olmayacağımızı kabul edebiliyoruz. Örneğin: Deniz ve havaya hakim bir A devleti, kendisince bir B devletine saldırı zamanının geldiğini, çıkarlarının bunu gerektirdiğini kestiriyor. Bunun üzerine A devleti kendisiyle bir derece ortak menfaati olan memleket ve diğer devletlerle de anlaşmıştır. Bu türlü anlaşmaların

saldırıya uğrayacak devletçe hissedilemesi bile çok çok güç olacaktır. Yine yukarıdaki örneklerden A devletinin ulaştırma ve haberleşme ağına ve sınırlarına uygulayacağı resmi olmayan bir kapama ile en az 2-3 gün kazanır. B daha önce ya bir manevra nedenine bürünerek gösterişli veya elverdiği ölçüde gizli bir şekilde üstün derecede deniz ve hava donanmalarının hiç olmazsa bunların ilk planda gereken kısmının, zaten pek az olan noksanlarını da 2-3 gün içinde tamamlar. Yine bu süre içinde mevcutları çok yüksek olan bir kısım kolordularının seferberliğini de tamamlar. Büyük Savaş bize büyük askeri devletlerde genel seferberliğin bile 2-5 günde tamamen sona erdiğini gösterir.

F Bu süre içinde B devleti olsa olsa ancak şüphelenmeye, ilk tedbirlerini almaya başlamış olur. Ya da henüz haberdar bile değildir.

G 3. ve 4. günü sabaha karşı B devleti ilk hedef olacak şehir merkezlerinin veya tesislerinin üzerinde tonlarca bombanın düştüğünü, silahların faaliyete geçtiğini, eğer hava ve şartlar uygun ise bu hedeflerin tümünden yükselen gaz bulutları altında kaldığını görür.

H Bu durumda saldırıya uğrayan yerlerde, hele yeterli bir alarm ve savunma hazırlığı da yoksa mutlak suretle az veya çok panik, bozgun meydana gelir. Bu sırada hava hücumları da devam eder.

I Derken mesafeye göre 24-48 saat sonra savaş filosunun da geldiği ve hava filosuyla birlikte en önemli yönleri zorladığı, arkasından nakliye filolarının da gelerek B devleti için en nahoş yerlere çıkarmaya başladığı anlaşılır.

J Bu durum kara, deniz saldırılarına uğrayan hedeflerde B devletinin seferberliğini, planını kayıtsız şartsız altüst eder. Ancak gerilerde toplanacak büyük kuvvetlerledir ki savaşa yeni bir

cereyan vermek ancak mümkün olur.

K- Bu darbelerden sonra artık siyasi müzakerelere, harp ilanına vs.'ye elbette hiç gerek kalmamış olur.

Vay bu şekilde yakalanacak siyasi ve askeri baskına uğrayacak gelecekteki B devletinin haline!

Bu şekilde tasvirim az çok aldatıcıdır, fakat itiraf etmeliyiz ki, gelecekte savaşa karar veren her ordunun ve hükümetin hiç olmazsa arzu istek ve emellerinin amacıdır.

III.KONU: Boğazlar Bölgesi-Çanakkale Bölgesi:

Çanakkale Boğazı'nı bir taraftan Karadeniz, İstanbul Boğazı, Marmara ve Adalar denizden (Ege) ve diğer taraftan Avrupa ve Asya'dan oluşan büyük bir manzume içinde ele alıp incelersek önem derecesini daha iyi anlarız ve görürüz ki Avrupa ile Asya'yı doğuda ayıran sınır (Rusya dahil) ne derece nazari ve kıymetsiz ise bu iki kıtanın Karadeniz ve Marmara Denizi ile birbirinden ayrılmış olması o derece belirgin ve açıktır. Bu iki anakara ancak İstanbul ve Çanakkale Boğazlarında birbirlerine el atacak kadar yaklaşır.

Böylece bu boğazlar Asya'nın batısı ile Avrupa arasında en kestirme bağlantı yönleri olduğu gibi özellikle Karadeniz karşı hükümet ve memleketlerinin diğer nakil ve ulaşım yönleriyle en süratli vasıttan faydalanılarak ulaşılmasına çok uygundur. Eski ve yeni uygarlıklar, İslamlık (İslamiyet) ve Hristiyanlık Asya ve Avrupa tarihlerinin en önemli aşamaları bu boğazlar bölgesinde kesişirler.

Bu nedenle; Çanakkale deyimiyle anlatmak istediğim,

boğazlar bölgesi, kuşkusuz dünyanın en ezeli ve ebedi en büyük öneme sahip bir bölgesidir. Bu önem dün ne idiye bugün de o dur .Ve yarın da olacaktır.

İşte bu suretle bir cihan hakimi diyebileceğimiz Çanakkale'nin doğal durumunu (tabii durum ve konumu) şöyle görüyoruz:

Boğaz, Anadolu'nun, Biga ve Rumeli'nin Gelibolu yarımadası arasında kuzeydoğudan güneybatıya 63 km (34 mil) uzunluğunda uzanır. Genişliği, boğazın Karanlık Liman karşı Rumeli kıyısı 7.800 metre, Adalar denizi (Ege Denizi) girişinde 3.750 metre, en dar yeri olan Kilitbahir-Çanakkale arası ise 1.400 metredir. Gelibolu yarımadası, Boğaz, Ege Denizi'ne karşı meydana gelmiş bir kapak halindedir. Yarımada'nın 75 km.ye yakın uzunluğu olmasına rağmen, boğaz girişinde 500 metreden başlayarak Kilitbahir-Kumtepe hattında 11 km.den, Kilya-Kabatepe çizgisinde yalnız 7 km.dir. En geniş alan olan Akbaş-Ece Limanı arası 18-20 km.den, Bolayır-Benzhane'de ise 4.5 km.den ibarettir. Dolayısıyla Gelibolu yarımadası boğazın batısında askerlikçe pek uygun olmayan bir alan meydana getirmektedir. Yarımada'nın içi adeta bir şişe içidir. Boğazın başka yeterli bir arazisi yoktur. Yarımada'nın her noktası Ege denizinde gemi ateşi altına alınabilir. Buna karşılık yarımada'nın yeryüzü şekilleri çok karışıktır: Tabak gibi düz ovacıklardan, kumsallardan başlayarak keçilerin bile tırmanamayacağı derecede sarp zirveler, kıyılardan balta girmemiş ormanlara kadar her çeşit düz alanlar ve seviye ayrıntıları vardır. Şu da hatırimızda kalsın ki yarımadayı meydana getiren dağ sıralarının yükselti çizgisi (hatt-ı bala) genel olarak batı kıyısına çok yakın olarak devam eder ve denize gayet yakın yerlerde bile 400 metreden yüksek zirveler meydana getirir.

Çanakkale Boğazı'nı Anadolu tarafından ayıran Biga yarımadasına gelince: doğal durum Gelibolu yarımadasına göre tamamen terstir. Daha Kumkale'den başlayarak kıyı güneye yönelir ve boğaz merkeziyle 130-140 derecelik bir açılı meydana

getirecek şekilde devam eder. Bu suretle bu tarafa karşı geri arazisi yeterli derecede geniştir. Anadolu kıyısından boğaz merkezine, Çanakkale şehir merkezine varmak askerlikçe bir büyük emirdir. Bu yönden ilerleyecek düşman, savunmaya yeterli zaman bırakacağı gibi adım başında bir doğal engel ile karşılaşır.

Şimdi bu doğal durumu özetleyelim ve boğaz kavramını geçici olarak unutarak biraz serbest düşünelim:

Bu durumda konumuz bir kıyı parçasıdır. Öyle bir parça ki bir ucu Saros körfezi kuzey kıyısıyla Enez'e kadar ilgilidir. Diğer ucu da Bayramiç, Ayvacık güneyinde uzanarak Edremit kıyısıyla Biga yarımadasının batı kıtasını ötekenden askerlikçe hemen tamamen ayıran sarp dağların denize dayandığı noktadır. (Bababurnu kuzeyi)

Böylece bu kıyı kesintisiz, kuşbakışı 250 km uzar. Boğaz bu kıyının güneyinden yaklaşık 1/3'de başlayan bir girintiden ibarettir. Bu kıyının güneyini uzatan diğer sahil (Edremit sahili kuzey kıyısı) artık Çanakkale bölgesiyle ilgili değildir. Enez batısı da sınırın nihayet noktası olarak denize karşı konumuz dışındadır.

Gariptir ki kendi anlayış tarzıma göre bugün batı Anadolu'da (İzmir Bölgesi) dediğimiz kıyı parçası da bu Çanakkale Bölgesine yakından bir benzerlik gösterir.

İzmir Bölgesi de genel şekilde Çandarlı Körfezi'nden başlayan ve Körfez ağzını kuş uçuşu geçerek sahili takip eden Ceme Deresi yatağına kadar uzanan yaklaşık 500 km 25-70 km uzunluğunda merkezi olan bir çıkmaz sokak meydana getirir. Son deyişle; Çanakkale'de deniz yolu Marmara içinde de devam ettiği halde İzmir çıkmazının sonunda denizyolu, aynı önem derecesinde kara bağlantısıyla devam eder.

Bu karşılaştırmadan maksadım; özellikle şudur ki boğaz,

körfez gibi kıyı teşkilatı ayrı ayrı ele alınarak ilgili olduğu kıyı kısımlarıyla birlikte bir bütün halinde incelenecek olursa sorunlar basit şekline, kendi deyimiyle teke indirgenmiş olur. Genel kurallar, sonuca varmayı kolaylaştırır ve kuralların, genel uygulama ve korunması da sağlıklı, açıklamalı şekilde yapılmış olur. Tekrar Çanakkale'ye dönelim.

IV.KONU: Çanakkale Deniz Saldırısı

1.Saldırı (Genel Düşünce):

Çanakkale'ye saldırı düşüncesi en önce 25 Kasım 1914'de Yüksek Savaş Meclisi toplantısında İngiliz Deniz Bakanı (Bahriye Nazırı) Sir Winston Churchill tarafından ortaya atılmış ve sevk edilecek askerler için Mısır'da nakliye gemileri toplanmaya başlamıştı. Bu düşünce yavaş yavaş kuvvetlenmişti. 2 Ocak 1915'te Rusya İngiltere'den Çanakkale'yi açmasını isteyince sorun büsbütün ciddileşti ve gariptir ki çıkarma düşüncesi derece derece geriye giderek bunun yerine deniz saldırısı ile sorunu çözmek düşüncesi kuvvet kazanmaya başladı (11 Ocak 1915 tarihli Amiral Carden Boğaz önündeki Müttefik filo kumandanı planı) Düşmanın tarih, inceleme ve hazırlık zamanı tecrübesi ihmal ediliyordu! Sonunda İngiliz Yüksek Savaş Meclisi 28 Ocak'ta boğazın sadece denizden zorlanmasına karar vermişti. Fakat Şubat 1915 başında bizim 1. Kanal Seferinin meydana gelişi ve başarısızlığı sonucunda Mısır'daki İngiliz Ordusunda kara birliklerinin yollanması mümkün olunca aslında bu plana karşı olanların görüş ve eğilimleri kuvvet kaybetmiş ve bir yandan deniz planına dayanarak deniz saldırısına başlamakla birlikte diğer taraftan bir seferi kuvvet düzenlenmesi de 12 Şubat'ta yeniden kararlaştırılmıştır. İngiltere bu seferi kuvvete 29. Tümen ile deniz piyadesi ve ayrıca 50 bin kişilik bir kuvveti göndermeye karar vermiş, Fransa'nın da bir tümen ile katılması kararlaştırılmıştı.

Sonunda bir taraftan Brucezir (Limni) tatbikatına

başlanmış olmak üzere şu genel düşünce karar altına alınmıştı:

1.Boğaz girişi (ağzı) deniz saldırısıyla tahrip edilecek.
(1. aşama)

2.İlk torpil hattına kadar boğaz içi temizlenecek (2. aşama)

3.Kesin hücum: Önce merkez mevkileri (tabya) ateşle tahrip edilecek, bu sırada torpil hatları üzerinde geçit açılarak filo buraya dalacak ve İstanbul'a doğru seyredecek. (3. Aşama)

4.Bunun üzerine de bu ana kadar Boğaz önündeki adalara çıkacak ve ulaşacak olan ilk anda 4 İngiliz ve 1 Fransız tümeninden oluşan sefer kuvveti karaya çıkarak boğaz kıyılarını işgal edecek ve filosunun geri hattını sağlamlaştıracak (4. Aşama)

Fakat nereye ve nasıl çıkılacak bu konuda hiç bir plan yok! İlk aşamanın uygulanmasına 15 Şubat'ta başlanması ise daha evvelce kararlaştırılmıştı.

Düşmanın Çanakkale'de çabuk yenilmesinin önemli bir parçasının da bu planda olduğunu görmemezlik edemeyiz. Tüm başarı umudu özel olarak filo toplarına bağlanmıştı. Çanakkale bölgesinin (çevresinin) özellikleri kavranmamış, göz önünde yalnızca Çanakkale Boğazı bulundurulmuştu. Ancak bu noktayı düşünürsek planın ne derece sakat olduğu açıkça ortaya çıkar. Osmanlı Seferberliği başlayalı 7 ay olmuştur. Osmanlı genel kuvvetlerinin Boğazlar bölgesinde bekleme durumunda olduğu açıkça bilinmiyorsa ve hatta ki buna ihtimal vermeyiz- kuvvetli derecede tahmini mümkündür. Bu süre içinde var sayalım boğaz tahkimatı bir deniz saldırısına dayanacak hale getirilmemiş bile olsa ve filonun saldırısı başarılı olarak Marmara Denizi'ne geçile bile 4. karaya çıkarma aşamasında bu derecede kolaylıkla sonuçlanması tasavvur edilebilir mi? Halbuki boğazın her iki kıyısında yeterli derecede derinliğe kadar bütün uzunluğu boyunca

yerleşilmezse Osmanlı seferi ordusu karşısında tek başına İstanbul'a gelecek filodan ne çıkar? Bu filo Marmara'da kaç gün durabilir? Hele dönüş... manevi ve maddi bakımdan neye mal olur?

Kaldı ki, düşmanın boğaz tahkimatını bu derece ihmal için eldeki dayanağı nedir? Hangi hazır deneyimi ve hangi harp tarihi sayfası denizin karaya karşı bu kadar ucuz bir başarı kazanabileceğine delil sayılıyor?

Bu nedenle bu ilk planın başarısızlık mikrobu kendi içindeydi. Bu konudaki düşüncelerimizi 18 Mart deniz savaşından sonra tekrarlanan planı incelerken daha çok gözden geçirebiliriz.

2.Osmanlı Deniz Savunma Planı ve Gelişimi:

Osmanlılar öteden beri Çanakkale Boğazı'nı bir deniz saldırısına karşı tahkim etmişlerdir. (Sağlam mevziler haline getirme) Küçük ateş menzilleri için Boğazın en dar yerinde çağdaş sayılabilecek aşamalarda sorun basittir. Sadece Çanakkale ve Kilitbahir etrafında kale yapmakla yetinmek zorunluydu ve böyle yapılmıştı.

Fakat ateş menzilleri yavaş yavaş büyüyünce belirli bir savunma siyasetine uymadan ataların Nara'da, Kilye'de kısaca çeşitli yerlerde kaleler yaptığını, bu konudaki gayretlerini, silahlarını yaydığını, dağıttığını görüyoruz.

Sonunda Kırım Savaşından Boğazlar'ın o andaki silah durumuna göre yeni baştan silahlandırılması sorunu bir kere daha meydana çıkınca yine hem boğaz girişi, hem de merkez tahkim edilmişti. (Sağlamlaştırılmıştı)

Sultan Hamit zamanında da yine her iki bölüm tahkimatı beraberce bazı yeni silahlarla takviye olunmuştu. (Kuvvetlendirme)

Boğaz tahkimatı Meşrutiyet'in ilanından sonra tekrar önemle incelenmeye başlanmış, Balkan Savaşı'yla ikiye ayrılan bu aşamada Almanların da etkin bir şekilde katıldığı komisyonlarla yapılan incelemelerden ilk kez yalnız boğaz girişini mi, yoksa yalnız merkezi mi, yahut her ikisini birden mi tahkim edelim sorunu ortaya çıkmıştı.

Hayli zaman sürüklenen bu tartışma ve inceleme sonunda ise özellikle Balkan Savaşı'ndan sonra Alman görüşü üstün gelmiş ve karada, denizde, kalede ve arazide yalnız bir savunma hattının hararetli ve içten taraftarı olan Almanların düşüncesine uyularak, merkez tahkimatının kaldırılması ve bunun yerine boğaz girişi ve ağzının esaslı bir şekilde tahkimi kararlaştırılmıştı. Hatta bu düşüncenin uygulanmasına da başlanmıştı. Balkan Savaşı'ndan sonraki devrede ilk iş olarak merkezdeki (boğaz merkezi) tabya, batarya ve toplardan bazıları kadro dışı yapılmıştı. Bereket versin bu iş bu kadarla kalmış , bir de topları yerinden oynatmaya kalmadan büyük savaş başlayarak her şey olduğu gibi kalmıştı. (O sırada yeni top siparişine ve getirtilmesine de aynı şekilde vakit kalmamıştı)

Dolayısıyla Cihan Savaşı seferberliği başladıktan sonra özellikle girişte tabya edecek uzun menzilli ve büyük çaplı serbest top bulunması nedeniyle merkezin silahlandırılması uygun görülerek bu şekilde çalışılmıştı. (Girişte bu çapta top bulunduğu görülerek)

Oluş şeklini gözönüne getirerek bu konudaki hükümleri şimdiden saptayabilirim:

Elde iç kısımlar varken Çanakkale Boğazı'nın sadece boğaz girişi ve ağzından savunulmasını düşünmek hiç de akıl karı değildir. Gerçi gerek kara gerek deniz kaleleri gibi sabit savunma tesisleri hiçbir vakit en son gelişmeleri adım adım takip edemezler. Bir kale

yapıldığı yıl belki o andaki en son ilerlemeleri taşıyor olabilir. Böyle bir deniz kalesi belki o an deniz üzerinde olan en kuvvetli toplara eş silaha sahiptir. Ancak çabucak ihtiyarlarlar. Denizdeki silahlar ise her yıl yapılan en son gemiye fennin, tekniğin en son gelişme ve ilerlemeleri uygulanmak suretiyle kaleye oranla daima çok genç ve canlı kalır. Gençliğini ve tazeliğini çok daha kolay korur ve devam ettirir. Dolayısıyla yapılış zamanı ve silahlandırılması üzerinden az veya çok yıl geçmiş olan bir deniz kalesinin karşısına mutlaka bundaki silahlarla üstün silahlarla donanmış, yeni kalenin etki alanına girmeden daha etki görmeden kaleye etki edecek şekilde istedikleri mesafeden istedikleri gibi gerine gerine yapacakları poligon ateşi karşısında ise kıyının sonsuza kadar hayatiyetini devam ettirmesi mümkün değildir. Ancak düşmanın buna tesir etmek için mutlaka etki alanı içine girmeye zorunlu olması, mevcut kuvvetini istediği gibi düzenleme ve hareket ettirmeyerek bütün kuvvetinden bir anda faydalanamamağa mahkum olması, kendisinin de ateş altında kalması, mümkün olduğu taktirde ki kıyı kalesinin karşı koyması güvenli olabilir.

Nitekim bildiğimiz ve aşağıda da tekrar edileceği gibi Çanakkale'de boğaz girişi düşmanın bir uca yüksek atışı karşısında kalınca susmuş, merkez silahları ise sonuna kadar varlığını korumuş, ateşi devam ettirmiştir. Bunun için deniz saldırısına karşı, kıyının herhangi bir nokta ve bölgesini savunmada öncelikle savunma vasıtalarını çeşitli olasılıklara ve düşmana yüklenen, dayandırılan çeşitli hareket olasılıklarına göre dağınık ve bağlantısız şekilde öteye beriye dağıtmakla hiç bir sonuç alınamaz. Tam tersine eldeki savunma vasıtaları büyük yoğunlukla yüksek etki (ateş gücü) yapabilecekleri ve düşmanın da mutlaka bu alan içine girmeye zorunlu olacağı bir durumda düzenleme ve yerleştirme, tahkim etme esastır. Bir kıyı hedefi ancak bu şekil ile ki güvenli olarak korunmuş, savunulmuş olur.

Şimdi seferberlikten başlayarak boğazın deniz silahlarının

toplanma şeklini kısaca saptayalım:

Yukarıda söylediğim gibi ilk anlarda bir deniz hücumuna kullanılması mümkün ve az çok işe yarar topların miktarı: 15 adet 45.5 cm çapında olarak girişte, (boğaz ağzı) yalnız 4 adet 24'lük (2'si Rumeli'de Ertuğrul Tepe'de, 2'si Anadolu'da Orhaniye Tepesi'nde). Merkez tahkimatında da bunların adedi 24'tü.

6 Şubat'a kadar olan bu sayı başlıca 15'lik adi ateşli obüsler, gemilerden çıkarılan bazı çabuk (seri) ateşli yeniden islah edilen ve kullanıma seferber edilen kadro harici toplar vs.ile merkezde sayısı 63'ü bulan top bırakılmıştı. (Boğaz ağzındaki Kumkale ve Seddülbahir tabyalarından 28 cm çapına kadar kısa menzilli eski zamanda yapılmış topları, merkezdeki benzerlerini hesaba katmıyorum.)

18 Mart Savaşına kadar merkezdeki bu silahlar biraz daha çoğaltılmış ve sayıları 73'ü bulmuştu. Dolayısıyla silahlar ilk ana oranla nicelik, (nitelik olarak değilse bile) sayısal olarak 3 mislini bulmuştu. İşte düşmanın baskın ifadesini kaybetmesinin açık bir sonucu.

Bu silahlarla birlikte boğazın küçük savunması torpil arama gemilerine, torpidolara vs.'ye karşı etkili küçük çaplı ateş grupları, sahilde bir kaç torpil atış kovanı, ısıldak ve haberleşme şebekeleri (ağları) ile oldukça kuvvetlendirilmişti.

Bunun gibi yeni bataryalardan koşulu olanlar (hayvan gücüyle çekilen) kesin şekilde örtülü ve yarı örtülü mevzilere yerleşmiş ve aslında bunlar için sabit ve kuvvetli tesisli batarya mevzileri yapımına zaman bulunmadığından, aynı zamanda bunların hareketli (seyyar) yedek olarak gerekli durumlarda ateşlerini yoğunlaştırmak düşünüldüğünden çeşitli mevzilerde bulundurulmuş, hazırlanmıştı. Denizin torpil savunması da

bunlara uygun olarak takviye edilmişti: 22 ve 25 Temmuz'da atılan 1. ve 2. torpil hatları Almanya'dan gelen toplarla yavaş yavaş 9 hatta çıkmıştı. Bu arada hareketsiz Mesudiye Gemisi de bir kuvvet olarak 15'lik 6 seri ateşli topu bulunan bordasıyla ateşe hazır olarak Kepez önüne yerleştirildi. Toplarını karaya yerleştirmeye zaman yetmez diye düşünülmüştü.

3.Deniz Saldırısının Genel Görünüşü:

Artık boğaza deniz saldırısını ve bunun çeşitli aşamalarını takip ederek inceleyebiliriz.

Birinci aşama saldırısı (taarruzu): İlk önce buna rastlayan bazı olayları kısaca sunayım:

1.Bölge denizaltılarının bir iki denemesinden cesaret alarak 30 Kasım 1914 günü bir İngiliz denizaltısı boğaz dışında dalarak boğaza girmiş, 5 adet torpil hattını tehlikesizce aşarak Mesudiye'ye 800 metre mesafeye sokulmuş ve attığı iki torpilden birisinin isabeti ile Mesudiye'yi batırmıştı.

2.Bundan cesaret alan müttefik denizciler İstanbul'a giderek Yavuz'u torpillemeye niyetlenmişlerdi. Fakat bu amaçla 2 Ocak 1915 günü Kumkale dışında dalan Fransız “Sefir” Denizaltısı mayınlara çarparak tehlikeli bir seferden sonra Nara'da kuma saplanarak deniz yüzeyine çıkmaya mecbur olmuş, çıkınca da ateşe tutularak batırılmıştı. (Nerede olduğu kesin olarak bilinmeyen mayınların patlaması da ilginçtir)

Bir taraftan bu işler olurken diğer taraftan müttefik filo yavaş yavaş kuvvetlenerek boğaz önünde toplanıyordu. 4'ü Fransız olmak üzere 18 savaş hattı zırhlısı, (eski ve yeni Queen Elizabeth de dahil) 5 hafif İngiliz kruvazörü, 6'sı Fransız 22 torpido, 4'ü Fransız 9 denizaltı, 12 deniz uçağı, Rus Ascold kruvazörü (Doğudan gelmişti), 24 İngiliz ve Fransız balıkçı gemisi ile tarak dubası v.s. toplanmıştı. Mondros Limanı da İmroz Adası'nın Yunan

işgalinde olmasına rağmen bir siyaset oyunuyla bu filoya ulaşım üssü olmuştur.

3.Deniz Saldırısı:

İlk deniz saldırısı planı müttefiklerin hesabına birinci aşamada felaket, ikinci ve üçüncü aşamada büyük başarı ve sonuç olarak dördüncü aşamadan vazgeçmeyle sonuçlanınca filoya öncelikle şu görevler verilmiştir:

A-Çıkarmaya kadar savunulan yerleri işgal, boğaza giriş teşebbüslerine devam.

B-Daha sonra çıkarmayı resmen koruma ve temin.

C-Ordunun şüphesiz görülen süratli geçişine dayanarak boğazda ilerlemek, merkez kalesine sefer kuvvetleri ile müsterek kesin saldırı.

D-Marmara'ya geçerek dördüncü aşamayı uygulama

Fakat bu görevlerin de birincisi var olan, ikincisi kesin olarak yapıldıktan sonra bir kıymet ifade eder. Üçüncüsüne sıra gelmemiş ve dördüncüsü de böylece doğmadan ölmüştür.

Bundan sonra deniz saldırısı hakkında fikir cereyanları şöyle olmuştur:

Seferi kuvvetlerin kara savaşları çok uzun sürdüğünden karada sonuca ulaşmanın çok güç olacağı düşüncesiyle zaman zaman tekrar boğazı denizden zorlamanın gerektiği düşünceleri ortaya atılmış ve yeniden bir takım planlar, projeler ortaya çıkmıştı.

Fakat bu planların ortaya çıkışı her seferinde muhalif çoğunluğun hücumuna ve itirazına sebep olmuş, yavaş yavaş sönerek ortadan kalkmıştı.

Uygulama alanına geçmemiş olan bu düşünceler

açıklanmaya değmez. Yanlız bir sorun olarak, Anafartalar Savaşları da tam başarısızlıkla sonuçlanınca Ekim 1915'te boğazi denizden bir gece saldırısı ile zorlamak, düşene kalkana bakmadan Marmara'ya geçmek adeta önemli bir plan halinde belleklerde yerini almıştı.

Hatta seferi kuvvetler yenilerek ve kahrolmuş bir şekilde Çanakkale'yi boşaltarak çekildikten sonra bile zaman zaman bu türlü istekler olmuştu. Fakat sonuç daima aynı kalmıştı. Yani bütün askeri tarihlerde anılacağı gibi gelecekte bile gerek kara ve gerek deniz hedefi olarak hiçbir düşman karşısında bu derece kalabalık ve kudretli bir filo yığılması, olanağı yoktur.

4.Boğazlar Bölgesinde Denizaltı Faaliyeti:

Çanakkale'ye deniz saldırısı kısımlarından önce kara saldırılarının bir diğer aşamasını meydana getirerek tahliye ile beraber arkası kesilen denizaltı etkinlikleri hakkında birkaç söz söylemek faydalıdır:

Yukarıda belirtildiği gibi müttefikler bu konudaki etkinliklerine 30 Kasım 1914 günü Mesudiye saldırısı ile başarılı şekilde başlamışlardı. Fakat 2 Ocak 1915'te “Sefir” denizaltısı Nara'da mayına çarparak ve ateşe tutularak batınca bu etkinliklerin arkası kesilmişti.

Bundan sonra çıkarma başlarken Türklerin Marmara'dan takviye kuvveti sevkine engel olmak, Türk geri hizmetini işgal etmek amaçlarıyla hazırlık yapılmış 660 tonluk daha büyük denizaltılar getirilmişti. Bunlardan biri çıkarmaya rastlayan gecelerden birinde eski Çanakkale Konsolusu ile birlikte Boğaz'a girmiş, fakat Kepez'de karaya oturduğundan bizim taraftan ve düşman tarafından batırılmasına çalışılmasıyla ertesi günü filo ile tabyalar arasında bir savaşa neden olmuş, nihayet ertesi gece bir denizaltı saldırısı ile batırılmıştı. İlk çıkarma günlerinde de şu

faaliyet olmuştı:

Çıkarmaya rastlayan son gece (24-25 Nisan 1915) bir denizaltı boğazdan geçerek Marmara'ya girmiş sonunda 30 Nisan'da küçük bir torpidomuz tarafından batırılmıştı. Diğer bir denizaltı 25 Nisan'da Marmara'ya girmiş 25 gün kaldıktan sonra başarılı bir şekilde ilk kez geri dönmüştü. Daha küçük bir denizaltı 29 Nisan'da boğaza girmiş, batırılacak zırhlılar aramışsa da bulamayarak geri dönmüştü. 11 Mayıs'ta aynı amaçla giren bir diğeri ise mayına çarparak parçalanmıştı.

Nihayet birincinin Marmara'dan geri dönüşünden sonra bir ikinci denizaltı 19 Mayıs'ta Marmara'ya girmiş, İstanbul Limanı'na gelerek torpil atmıştı. Marmara'da epey işler gördükten sonra 9 Haziran'da geri dönerken, dönüşte az daha batıyordu. Gerisine takılan bir mayını ta açık denize kadar taşımıştı! Özet olarak boğazı geçmek denizaltılar için gittikçe kolaylaşmıştı. İki gün sonra belirtilen sonuncu denizaltıyla bir diğeri Marmara'ya geçti ve biri 24 gün, diğeri 1 hafta kalarak geri dönmüşlerdi. 30 Haziran'da geçen bir diğeri de Marmara'da 24 gün dolaştı. Fakat 26 Temmuz'da geçmek isteyen bir Fransız denizaltısı Akbaş civarındaki denizaltı ağımıza takıldı ve batırıldı.

Anafartalar çıkarması başlarken Marmara'ya yeniden iki İngiliz denizaltısı girdi. 10 Ağustos'ta bunlardan birisi Barbaros adlı gemimizi batırdı. Bir süre daha denizaltı faaliyetleri devam etti. Bir taraftan denizaltılarla bize kayıp verdirmekle beraber diğer taraftan kendileri de kayıp veriyor ve yeniden birisi batırıldığı gibi Turkuvaz isimli Fransız denizaltısı da tarafımızdan ele geçirilerek Müstecip Onbaşı olarak adı değiştirildi. Mütareke'den sonra Fransızlar bunu İstanbul'dan alarak götürmüşlerdi. En son Boğaz'a giren denizaltı Çanakkale'den geri çekilme günlerindeydi. 25 Kasım'a kadar 16 gün Marmara'da kalmıştı. Denizaltı etkinliklerinin zararını küçümseyip önemsiz göremeyiz. İrili ufaklı

çeşitli nakliye gemilerimiz yedek askerleri, mühimmat, erzak ile birlikte batmıştı. Marmara'da hayat ve sefer pahalılaşmış, zaman zaman durmuştu. İstanbul da dahil heran görünmeyen bir tehdit vardı. Bunların sonucunda yarımada'nın ulaşım yolu gelişe göre İstanbul-Uzunköprü demiryoluna, buradan Keşan-Gelibolu üzerinden uzanan uzun kara hattına muhtaç olmuştu. Bu ise yarımada'da zaman zaman 150.000-229.000'i bulan insan ve bu sayıda hizmet hayvanı varlığını, yiyeceğini, içeceğini, cephane, malzeme ihtiyaç tamamlanmasını gerçek ve çetin sıkıntılara sokuyordu. Denizaltı etkinliği dar bir geçit hattında bulunuyor, Gelibolu hizasından 10-12 km aşağısına kadar boğaz kıyısından devam eden karayolu üzerindeki ulaşım bile kötü etki yapmıştı. 10 Ağustos'ta Bolayır'dan acil olarak güneye inmekte olan 6. Tümen yürüyüş koluna saldıran bir denizaltı bize bir kaç saat kaybettirmişti. Bütün bunlara rağmen denizaltı savaşı Marmara yolunu hiçbir zaman tamamen kesememiş ve kesin sonuç üzerinde de büyük bir etki yapamamıştı. Bize verdiği zararlar geçici geri hizmet bunalım ve sıkıntıları savaşın doğal gereklerinden daha çok ve tahammül edilemez boyutta değildi.

Nitekim Alman denizaltıları da Çanakkale önünde müttefiklerin çeşitli zırhlı ve nakliye gemisini batırarak, müttefiklerin deniz nakliyatını daha zor bir hale sokarak daha çok temkinli davranmalarına neden olmuş, kara kuvvetlerimizi filonun tacizinden büyük ölçüde kurtarmıştı. Fakat buna rağmen müttefiklerin bir Suvla Seferi düzenleme ve yapmalarına engel olunamamış, ulaşımları kesilememişti.

5.Çanakkale Deniz Saldırısının İncelenmesi :

19 Şubat boğaz girişi bombardımanında, 150 adet çok etkili ve kıymetli müttefik topu bir sonuç alamadığı halde, 25 Şubat'ta 200 top boğaz girişini devredışı bırakıp susturdu. 18 Mart saldırısında ise 316 müttefik topu oransız olarak eski ve az tesirli 73 Türk topu karşısında tam bir şekilde malup oldu. Bu karışık

manzara bize ne gösteriyor? Leh ve aleyhteki sebepler ve etkileri acaba nelerdir?

Bu önemli ve ayrıntılı sorunu elbet “ben hallettim” denemez. Bununla birlikte bir fikir olarak düşündüklerimi görüşlerinize ve tartışmaya sunmakta fayda görürüm:

19 Şubat bombardımanı: Savaşa katılan 8 zırhlı, aynı anda değil parça parça gelmişlerdi. Bir anda savaşa giren 4 zırhlı vardı. Bunlar da ateşlerini birer birer dört tabyaya dağıtmışlardı. Yani her tabya ile yalnız bir zırhlı savaşıyordu. Ateş 10.500-12.000 metreden açılmıştı. Saat 14:00'a kadar bu şartlar içinde devam eden bombardıman, gemiler, Türk toplarının karşılık vermeyeceği hesabı ile gayet serbest ateş etmişlerse de uzak mesafe, ateş dağınıklığı yüzünden hiçbir sonuç vermemişti.

İkinci aşamada ise ateş menzili 8.000-9.000 metreye kadar kısaltılmakla beraber yine bir sonuç alınamamış, Türk topları yine cevap vermemişti. Ancak saat 16:00'ya doğru bir zırhlı girişe 5.000 metreye kadar yaklaşınca, Orhaniye Tabyası yoğun bir top atışıyla zırhlıyı hasara uğratmış, düşman gemileri bunun yardımına koşmak suretiyle savaş hattı bozulmuş, sonunda Amiral Carden ateşi kestirmişti.

Bundan şu dersi alabiliriz: 8-9 km mesafede yalnız bir zırhlı bir kara hedefine tek başına ateş ettiği zaman bir etki yapamaz. Mesafe büyük, ateş zayıftır! Özellikle bu olayda olduğu gibi tek başına atış yapılır, yayılım atesi (salvo) yapılmazsa ateş tesiri bütünü azalır.

Bunun gibi gemilerin hareketli kalması kara hedefine karşı tesir yapılmasını engelleyen bir diğer sebeptir. Kara hedefine saldıran gemilerin bir veya bir kaç isabet aldığı takdirde savaş hattının kolayca sarsılacağı da ilk kez olarak gerçekleşmiştir.

25 Şubat bombardımanı: Bu defa Queen Elizabeth gibi en yeni zırhlı da katılarak 12 gemi yine 4 tabyaya karşı saldırıyor. Fakat zaman zaman bir tabyaya 3-5 zırhlı olarak ateş toplanıyor, daha ilk anda azami mesafe 10.500 metre, en az mesafe 6.500 metre olarak ateşe başlanıyor. Tabyalar ilk andan itibaren karşılık veriyor. Fakat gemilerden bir kısmı tabyalara 2.500 metreye kadar sokuluyor. Sonunda 200 topun 4 tabya üzerine yakın mesafeden zaman zaman büyük kısmı ile yoğun ateşi bu tabyadaki topların bir kısmını tahrip ediyor, diğer kısmını susmaya mecbur ediyor. Böylece boğaz girişi susuyor.

Ders: Denizin karaya saldırısında tahrip ateşi yakın mesafelerde tesir yapabilir. Bu durumda bile karaya karşı bir sonuç alınması, ancak çok büyük ölçüde, çok sayıda top ateşinin yoğunluğuna bağlıdır. (Çünkü unutmayalım ki düşmana az çok etkili bir karşılık verebilen Türk topunun adedi yalnız dördttür. Yani düşman bire karşı sayı hesabı ile bile 50 topla saldırmıştır.) Buna rağmen sonuç tam değildir.

18 Mart saldırısı: Düşmanın saldırıya katılan gemi sayısı 18, bunlardaki topların sayısı ise 412 idi. Fakat bu 412 topun hepbirden ateşe katılmalarına uygun bir alan yoktu. Bu yüzden ki bu gemiler çeşitli kademelerle ve parça parça ateş hattına girmişlerdir. Bu sebeple sayı ve ateş dağılımı kesin etkisini göstermeye olanak bulamamıştı. İkinci olarak, ilk hatta saldıran gemiler 13.500 metreden ilk ateşi açınca bir etki yapamayarak sokulmaya lüzum görmüş, fakat en önemli hedefleri (25.5'luk topları olan Çanakkale ve Kilitbahir tabyaları) yakından ateş altına almaya dayanan bu hareket, gemilerin bu hedeften itibaren boğaz girişine doğru konmuş olan bütün kara toplarının etki alanı altına girmesine sebep olmuştur.

Saldıran zırhlılar her taraftan birden irili ufaklı bir mermi yağmuruna tutulmuş, ateş eden her gemi yalnız kendi hedefinden değil, aynı zamanda yandan ve arkadan çeşitli bataryalardan birden

ateşe uğramıştı. Bu sırada Türk serseri torpilleri de tesire başlayınca filo yenilgiyi kabullenerek çekilmeye mecbur kalmıştı.

Sonuç: Düşmanın adet ve silah üstünlüğünden en uygun şartlar altında faydalanmayı başaramaması, gemilerin boğaz girişi savaşına oranla çok fazla ölçüde düşman mermileri altında kalması, bu ateş altında hedeflerine yakın mesafeye kadar sokulamaması, bu arada torpillerin etkisi, savaş sıkıntılarına Türk tabyalarındaki asker ve subayların sinirlerinin dayanıklılığı ve karşı koyması Türk zaferini doğurmuştur.

Şimdi bu açıklamalara dayanarak deniz-kara mücadelesine karşı son düşüncelerimizi saptayalım:

1. Ders: Nerede ki 25 Şubat savaşı olacaktır, yani saldıran gemiler ateş ve sayı üstünlüğü gösterecek bir şekilde düzenleme yapacaklardır ve yoğun bir ateş yağmuru altında kalmadan hedeflerine yakın mesafelere kadara yanaşarak ateş edebileceklerdir, orada sonuç büyük olasılıkla deniz gücünün lehine olacaktır.

Bunun gibi nerede ki 18 Mart savaşı gibi bir savaş olacaktır, yani gemiler üstün sayıyla ve ateşini birden, hepbirlikte açmayacak ve önemli hedeflerine tesir için yakın sokulmak zorunluluğunu uygularken az veya çok tesirli bir savunma ateşi yoğunluğu altında kalacaktır, buna torpil vs. tehlikesi de eklenecektir, yani bu tesirler altında gemi ateşi sahte ve isabetsiz olacaktır, orada sonuç büyük olasılıkla kara kuvvetinin lehindedir.

Dolayısıyla nitelik ve nicelik bakımından hafif silah için kıyı savunmasına körfez ve boğaz savunması tercih sebebidir. Sorun şu şekilde top tabyasına uygundur: Geminin asıl hedefi önce en büyük ve en etkili toplar o şekilde yerleştirilmeli, tabya edilmeli ki bunlarla savaşırken düşman, daha kısa menzilli ve daha küçük olan diğer bütün ateşli silahların da etki alanı içine girmeye mecbur olsun. Yani en ileride en hafif toplar, en geride en kuvvetli toplar

savaş meydanı olacak deniz alanının sabit ve serseri torpillerle temizlenmesi, ortadan kaldırılamayacak şekilde donatılması ise savunmaya yardım edecek en önemli unsurdur.

2. Ders: Kara-deniz savaşına karşı kara toplarının konusu nasıl olmalı? Yani kara toplarında tesir mi düşünölmeli yoksa örtünme, gizlenme mi esastır?

1915 deniz saldırılarında Çanakkale'nin merkez boğaz girişi bataryaları genel olarak dağ gibi cüsseli görünenen, açık hedeflerdi. En uzak mesafelerden gözle dahi mükemmel görölüyorlardı. Toplar, tabyalar tamamen açıktı. Cephanelikler pek hafif yığma yapıları. Geminin gemiye karşı savaşına oranla durağan olmaları nedeniyle saldıranın lehine karşılaştırılamayacak derecede fayda sağlıyordu. Bazı yarı örtölü obüs bataryaları dışında bütün topdar görerek ateş ediyordu. Batarya yok gizleme ise 18 Mart savaşından az önce siyah boya ile boyanarak örtölen Çimenlik tabyasının arkasındaki cami minarisi hariç herşey açıktaydı.

Karanın aleyhindeki bu şartlara rağmen 19 Şubat'tan 18 Mart'a kadar bir düzineden fazla olan küçük ve büyük ölçüde birbirini takip eden deniz saldırılarında en büyük çapta olmak üzere 100.000'den fazla mermi atan düşman, acaba kaç tam isabet kaydedebilmişti? Herhalde bir düzineye dahi ulaşamadı. Bunun bir kısmı da tabyaların diğerkisimlarına düşmüş ve ancak birkaçıdır ki boğaz girişinin ve merkezin birkaç önemsiz topuna isabet etmiştir. Dolayısıyla ben şu düşüncedeyim:

Deniz kalesi kara kalesine benzemez. Kara kalesi karşısına bir savaşta düşman gelirse kuşatmadan teslim olana, susturulana kadar devam edecek bir çok gün ve aylar içinde kale topları görev yapmaya zorunludur. Saldıran topçu bunların karşısına sabit şekilde yerleşiyor ve hesaplı kitaplı olarak gece gündüz devamlı tahrip ateşi yapabiliyor. Bu nedenle kara kalesinde topların örtünmesi sağlam inşaatla korunması gerekli ve doğaldır. Deniz

kaleleri ise bir savaşın bütün devamı süresince ancak 3-5 kez düşmanla ateş teati edecektir. Saldıran, günlerce, aylarca hedef karşısına yerleşerek göz atırmamazlık edemez. Ateş müddeti ister istemez sınırlı olacaktır. Tamir ve ikmal çok daha kolay olacaktır. Dolayısıyla bu topların bu sınırlı iş zamanında azami tesiri göstermesi esastır. Deniz kalesi toplarını uzun hesaplara ve zamana dayandırarak eēik yapmışlardır. Asıl sorun bu topların azami mesafeye azami ve çabuk tesir gsterebilmelerindedir. Buna karşı denilebilir ki 1915 kışının gözlem alet ve vasıtaları ile bugünün ve yarının vasıtaları arasında gözetlemenin lehine büyük farklar meydana gelmiştir. Bu fark çok daha isabetli inşaat yapılmasını gerektirir. Fakat ona karşılık bugünün gizleme ve mevzi yapma usulleri ile o zamanın bataryaları bulundukları ufuk yüzeyine oranla 8-10 metre farka sahiptirler. Bugün ise gömme siperli batarya yapıyoruz. O zaman gizleme kelimesi bile bilinmiyordu. Bugün ise bir insanın burnu dibindeki büyük bir hedefi bile kendisine göstermemek, gizlemek olanaēına ve araçlarına sahibiz. Dolayısıyla terkedilen şartlar leh ve aleyh itibarıyla taraflar için bugün dne göre aynı derecededir. Hatta kara lehine artmıştır. Gemi etki yapmak istedikçe ateş anında ıkardıēı ses ve dumanıyla kendisini gösterir ve ateş aralarında bile gözlerden tamamen gizli kalmak olanaēından yoksundur. Herhalde rtnme, gizlenme tesirine baēlı kalmalı, kara toplarının büyük tesirinden faydalanarak gizlenmeyi ancak imkan derecesinde gerçekleştirmeye çalışmak kural olmalıdır. Özellikle bugünün gözetleme, keşif teknikleri en gizli, örtülü bataryaların bile yerini er geç tespit etmeye uygundur. Bu, madem ki böyledir bu konunun az önce az sonra olması arasında ancak savunma zararına fark vardır.

3. Ders: En eski bir top, en fena bir mermi dahi karadan deniz hedefine karşı buna erişebilmek şartıyla az çok manen etkililidir. Düşmanı poligon ateşi yaparken serbest hareket etmekten meneder.

4. Ders: Denizden kara hedeflerine karşı en direkt ateş sorunu: Maddi olarak etkilidir. Eğer düşman gemisi karşı ateş tesiri altında kalmazsa manen de çok etkilidir. Hedefler elikolu bağlı seyirci kalmaya mecbur olursa: Nitekim Queen Elizabeth'in 18 Mart 1915'te 14.000 metreden karşı ateş altında kalmaksızın tek başına açtığı aşırıtma (endirekt) atış, o gün devam etseydi belki 18 Mart'ın genel durumuna çok etki ederdi.

Buna karşı çare: 19 Mart'ta tarafımızdan yapıldığı gibi gemiyi uzağa açılmaya mecbur etmek. Dolayısıyla açık kıyıdaki deniz kaleleri körfez, boğaz gibi deniz girintilerine oranla daha çok aşırıtma ateşine maruz kalırlar. Düşmanı uzaklaştırmak çaresi çok azdır. Fakat böyle girintilerin geri arazide bu uzaklaştırma olanağı daha kolay sağlanır. Bu nedenle girintileri savunacak deniz kalelerini mümkün olduğu kadar aşırıtma ateş sahası dışında yapmalı, şayet bu koşulu sağlama olanağı yoksa geri araziye konacak bataryalarla düşmanın endirekt ateş menziline mümkün olduğu kadar büyütmeyi esas kabul etmeli.

5. Ders: Ateş menzili: Gemiler en belirgin kara hedeflerini bile ancak 10.000 metrenin de altında hatta 5.000-6.000 metre mesafeden ancak bir dereceye kadar tahrip edebilirler. Uzak mesafeden açılacak ateş genel olarak etkili değildir. Queen Elizabeth'in bugün bile çağdaş olan 38'lik toplarının dahi uzakça mesafeden gayet sağlam hedeflere karşı bir tesir yapamaması uzun zaman için bu görüş ve teoriyi muhafaza edecek bir derstir. Denizde geminin gemiyle savaşı dahi bu esası doğrular. (Bir zırhlının boyu 120-200 metredir. Yüksekliği de buna göredir. 15-18 km'deki bir kara hedefi ise böyle bir zırhlıya oranla tam anlamıyla cim karnında bir nokta kadar ufaktır.)

6. Ders: Torpil: Çanakale savaşlarında sabit müsademeli veya elektrikli torpiller, denizaltılara karşı faaliyet alanına girememişti. Düşmanın ne arama gemileri ne de esas gemileri bu hatlara rastlamamıştır. Dolayısıyla kıymeti hakkında açık bir fikir

elde edemedik. Ancak bazı denizaltıların sabit torpillere takıldığı, hatta kendisine takılan torpili ta boğaz dışına kadar götürerek orada zararsız hale getirdiği halde patlamaması gösteriyor ki eğer bu elektrikle uzaktan yönetilen cinsinden idiyse bu gibiler özellikle denizaltılara karşı emin bir silah değildir. Eğer müsademeli cinsten iseler, su altında uzun süre kalmakla hiç olmazsa bazı torpillerin mekanizmasına zarar gelebileceğini, dolayısıyla o kadar güvenilir olmadıklarını gösterir. Diğer taraftan serseri torpilller önemli bir rol oynamış ve hele 18 Mart savaşında çok sağlam çeşitli düşman gemileri bunlarla zedelenmiş ve hatta “Bouvette” gibi bazılarının birden bire batmasında belki de tekbaşına sebep olmuşlardır. Bu yüzden torpil savunmasının şöyle yapılmasının gerektiği sonucunu çıkarabiliriz:

A-Torpil hatları mutlaka çeşitli olmalı.

B-Müsademeli torpil tercih edilmelidir. Fakat bunların da sık sık muayenesi ve kontrolü yapılmalıdır.

C-Esas torpil savunması bu sabit hatların ilerisinde gayet çabuk, küçük ve cesur gemilerle belirsiz alanlara devamlı serseri torpil dökmek, toplandıkça yine dökerek savunmayı sağlamak. Ama bu şekil hareket, doğaldır ki mutlak bir deniz savunmasına yarar. Gerektiğinde denizden saldırıya geçmek bizim için de düşman kadar tehlikelidir.

Bununla birlikte bugün, o zamana göre (torpil-mukabil vasıtalar mücadelesi) daha çok torpilin aleyhine gelişmiştir. (Her çeşit gemilere uygulanabilen rastlanılacak torpili gemiden tesiri olamayacak mesafeden patlatmayı veya zararsız hale getirmeyi sağlayan mekanizmaların icadı, uçaklar vasıtasıyla torpillerin daha kolay görülmesi, gemilerde bulma ve çifte tekne tertibatı ile...) Buna karşılık dalgalı denizlerde uçakla arama bulma imkanının çok azalması, bu makinelerin daima işlememesi (Tersit cihazı) savunma lehinde şartlardır. Her halde torpil daha uzun müddet kıymetini koruyacak bir silahtır. Şu bir gerçektir ki biz Çanakkale'de düşmanın denizaltı faaliyetlerine mani olabilirdik:

Boğaz, oldukça dar, denizaltılar için serbest harekete imkan vermeyen bir kanaldır. Marmara denizi dahi her tarafı kolayca mayınlanabilecek, düşman avlanabilecek derecede dar bir denizdir. Gerçi düşman 4 İngiliz ve 4'ü Marmara'ya çıkmadan batırılan Fransa'ya ait toplam 8 denizaltı kaybetmişti. Bu savunma lehine oldukça hoş bir sonuç. Fakat boğaz ve Marmara tüm denizaltılarına mezar olabilirdi. İşte bunu yapamadık. Çünkü vasıtasızdık. Bir kere savaşın başında denizaltılar boğazı geçemez diye yanlış bir düşünce vardı. Mesudiye de bu yanlış düşünce yüzünden kurban gitmişti. Sonra geçebileceğini anladıysak da Avrupa ve müttefiklerin denizaltılara karşı uyguladıkları engelleme tedbirlerinin gelişmesini takip edemedik. Öğrensek bile yapacak vasıtaya, araçlara sahip değildik. Denizaltılara karşı ancak çok ilkel araçlardan yapılmış bir ağı boğaza koyabildiysek de bu, yukarıda da belirtildiği gibi yalnız bir denizaltıyı tutmuştu. Diğerleri ya ağın altından ya da doğruca ağı delerek, parçalayarak geçmişlerdi. Bu ağı dokunmayla patlayacak bombalar, torpiller ile donatamamıştık.

Bu sırada elimizde doğru dürüst uçak bulunmadığından denizaltı aramak ve bombalamak olanağına sahip olamadık. (Uçaklar, Çanakkale savaşının son aşamasında Sırbistan yolu açıldıktan sonra gelmeye başlamıştı)

Marmara'da denizaltı avcılığı için de yeterli sayıda küçük ve gerekli şartları taşıyan gemimiz yoktu. Halbuki bugün denizaltılara karşı vasıtalar çok ilerlemiştir. Denizaltının inebileceği derinlikten itibaren deniz yüzeyine kadar etkili olacak çağreler vardır. Denizaltının nerelerden gelmesini istemiyorsak o alanları kapatabiliriz. Ama bütün bunlara rağmen denizaltı yine gelir, geçer ve zarar yapar elbet. (Harp gizler ve olasılıklar, meçhuller ve ihtimaller sanatıdır) Savaşta zarar görmek zarar vermek kadar doğaldır. Velhasıl Port Arthur Japon filosu tarafından yapılan çeşitli bombardımanlarını da Çanakkale deneyimlerine ekleyerek diyebiliriz ki kara ile deniz arasında meydana gelecek

mücadelede karanın denize karşı hakim olduğu hakkında öteden beri ileri sürülen düşünce ve kanaat doğrulanmıştır. Az çok savunmalı bir sahile karşı denizden gemi ile saldırma, denize egemen bir devletin kolayca cüret edip yelteneceği bir girişim değildir. Meğer ki kara, silahları, hatası, kusuru ve kıymetsizliği ile düşmana kolayca hareket etme ve başarılar sağlaya.

Yalnız karada yapılacak savaş ile yalnız denizde veya denizle kara arasında yapılacak savaşların mahiyeti arasında esaslı farklar vardır. Zamanımızın milyonluk kara orduları savaşta ancak azar azar yavaş şekilde kayıplara uğrar. Seferi orduyu doğuran milletin son kudret ve kaynağı kurumadıkça uğranılan makul kayıplar, hatta büyük rakamlara bile ulaşsa bu , kayba uğrayan ordu için daima katlanılması kolay, telafisi mümkün bir durumdur. Ordular arasındaki kuvvet oranı, durumu bir tarafın lehine kolayca değiştiremez. Bütün ordular kara savaşı kayıplarına çok kolay dayanabilirler. Büyük Savaşın karada 4 yıl, Türk Büyük Savaşının istiklal mücadelesi ile uzayarak 9 yıl aralıksız devam etmesi bunun en açık örneğidir. (Örneğin Anadolu'da imha edilen Yunan Ordusunun yerine niteliksiz bile olsa sayı bakımından önemli bir yeni Yunan Ordusu Batı Trakya'da kurulabilmişti.) Diğer taraftan karada karşılaşacak iki ordu arasında bulunacak oran, kuvvet farkı hiçbir zaman zayıf tarafın daha başlangıçta mücadeleden vazgeçmesini gerektirmez. Zayıf taraf yüksek bir sevk ve idare ile arazi, zaman şartlarından kendi lehine faydalanma suretiyle bu aleyhteki oranı yavaş yavaş lehe ve en sonunda da galibiyete çevirmeye yeterli olabilir. (İstiklal Savaşımız)

Fakat deniz savaşı ve denizin kara ile muharebesi böyle değildir. Bir kere tarafların deniz kuvvetleri arasında belirgin bir fark varsa daha başlangıçtan itibaren sonuç kesinlikle deniz muharebesi ihtimali hemen ortadan kalkar. (Büyük Savaşta; İngiliz Donanmasına karşı Alman, İngiliz-Fransız-İtalyan ve Rus Donanmasına karşı da Avusturya ve Türk Donanmaları gibi ki zayıf tarafı teşkil eden mihver donanmaları kesin olarak

muharebeden daima çekinmişlerdir)

Ancak denk donanmalardır ki özellikle kara savaşlarının gereği gibi bir zorunluluk karşısında kalırlarsa ancak o zaman kesin bir savaşı göze alabilirler. (Rus-Japon savaşındaki Tsushima'da Amiral Togo-Amiral Rojdestvenskiy filoları, Balkan Savaşındaki Osmanlı-Yunan filoları gibi)

Bu nedenle yalnız denk değil, hatta çok kuvvetli filolar bile hayati bir gereklilik söz konusu olmadıkça saldırmazlar. Sadece Köroğlu gibi manevi varlıkları ile etki yapmayı uygun görürler. (Rus-Japon Savaşının ilk aşamalarında Amiral Togo'nun filosunun Amiral Makarov'un Port Arthur filosu ile savaşmaktan kaçması, Büyük Savaşta büyük İngiliz Filosunun en az 1/3 oranında üstün olduğu Alman Filosu ile hiçbir zaman savaşmayı bizzat istememesi gibi) Deniz savaşı sınır esasının bu şekilde tescil edilmesine dayandığı doruysa sorun kolaydır, şöyledir:

A-İki filo birbiriyle temas edince üstünlük ve başarı kesin ton, hacim miktarı, yeniliği, sürat, uzun menzili ve daha etkili topa sahip olan tarafta kalır. Bunlara derece derece daha az sahip olan taraf için sayısal üstünlük dahi olsa zafer umudu yok gibidir.

B-Büyük karşılaştırmada her deniz savaşı galibi demağlubu da pek kısa bir zaman içinde birden bir çok büyük gemi birliklerinden mahrum eder (Tsushima Meydan Muharebesinin Japonlara hiçbir kayba mal olmamasına karşılık Rus Filosunun imhası ile sonuçlanması bir şanstır. Kural olamaz. Nitekim Büyük Harbin deniz savaşları sadece arz ettiklerimi doğrular) Sonradan hareket üssüne dönebileceklerin bir çoğu da uzun müddet tamire muhtaç kalır. Bu kayıplar ise şu sebeple kara ordularının uğradıkları kayıplara göre katlanılması çok zor olan kayıplardır. Batan bir geminin yerine yenisinin yapılması uzun yıllar gerektirir. Tamir ve ikmal çok zor ve uzun sürelidir.

Galip gelen filo müttefik devletler filosu dahi olsa batan gemilerle diğer müttefik filolara karşı korunması kendi için gerekli olan dengeyi birden ve belki de uzun zaman telafi etmek, sağlamak mümkün olamayacak şekilde kaybetmiş olur. Bu konu ise bu devletin siyasi esaslarını kötü etkiler. (Nitekim Büyük Savaş'tan önce Amerika Filosu İngiliz için önemsiz bir kuvvet iken, sırf bu Büyük Harbin etkisiyledir ki bugün İngilizler ancak Amerika derecesinde bir filo bulundurmak gibi zayıf ve güç bir duruma düşmüşlerdir)

Hele kuvvetli filo düşmana karşı yalnız olup da rakip olan zayıf veya kuvvetli filolar kendisinin vereceği kayıpları beklemekte ve bundan faydalanmayı bekliyorsa, bütün kuvvet ve üstünlüğüne rağmen bu filonun bir deniz savaşını araması ve göze alması tedbirsizlik olur. (Yine Togo filosunun Makarov filosuna karşı durumu buna bir örnektir)

Savaş eğer denizle kara arasında olacaksa bu esaslar hemen aynı kalmakla birlikte buna şunu da ekleyebiliriz: Karada bir top denizde muhakkak aynı cinsten bir çok toptan üstündür. Bu gerçek öteden beri bilindiği gibi Çanakkale'de büsbütün ortaya çıkmıştır. Karadaki topu tam isabetle tahrip etmek ancak onbinde bir ihtimaldir. Denizdeki çeşitli topu taşıyan bir gemiyi bir seferde safdışı kılmak ise bir torpilin patlaması, geminin can alıcı bir kaç noktadan isabet alması ile oluyor. Bizzat topun tam isabetle gemiyi tahribine gerek kalmıyor. Bugün dünya üzerinde deniz kuvvetlerinin durumu Büyük Savaş'tan öncekine oranla çok değişmiştir. O zaman İngiliz Filosu karşısında 1/3 kuvvetle yalnız Almanya Filosu vardı. Bu da ilk andan itibaren limanlarına kapanmaya mecbur kalmıştı. İngiliz Filosu müttefik deniz filolarıyla takviye edilmişti. Bugün ise İngiliz Filosunun karşısında hiç olmazsa büyük zırhlı adedi ve nitelik bakımından eşit, denk bir Amerika filosu vardır. Fransız Filosu çok zayıflamış buna karşılık İtalya ve Japon Filoları çok kuvvetlenmiştir. Bu suretle deniz kuvvetlerinde rekabet zayıfların lehine doğru büyük bir mesafe

almıştır.

Bu durumda ne Amerika ve İngiliz Filoları ne de Fransız, İtalya ve Japon Filoları kolayca bir savaş kaybına dayanamazlar. Bunun için de gelecek bir savaşta özellikle bunlardan yalnızbirisini zayıf donanmalı veya donanmasız bir devlete bile savaş açmış olsa denizden saldırmakta çok dikkatli olacaktır. Dolayısıyla gelecek bir savaşta ben, denizden karaya saldırıyı saldıranın ancak şu şartta sahip olmasıyla mümkün görüyorum: Kendisi hiçbir zarara uğramadan veya pek az zararla kara hedefine saldırıp bunu safdışı edebileceğine güvenir, inanırsa... Yani az çok kuvvetli kıyı tesisleri düşmanın ancak denizden saldırmayacağı kıyıları uzatmış olacaktır. Bunlar ancak eksik güçler ile yıldırım çeken paratoner halinde olmalıdırlar ki deniz filolarını üzerine çöksinler.

Bu sebepledir ki zayıfların da denize karşı kara savunmasında açık kıyı bataryalarından sakınacak, düşman filosunu kesin sonuç almak için ileriye sokulmaya zorlayacak ve bu arada bataryalarını bütün silahlarından faydalanmaya imkan verecek şekilde düzenlemesi gerekmektedir.

Diyebiliriz ki bugün düne göre karanın lehinde denizin aleyhinde bir şekil ve cereyan göstermektedir. Bizzat savunmanın ve zayıfın lehine olan bu durum, bunu aynı zamanda az sayıda büyük deniz bölge savaşları yapma gereğinden de uzak tutmaktadır. Çünkü bir savaş filosu hasmına üstün değilse bile denk olmazsa pek az bir kıymet demektir. Halbuki en kuvvetli savaş filolarına karşı dahi çok daha ucuza mal olan ve daha kolay tedarik edilen kuvvetli filolar kıymetini daima korumaktadır. Zayıfın kıyı savunmasının en kolay şekilde bir yönden bataryalar ve kuvvetli filotillalarla kuvvetlendirilmesi mümkündür. Bu düşünce ve kararlarımızı o zaman şimdiye kadar etkili olmayan hava kuvvetlerini de dikkate almak suretiyle şöyle tamamlayabiliriz:

A-Hava filolarının bir hedefe baskın yapması çok daha kolaydır. Hazırlıktaki kısmen kolaylık çok büyük sürat...

B-Hava filoları kayıba tahammül konusunda kara ve deniz orduları arasındadır. Birlikleri deniz birliklerine oranla çok ufak olup yeniden yapmak ve tamiri çok çabuk ve kolaydır.

C-Hava filolarına karşı kıyı tesislerinin denize karşı örtülü veya açık mevzide olmaları arasında fark yoktur.

D-Atacakları bombalarla en kuvvetli hedeflere karşı bile deniz filolarına göre denk ve hatta üstün tesirler elde edebilmektedirler.

E-Ancak kendi cinslerinden olan kuvvetler ile emin bir şekilde uzaklaştırılmaları ve yenilgiye uğratılmaları mümkün olabilir.

Dolayısıyla ben gelecekte özellikle kuvvetli kıyı tahkimatının daha çok hava saldırılarına uğrayacağı düşüncesinde ve görüşündeyim. Bu nedenledir ki deniz tahkimatının da özellikle havaya karşı büyük bir şekilde gizlenmiş olması ve bunların kuvvetli, icabında saldırıya geçebilecek hava filolarına sahip olması, bir taraftan karadan havaya karşı savunmanın da yüksek derecede sağlanmış olması çok önemlidir. Gelecekte deniz filoları sarsılmamış, zedelenmemiş ve bir kıyı tahkimatına herhalde ilk anda saldırmayacak, önce mutlaka hava hücumlarıyla deniz hücumunu hazırlamaya çalışacaktır.

V.KONU: Çanakkale Kara Taarruzu

1.18 Mart deniz savaşına kadar müttefik makamlarında sevk ve yönetim düşüncesi umutları deniz saldırısında toplanmış olduğundan deniz saldırısıyla eş zamanlı olarak veya gelecekte yapılacak bir kara saldırısı ikinci derecede önem taşıyordu. Bu konuda ciddi bir hazırlık yapılmamış kesin saldırı günü bile projeye göre boğaz önüne gelmesi gereken 60.000 kişiden en çok 30.000'i toplanabilmiş bulunuyordu. Bu da kendi ideallerine göre gemilere o kadar kötü yükleme yapılmıştı ki derhal bir çıkarmaya

hazır değildi. En gereksiz eşya, cephane dahil olmak üzere ambarlara gelişigüzel yüklenmişti.

Ancak kesin bir deniz saldırısının başarısızlığıdır ki ilk kez kara saldırısına ve çıkarmaya önem verilmesini gerektirmişti.

2.Çanakkale Boğaz'ının bir çıkarmaya veya karadan saldırıya uğraması olasılığına göre bizde savunma düşüncesi ve görüşleri şöyle gelişmişti:

A-1828-29, 1854-55, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşlarında ve 1912-13 Osmanlı-Balkan Savaşında savunma işi Bolayır aralığını Trakya yolundan yapılacak saldırıya karşı kapamak, Gelibolu ve Biga Yarımadalarının Ege Denizi sahillerini ikinci derecedeki kuvvetlerle silahlandırmak (Bu savaşlarda denizden büyük çıkarma kuvvetleri gelmesi olası değildi) En çok Trakya yolu tehlikeye açtı. Bunun gibi Balkan Savaşında mütarekeden sonraki aşamada bu dar bölge önemli savaşlara sahne olmuştu. Osmanlı Gelibolu Kolordusu bu bölgede saldırıya geçmiş 10. Kolorduyu Şarköy'e çıkararak Bolayır önündeki Bulgar kuvvetinin arkasına düşmek düşünülmüştü. Fakat burada bir sonuç alınamamıştı.

1897-98 Osmanlı-Yunan Savaşında da Bolayır Geçidini kuzeye karşı kapamak konusu gerçekleşmeksizin sırf Ege Denizi kıyılarında silahlı kıtalar bulundurma usulü takip edilmiş, bu da yeterli olmuştu.

Kıyıya dizilen bu kuvvetlerin korunmaları nasıl yapılmıştı? Bu konuda bir belgeye sahip değiliz. Fakat bu göreve o zaman katılmış olan bazı kişilerle görüşme sonucunda belgeye dayanarak ifade ediyorum ki büyük olasılıkla bunu ilişkin alınmış karar, bir tasarı yoktu. Bu kuvvetler sadece bekçilikle görevliydi. Bulundukları yerlere doğal olarak az çok tahkimat da yapmışlardı. Daha önceki seferlerde de Çanakkale Boğazı karadan ve denizden

ciddi bir ordu tehdidiyle karşılaşmamıştı.

B-İlk kez olarak 1911-12 Osmanlı-İtalya Savaşı sırasında ki Türk Ordusu bir plana dayanarak Çanakkale'nin çıkarmaya karşı kara savunmasını hazırlama gereğini duymuştu. 1911-12 baharında Trablus ve Bingazi arasında başlayan savaş 1912 Semadirek ve 12 adaya yayılarak oradan da Çanakkale, İzmir Bölgelerine sıçramaya başlayınca hükümet daha savaşın ilk aşamalarında yarı seferi mevcutla Çanakkale ve İzmir Bölgelerine sevk ettiği bir kaç kara tümeniyle bir kısmı yerel ihtiyat kuvvetlerini takviyeye gerek görmüş, bu amaçla 5-6'şar tümenenden oluşan İzmir, Çanakkale ordularını 1912 Nisanı'nda kurmaya başlamıştı.

Ayandan topçu generali rahmetli Rıza Paşa komutasında, karargahı Çanakkale'de olmak üzere kurulan ordu, hatırımda kaldığına göre şu kuvvetlerden oluşuyordu:

1.Kolordu: Karargahı Maydos (Eceabat)'ta... Kumandanı rahmetli Şevket Turgut Paşa... Kurmay Başkanı Kaymakam Yakup Şevki Bey... Kuvveti: 4 ve 5 yarı seferber kara tümenleri, İzmit .İhtiyat Tümeni ve Edremit Tümeni Gelibolu Yarımadasında. Biga Yarımadasında diğer bir kolordusu da Bursa ve Çanakkale Tümenlerinden oluşmuş.

Bir çıkarma en çok Gelibolu Yarımadasında ve özellikle Kabatepe-Saritepe arasında bekleniyordu. Buna karşı savunma kararı şöyleydi:

A-Kıyı silahlandırılacak ve buna görevli kuvvetler çıkarma karşısında adım adım asıl hatlara çekilecek.

B-Kuzeyde Maltepe, Kuzey ve Batıya karşı Güneyde Alçıtepe, Batı ve Güneye karşı birer ileri mevzi olarak tahkim ve

işgal edilecek. Boğaz girişi tabyalarının muhafaza edilip edilmemesi 2. Kolordu ve ordu kumandanlıkları arasında uzun boylu tartışmalar neden olmuş. Sonunda kolordunun görüşü üstün gelerek Seddülbahir karasının savunulmasının mümkün olmadığı bir saldırı karşısında terk edilmesi gerektiğine karar verilmişti.

C-Boğazın Rumeli tarafındaki merkez bataryaların gerisi, Kakmadağ-Maydos Batısındaki boyun noktası-Kayalıtepe-Eğritepe-Soğanlıdere Doğu sırtları olarak bir asıl hatla savunulacak.

Anadolu tarafında kıyı gözetlemesinden sonra hareketli bir savunma ile İntepe (Erenköy) sırtları ve devam eden hattında yine boğazın Anadolu merkez bataryalarının arkasını koruyacak bir hatta kadar gelinerek burada mutlak, kesin savunmaya geçilecekti. Genel kanı ve düşünce şuydu:

Kuvvetli bir filo tarafından korunacak çıkarmayı kıyıda önlemek, kıyıda karşılamak olası değildir. Filo ateşleri altında düşmanın ilerlemesine karşı saldırı şeklinde hareket olanağı yoktur. Yani sağlıklı çare: metin bir savunma hattında kesin savunma yaparak düşmanı bir kale cephesi önünde durdurmak ve kırmaktır. İtalya Savaşı bu düşüncelerin doğruluğunu veya yanlışlığını gösterecek bir örnek olamadan geçmiş ve sona ermişti.

D-Büyük Savaşın seferberliğinin daha ilk günlerinden itibaren Çanakkale'nin kara savunması da ortaya çıkmış ve buna hazır garnizonu Çanakkale Gelibolu'da olan 9. Tümen görevlendirilmişti. Bu amaçla tümen 4 alaya yükseltilmişti. Bir alayı Anadolu tarafında, 3 alayı yarımada da bulunuyordu. Çanakkale bombardımanları başladıktan, düşmanın bir saldırı olasılığı ortaya çıktıktan sonra bu kuvvet derece derece takviye edilerek 18 Mart günlerinde şu toplama ulaşmıştı:

Bolayır geçidi Kuzeyinde bir çeşit yedek olarak 5. Tümen ve bağımsız süvari tugayı (İstanbul'daki 1. Ordu emrinde), 9 tabur,

7 süvari bölüğü, 6 batarya. Yine 1. Ordu emrinde olarak ele geçen birliklerle kurulmuş 19., 7., 9. Tümenlerle seyyar jandarma taburlarından oluşan bir kuvvet.

3. Kolordu: Bunun 25 taburu, 7 süvari bölüğü, 14 bataryası yarımada, 14 taburu, süvari bölüğü, 4 bataryası Anadolu tarafındaydı. Genel karargah emrinde Ezine'de bulunmakta olan 11. Tümen: 9 tabur, 1 süvari bölüğü, 6 batarya.

Böylece toplam 56 tabur, 15 süvari bölüğü, 29 bataryaya varan Bursa kuvveti Trakya'dan Ezine'ye kadar kuşbakışı 140 km'lik bir alana dağılmış 1/3'ten çoğu Anadolu tarafında bulunuyordu.

İstanbul'daki 1. Ordu Komutanlığı bu bölge üzerinde yeterli bir kumanda etkisi gösteremiyordu. Bu kuvvetin çoğunluğu bir savunma düşüncesi etrafında sınırlı kaldı. Yalnız belli başlı en çok 3. Kolordunun düşünce ve amacı şöyleydi: Düşman en çok Kabatepe ile Seddülbahir arasında karaya çıkar. Gelibolu ve Anadolu tarafları bu görüşten önemsiz denecek bir derecede önem taşıyordu. Karaya çıkan ve yerleşen bir düşmanı sonra atmak mümkün olmasa bile çok zordur. Dolayısıyla karaya çıkarmamak esas olmalıdır. Düzenleme de az çok bu amaca yetecek şekildeydi. 7. Tümen Bolayır bölgesinde, 9. Tümen Kapatepe ile Seddülbahir arasında kıyıyı kuvvetli kıtalarla tutarak yedekleri ileriye sürmüş bir şekilde tertibat almıştı. Yavaş yavaş ortaya çıkmakta olan 19. Tümen de Eceabat taraflarında yedekte bulunuyordu. Özellikle Seddülbahir bölgesinde 4 Tabur vardı. (26. Alayın 3. taburu) Doğruca kıyı hattını savunmaya hazır ve düşmanın çıkarması anlaşılır anlaşılmaz derece derece yedek kuvvetleri ile derhal o yöne dönerek düşmana atılmak, saldırmak isteniyordu.

18 Mart Savaşından sonra düşmanın çıkarma kuvveti Mısır'a gitmek üzere yola çıkarken istihbaratımız bu kuvvetlerin Çanakkale'ye doğru ilk bindirilme ve nakliye hareketlerini bildirmeye başlamış olduğundan Çanakkale'nin kara savunması

sorunu önemle bir kez daha ortaya çıkmış ve şöyle bir düzenleme şekli uygulamay konulmuştu:

25 Mart'ta 1. Ordu eski komutanı Mareşal Liman von Sanders komutasında merkezi Gelibolu'da olarak 5. Ordu kurulmuştu. Bunun savaş durumu 24 Nisan 1915'te çıkarmaya denk gelen günde şöyleydi:

Bolayır geçidi kuzeyinde: 9 tabur, 9 süvari bölüğü ve 7 batarya kuvvetinde 5. Tümen ve bağımsız süvari tugayı (Özellikle kıyıyı gözetleyen toplu bir kuvvet)

Bolayır Bölgesinde: 7. Tümenin büyük kısmı.

Arıburnu Seddülbahir bölgesinde: 9. Tümen birinci hatta.

19. Tümen Bigalı-Eceabat Bölgesinde yedek olarak diğer kuvvetlerle birlikte...

Toplam 29 tabur, 4 süvari bölüğü, 16 batarya kuvvetindeki 3. Kolordu yarımada.

3. ve 11. Tümenlerle diğer kıtalardan oluşan toplam 27 tabur, 2 süvari bölüğü, 12 batarya kuvvetindeki 15. Kolordu adını alan Weber Paşa Kolordusu Anadolu'da.

Böylece toplam kuvvet 65 tabur, 15 süvari bölüğü 35 sahra ve 5-6 çeşitli cins ağır bataryadan oluşan 75.000 savaşçı er olup kuvvetin 2/5'i Anadolu tarafında bulunuyordu.

Liman Paşa komutayı eline aldıktan sonra incelemeler yapmış ve özellikle 15. Kolordu Komutanı Weber Paşa bunun Kurmay Başkanı Kaymakam Tufaney, 3. Tümen Komutanı Miralay Nikolay ve görevli görevsiz refakatinde bulunan bir kaç diğer üst rütbeli subaylarla fikir birliğine vararak şu savunma

planının uygulanmasına karar vermişti:

A-Düşman kuvvetlerinin çoğunluğunun çıkarması en çok Beşigeler'de (Anadolu Yakası Kumkale-Yeniköy-Kösedere hattı) beklenir. Bolayır tarafı da buna yakın önemdedir.

B-Düşmanı karaya çıkartmamak mümkün değildir. Dolayısıyla kıyı gözetlenir düşmanın çıkmasına izin verilir. Daha sonra yedek kuvvetlerin gece saldırısı ile düşman denize dökülür. Bu amaçla düzenlemede önemli değişiklik yapılmış, tümenler kıyıları zayıf kuvvetler ile tutarak ve gözetleyerek yedeklerini 2., 3. hatlara hayli gerilere ve merkezi durumlara almışlardı.

Liman Paşa'nın temsil ettiği bu Alman sevk ve yönetim görüşünde, ordunun maddi kuvvet ve maneviyatına Almanlar'ın güvenmemesi de rol oynuyordu. Almanlar bizi çok hor ve hakir görüyorlardı. Gerçi kısa bir geçmişte henüz dumanı tüten Balkan Savaşı vardı. Bu savaşta Türk Ordusu düşman ordularının karşısına denk, hatta bazı konularda üstün silah ve donanımla çıkmıştı. Hareket durumları bakımından tarafların genel kuvvetleri arasındaki oran hiç de bizi umutsuz bir durumda bırakacak bir derecede aleyhimize değildi. Öyleyken Balkan Orduları çok kısa bir zamanda ordularımızı paramparça etmiş, bütün Rumeli istila edilmiş ve bizi Rumeli konusunda İstanbul, İskodra, Yanya köşelerine tıkış ve sonunda zaferle sonuçlanan bir barış yapmışlardı. İşte bu felaketler başımızdan geçeli henüz çok zaman olamamıştı. Bu fekaletlerin sebebi araştırılıp incelenememiş, kolayca herkes tarafından Türk Askeri ve Türk Milleti geçmişteki savaş kudretini kaybettiği için “bugünkü icaplara göre yetişmemiş olduğundan mağlup olduk” denilmişti. Bu savaşın, başlıca sevk ve idare hatası yüzünden mi kaybedildiği yoksa milletin, övünçle askeri tarihe mal olmuş kudret ve kıymet ülküsünün tam ve kusursuz olarak devam etmediği için mi kaybedildiği gerçeği henüz ortaya çıkmamıştı. (Geri hizmetlerdeki büyük boşluk elbet

sevk ve idare hatasıydı.) Biz kendimiz “kötü” diyorduk. Dolayısıyla Almanların bizi “çok kötü” görmekte hakları vardı. Nitekim 15. Kolordu Kurmay Başkanı Kaymakam Tufaney'in 1. Şube Müdürü olan bana, birçok kez “Monşer, bilirsek ya, sizin asker İngiliz ve Fransız Ordusuna karşı koyamaz. Fakat ne çare elimizden geleni yapacağız.” demişti. Bu düşüncesini daha sonra Güney Grubunda hergün yeni bir Türk başarısı gerçekleşirken bile değiştirmeyerek bana her seferinde “Bu defa da dayandılar, ama gelecek sefer paydostur!” diyerek ısrar etmişti.

Halbuki gelişen durum gösteriyordu ki Almanların, ilk çıkarma günlerinde kendilerince güvenilecek bir kuvvet olmak üzere Alman denizcilerinden oluşturdıkları bir makinalı tüfek bölüğü, daha cepheye geldikten birkaç gün sonra ilk saldırı karşısında tüfeklerini tamamen bırakarak kaçmış ve bunları yine bizim 26. Alayımız karşı saldırıyla geri alarak bu kez Türk Askeriyle alayının makineli tüfek bölüğü halinde örgütlenmişti. Bunu, Alman askerinin kıymetsizliğini göstermek için söylemiyorum; fakat şuna örnektir ki Almanlar bizim toprağımızda bizim için ölmek istememişlerdi!

Liman Paşa Anadolu tarafına önem vermekte o kadar ileriye gitmişti ki bir aralık Bigalı Bölgesindeki 19. Tümeni bile tamamıyla Çanakkale'ye geçirmek istemiş, hatta tümenin bir alayı birkaç gün için buraya gelmişti. Daha sonra bu karar geri alılabilmişti.

Kıyı kıtalarının zaafına örnek olarak da 3. Kolordu düzenlemesinde Seddülbahir Kıtasında 4 tabur varken bu kez 2 tabur bırakılmıştı. Diğer yönden istihbaratımız yine o kadar kötü işlemişti ki çıkarmaya rastlayan son günlerde bize, önce Çanakkale önünde yığılmış, toplanmış olan düşmanın Mısır'a gittiği haberi gelmişti. Düşman ise 18 Mart'tan sonra oralara gitmişse de şimdi tekrar boğaz önüne geri dönmüş bulunuyordu.

Dolayısıyla çıkarmaya rastlayan 24 Nisan 1915 gününde 5. Ordu tam 150 km'lik bir hat üzerinde 3/5, 2/5 oranında boğaz tarafına dağılmış, bölünmüş bulunuyordu. Boğaz üzerinde ateş altında bir kıyıdan diğer kıyıya kuvvet nakli için esaslı hiçbir hazırlık yoktu. Düşmanın bir çıkarması ise bugünlerde çok küçük bir olasılık olarak görülüyordu.

Bu şekilde 25 Nisan günü bizim için küçük bir tabya baskını olacaktı ve öyle de sanılmıştı. Bu çeşitli savunma planları hakkındaki düşüncemi ilerde arz edeceğim.

3.Müttefiklerin Saldırı Planı:

18 Mart Deniz Savaşından sonra ilk önce bir çıkarma ordusu hazırlayıp, sonra da hem karadan hem denizden saldırı esası kararlaştırılınca boğaz önündeki seferi kıtalar 28 Mart'a kadar tamamen İskenderiye'ye vapurlarla gönderilmiş bulunuyordu. Bundan sonra ortaya çeşitli planlar çıkmıştı:

1.Fransız Tümeni komutanı D'Amade Planı: Çandarlı Körfezinden karaya çıkarak İzmir'e yürümek ve zaptetmek. Böylece Türk toprağında sağlam ve iyi bir liman elde ettikten sonra Balıkesir-Bandırma-Bursa-İzmit üzerinden İstanbul'a yürümek ve ele geçirmek. Böylece Çanakkale'yi arkasından aşmak. Generalin iyi istihbaratı vardır. Çanakkale Bölgesinde 75.000 kişilik bir savunma ordusu olduğunu biliyordu.

2.Daha 18 Mart'tan önce Fransızlar arasında çıkarmayı Beşige Körfezinde ve güneyinde yapmak düşüncesi ileri sürülmüştü. Fransız yüksek askeri makamları da bu düşüncedeydi. Saros'da, İzmir Bölgesinde, Ruslar tarafından da İstanbul Bölgesinde gösterilerle yapılacak böyle bir çıkarmanın başarılı olacağı kabul ediliyordu. Herhalde Seddülbahir Bölgesinde yerleşmek için Anadolu tarafının elde bulunması gerekli görülüyordu.

3.Fakat bu düşünce İngiliz muhalefetine takılmış, bunlar ya

Bolayır Bölgesinde ya da yarımadanın güneyinde çıkarma yapmak düşüncesine taraftardılar.

Sonunda İngiliz görüşü galip gelerek çıkarma planı şöyle kararlaştırılmıştı: Şimdiye kadar düşmana baskın yapmak fırsatı kaçırılmıştır. Artık kesin uygulamay girişmek zamanıdır. İlk hedef Kilitbahir platosudur. Birden büyük kuvvetler çıkarılarak bu hedefe varmak gerekir. Fakat çıkarma şartları ve araçları ve kıyıların durumu bütün kuvvetin yalnız bir noktaya çıkarılmasını engelliyordu. Dolayısıyla:

A-Bir kuvvetli grup doğruca Seddülbahir Plajı-Teke Burnu Plajı bölgesine çıkararak. Alçıtepe'ye yürüyecek ve buna Kirte Grubuna ve Morto Limanına çıkacak diğer kuvvetler de katılacak. Alçıtepe'den sonra Kilitbahir yönüne yürünecektir. Filo, en etkili surette bu gruba eşlik edebilir.

B-Bir kuvvetli grup Kabatepe ve kuzeyine çıkararak oradan doğuya yürüyecek ve Kilitbahir Bölgesinde güneyden gelecek kuvvetle birleşerek boğazı kesecektir.

C-Kumkale'ye bir küçük birlik çıkararak dikkatleri o noktaya çekecektir.

D-Bolayır Bölgesine ve Beşige'ye karşı gösteriler yapılacaktır.

Dolayısıyla esas rol artık orduya düşüyor, filo bunun yolunu açmakla görevli bir yardımcı oluyordu. Filo bir taraftan bombardımanlarla, diğer taraftan boğaz ve Marmara'da denizaltı faaliyetleri ile bu amaca yardım edecekti. Hedefe çok uzak ve dolaşık yoldan gitmeyi hedefleyen D'Amade Planına, yine hedefe ölçüsüz uzaklıkta ve uzun bir yoldan varmayı gerektirecek Fransız Planına oranla yukarıdaki İngiliz Planının genel olarak çok üstün ve tercih edilebilir olduğunu kabul ederim. Ancak planın çok önemli bir eksikliği, zayıf yönü şudur: Büyük kuvvetin birbirinden çok uzak iki kısma ayrılmış olması. Bu durum gruplardan birini tek başına yenilgi ile karşı karşıya bırakabilirdi. Gerçekte olduğu gibi

her iki yönde de zayıf kalarak sonuç alamamaya sebep olabilirdi. Eğer filonun ateşle yakından refakatinin mümkün olamayacağı ya da refakatten vazgeçmesi gerekli görülüyorsa kuvvet çoğunluğunun güneyde bir yerde, yine katlanmak mümkünse diğer bir büyük kuvveti asıl hedefe çok yakın olan kuzeye çıkararak güneyde aldatma hareketi ile yetinmek elbette daha tercih edilirdi. Böyle yapılırdı müttefikler hesabına çok makuldu ve kesin olmasa bile çok daha önemli sonuçlar alınabilirdi. Mevcut kuvvetin ve bunların yukarıdaki planına dayanarak bölünme şekli hakkında ileride belirteceğim birkaç söz bu görüşümüzü doğrulayacaktır.

Bir kere filonun 18 Mart Savaşındaki kayıpları fazlasıyla giderilmiş ve daha önemli bir deniz kuvveti haline gelmişti. Bir takım posta vapurları, dışından Queen Elizabeth'e benzeyecek şekile sokularak bizi aldatmak, kandırmak için buraya gönderilmişti. Torpil arama filotillası donanmanın ardından boğazda ilerleyecek sayıya da erişmişti. Diğer yandan hava kuvvetine daha çok önem verilerek 50 kadar uçak toplanmıştı. Önemli ölçüde çıkarma aracı da aralıklarla toplanıyordu.

Bir taraftan seferi kuvvetler toplanıyordu: İlk kademe 10 Nisan 1915'te Mısır'dan hareketle 13 Nisan'da Mondros'a varıyor. 15-16 Nisan günlerinde İzmir Limanındaki Demirhisar Türk Torpidosu ablukadan kaçarak dışarı çıkıyor korumasız nakliye filolarına rast geliyor. İlk gemiye torpil atıyor, tutturamıyor. Fakat sebep olduğu panik bir gemide 15 askerin batmasına sebep oluyor. Bundan sonra nakliyeler korumalı olarak sevk edilmeye başlanıyor. Son kademe 23 Nisan'da Mondros'a varmış bulunuyor. Bu sırada Çanakkale'de deniz faaliyeti de devam ediyor. Torpidolara ve zırhlılara rakip kumanda heyetleri, hatta ateş altında kıyıları dolaşarak çıkarma yerlerini keşif ve tespit ediyor. Kıyıları şurada burada bombardıman ediliyor. Boğaz girişinde torpil tarama operasyonları yine zırhlılar korumasında yapılıyor. Bir yandan da denizaltı faaliyetleri başlıyor.

18 Nisan'da Queen Elizabeth zırhlısında deniz kurmaylarından oluşan bir savaş meclisi toplanarak çıkarmanın 23 Nisan'da yapılması kararlaştırılıyor. Fakat hava bozulunca çıkarma zorunlu olarak 25 Nisan'a kalıyor.

Bunun gibi yine bugünlerde Ruslar da girişime ortak olarak Nisan başında Odessa'da 7. Rus Ordusunu toplamaya başlamışlardı. Osmanlı filosu 3 Nisan'da Odessa önünde bir gösteri yapmış, Rus filosu da 12-19 ve 20 Nisan 1915'te Karadeniz Boğazını bombardıman etmişti. Fakat Rus katılımının bu kadarla kalması kararlaştırılmış ve öyle gerekmişti.

Sözün kısası çıkarma ordusu son anda şöyle toplanmış bulunuyordu:

İngiliz Deniz Tümeni: 12 tabur, 1 bisiklet süvari bölüğü, 12 cm'lik 2 top, 10.000 asker (12 nakliye gemisinde)

29. İngiliz Tümeni: 12 tabur, 1 süvari bölüğü, 48 sahra ve 13.5 ve 12.5 mm'lik 14 obüs topu olarak 18.000 asker (20 nakliye gemisinde)

ANZAC (Avustralya-Yeni Zelanda Kolordusu): 12 tabur ve 1 atlı piyade alayı, 48 sahra topundan kurulu Avustralya tümeni ile 8 tabur, 12 sahra ve 4 obüsten kurulu Yeni Zelanda tümeni olarak toplam 25.000 asker (13 nakliye gemisinde)

Toplam 56 tabur, 10 süvari ve atlı piyade bölüğü, 160 top, 80.000 asker. Bunlara ek olarak Mısır'dan 10.000 kişilik bir kuvvet de derdest nakil! Bu kuvvet 98 nakliye gemisinde olup ayrıca 6 erzak ve 4 hastane gemisi vardı. Bu kuvvetin büyük bir kısmı Mondros Limanında, bir kısmı da Bozcaada dışında toplanmıştı.

Filonun Planı Şöyleydi:

1., 2. ve 4. gruplar toplam 14 zırhlı, 7 kruvazör, 12 torpido muhribi, 2 tarak gemisi ile Seddülbahir-Kabatepe çıkarmasını koruyacak.

1 zırhlı, 2 kruvazör, 2 torpido muhribi, 6 balıkçı gemisinden kurulu 3. grup Saros Körfezinde aldatmaca, yanıltma yapacak.

1 zırhlı, 2 torpido muhribi, 5 tarak ve balıkçı gemisinden oluşan 5. kademe boğazı tarayacak ve işgal edecek.

Fransızlar da 4 zırhlı, 1 Rus kruvazörü, 6 torpido, çeşitli tarak gemisinden meydana gelen 6. grup, Kumkale çıkarmasını koruyacak ve Beşiğe'de aldatma, yanıltma hareketi yapacak.

1 kruvazörle 2 torpido muhribi İzmir Körfezini gözetleyecek.

Queen Elizabeth de Amiral gemisi olarak serbest kalacak.

İlk günü büyük çapta en fazla 20, ortalama çaptakilerle 100'den fazla mermi atılmayacak. Çıkarmayı takip eden gece bir çok torpido ve tarak gemisi boğaza hücum edecek

Olası saldırının 3. günü zırhlılar boğaza girip merkeze saldırarak, deniz hareketi karadaki gelişmeye uydurulacaktı. Çıkarma ordusunun saldırı kısımlarının genel durumu da şöyle kararlaştırılmıştı: ANZAC Kolordusu Kabatepe'ye çıkacaktı. Seddülbahir Bölgesine İngiliz Deniz Tümeni ve 29. İngiliz Tümen ile Fransız Seferi Kuvvetlerinin büyük kısmı, Kumkale'ye de 1 Fransız Birliği çıkarılacaktı. Bu esas da 13 Nisan'da kararlaştırılmıştı.

25 Nisan 1915:

Çıkarmanın ve yanıltma hareketlerinin ne şekilde yapıldığını sırasıyla anlatalım:

1.Üçüncü filo grubu, deniz kıtalarının büyük kısmını taşıyan 7 nakliye gemisi ile 25 Nisan sabahı şafakla beraber Saros Körfezi Bölgesine, Bolayır karşısına gelmiş, akşama kadar çeşitli kere Bolayır Tabyaları, kıyının çeşitli noktaları bombardıman edilmiş, uçaklar uçurulmuş, denizde arama operasyonları yapılmış, 1200 asker Seddülbahir'e gönderilecek gibi balıkçı gemileri tarafından kıyıya doğru çekilmiş, İngilizlerin rivayetine göre ufak bir birlik Bakla Burnuna karşılık görmeden çıkmış ve kimseye rast gelmemiş, bu girişim de bu kadarla kalmıştı.

Bu olayın savunmaya etkisi şöyle olmuştu: Gelibolu'daki Müşir Liman Paşa bu konuda ilk raporları alınca zaten çok olası gördüğü gibi düşmanın Bolayır geçidine çıkarma yapacağına inanmış ve buradaki 7. Tümenin büyük kısmını ve daha kuzeydeki 5.Tümeni 26 Nisan gününe kadar yerinden oynatamamıştı. Böylece yanıltma gösterisi 2 Türk Tümeninin aşağı yukarı 24 saat tutulmasını ve sonuçta çıkarma bölgesine hareketinin bu kadar süre gecikmesine sebep olmuştur. Fakat aşağıda görülecektir ki bunlara karşılık, zarar çok daha büyük olmuştur.

2.Kabatepe kuzeyi: Nakliye gemileri kıyıya çok sokulmak amacıyla ilk çıkarma kademesinden 1.500 askeri 3 zırhlıya, diğer 2500 askeri nakliye gemilerinden alarak torpidolara bindirmiştir. Böylece toplam 5 zırhlı, 1 kruvazör, 8 torpido muhribi, 16 balıkçı gemisi ve ilk kademenin geri kalanını taşıyan 7 nakliye gemisi 25 Nisan saat 01:30'da Kabatepe'nin 4 mil batısına geliyor. Burada zırhlılardaki askerler sandallara bindiriliyor. Saat 03:00'dan başlayarak sandal takımları ve torpidolar 5 mil süratle kıyıya ilerlemeye başlıyor. 03:30'da kıyıdan 2.500 metreye geliyorlar.

Fakat bundan sonra sandallar artık kürekle ilerlemeye başlıyor. Bu sırada Türk tabyaları çıkarmanın farkına varıyor. Bu civarda bizim ancak bir piyade bölüğümüzün büyük bir kısmı vardı. Bölük ateş açıyor. Fakat 1.500 askerden oluşan ilk kademe

ve arkasından torpidolardan gelen 2.500 kişi daha saat 05:30'da tamamen kıyıya çıkmış ve bu 4.000 tüfek ve gemi topları karşısında bizim en çok 150 tüfeğimiz çok kayıp vererek Conkbayırı'na doğru geri çekilmiş bulunuyor. Bundan sonra nakliye gemileri de yanaşarak çıkarmaya devam ediliyor. Zırhlıların korumasında saat 07:20'de kıyıya toplam 8.000 asker çıkarılmış oluyor.

Böylece ortalama 3 saat içinde bir noktaya 8.000 asker çıkarılmıştı. Saat 06:00'dan itibaren mevzideki Türk bataryası ateş açmış, Turgut Reis Zırhlımız da boğazdan en direkt ateşle çıkarma noktasını dövmeye başlamıştı. Dolayısıyla uğranılmaya başlanan çok kayıpla zırhlılar ve bataryalar arasında başlayan ateşin sonucu çıkarmaya saat 09:30'a kadar ara vermeyi gerektirmişti. Bundan sonra çıkarma devam etmiş ve öğle sıralarında kıyıya çıkan kuvvet 16.000'i bulmuştu.

İlk kuvvetler sağdan, Serafim Çiftliği üzerinden gelmiş olan 27. Alayın 2. Taburuna karşı savunurken önlerini boş bularak kıyıdan 3.000 metre kadar doğuya ilerlermişler ve Conk Bayırına doğru çıkmışlardı. Fakat tam bu sırada Mustafa Kemal 19. Tümenin 57. Alayı ve bir cebel (dağ) bataryasıyla yetişerek karşı saldırıyla bu düşmanı yine kıyıya sürmüş daha sonra da tümenin diğer büyük kısmıyla buraya gelmişti. Böylece ı gün sona ererken sabah mevcudu 7-8.000 olan Türk kuvveti, karaya baştığı andan itibaren 16.000 olan düşman kuvvetini kıyının 500-700 metre mesafesine kadar sürmüş, umutsuz bir duruma sokmuş, düşmanın 3.000'den fazla yaralı sı kıyıya yığılmıştı. (Mustafa Kemal'in tümenin taburları henüz genel olarak 3'er bölükle ve eksik .mevcutluydu) ANZAC Komutanı General Birwood durumu umutsuz görmüş ve Hamilton'a geri çekilme ve tahliye teklif etmişti. Fakat Hamilton razı olmamış, bir taraftan çıkarmaya devam ederken diğer taraftan filo Queen Elizabeth ve 3. filo grubu ile takviye edilerek Türk kuvveti üzerine çok şiddetli bir ateş açılmıştı. Bugünkü Türk karşı saldırıları ancak bu ateş ile

durdurulabilmiş ve durum bin zorlukla devam ettirilebilmişti.

3. (Y) Koyu (Zığındere ağzı kuzeyi Pınarıçi Koyu)

Buraya İngiliz Deniz Tümeninden 2 tabur çıkacak ve Kirte yönünde Türklerin yan ve gerisine düşecekti. Çıkarma noktası gayet sarptı. Birliği bu yüzden top verilmemişti. Kuvvet 2 kruvazörler 2 nakliye gemisine bindirilmiş olup, ayrıca 2 zırhlı da çıkarmayı koruyacaktı.

25 Nisan saat 05:00'da 2 bölüğün 2 kademesi hiç karşılık ve direniş görmeden karaya çıkıyor. Biraz sonra devam eden 2 kademede kuvvetin çıkarması tamamlanarak saat 07:00'de arazinin yükselti çizgisi (Hatt-ı Bala) tutuluyor. Fakat bu sırada Zığındere ağzındaki Türk bölüğü ile bölge yedeklerinden 1.5 bölüğümüz bu kuvvetin karşısına gelmiş bulunuyor. Akşama kadar hücum savaşı, karşı hücumlarla kanlı bir şekilde devam ederek İngilizler ilerleyemiyor. Sonunda ortalık kararırken bizim 25. Alayın 3. Taburu da yetişerek saldırıya geçiyor. Sonuçta İngiliz komutan vuruluyor, birlik harap oluyor. 26 Nisan sabahı tekrar gemilere binerek çekiliyor. Bu çıkarma tam bir başarısızlıkla sonuçlanıyor. Fakat bilinmeyen nedenlerle, büyük olasılıkla bizim de bitkin düşmemiz yüzünden ve sevk, idare zaafımızla bu kuvveti tamamen yok edemiyoruz.

4.(X) Koyu: Bu bölünmüş olan büyük kuvvetin birinin bir parçası idi. İlk tümen, bir zırhlıda bulunan 1 taburla nakliye gemilerindeki diğer 2 tabur ve diğer 2 zırhlı ile 16 sandal ve 2 balıkçı gemisinden oluşmataydı. Bu kuvvet saat 05:00'da kıyı önüne geliyor. Ortalık aydınlanınca ateş açarak bu ateş korumasında kıyıya çıkmak üzere ayrılıyorlar. Buradaki 26. Alay bölüğü de şiddetli bir ateşe başlıyor. Zırhlılar kıyıya yavaş yavaş sokuluyorlar. 500 metreden ateşe devam ediyorlar. Çıkarma çok çetin ve kanlı olmuş. Bu 3 tabur ancak saat 10:00'da tamamen karaya çıkabilmişti. Bundan sonra da öğleye kadar bu kuvvet tek

başına kalmış ancak bundan sonra güneye dönerek saat 16:00'da (W) Koyuna çıkan kuvvetlerle birleşmiş, Teke Burnu bölgesi böylece tamamen ele geçmişti. Kıyıda en çok 1.000 metreye kadar ilerleyebilmişti. Biz bu kuvvet karşısına akşama kadar en çok 1.5 bölük toplayabilmiştik. Bir de bir sahra bataryamız arasına yardım ediyordu.

5.Teke Burnu Bölgesi (W) Kıyısı: Buraya da en önce 1 tabur, arkasında 2 tabur çıkarılacaktı. 8 buharlı şilep herbiri 4 sandal çekmek suretiyle kıyıya yanaşmış ve saat 05:00'ten beri çeşitli zırhlılar şiddetli bir ateş açmıştı. Sandallar kıyıya gelinceye kadar tarafımızdan ateş açılmamış, fakat bundan sonra büyük bir ateş yoğunluğu sandallar üzerine yağmaya başlamıştı. Çok kayba neden olmuştu. 1. Taburun ancak bir kısım askeri kıyı yarlarının altına ateşten korunulan yerlere sığınabilmişti. Sonunda diğer taburlarda gelerek saat 10:00'da kıyıya yerleşilmişti. Öğleden sonra gelen bir 4. taburla da takviye edilerek en çok saat 16:00 sıralarında (X) kuvveti ile birleşmişti. Böylece bu daracık alanda 3 bölümümüz karşısına 7 İngiliz taburu çıkmış ve akşama kadar önemli bir sonuç alamamıştı. Gece sabaha kadar bir avuç Türk karşı saldırılarla devam etmiş bir taraftan 29. İngiliz Tümeninin geri kalanını buraya çekmişti.

6.(V) Ertuğrul Koyu: Sabahla başlayan bombardıman korumasında saat 06:30'a doğru 24 sandal kıyıya gelmiş kıtalarımız bu zamana kadar susarak birdeb bire ateşe başlamıştı. İlk kademe 3 metre uzunluğunda bir kaya dibine sığınarak tutunabilen bir kaç askerden başkası tamamıyla yok edilmişti. Burada bir zırhlı ile iskele görevi yapmak amacıyla getirilip karaya oturtulan River Clyde gemisi de başlangıçta bir fayda sağlayamamıştı.Mücadele akşama kadar devam etmiş, sonunda 2 taburdan ancak 250-300 kişi hayatta kalabilmişti. Bu şartlar altında buradan hiçbir fayda sağlanamamış. Gece, 29. İngiliz Tümeninin geri kalanları çıkarılmıştı. Halbuki savunma kuvveti 3 bölükten ibaretti. Düşman ancak 26 Nisan günü aynı Türk kuvvetine karşı

sürekli bir mücadeleden sonradır ki saat 17:00 sıralarında Seddülbahir Morto Koyunu zaptetmiş ve (X) kıyısından Morto'ya uzanan bir hattı tutmayı başarmıştı.

7.(S) Morto Koyu: Dört zırhlı korumasında bir tabur bu çıkarmaya ayrılmıştı. Bu kuvvet buraya çıkıyor, fakat o kadar kayıp veriyor ve sarsılıyor ki ilerleyemiyor. Ancak 28 Nisan günü diğer gruplar ilerleyip kendi hizasına gelinceye kadar tek başına kalıyor. Fakat yoğun zırhlı ateşi altında buradaki 1.5 Bursa Seyyar Jandarma Bölüğü de düşmanı imha etmede başarılı olamıyor.

Böylece bugün Seddülbahir Bölgesine çıkan 12 İngiliz taburu, yalnız 2.5 taburumuz karşısında çok korkunç kayıplar karşısında ancak kıyıda tutnabilmiş oluyordu. Üzerinde grup vari savaş cereyan eden hattın uzunluğu ise 6 km'yi geçiyordu.

8.Kumkale: Buraya üç tabur piyade, 1 Fransız sahra bataryası, yarım istihkam bölüğü vs.'den oluşan toplam 2.800 kişilik bir birlik çıkarılacak ve burada birleşerk önemli düşman kuvvetlerini Anadolu'da alı koyacak ve İntepe Bataryalarını Seddülbahir Bölgesine ateş etmekten men edecekti. İngiliz kuvvetleri Rumeli tarafına iyice yerleştikten sonra bu birlik geriye alınacaktı.

Fransız filosunun bombardımanı 05:30'da başladı. Nakliye gemisi vs., daha saat 04:15'ten beri Kumkale önünde olduğu halde sırf düzenleme ve yönetim kusuru olarak ilk çıkarma kademesi Kumkale'ye ancak saat 09:00'da gemilerden kıyıya doğru ayrılıyor.

Bu bölgede kıyı koruma ve gözetlemesine görevli tek bir Türk bölüğü, düşmanın çıkarmasına karşı koymamak emrini almasına rağmen ateş açıyor, Fransızlar denizde epeyce kayıp veriyor. Ancak kıyıya 1.000 metreye kadar sokulan torpidoların koruması altında kıyıya çıkıyorlar. Saat 11:00'de Kumkale Köyüne giriyorlar.

Bu kuvvetin karşısında 15. Kolordu Komutanlığı ve 3. Tümen Komutanlığı kararsızlığa düşerek 25 Nisan gününü boş geçiriyorlar. Nihayet 25-26 Nisan gecesi 3 taburla düzensiz bir gece saldırısı yapılarak başarılı olunamıyor. 26 Nisan sabahı bir taburun daha katımıyla 4 Türk taburu gemi ve sahra bataryası korumasındaki 3 Fransız taburuna bir daha hücum ediyor. Başlangıçta başarılı olunarak Kumkale Köyüne kadar giriliyor. Fakat tutunulamıyarak eski hatta geri dönülüyor.

Fakat Fransız birliği de yer ve durumunun çok güçleştiğini görüyor. Sonunda 26 Nisan saat 17:00'de tahliye emri verilerek gurup arkasından birlik çekilip gidiyor. Bu girişim Fransızlara kendi ifadelerine göre 790 kayba maloluyor. Bu kaybın 250'si çıkarma sırasında olmuştu.

9.Beşige gösteri yanıltma girişimi: 1 kruvazör, 3 torpido, Fransız seferi kuvvetinin bir kısmını taşıyan 5 nakliye gemisinden oluşan bir filo 25 Nisan sabahı Beşige kıyısını topa tutmuş, denize sandallar indirmiş, gösteriler yapmış; görev tamamlandı düşüncesiyle geri dönmüştü.

Düşmanın ilk çıkarma günü kısımları ve karaya çıkan kuvvetleri şu durumda bulunuyordu:

A-ANZAC Kolordusu tamamen Arıburnu'na ayrılmış olup akşama kadar 16.000 asker çıkarmıştı. Aşağı yukarı kolordunun yarısı çıkarılmıştı. Geri kalanı da 25-26 Nisan gecesi çıkmaya devam etmişti.

B-Seddülbahir bölgesine başlıca 29. İngiliz Tümeni ile 1 deniz birliği ayrılmış. Akşama kadar 20.000 kişi karaya çıkmıştı.

C-Fransız Tümeninden 2.800 kişilik bir kuvvet karaya ateş altında 250 kayıp vererek çıkmıştı. (Kumkale) Seddülbahir bölgesinde yaralı sayısı 10.000'i geçmişti. 29 Nisan'da deniz tümeni büyük kısmı Seddülbahir'de olmak üzere karaya çıkmıştı. Bugün bir de hendeli (?) piyade tugayı ve tüm topçu da karaya

çıkarılmıştı.

Buraya kadar kısaca sunmaya çalıştığım, tarafların çıkarmaya karşı koyma ve savunma, karaya çıkarma, saldırı hazırlık ve hareketlerinden şimdi bazı dersler çıkarmaya hazır bulunuyoruz. Kendimce bu derslerle kıyı saldırı ve savunmasında sevk ve yönetimi açık bir şekilde çerçevelemek adeta yeterli bir manzara göstermektedir.

1. Kıyı savunmasında ilk önce bu savunma ile ulaşmak istediğimiz hedeflerin gayet iyi şekilde saptanması ve bunun kavranılması esastır. Çanakkale savunmasında Enez'den Bababa Burnuna kadar tam 250 km'lik kıyının savunulmasından amacın boğaz olduğu, bir başka deyişle boğazdan düşmanın serbestçe geçmek istediği gayet açıkça görülüyordu. Bu, burası için adeta delil, belge gösterilmesini gerektirmeyen açık bir gerçektir. Fakat her yerde hedefi tayin etmek bu kadar basit değildir. Olasılıklar çeşitli olabiliyor. Her olasılık diğerine göre az veya çok farklı bir durum ve düzenlemeler gerektirebiliyor. Örneğin: Baba Burnundan Edremit Körfezini dolaşarak Çandarlı'ya kadar devam eden bir kıyının savunması sözkonusu olsa korunması gerekebilecek hedefler şunlar olabilir:

A-Kuzeye Çanakkale'ye kıyıdan yönelme,

B-Edremit-Balıkesir veya Dikili-Soma yönlerinde Manisa-Bandırma demiryolunda son bulan hattı hareketler,

C-Çandarlı Körfezi'nden güneyde İzmir'e giden hareket hattı.

Halbuki olası hedefler sayılınca hangisinin veya hangilerinin daha sağlıklı bir önem taşıdığına karar vermek zor değildir. Bunun gibi örneğin Büyük Savaşta Suriye kıyılarına karşı bir çıkarma yapılması müttefiklerce çeşitli kere söz konusu olmuş, biz de bu konuyu çok düşünmüştük. Fakat ne düşman, ne de biz

çıkarmanın nereye yapılması gerektiğini, ne tavs yönleri raftan bekleneceği konusunda çoğunlukla tek seçenekte anlaşılamamıştık. Mersin ve Yumurtalık üzerinden Adana yönü, İskenderun, Trablusşam, Beyrut, Ana, Hayfa, Yafa yönleri daima söz konusu olmuş ve bunların birisinde anlaşılamamıştı. Şunu kabul etmek esastır ki, yüzlerce km uzunluğunda uzayıp giden herhangi bir kıyı savunma bölgesinin tüm uzunluğu hiçbir zaman aynı derecede öneme sahip değildir ve olamaz.

2. Düşman bu hedef veya hedeflere hangi yönden veya yönlerden gelirse kendisi için en faydalı, bizim için en zararlı olur? Sevk ve idarenin büyüklüğünü gösterecek örnek işte budur. Gerçi savunma tarafı kişsel tespiti düşmana bırakmıştır ve düşman herhangi bir kıyıya çıkarma yapmak ve herhangi bir yönden hedefe yürümek istemekte serbesttir. Fakat akıl ve mantığın yolu birdir. Düşman bu serbestliği nedeniyle değil, ancak kuvvet ve sağlamlığa uygun işler yapmaktadır ki bundan faydalananacaktır. Şimdi bu esası Çanakkale'ye uygulayalım.

Plana dayanarak bir savunma yapılmasının ilk defa söz konusu olduğu İtalya Savaşında düşmanın, Kabatepe ve güneyinde çıkarmanın kendisine en faydalı olacağı kabul edilmişti. Gerçi bu tasavvur bu savaşta kendisini doğrulayacak bir örnek bulamamışsa da Çanakkale Seferi gösteriyor ki bu şekildeki tahmin ve tasavvur düşman için en uygun olanıydı.

Liman Paşa'dan önce 3. Kolordu Komutanlığının Türk komuta heyeti de bir çıkarmayı en çok yine bu taraftan ve buna ekli olarak Seddülbahir tarafından beklemişti. Olaylar bunun çok doğru olduğunu doğrulamıştır. Liman Paşa ve diğer Almanlar ise düşman çıkarmasını en çok Beşige'den ve buna eşit derecede bir olasık olarak da Bolayır Geçidinden beklemişlerdi. Yine olaylar gösterdi ki bu mümkün değildir. Müttefikler ordugahında bunlar düşünülmemiş değildi. Fakat bu düşünce azınlıkta kalmış ve aklı selim galip gelmiştir.

Dolayısıyla eski ve yeni savaşlarda düşünce ve gerçek durumlar hep bu seçenekte karar kılınıştı. Bu durumda en doğrusu ve en uygunu buydu. Neden? Çünkü bu seferden elde edilecek olan boğazı açmak hedefine ulaşılabilecek en kestirme, En kolay ve çabuk yol bu yöndeydi. Bu nedenle kıyı savunmasında düşmanı bekleyen tarafın düşman için hedefi aşağı yukarı kararlaştırdıktan sonra buna ulaşan en kısa ve en kolay yönü, gerçek çıkarma yönü olarak kabul etmek amaca en uygun yol olacaktır. Ama düşman bu yönü takip etmez de daha uzun ve daha zor olanı tercih ederse, kuşkusuz bu da daima olasılıklar içindedir. Bu düşünce de düzenlemenin ancak ayrıntıları içinde ele alınmalıdır.

3. Düşman için hedefi bulma ve hedefe ulaşmak için en faydalı olası hareket tarzına karar verdikten sonra sıra, düzenlemeyi saptamaya gelir. Bu, herhalde diğer seçeneklere göre daha kolay bir durumun kabulü sorunudur:

I-İlk önce merkez kuvvet düzenlemesinin en tehlikeli yön üzerinde toplanması gereği doğaldır. (Asıl kuvvetlerle)

II-Diğer yönler üzerindeyse ancak o derecede bir kuvvet bulunmalıdır ki şayet düşman diğer yönlerden birisinde üstün kuvvetlerle faaliyet göstermek isterse rastlayacağı kuvvet düşmanı hedefe ulaşmadan önce çoğunluk kuvvetlerimizle takviye edilecek ve lehimize bir sonuca ulaşılacaktır. Bu düşünceleri Çanakkale'ye uygularsak: Burada düşman için en uygun olan çıkarma noktasının birinci derecede Eceabat'ın batısı, ikinci derecede Seddülbahir tarafı olduğunda karar verildikten ve bu iki bölgenin birbirine çok uzak bir yürüş mesafesinde olduğunu harita üzerinde gördükten sonra Bolayır tarafının ikinci derecede coğrafi durum, Beşiçe'nin de üçüncü derecede coğrafi durum, arazi ve yönler olduğu kolayca kestirilebilirdi. Buna karşılık şöyle bir tertip amaca daha uygun olurdu. (Kuvvet yine 6 tümen, 1 süvari tugayı, 1 seyyar jandarma kıtası olduğuna göre):

A-Saros kuzeyi ve doğusu Enez'den Kavak ağzına kadar süvari tugayına,

B-Bolayır geçidi bir tümene,

C-Anadolu tarafı bir kara alayı ile takviye edilmiş seyyar jandarmalara, (en çok 6-7 tabur)

D-Geri kalan 4 fırka yani merkez, yarımadanın güney ucuna...Çünkü:

a-Düşmanın hedefine ulaşması en sonra Çanakkale mekez istihkamlarını zaptetmeye yöneliktir.

b-Bu saha ise ana hattı tarafında Beşiğe'ye (Erenköy-İntepe doğusundan bile) tam 40 km. En yakın bir Anadolu kıyısı olan Kumkale'ye 20 km mesafededir. Şayet düşman buraya çıkarsa hiçbir karşı koymaya rast gelmese bile Beşiğe yönünden ancak 3. günü sabahı; Kumkale yönünden de 2. günü sabahı tehlikeli olur. Halbuki karşısında kendisini geciktirecek ve meşgul edecek bir kuvvete rast gelirse özellikle arazininde savunmaya uygun olması nedeniyle bu zaman aşağı yukarı 1-2 gün daha uzayabilir. Kazanılacak bu 3-4 gün içinde ise Rumeli tarafındaki diğer kuvvet çoğunluğu bir boğazdan nakledilerek, bir de yürüyüş günü olarak 2 günde toplanıp ve yetişmeye başlar. Herhalde en geç İntepe savunmasındaki kuvvetlerin kısımları da hareket haline geçer.

c-Bolayır tarafı daha uzaktır. Fakat orada karanın en dar yerinin kapanmasıyla daha ilk andan itibaren güneydeki kuvvet kısımları üzerinde manen ve hatta maddeten kötü tesirler olabilecek kötü bir coğrafya durumu vardır. Bu nedenle burada daha kuvvetli bulunmak gereklidir. Aslında buradaki tümen fazla gelirse boğaz yoluyla denizden 1 günde, kara yoluyla 3. gün güneye yetişebilir. Nitekim Anadolu tarafında bırakılacak kuvvet de oradan yarımada güneyine daha önce geçemez.

Halbuki gerçekte eldeki kuvvet bilakis $\frac{1}{3}$ oranında Bolayır geçidine, yarımada güneyine, Anadolu tarafına $\frac{2}{5}$ 'i ayrılmıştı. Bu durum, derin düşünen ve özellikleri belirtilmiş bir sevk ve idare makamı bulunmazsa bir savunma ordusunun ne acı

bir çöküşe uğrayacağı hakkında belirgin bir sorundur.

4. Kuvvetin genel bölünüş ve kısımlara ayrılışından sonra da sıra düşmana çıkarmasına karşı tabya olarak karşı koyma şekli ve savunmayı saptamaya gelir. Teorik olarak düşünersek bir savunma işi ancak şu seçenekler ile olabilir:

A-Yalnız hedefe savunma, mutlak surette korumak. (İtalya Savaşındaki Osmanlı düşüncesi)

B-Kıyıda hedefe kadar devam eden hattı savunma, tertip ve derece derece işgal ederek asıl hedefi korumak

C-Kıyıyı sadece gözetleme, kıyıya çıkacak düşmanı geciktirerek adım adım asıl kuvvetlere doğru çekilmek ve tercih edilen bir yerde toplanılarak karşı saldırıya geçerek düşmanı karşılamak. El verdiğinde düşmanı yenmek ve yok etmek. (Liman Paşa'nın düşünce ve politikası)

Birkere şunda şüphe yoktur ki, düşmanı kıyıya çıkarmamak islami görüştür. Liman Paşa da bunun fayadasını inkar etmiyor ancak buna imkan görmediğinden kendi düşüncesini tercih etmişti.

Diğer yönden şu da açıktır ki kesin savunma bir kale savunması ile birleşir ve onun fayda ve zararını aynen taşır. Herhalde başka çare yoksa uygulanılabilecek ve kendisinden kesin sonuçlar bekleyebileceğimiz bir çözüm şeklidir.

Kıyıda sonraki savunma hatlarını işgal, asıl hedefi korumada, mutlak savunma işinin sonraki seçeneği veya diğer şeklidir. Bir kalenin ileri mevziini derece derece savunmadan farklı bir düşünce değildir. Ancak ortada böyle asıl mevzileri ve ileri mevzileri olan bir kale varsa uygulanabilir.

Şimdi ilk çıkarma hareketini, karşılık verilme şeklini, düşmanın ilk başarı ve başarısızlıklarını inceleyerek bizi bu

konuda aydınlatacak sonuçlar çıkarabiliriz:

A-Arıburnu'nda 4.000 İngiliz 150 Türk karşısına herhalde katlanılabilir bir kayıpla kıyıya çıkıp yerleşmeyi başarmıştır.

B-Sığındere ağzı kuzeyinde 2 İngiliz taburu yalnız kıyı gözetlemeleri karşısında gayet doğaldır ki kolayca çıkmış ve ufuk çizgisine (hattı bala) kadar ilerlemiştir. Fakat kanatdan, etkili 300-350 Türk tüfeği karşısında durmuş, akşama kadar Türk kıtalarının 1 taburla takviyesi ve taraflar arasında bir derece değişiklik gelmesiyle umudunu tamamen keserek büyük kayıplarla geri püskürtülmüştür

C-Güneyde Teke Burnu tarafında 1 İngiliz taburu 3 Türk bölüğü karşısında kıyıya çıkmış, akşama kadar ancak yaklaşık 1 km'lik bir burun üzerinde yerleşebilmişti.

D-Ertuğrul Koyunda 3 İngiliz taburu, 3 Türk bölüğü karşısında büyük kayıplara uğrayarak ancak küçük bir açı içinde gemi toplarının koruması altında barınabilecek derecede bir yer ele geçirmiş. Fakat korkunç bir kayba uğramıştır.

E-Morto Koyu doğu kıyısında 1 İngiliz taburu 1.5 Bursa jandarma taburu karşısında çok bir filoya dayanarak güç durumda tek başına durumunu devam ettirebilmiştir.

F-Kumkale'de 2.800 Fransız 1 Türk bölüğünün aldığı emre aykırı olarak yaptığı savunma karşısında bile ancak 250 kayıpla karaya ayak basabilmiştir.

Yani Arıburnu'nda ve Kumkale'de düşman piyadece 12-16 misli bir üstünlüğe sahipti. Ancak bu üstünlüktedir ki karaya yerleşebilmiş, Sığındere kuzeyinde bir derece denk kuvvetle karşılaşınca mağlup olmuş, Seddülbahir bölgesinde ise 10 tabur toplam 2 km uzantısında bir hat üzerindeki 2 savaş grubunda 6 bölük, yani 1/7 derecesinde bir kuvvet karşısında savunma yapanın lehine çok başarılı bir şekilde kıyıda durdurulmuştu. Seddülbahir bölgesinde karaya çıkan toplam 13 İngiliz taburu daha kıyı boyunda ilk andan itibaren aşağı yukarı 9 Türk taburu ile karşılaşmış ve bu kuvvet en geç öğleden sonra kıyının çok yakınına

kadar sürülmüş, hatta geri çekilmeyi bile düşünecek derecede korkunç bir kayba uğratılmıştı. Eğer bu 1/3 oranındaki Türk kuvveti hiç olmazsa düşmana denk olsaydı, burada da savunma tam bir başarı kazanabilirdi. Dolayısıyla oranı eşit silah ve donanımına sahip taraflar arasında meydana gelebilecek çıkarma ve savunma savaşında:

1.Savunmanın hangi noktada üstün kuvvet toplamaya gücü yeterse başarısı kesindir.

2.Savunma kıyıda çıkarma kuvvetini 1/2, 1/3 derecesinde bir kuvvetle karşılsa, çıkarma büyük olasılıkla yine başarılı olamaz. Kıyıya ya ayak basılamaz ya da çıkanlar yok edilir.

3.Zayıf bir savunma hattı 5-6 misli derecesinde üstün bir çıkarma kuvvetini kıyı boyunca durdurabilir ve yedeklerin yetişmesine gerekli zamanı ilk saatler, hatta ilk gün için kazandırabilir.

4.Saldıran daha çok üstün olursa artık serbest harekete sahip olur.

Bu durumda yukarıda belirtilen 4 görüşten hangisini seçip uygulayalım konusunda savunmanın serbest hareket etme şansı yoktur. Buna ancak mevcut kuvvet, yer, zaman unsurları hakimdir. Yani aşağıdaki ilk çıkarma saatleri sırasında (Çanakkale'deki tecrübesiz çıkarma kuvvetleri bile Arıburnu'nda ilk 3 saatte bir noktaya 8.000 asker çıkarabilmişti.) düşmana hem kuvvetli bir kıyı savunması yapacak hem de karaya çıkabilecek kuvvete üstün ve hiç olmazsa denk kuvvetler getirebilecek derecede yoğun bir tertibat alamayız. Yani kuvvet az, bölge büyüktür. Orada doğruca kıyının savunması, ancak kuvvetin parçalanması, lokma lokma ezilmesi ve parça parça savaşa girmesi demektir. Sakıncalıdır, yanlıştır. Fakat tam tersine nerede ki bu şart sağlanmıştır, orada kıyı savunmasından vazgeçmek o derece yanlış olur. Bu düşüncemizi Çanakkale için tasvir ettiğimiz genel kısımlara uygularsak çeşitli grupların savunmasının ve sorunlarının şöyle olması gerektiği görülür:

A-Bolayır geçidinde kalacak bir tümen için söz konusu kıyı Kavak ağzından Kaynarca Limanına kadar yaklaşık 20 km uzunluğundadır. Burada tümen kıyıyı kuvvetli şekilde tutarsa ancak zayıf yedeklere sahip olabilirdi. Bu hattın bir ucundan diğer bir ucuna yoğunlaşan düşmana göre çok geç kalabilirdi. Dolayısıyla kıyıyı ancak gözetleyecek ve ilk çıkarma kademelerine mümkün olduğu kadar fazla kayıp verdirecek derecede bir kuvvetle tutarak bir kaç grup halinde kuvvetli yedeklere sahip olmak ve düşmanın çıkarma noktası anlaşıncaya hemen o tarafta yoğunlaşmaya başlayarak rast geldiği yerde üzerine atılmak ciddi bir savaş noktasına geldikten sonra duruma göre hareket etmek zorunda kalacaktır.

Trakya yolunu mümkün olduğu kadar uzun süre açık bırakmak, güneyinde yetişecek diğer kısım kuvvetlerin ulaşmasını kadar kendisini harekete getirmek başlıca sevk ve yönetim hedefleri olur. Bu amaçla üstün düşman karşısında büyük olasılıkla kuzeydoğuya doğru çıkılması düşmanı iki taraftan tehlike karşısında bırakmaya çalışması doğru olurdu.

B-Anadolu tarafında kalacak daha hafif kuvvetler ise alan genişliği ve böyle bir coğrafya zorunluluğu karşısında bulunmalarının da zaaflarına eklenmesi ile daha çok, düşmanı kıyıda tesirsiz ve mümkün mertebe kayba uğratacak şekilde kıyı ile Menderes nehri arasında, Menderes doğusunda ve Çanakkale çevresine kadar uzanan güç arazide daha sonra savunma hatları tutarak düşmanı geciktirmeye, sarsmaya, vakit kazanmaya çalışmak yöntemini uygulardı. Kumkale köşesi dik Truva ve İntepe bölgesi hayli zaman bu harekete merkez olmak zorundaydı.

C- Yarımada güneyindeki 4 tümene gelince: Kabatepe-Arıburnu sahası ile güney burun bölgesi arazinin durumu gereği ayrı ayrı dikkate alınacak birer bölgedir. Kuzeydekinin kıyısı 3-5, güneydekinin kıyısı da 10 km kadardı. Kemikli bölgesi de kuzey bölgesinin yanında ikinci derecede bir

bölge meydana getiriyordu. Kemikli bölgesine bağımsız bir birlik vermek üzere kuzey bölgeye 1 tümen, güney bölgeye 1 tümen ayırırsak bunlar arazinin çıkarma için özellikle söz konusu olacak noktayı kuvvetli şekilde işgale ve bunları çok kısa zamanda (1-2 saat) takviye için yedek birlikleri bulundurmayı başarabilirdi. Diğer 2 tümeni ise Sarafim Çiftliği alanında bulundurmak suretiyle 3-5 saatlik yürüyüşlerle kesin sonuç yerlerine yoğunlaşarak yüksek verim elde edilebilirdi. Dolayısıyla yarımada güneyi için savunma görüşü olurdu. (Kuvvetli kıyı savunması ve düşmanı karaya çıkartmamak).

Özetle şunu da sonuç olarak diyebiliriz ki kıyı savunmasında en tehlikeli nokta sorunu açık bir şekilde halledemeyerek, kuvvetleri kararsız kalarak her taraf eşit olarak dağıtmak kesin savunmada kalmaktır ki sonu mutlaka hüsrana olur. Yine şunu da saptamak gerekir ki kıyı savunma kuvvetlerinin düşman deniz filosundan çekineceği büyük bir şey yoktur.

Çanakkale'de 20 zırhlı, 11 kruvazör, 28 torpidodan kurulu çok büyük bir filo bizim toplam çeşitli çıkarma yerlerinde ilk anda bulunan en çok 3 taburumuza ateş açmış, fakat hiçbir yerde yok etme şöyle dursun, kendi kuvvetini bile yeterli şekilde koruyacak bir etki yapamamıştı. Arazi ise özellikle Seddülbahir bölgesinde düşman gemi topu ateşine çok uygundu. Doğal bir örtü yok gibiydi. Gemiler burunu üç taraftan çevirerek savunmayı her taraftan cephe, yan ve arka ateşine alabilmişlerdi. Arıburnu'nda korkunç gemi ateşi ancak Mustafa Kemal'in zayıf kuvvetlerinin denize doğru sırtlardan aşağı doğru inmesine mani olmakla üstün kara kuvvetine yardım edebilmişti. Halbuki bugün İngiltere'nin bile yalnız bir hedef karşısına bu kadar kalabalık deniz kuvveti toplayabilmesi kuşkuludur.

Bugünkü savaş hattı zırhlıları Büyük Savaş zamanına oranla deniz kuvvetlerinde sayı olarak yarıdan çok aşağıdadır. (Washington İtilafı) Diğer yandan bugünkü tek başına yapılan

savaşlar eskisine göre çok kuvvetli silahlara sahipse de silahlar gemiye ve zırha karşıdır. Orta ve küçük çaplı top adedi daha azdır. Dolayısıyla piyadeye etkili olacak top bakımından gelecekte hiçbir filo Çanakkale'dek kadar topları çıkarma noktası karşısına getiremeyecektir.

Bu sebeple diyebiliriz ki Çanakkale seferinden iyi ders alacak bir savunma ordusu geleceğin kıyı savunmasında denize karşı düne oranla çok daha uygun durumdadır. Düşmanı daha büyük bir güven ve emniyetle bekleyecek bir deneyime sahiptir. Bu konuda şunu da belirtmeyi gerekli görüyorum.

Savunma mesleğine arazi de özellikle etkilidir. Yarımada güneyi gayet dar ve geri arazisi olmayan bir alandır. Burada kıyının kum ve taşlarından itibaren her karış toprağın büyük bir askeri değeri vardır. Bu da burada kıyı savunmasını gerektiren diğer bir unsurdur. Halbuki diğer bölgelerdeki arazi, mukayese kabul etmez derecede serbesttir. Bunu anlayabilmek için şunu belirtmeyi gerekli görüyorum ki Liman Paşa Çanakkale Savaşı başında takip ettiği anlayış ve savunma düşüncesinin yanlışlığını sonradan anlamış ve kıyı savunmasının kıymetini takdir etmişti. Fakat bu defa da değişmez bir fikir halinde buna saplanmış bu yöntemi üç sene sonra Suriye-Filistin dağlarında ve arazisinde gereksiz bir şekilde uygulamak isteyerek felakete neden olmuştu. Halbuki burada uygulanması gereken iş savunma, Liman Paşa'nın Çanakkale'de ilk zamanda uyguladığı hareketli savunmaydı. Bu bize sabit, değişmez fikirlerin ne derece felaketlere neden olacağını gösterir. Bir de şu sorunu incelemek lazımdır: Liman Paşa'nın mesleki görüşü (savunma anlayışı) yerinde olamamakla birlikte acaba Çanakkale'de bir başarı sağlayabilir miydi?

25 Nisan-1 Mayıs günleri içinde Paşa duruma hakim olamamış, Anadolu'dan gelen 3. ve 11. Tümenler ve Bolayır'dan gelen 5. ve 7. Tümenlerin kısımları parça parça ulaştıkları andaki durum ve cereyana göre ya Arıburnu tarafına ya da güneye savk

edilmişlerdi. Hiçbir tarafta toplu bir kitle yeniden terazinin gözüne eklenmemişti. Her taze kuvvet geldikçe yerel, sınırlı karşı saldırılara sarf edilmiş ve büyük çoğunluğu yıpranmıştı. Bu ilk 5-7 gün içinde Liman Paşa (düşmanı kıyıya çıktıktan sonra) yedeklerle hücum ederek gece saldırılarıyla denize dökmek) düşüncesini uygulamaya koyamamıştı. Ancak bu günlerde Arıburnu'nda tehlike bertaraf edilmiş görünmeye başladıktan sonra güneyde de bir derece istikrar sağlandıktan sonradır ki Liman Paşa büyük ölçüde karşı saldırıya geçmek zamanının geldiğine karar vermiş ve güney grubunda 1-2 Mayıs'ta ilk genel gece saldırısını yaptırmıştı. Bugün güney grubunda çeşitli tümenlere ait ve çoğunluğu sarsılmış, zayıflamış bir halde ancak 19 tabur, 14 batarya, toplam 12-13.000 piyade asker vardı. Halbuki düşman 29. deniz ve Fransız tümenleri ve Hint tugayı olarak herhalde 40 taburdan ve 24 bataryadan meydana geliyordu. Yani iki katımızdan fazlaydı. Bir taraftan kazma küreğe önem vermiş, tahkimata girişmişti. Esaslı bir topçu hazırlığı ve plana göre bir saldırı yapımından sadece fedakarca bir gece saldırısı ile sonuç almak zamanı geçmişti. Bundan sonra 3-4 Mayıs'ta bir gece saldırısı daha yapılmıştı. Bu kez buna gece karanlığında Alçıtepe'ye gelerek ayağının tozuyla ve sağını solunu anlamadan saldırıya geçirilen 6 taburla taze 15. Tümen de katılmıştı. Fakat bazı zayıf taburlar diğer bölgelere gitmiş olduğundan tüm kuvvetimiz yine 23 tabur ve 14 batarya olup bu gece saldırısı da başarılı olamamıştı. Çünkü karşısında yine iki misli ve daha iyi yerleşmiş 2 gün önce uzaklaştırdığı saldırıyla maneviyatı daha çok yükselmiş bir düşman kuvveti vardı.

Böyle olmakla birlikte savaştan sonraki yayınlardan anlaşılıyor ki özellikle birinci hücum eğer daha iyi hazırlanarak yapılsa, daha iyi sevk ve idare edilseymiş başarılı olmasına bıçak sırtı kalmış imiş! Sol taraftan kıtalarımız ta Seddülbahir'e kadar giderek Fransız Karargahının içine girmiş. Karargahtaki Fransız hizmet erleri bile savaşa iştirak etmek zorunda kalmış.

Dolayısıyla sonuç olarak diyebiliriz ki eğer Liman Paşa ilk

anlarda sinirlerine daha hakim olarak (bugünlerde Paşa'nın çıldırdığı söylenmişti) durumu daha iyi kavrasaydı sınırlı bunalımlardan etkilenmeyerek herhengi bir düşman grubu karşısında toplu ve taze kuvvetler toptasaydı, bunları esaslı bir hazırlıkla hücum ettirseydi, savunma mesleğinin isabetine örnekler eklemesi hiç de olanaksız değildi. (Gece saldırısına gerek yok, gündüz saldırıları da pekiala yapılabilirdi. Tarafların ilk hatları birbirlerine gemilerin kolayca ateş edemeyeceği kadar yakındı çünkü.) Bununla birlikte bunun yapılamaması bize gösteriyor ki özellikle böyle iki ve daha çok yerde birden başlayacak çıkarmaya karşı yedek kuvvetlerin yerleştiriliş şekli zordur. Hele bunları herhangi bir yönde çoğunlukla ve zamanında toplamak daha zordur.

Genellikle savunmanın ruhunda bulunan bu gerçek burada da daha çok vardır. Halbuki başka şekilde bir kesin savunma demek olan kıyı savunması buna göre sevk ve idarece çok daha kolay bir savaş şeklidir. Bu nedenle savunma, kıyı savunmasından vazgeçip geçmemeyi çok ince düşünmeli ve ancak kesin zorunluluk halinde bundan vazgeçerek hücum tarzında savunmaya, yahut da savunma üzerinde geriye doğru sabit savunmaya yönelmelidir.

Saldıranın düşüneceği kural savunanıninkine benzer: Önce hedefi saptamak, sonra hedefe en kolay ve en güvenli şekilde nasıl varabileceğine karar vermek. Daha sonra bu esaslara göre kuvvetin kısımlarını olabildiği kadar sevk ve idare etmek, fakat herhalde tabyaca baskın ve amaca uygun saldırı ve çıkarma düzenlemesi...Bu esasları Çanakkale Seferindeki müttefiklere uygularsak:

A-Hedef iyi saptanmıştır. Çanakkale merkez bataryaları ele geçirilecek, boğaz açılacak!

B-En kısa, hedefe ulaşan yol olarak yarımada güneyi seçilmiştir. Bunda da düşünce birliğimiz vardır.

C-Ancak tabya düzenlemesinde şu örnek esaslı bir eleştiri

ve incelemeye açıktır:

a.Gösteri ve yanıltma hareketi konusu: Esas gösteri düşmanı aldatmaktır. Fakat zorla güzellik olmaz. Düşman aldanmayabilir. Dolayısıyla göstermelik bir harekete ayrılacak kuvvet için sınır şudur: O kadar az bir kuvvet ayıralım ki bunun zaten o işe görevlendirilmesi gerekli olsun ve dönüşü olmasın. Düşmanı aldatırsak iyi, aldatamazsak bu kuvvetin kaderi bizim aldanmış olduğumuz düşüncesini doğurmasın. Açıklayayım: Kumkale çıkarması önce bir gösteriden ziyade bir gerekliliktir. Bu taraftaki kuvveti üzerine çekmek, düşman kuvveti yoksa boğaz kıyısını takip ederek İntepe'ye daha az kuvvet ayrılamaz. Bu kuvvet Anadolu tarafındaki düşmanı aldatmasa bile düşman kuvvet çoğunluğunu üzerine çekmese bile saldıranın genel amacı bakımından kaybedilmiş bir kuvvet değildir. Cirminden büyük iş görecektir ve fayda sağlayacaktır. Bunun çıkarılması uygundur. Ancak pek çabuk geriye alınması da bu kadar yanlıştır.

Fakat İngiliz Deniz Tümeni büyük kısmının Saros körfezinde, Fransız Tümeninin de büyük kısmının Beşige Koyunda gemiler içinde avare dolaşması böyle uygun değildi. Bunlar o kadar fazla kuvvetir ki tüm 15. Kolorduyu Anadolu'da ve 5. ve 7. Tümanleri de Saros'ta günlerce tutması bile daha iyi olsaydı yine kesin sonuç yerinde eksik kalmış önemli kuvvetler olurlardı. Kazanılan, kaybedilene değmezdi. Çünkü bu 4 Türk Tümeni kesin sonuç yerine zaten en az 2-3 günden önce yetişemezlerdi. Bunları durmaya zorlayan bu 2 düşman tümeni ise 2-3 gün içinde kesin sonuç yerinde son darbeyi hatta ilk darbeyi indirmekte pek faydalı ve etkili olabilirlerdi. Hele gösteri filolarının refakatinde kilitli balıkçı gemisi, şalope, sandal bulundurularak bunların çıkarma yerlerinde bulunmaktan yoksun bırakılması düşman için korkunç bir hatadır. Bu gösteri amacına hatta bir kaç torpido kruvazör görevlendirilmiş olması bile yanlıştı. Kesin sonuç yerinde bunların da atışının eklenmesi, sonucu sadece çabuklaştırabilirdi.

Dolayısıyla bu işe varsa boş nakliye gemileri vs ayrılabilirdi. Fakat bunlar yoktu. Olsaydı Mısır'daki 10.000 kişiyi zamanında getirmek için kullanmak daha doğru olurdu.

Peki o halde bir kıyıya saldırıracak kuvvet gösteri ve yanıltma hareketinden vaz mı geçsin? Eğer yukarıda belirttiğim şart esası sağlanamazsa vazgeçilmelidir. Başka hiç bir zorunluluk olmazsa bile gösteri “esas kuvvetimiz buradan gelmeyecektir. Malum olsun” makamındadır. Aldatma ancak Kumkale gibi yerlerde diğer bir amaç ile birlikte yapılırsa etkili ve anlamlı olur. Nitekim bu çıkarma bile kendisinden aşağı yukarı 2-3 misli kuvveti, tabyaca karşısında değilse bile bölgede tutmayı başarmıştı.

Eğer İngiliz deniz tümenlerinin ve Fransız tümenlerinin 25 Nisan çıkarmasında başka bilimsel bir neden yoksa (düşünemiyorum) bunların bugün kesin sonuca iştirak ettirilmemesi büyük hataydı. Yedek olarak elde tutulmuşlarsa bu da yanlıştı. Karaya çıkan düşmanla önce tutuştuktan sonra bu 2 tümen diğer bir yere çıkarılmak için elde tutulmuştu denirse bu da yanlıştır. Çünkü büyük kısımlar muharebeye tutuştuktan sonra bu kuvvet kendi başına başka yerde bir sonuç elde edemeyecek kadar zayıf kalmış bulunuyordu.

b. Büyük kısmın çıkarması: Eğer bazı eserlerde rastlandığı gibi 35.000 ANZAC'ın Arıburnu'na çıkarılması gösteri olup da geri kalan 40.000 kuvvetin iki kademe halinde Seddülbahir'e çıkarılması kıta saldırısı ise yalnız şu kısım kuvvet şekli gösteriyor ki yanlıştır. Yanıltma ile kesin sonuca, birbirine denk kuvvetler ayrılamaz, görevlendirilemez. Bu iki noktaya çıkarma, büyük kısmın iki bölgeye çıkarılması, daha sonra düşmana yürümesini hedef alıyorsa bu da yanlıştır. Ordular bir doğal ve özel zorunluluk olmadıkça kendilerini hat harici, düşmanı hat dahili üzerinde bırakmamalıdır. Burada manevra alanı da yoktur. Hat içindeki düşmanın üstün saldırısı karşısında hat dışına

çıkan grup denize dökülür!

Burada kuvvetin hemen ve yarı yarıya kuzey ve güney çıkarmalarına ayrılmış olmasıdır ki müttefiklerin planının başarısızlıkla sonuçlanmasına esas olmuştur. Buna ilaveten ilk günü güneyde başlıca 29. Tümenin yalnız bırakılması bunu daha çok doğrulamıştır. Eğer büyük kısım güneye ayrılmak isteniyorsa, Arıburnu'nda hatta kuzeye verilmek isteniyorsa güney tarafında tıpkı Kumkale'de olduğu gibi ikinci, üçüncü derecedeki kuvvetler çıkararak büyük kısmı topluca bir yere çıkarılsaydı daha ilk gün %99 önemli tabya başarıları kazanılırdı. (Büyük kısım kuzeye çıkarılırsa Kumkale çıkarmasında vazgeçmek mümkün olurdu) Hele büyük kısım güneye çıkarılmak istenir de çıkmaz ve kuzeye zayıf çıkan 2 tabur yerine örneğin ANZAC'ın büyük kısmı çıkarılsaydı, Alçıtepe muhakkak ilk günden İngilizler'in eline düşerdi. Güneyde kalan Türk kuvvetleri imhaya maruz kalarak durum müttefiklerin lehine büyük bir değişiklik olurdu. Kuzeyde ilk günü çıkan 16.000 İngiliz yerine 32.000 insan çıkarılsaydı, bu kuvvetin Eceabat-Kilitbahir hattına daha o günden varmasına engel olacak zayıf durumdaki 19. Tümen birliklerinden başka kuvvet yoktu.

Bu suretle sevk ve idarenin şu yok etme kuralının değişmez olduğunu bir kez daha görüyoruz: Birliklerin birleştirilmesi ve ayrılmasında, kısımlara bölünmesinde başlangıçta yapılacak hata, sevkine kadar düzeltilmesi imkansız kalır.

VI.KONU: Çanakkale Kara Savaşlarının İncelenmesi

Çanakkale'ye saldırı ve buranın savunma usulüne ayırdığım bu uzunca 3, 4,5. konulara burada son vererek şimdi Çanakkale kara savaşlarının çok kısa bir incelemesine geçiyorum.

A-İlk dördü (3., 5., 7. ve 11. Tümenler) serbest Türk kuvvetlerinin kıta sonu yerlerine... (yarımada'nın sonundaki yerler) Sevk şekli: ordu komutanlığı başlangıçta Saros aldatmasının cazibesine kapılarak 25 Nisan'da 7. Tümen'den ancak 2 taburu deniz yoluyla Kilya'ya sevk etmiş, tümenin büyük kısmını ve 5. Tümeni yerinden oynatmamıştı.

Anadolu'daki 15. Kolordu'dan ancak 25 Nisan günü sona erdikten sonra Kranlık Liman bölgesindeki bir alayın 2 taburu ordu emriyle karşıya gönderilmek üzere yola çıkarılmıştı Fakat ordu komutanlığı 25. Nisan akşamı artık durumu anlamış, kesin sonucun yarımada'nın güneyinde oynanacağını kestirmişti. 15. Kolordu'ya da Kumkale ile çok meşgul olmayarak Rumeli'yi takviyeye hazır olmayı emretmişti. Fakat 26 Nisan sabahı ve öğleden itibaren 5. ve 7. Tümenler uzun yürüyüşlerle kuzeyden güneye hareket ettirilmişlerse de, durum 15. Kolordu için böyle olamamıştı. Kolordu Komutanı General Weber ve Kurmay Başkanı Tufaney hala Rumeli tarafındaki hareketi aldatma saymakta ve esas çıkarmanın Beşiğe'de olacağını kabul etmekte ısrar ediyorlardı. 25 Nisan akşamından itibaren ordu komutanıyla da muhabere teması kesilmişti. Ordudan hiçbir haber, emir alınamıyordu. 25-27 Nisan günlerinde ise Rumeli'de sıkıntılı, bunalımlı savaşlar oluyor ve oraya Anadolu tarafındaki işsiz 15. Kolordu büyük kısmının bir an önce sevki zorunluluk olarak görülüyordu. Halbuki 3. Kolordu Komutanlığı 15. Kolordu'dan kuvvet istiyor, fakat General Weber “ordu komutanının emri olmayınca veremem” diyordu. Dolayısıyla 3. Kolordu Kurmay Başkanı Kaymakam Fahrettin Altay Çanakkale Müstahkem Mevkii Kurmay Başkanı Kaymakam Selahaddin Adil Beyler'le 15. Kolordu 1. Şube Müdürü olan Kurmay Yüzbaşı bendeniz (Bursalı Nihat) arasında şu şekil kararlaştırıldı:

Fahrettin Bey, gerekli gördükçe kuvvet isteyecek haberleşme şebekesinin kötülüğü sebebiyle bu isteği Selahaddin

Adil Bey iletecek, şayet Weber Paşa razı olmazsa ben Almanlar'ın Türkçe bilmemesinden faydalanarak telefonla bir ordu emri uydurarak Weber'e “ ordu komutanının emridir” diye gösterecektim. Gerçekten de öyle yapıldı. Ancak bu sayede 26-27 Nisan'dan itibaren 15. Kolordu büyük kısmı, parça parça (sevk ve hareket bunu gerektiriyordu) karşıya sevk edilmeye başlandı. 26-27 Nisan'da Kumkale'nin boşaltılması da bu konuyu çabuklaştırdı.

Bununla birlikte bu sevkiyat çok zor bir işti. Bir kere çoğu kıtalar 1-2 gün gergin yürüyüşle Çanakkale'ye ancak varıyordu. Burada sevk aracı olarak 1-2 Römorkör-, bir kaç mavn ve şattan başka bir şey yoktu. (Bilinen araba vapurunu bu günlerde gördüğümü hatırlamıyorum) Halbuki denizde denizaltı, havada uçak tehlikesi her an vardı. Bir taraftan Eceabat düşman filosu tarafından yakılmıştı. Kilye de zamanlı zamansız bombardıman ediliyordu. Bir taburun bile karşıya sevki hayli zaman alıyordu. (Nitekim 30 Nisan sabahı ben güney grubuna gitmek üzere geçerken, deniz üzerinde bir uçak saldırısına uğramıştık. Römorkör bulunduğu şati akıntıya bırakarak çekilip gitmişti. Neden sonra geri dönerek az daha torpil hatları üzerine düşme durumuna gelmiş olan şatımızı tekrar takarak alıp götürmüştü)

B-Arıburnu:

ANZAC'lar daha 25 Nisan'da Mustafa Kemal'in karşı saldırısı ile serbest hareketi kaybetmişlerdi. Mustafa Kemal bunlara göz açtırmıyordu. 26 Nisan'da mücadeleler devam etmiş. 28 Nisan'da yalnız 6'sı taze 14 taburla 20 düşman taburuna yine saldırmıştık. (27. Piyade Alayı ve 64. ve 33. Alaylar) 1 Mayıs'ta tekrar edilen bir saldırıyla da düşmanı büsbütün durdurmuştuk.

Bu saldırılar düşmanı denize dökmeye yeterli olamamıştı. Çünkü bir kere zayıf kuvvetlerle yapılıyordu. Düşman araziye iyice yerleşmişti. Daha sonra mevzi zavaşı dediğimiz şekil başlamıştı. Mevzi savaşında ise saldırı, ancak malzeme bolluğu esaslı hazırlık ve sistem yoluyla mümkündü. Bu saldırılar bize de çok pahalıya mal olmakla birlikte düşmanın kararlılık ve girişimini

tamamen kırmak kendimizden çok üstün bir kuvveti karşımızda tutmak, güney grubunda cereyan eden kesin savaşın yan ve gerisini sağlamlaştırmak gibi faydalar sağlamıştı.

Bundan sonra 19 Mayıs'a kadar mevzi savaşı devam etmiş ve bugün sabah karşı burada 2. Tümenin de katılımı ile genel bir gece saldırısı yapılmışsa da bu hücum yalnız 2. Tümene yarım saat içinde 5.000 küsur kayba mal olarak başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Çünkü mevzi savaşının mahiyeti hala kavranamamış ve bu saldırı dahi hazırlıksız ve tertipsiz yapılmıştı. Bundan sonra Arıburnu'nda Anafartalar Savaşına kadar esaslı bir olay cereyan etmemiş ve burası sadece taraflar için bir insan değirmeni olarak kalmıştı.

C-Seddülbahir Savaşı

25. Nisan'da yalnız 2 taburumuz karşısında ancak kıyı boyuna yerleşebilmiş olan düşman Seddülbahir'i ancak boşaltmamız üzerine 26 Nisan sabahı işgal edebilmiş ve bu gün biz bu bölgeye ancak 9 tabur toplayabildiğimizden akşama doğru düzenli bir şekilde 2. hatta çekilmişti ki burası da tahliye zamanına kadar üzerinde kalınan hattı. Düşman Fransız Tümenininde çıkarılması ile 27. Nisan'da saldırıya geçmiş, 28 Nisan'da dahi devam ettiği bu saldırıdan hiçbir sonuç alamayarak hatlarımızın bir kaç yüz metre ötesinde durmuştu.

Bundan sonra 1-2 Mayıs ve 3-4 Mayıs'ta bizim gece hücumları da bir sonuç vermeyince Çanakkale'nin ilk sıkıntılı aşaması taraflarca sona ermiş oluyordu.

Bu ilk aşama her iki tarafa da pahalıya mal olmuştu. Örneğin: Yalnız Seddülbahir bölgesinde bu günler içinde sadece İngilizlerin kaybı 602 subay ve 13.336 askerdi. Fransızların da 12.610'u saf dışı kalmıştı. Savaşılan alanın genişliği ise 4 km uzunluğunda bir hat olup bunun Seddülbahir yönünde denize en

uzak olan mesafesi 6.5 km'den ibaretti.

6 Mayıs'tan itibaren ta 16 Haziran'a kadar düşman günlerce devam etmek üzere başlıca 6 defa büyük ölçüde hücum etmiş fakat bunların da hepsi eşsiz bir karşı koyma ve fedakarlığımız sayesinde başarımız ile sonuçlanmış, arasına çekilen sıkıntılar güzel şekilde bertaraf edilmişti. Kısaca 26 Haziran'da başlayan bombardımanla 28 Haziran'da sğ tarafımıza karşı başlayan İngiliz saldırısı başlangıçta bu tarafı yarararak, düşman denizle Sığındere arasından 2.5 km kadar gerimize girmiş ve nahoş bir durum meydana gelmişti. O derece ki güney grubu komutanı olan ve bu zamana kadar daima sessizlik ve soğukkanlılığını korumuş bulunan General Weber, 1. Şube Müdürü olan bendenize “Artık başka çare kalmadığını” söyleyerek Alçıtepe önündeki son savunma hattına çekilmeyi gerektiren emri yazmamı emretmişti. Ben de Generali vazgeçiremeyince derhal Ordu Kurmay Başkanı Kaynakam Kazım Bey'e (Diyarbakırlı Kazım Paşa) haber vermiştim. Kendilerinden: “Ben şimdi geliyorum. Kesin şekilde muhalefet et ve orada üniformana hakim Türk subayı olduğunu unutma!” emrini almıştım. Haberdar edilen Ordu Komutanı Liman Paşa da Weber'i telefonla arayarak adam akıllı haşlamış, emir komuta sıkıntısı geçirtilmişti. Bu olay, sonunda 3 Temmuz'da Weber'in istifasına, yerine 2. Ordu Komutanı Vehbi Paşa'nın gelmesine sebep olmuştu. 12-13 Haziran savaşıyla güney grubunda da sorun çözülmüştü. Yani Arıburnu'ndan daha ilk günlerde umudunu kesmiş olan düşman için Seddülbahir bölgesinde de başarılı olunması olanağı kalmadığını itiraf etmek gerekmişti.

Bu sıralı düşman saldırıları neden kesin bir başarıya değil, en küçük bir kazanca dahi ulaşmadı? Bu konu önce bir saldırı sırası ki düşman her keresinde bize piyade bakımından en az 2-3 misli, topçu ve malzeme itibarıyla ise ölçü kabul etmez derecede üstündü. Diğer yönden düşman korkak, tecrübesiz değildi. Düşman er ve subayları da kahramanca, fedakarca ölüyordu. Bu başarısızlık

düşmanın bütün savaşa birden tüm kuvvetle ancak bir başlangıçta, bir de 23-25 Mayıs'ta iki defa genel saldırı yapması, diğerlerinde bir defa Fransızlar bir defa İngilizler tarafından saldırı yapılarak, saldırı yapmayan tarafın genel olarak gevşek davranması ve böylece yedeklerimizin serbestçe yerleştirilmesine yer bırakılması, kendi yedeklerini iyi kullanamamaya muktedir olamaması vs. gibi yaptığı sevk ve idare, tabya hataları da etkili olmuştu. (23-25 Mayıs Saldırısında bizim 32 taburumuza karşılık düşman 120 taburla saldırıya geçmişti) Fakat bizim tarafta da elbet bunun gibi bir hayli sevk ve idare hataları yapılmış olduğundan karı zararını kapatıyordu. Dolayısıyla düşmanın başarısızlığının sebebi ve tek sebebi: Türk azim ve fedakarlığının İngiliz-Fransız azim ve fedakarlığından kesin olarak üstün gelmesiydi.

VII. KONU: Anafartalar Suvla Saldırısı

Daha ilk dönem savaşları devam ederken kara savaşının çabuk bir sonuç vermeyeceğini anlayam müttefikler arasında Çanakkale'nin hiç olmazsa bir kez daha deniz yoluyla zorlanması konusu tekrar düşünülmüş, fakat bu sırada 25-26 Mayıs saat 19:15'te Goliath Zırhlısının Morto Koyunda Muavent-i Milliye Torpidomuz tarafından torpillenerek batırılması ve Alman denizaltılarının da gelmekte olduğu haberlerinin yayılması, düşüncüyü çok kıymetten düşürmüş ve Queen Elizabeth denizaltı korkusuyla İngiliz sularına kaçırılmıştı. Bu sırada hatta Çanakkale Seferinden vazgeçilmek bile İngiliz Savaş Meclisinde sözkonusu olmuştu. Bu sırada müttefiklerin yüksek askeri heyeti çok zor bir durumda kalmıti. Seferi kuvvetler komutanı General Hamilton yeniden 2 kolordu istiyor ve bu konuda "Bu durumda yarımadanın elimizdeki kısmı, ancak mevcut kuvvete yeterlidir. Halbuki düşmanın direncini kırmak için çok askere muhtacım. Özet olarak çok kuvvet lazım. Fakat bunu yerleştirecek yerim yok. Çözümü olmayan bir bilmece karşındayım" diyordu. Fransızlar ise bu taze kuvvetlerin Beşiğe'ye çıkarılması düşüncesini bir kere daha ileri

sürüyorlardı. Nihayet 1915 Haziran ortasında 2 kolordu yerine Hamilton'a sadece bir tümen gönderilerek bu müzakerelerin sonu gelmişti.

Bu sırada 4 Haziran'da Çanakkale önünde ilk Alman denizaltısı görülerek nakliye gemilerini kaçırmış, 7 Haziran'da bir zırhlı, 9 Haziran'da diğer bir zırhlı batırılmış, savaş filosu da artık eski hareket serbestisini kaybetmişti.

Bu arada Çanakkale başarısızlığının da eklenmesi ile İngiliz Kabinesi değişmiş, Haziran başında iktidara geçen yeni karışık kabine Çanakkale işini bir kere daha incelemeye başlamıştı. Geri çekilme yavaş yavaş terke devam, yeni bir çözüm şekliyle hızlı, çabuk sonuç alma seçenekleri uzun uzadıya incelendikten sonra Haziran ortasına doğru şu karar alınmıştı: Mümkün olmaz General Hamilton emrine yeniden 50.000 asker gönderilecek, Temmuz içinde de genel bir saldırı yapılacak.

Bunun üzerine bu kuvvetin Anadolu'ya Kabatepe taraflarına ve Bolayır'a çıkarılması ile yeni bir yönden saldırılması düşünceleri tekrar ortaya atılmış, sonunda Hamilton gelecek kıtalarla kısmen Arıburnu cephesini takviyeye, kısmen de 4-5 km kuzeydeki Suvla Limanına çıkarak bir taraf ve yan darbesi indirmeye karar vermişti. Bunun üzerine 1-13 Temmuz günlerinde 70.000 askerlik bir kuvveti önemli bir miktarda önemli bir miktarda araç ve malzemeyi taşıyan 43 nakliye gemisi İngiliz limanlarından Çanakkale'ye gitmek üzere hareket etmişti. Fakat sevkiyattaki gecikme dolayısıyla saldırının 6 Ağustos 1915'te yapılması saptanmıştı.

Bu sırada 12-13 Temmuz 1915 savaşı da müttefiklerin başarısızlığı ile sonuçlanınca artık 6 Ağustos'a kadar kötü sonuçlar doğurabileceğinden korkulan bir hazırlık devri başlamıştı. İlk aşama yalnız güney grubunda 47.000 İngiliz, 22.000 Fransız kaybı ile kapanmıştı.

Güney grubundaki şiddetli savaşların durmasından ve kısmen istihbarattan alınan haberlerin ışığında biz de müttefiklerin yeni bir girişimini beklemeye başlamıştık. Bizde de düşman yeniden nereden gelir, ne yapar konuları ortaya çıkmıştı. 19. Tümen Komutanı Mustafa Kemal'in temsil ettiği düşünce (General Hamilton'nın düşündüğü gibi) düşmanın yine en kısa ve en çabuk yoldan maksadına ermek isteyeceği, bu sebeple de cephe saldırılarıyla kuvvetlerimizi durdurmaya çalışırken taze kuvvetlerle Suvla'ya çıkarak Conkbayırı yönünde ilerleyip yarımadanın kuzey ile ulaşımını kesip, Arıburnu karşısındaki kuzey grubumuzun yan tarafına ve gerisine düşeceğini, en kısa yoldan boğaz kıyısına inerek kesin sonucu elde etmek isteyeceğini kabul ediyordu.. Bu plan çok sadeydi. Her sade plan gibi iyi uygulandığı zaman başarı örneği belgesi olarak yerini alacaktı. Fakat Liman Paşa'nın temsil ettiği ve üstlendiği sevk ve idare bu sefer de ters düşünmüş, düşmanı Bolayır'dan beklemeye karar vererek kuvvetimizin dağılım ve yerleşimini şöyle yapmıştı:

Güney grubunda: 6 tümen. (4., 8., 14., 13., 1., 10. Tümenler)

Kuzey grubunda 6 tümen (19., 16., 9., 5., ?, ? Tümenler)

Yeniden kurulan Saros grubunda: 3 kuvvetli tümen, süvari tugayı. (7., 12., 6. Tümenler)

Anadolu tarafında: zayıf 3 tümen (3., 2. 11. Tümenler)

Suvla'da ise geniş bir bölgede (Ece Limanından Arıburnu cephesine kadarki alanda) yalnız 4 taburluk bir gözetleme birliği! 2'si kıyı müfrezesi (Gelibolu, Bursa Jandarma Taburu, 32. piyade alayının 1.5 taburu, 31. piyade alayından 2.5 tabur.

Düşmanın ise bu sırada yarımada 30.000'i Fransız olmak üzere 157.000 kişilik bir ordusu vardı. Buna yeni gelen 9. Kolordu

(10., 11. Tümenler) ve ayrıca 54., 55. Tümenlerle takviye edilecekti. Özellikle bu taze kuvvetlerin katılımıyla 60.000 kişilik bir saldırı grubu kurularak Arıburnu bölgesinde kıyı boyunca kuzeye yürüyüp daha sonra serbest bölgede sağa, doğuya dönmek suretiyle Osmanlı tabyalarının yan tarafına düşerken, Suvla Limanı'nına çıkarılacak kuvvetler de Anafartalar üzerinden gelişen, genişleyen bir kuşatma ile Kocaçimen-Conkbayırı'na yönelicekti.

Bu asıl darbe Arıburnu ve güney grubu cephelerinden yapılacak cephe saldırılarıyla takviye edilecek ve Saros Körfezinden yapılacak bir yanıltma ile örtülecek, gizlenecekti. Filo da şimdiye kadar yine büyük ölçüde güçlü bir duruma getirilerek takviye edilmiş, her tarafa ateş yağdırarak, hareketi örtecek ve koruyacaktı.

Bizi aldatmak, yanıltmak için de Midilli'de de bir hedef bulma, arama hareketi geliştirilmiş, Anadolu'ya saldırılacağı söylentileri yayılmıştı. Harekat şöyle hazırlanmıştı:

5-6 Ağustos'ta Arıburnu'nda ANZAC kuvvetleri yeniden 24.000 asker, 40 topla geceleri çıkarma yapmak suretiyle takviye edilmişti. ANZAC Komutanı Birdwood 37.000 asker ve 72 toptan oluşan bir saldırı grubu hazırlamıştı. 6 Ağustos sabahı bu kuvvet yeniden karaya çıkarılacak 15.000 askerle takviye edilecekti.

Suvla Çıkarması için Küçükkemikli Burnu'nun güneyinde (B, A) kumsalları, Büyükkemikli güneyinde (C) kumsalı seçilmiş ve esaslı hazırlık yapılmıştı. 5-6 Ağustos gecesi buraya bir defada 16.000 asker, 106 top çıkarılacak, ertesi günü de bu kuvvet 85.000 asker, 4 topla takviye edilecekti.

Çıkarma aracı olarak herbiri 400 insan, 40 beygir alan ve saate 5 mil sürat yapan motorlu 15 sal vardı. Bunlar su kesimlerinin azlığı yüzünden çok yakına kadar sokularak ve taşıdıkları çıkarma

kademesinin yarısı bunlara yüklenerek, diğer yarısı da 10 torpido, 2 kruvazör, 12 balıkçı gemisi vs. nakledilmişti.

1. 6-7 Ağustos 1915'te güney grubunda 2 İngiliz tümeni filo korumasında saldırıya geçti. Fakat yedek kuvvetlerimizi bile durduramayarak kuzeye ilerlemesi men edildi.
2. 6-7 Ağustos'ta 200 Yunanlı, 1 kruvazör, 1 torpido ile Saros Körfezi kuzeyinde Karaçalı'ya çıktı. Fakat süvari tugayımız tarafından geri çekilmeye mecbur edildi. Kalanlar tekrar aynı gün geri alındı.
3. 6-7 Ağustos gecesi Arıburnu bölgesinde 4., 5. Tümen savaş durumundaki İngiliz kuvveti, kuzeye hareketle sabah olunca doğuya Conkbayırı'na çıkan derelerin ağzına vardı. 7 Ağustos sabahı doğuya tırmanmaya başladı.

Aynı gece İngiliz 9. Kolordunun ilk kademesi Suvla'ya çıktı. Sabah bir taraftan takviye edilirken diğer taraftan ilerlemeye başlayarak (Lalebaba-Karakol Dağı) hattını tuttu.

Durum düşman için gayet uygundu. Her iki saldırı grubunun da karşısında ilk anda kıymetsiz ve önemsiz Türk kuvvetleri vardı! Bir hamlede boğaz kıyısına inebilirlerdi. Fakat inemediler:

7. Ağustos'ta Conkbayırı'na yürüyen grup ilk yetişen Türk taburları karşısında durdu. Ancak pek ufak bir parçada Conk'u tutabildi. 9. Kolordu da doğuya doğru ancak 100 mt bir mesafe ilerleyebildi. 8 Ağustos'ta Conk grubu çetin bir mücadeleye devam ederken 9. Kolordu dinlenmeye karar verdi! Bizzat savaş alanına gelerek derhal saldırı emrini veren Hamilton'a rağmen akşama doğru ancak 1 tugay ile yaptığı saldırıda yine başarılı olamadı. Böylece bu gün iki grup arasında bir bağlantı bile kurulamadı.

Bu sırada durumun saptanması üzerine Saros grubumuzda (7., 12., 6. Tümenler) düşene, ölene, kalana bakmadan güneye doğru yürüyorlardı. Daha 8 Ağustos günü 2 tümen yetmişti. 9-10

Ağustos'ta Mustafa Kemal karşı saldırıya geçmiş, Conkbayırı'nı geri aldığı gibi bu iki düşman saldırısını da durdurmuş, sıkıntıyı ortadan kaldırmıştı.

21 Ağustos'ta düşmanın yaptığı sevk ve umutsuz saldırı da kırılınca burada da sabit bir cephe meydana gelmiş savaş artık mevzi savaşına dönüşmüştü.

Bu 16 günlük savaş yalnız Anafartalar' da İngilizlere 47.000 kayba mal olarak kapanmıştı...

Suvla Çıkarmasına ilişkin şu bir kaç rakam da faydalı olacaktır:

Çıkarma kademesi 6-7 Ağustos'ta güneşin batmasında sonra Gökçeada'dan hareket ederek saat 22:00'de kıyıya gelmişti. (A) mevkiinde çıkarma başarılı olmuyor. Motorlu sandallar kuma oturuyor. İkisi ilk seferden sonra kullanılamaz oluyor. Çıkarmaya motorsuz sandallarla devam edilerek çıkarma ancak 07:00'de sona eriyor. Zayıf Türk gözetleme postalarının ateşi de hayli kayba neden oluyor.

(B, C) noktalarında ise hiçbir Türk kuvveti yok. Saat 23:00'da başlayan çıkarma 24:30'da 7.000 kişinin karaya ayak basmasıyla iyi bir başlangıç yapıyor. Fakat sabah olunca Lalebaba'daki 2 Türk bölüğünü ancak öğleye doğru geri atmak mümkün oluyor.

Özet olarak Suvla'da 24 saat içinde 27.000 kişi karaya çıkmış oluyor. İngilizlerin Suvla'da başarısızlık sebebi sevk ve idare hatasıdır. Durumu kavrayamıyorlar. Karşılarındaki boşluktan faydalanamıyorlar. Top, cephe vs. konusundaki bazı noksanların da tamamlanmasına geçemiyorlar. Sonunda karşılarındaki bir avuç Türk'ün kahramanca karşı koyması ile uzaklaşmak zorunda kalıyorlar.

Bundan sonra uzun bir kararsızlık hüküm sürüyor. Yeniden takviye edilerek saldırmak, Anadolu'ya çıkmak, başlamış olan Selanik Seferine yönelmek gibi sorunlar ortaya çıkıyor. Fakat hiçbirisine kara verilemeyerek kalıyordu. Hatta Ekim 1915 içinde boğazı bir gece saldırısıyla zorlamak düşüncesi de yine önemle incelenmişti.

Nihayet 7 Kasım 1915'te Londra Hükümeti “Anafarta ve Arıburnu Cephesini boşaltma ve güney grubunda kesinlikle kalma” kararını vermişti. Bu karar 19 Kasım 1915'te uygulanmıştı. Bir müddet sonra Seddülbahir'de kalmanın da başarısızlığı anlaşılarak 9 Aralık 1915'te burası da boşaltılmış ve Çanakkale seferinin kara cephesi Türk zaferiyle son bulmuştu.

Son düşüncelerim:

Bu Anafarta Seferi de önce söz konusu ettiğim deneyim ve sonuçları sadece doğrular.

Burada görüyoruz ki boş bir kıyıya çıkarma ne derece kolaysa ateş altında çıkarma da o oranda güçtür. Diğer yandan savunma kuvvetinin düşman çıkarma bölgesini kestirememesi düşmanın kıyıda kolayca yerleşmesine neden olur. Bununla birlikte kıyıya çıkan kuvvetlerin buna uygun büyük bir iş görmemiş olacağı, tam tersine derhal hedef yönünde hareket ederek kendisini karşılayacak düşmanı kayıtsız şartsız mutlaka mağlup etmesi gerektiği, buna gücü yetmesidiği durumda ilk andan itibaren genel durumun artık kötü bir cereyan almaya mahkum bulunduğu iyice belirmiş olmaktadır.

Müttefiklerin ilk çıkarmada kuvvetlerini 2 gruba ayırması ve buna rağmen üstün bulundukları halde karşılarındaki savunma kitalarına ilk günlerde çabuk bir darbe indirememeleri nasıl ki seferin ilk kısmını müttefikler aleyhine kapamakta etkili olmuşsa, Anafartalar'da da özellikle 9. Kolordu'nun Suvla'da kaybettiği 7-8

Ağustos günleri bütün seferin kaybolmasının nedeni olmuştur.

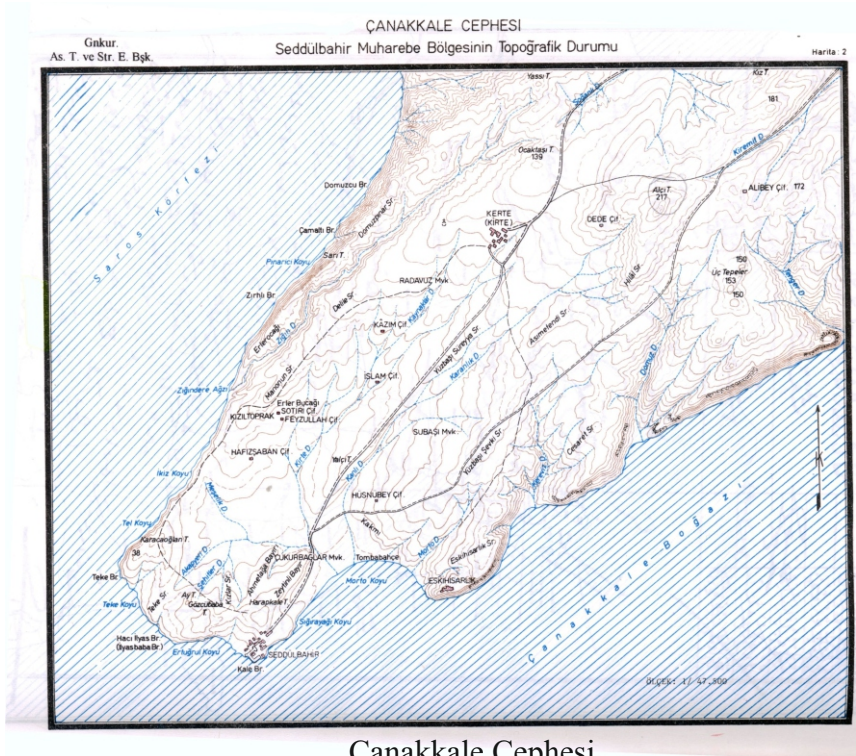
İşgalde bir ordu düşmanın bu kadar yüksek hatalar yapacağını hesap edemez ve etmemelidir. Düşman doğru hareket etse dahi bir çıkarmanın özellikle ateş altında çok zor olacağı ve karaya çıkan kuvvetlerin açık alanda ileri yürüyüş yaparken düşmana çatan kollar gibi serebestçe ve derhal ilerlemeye devam edemeyeceği dikkate alınırsa hatta yarı kuvvetteki bir savunma ordusunun bile makul ve uygun düzenleme kabul ettiği, düşmanın çıkarma yönünün zamanında tahmin edildiği taktirde ilk günler için umutsuz bir duruma hiç de kolaylıkla düşmeyeceğine itimat etmesi, ilk günleri kazanabileceğini kabul etmesi gerekir. Bundan sonra savaşın devam şekli ise doğal olarak ve ister istemez tarafların kaynakları, yeniden yeniye savaş noktasına sevk edeceği kuvvet ve araçlarının miktar ve durumu etkili olur. Savaşın her türünde bu böyledir, doğaldır.

Herhalde şimdiden şuna karar verirsek yanılmış olmayız sanırım: Karşıda bir savunma kuvveti görüleceği kestirildiği taktirde bir çıkarma hareketiyle seferi açmak kararı hiçbir ordunun gelecekte kolayca karar verebileceği bir sorun değildir. Tıpkı kıyı bataryası ile gemi arasındaki mücadelede olduğu gibi kıyı savunma kuvveti ile bunun karşısına çıkacak çıkarma kuvveti arasında da ilk üstünlük karadadır.

Seddülbahir 15. Kolordu 1. Harekat Şube Müdürü
Kurmay Binbaşı Bursalı Nihat
1927

Metni günümüz Türkçesine uyarlayan
Süleyman Türkyılmaz
Emekli Edebiyat Öğretmeni

TAARRUZ ve SAVUNMA HARİTALARI

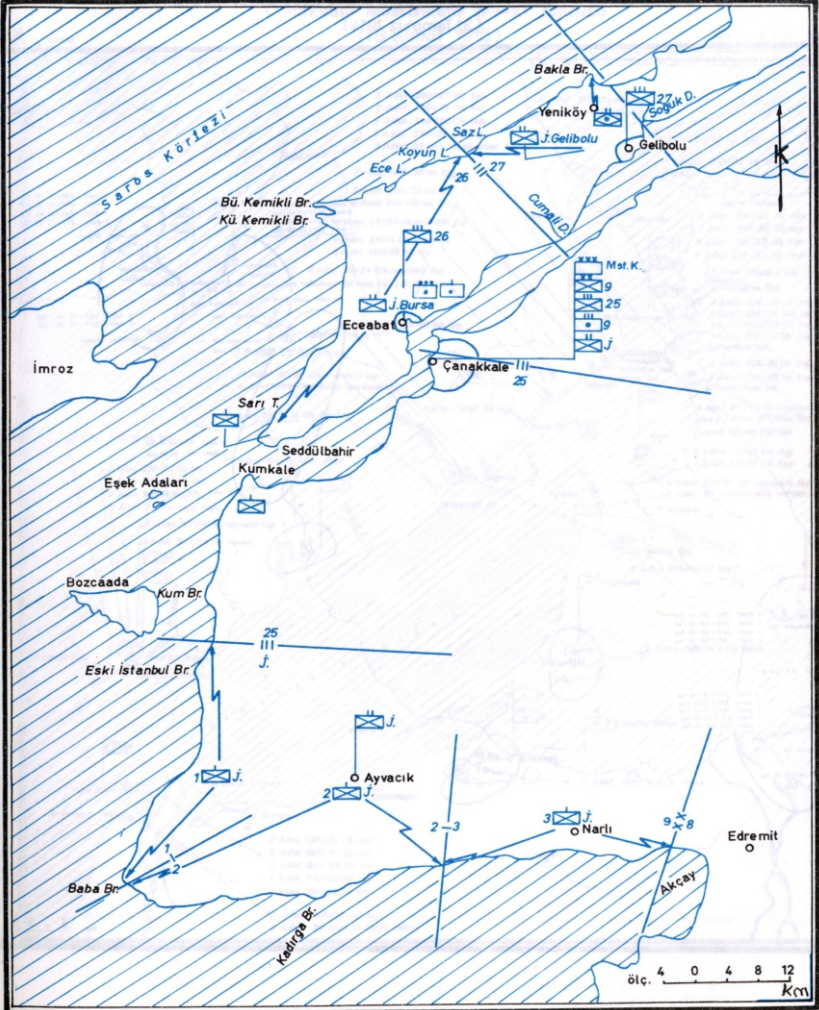

Çanakkale Cephesi Seddülbahir Muharebe Bölgesinin Topoğrafik Durumu

9ncu Piyade Tümeni ve Jandarma Birliklerinin Kıyı Gözetleme Düzeni

Gnkur.
As.T.ve Str.E.Bşk.

Kroki : 1

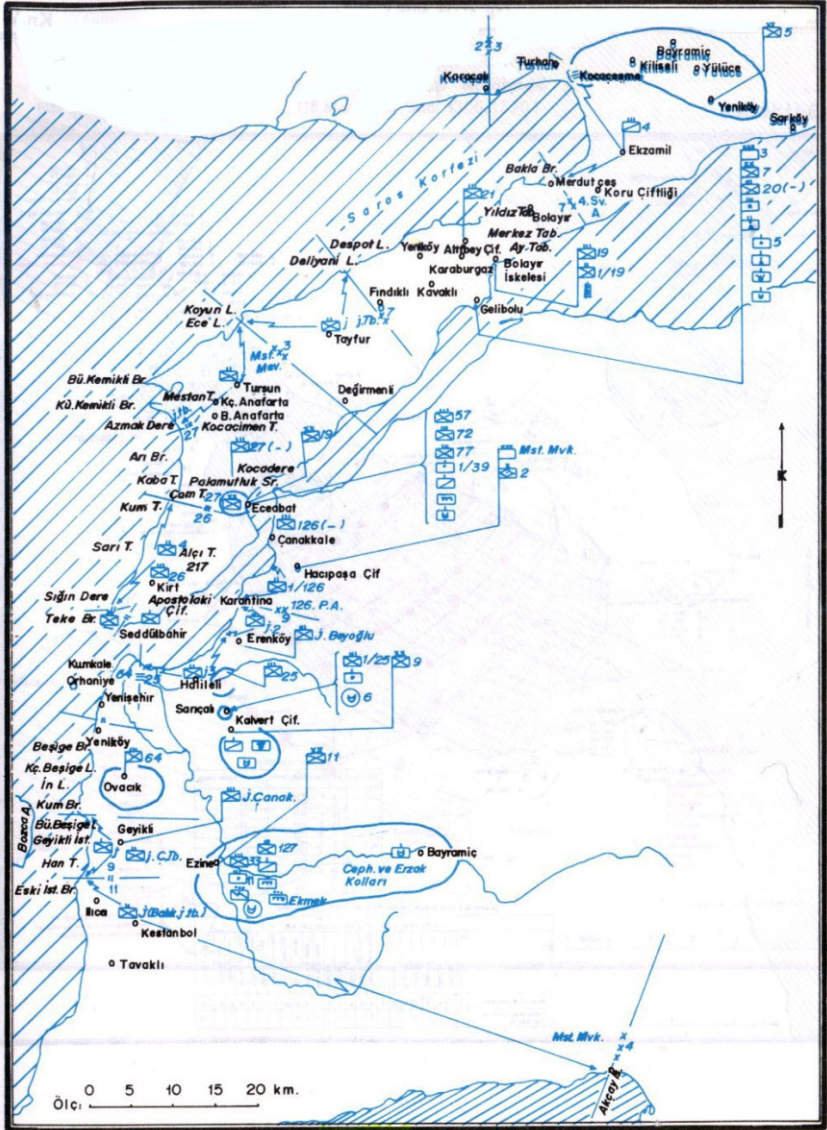

Kroki : 3

[illegible]

Çanakkale Müstahkem Mevkii ve 3ncü Kolordu'nun Aldığı Düzenler
(18 Mart 1915 Sabahı)

Kroki : 5

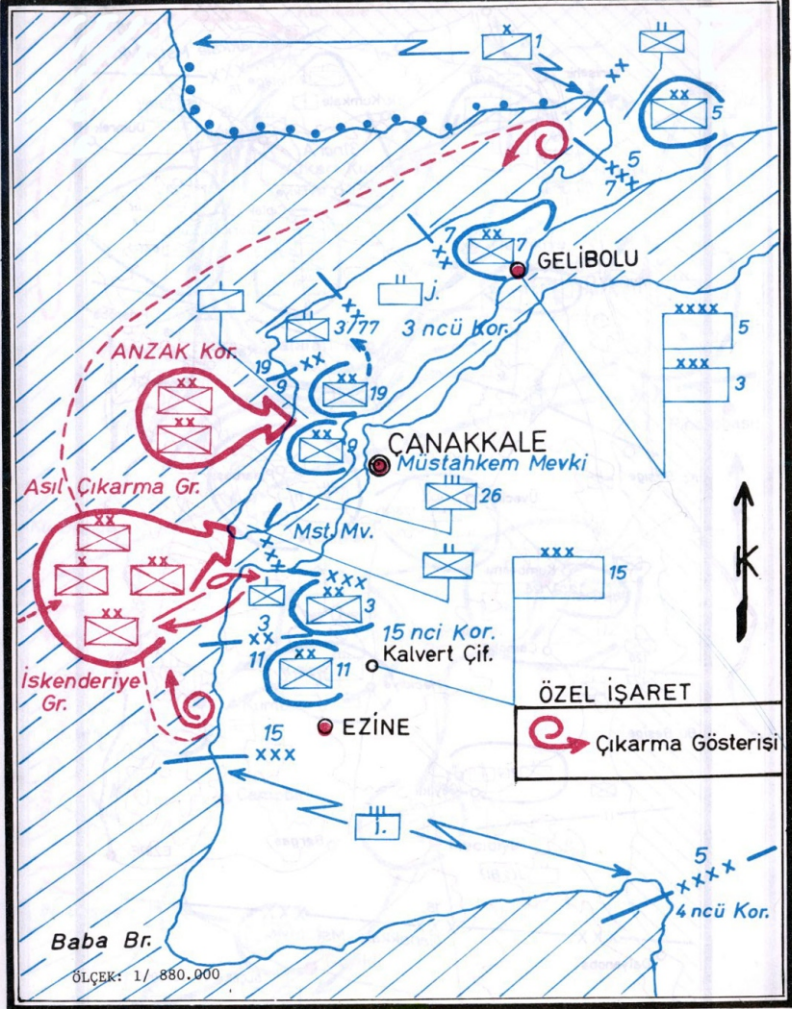

ÇANAKKALE CEPHESİ

Tarafların Genel Harekât Planı ve
Konuşu

Gnkur.
As. T. ve Str. E. Bsk

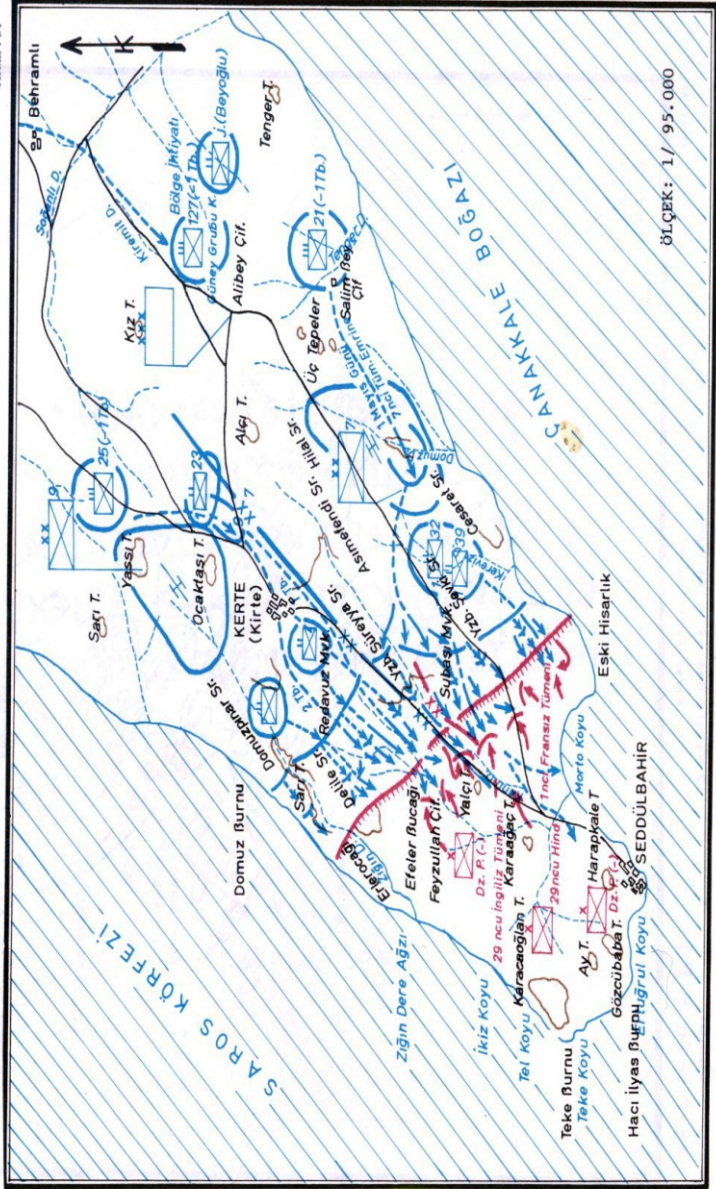
Kroki : 11

ÇANAKKALE CEPHESİ
Güney Bölgesindeki Türk Kuvvetlerinin
1/2 Mayıs Taarruzu

Gnkur.
As. T. ve Str. E. Bşk

KRİTİK : 51

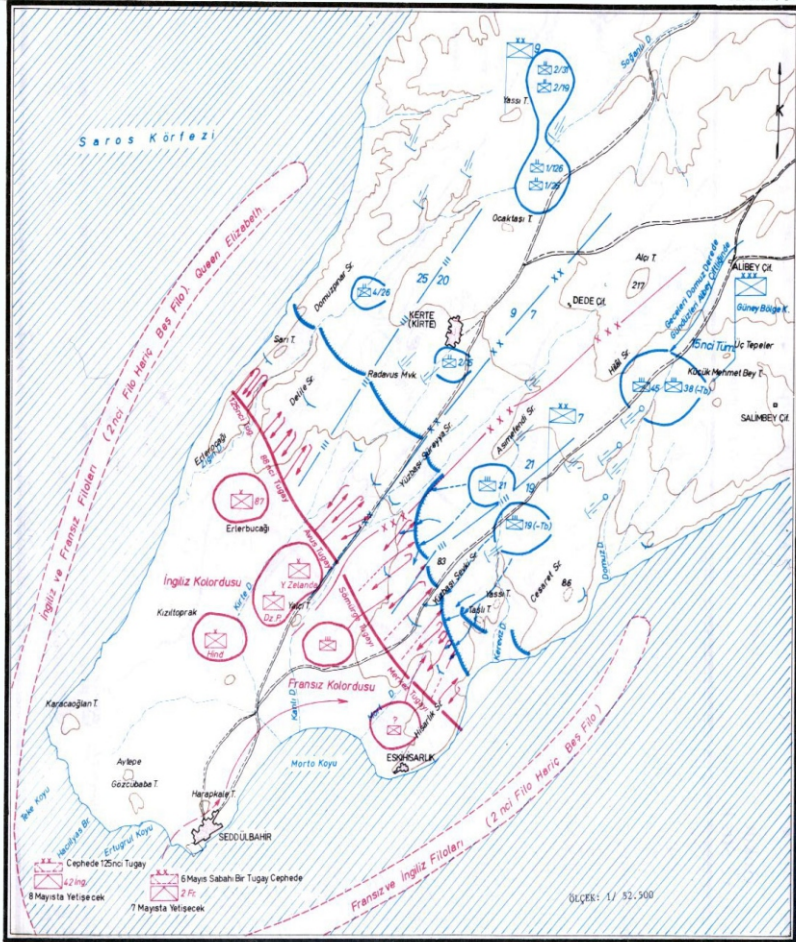
Gnkur.
As. T. ve Str. E. Bşk.

ÇANAKKALE CEPHESİ
Güney Bölge Türk Kuvvetlerinin 3/4 Mayıs
Gece Taarruzlarına Ait Muhtelif Safhalar

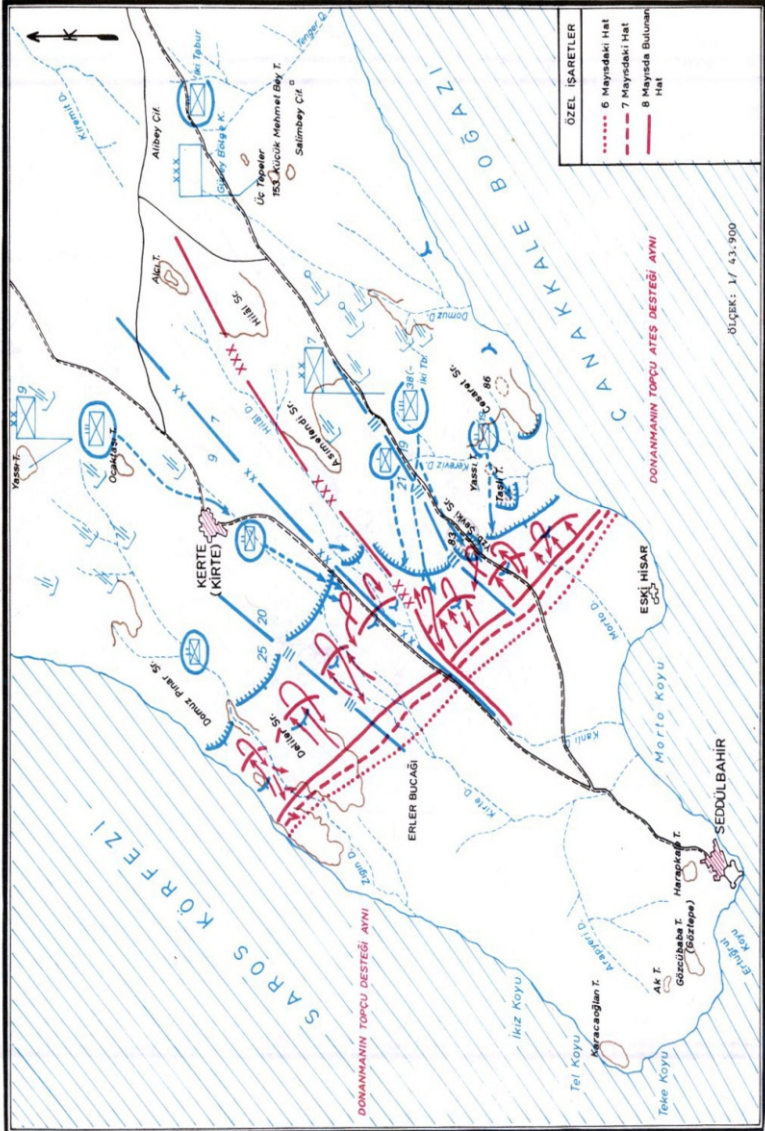
Kroki : 33

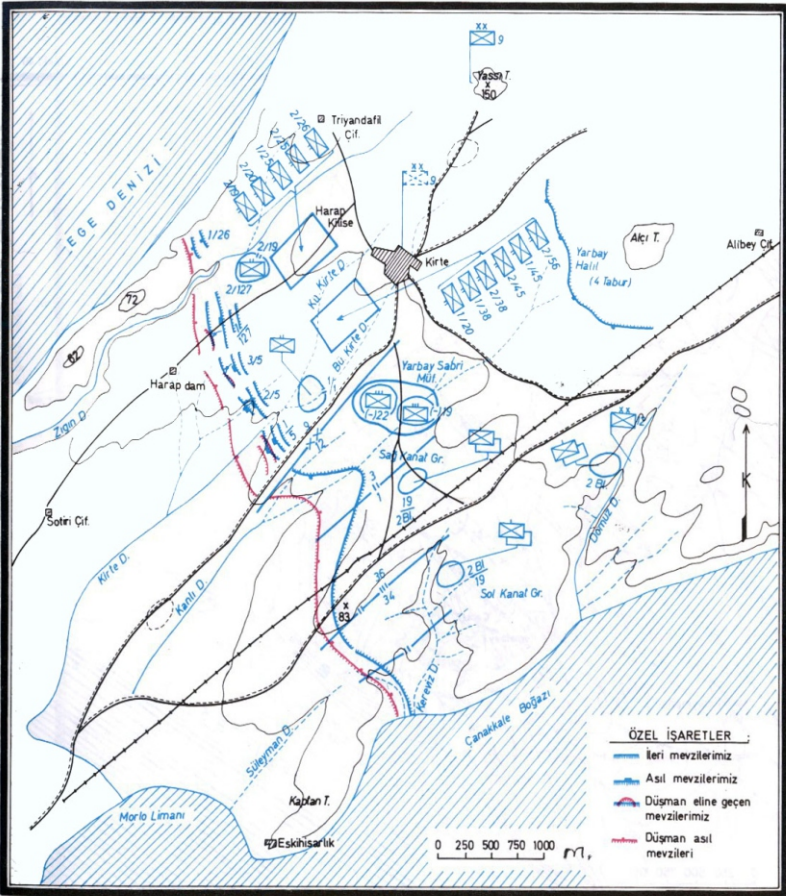
ÇANAKKALE CEPHESİ
Güney Bölge Türk Kuvvetlerinin 3/4 Mayıs
Gece Taarruzlarına Ait Muhtelif Safhalar

ÇANAKKALE CEPHESİ
İngiliz ve Fransızların Kırte'ye Taarruzunda
6 Mayıs Harekâtı

Kroki : 39

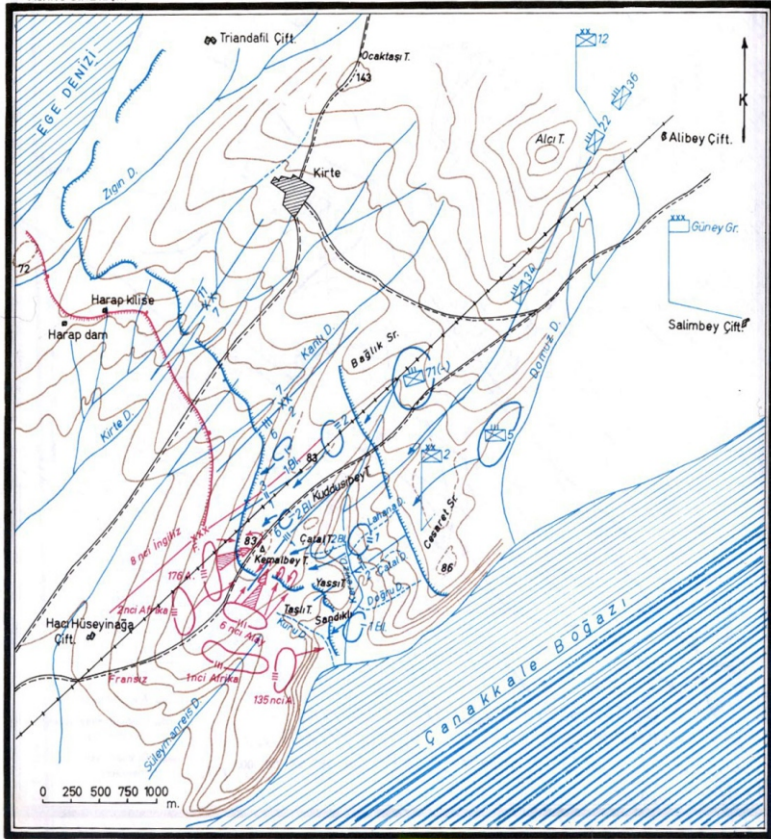

9 uncu Tümenin Taarruz İçin Aldığı Düzen
ve
Güney Grubunun Genel Durumu
(6 Haziran 1915 Saat: 01:00)

83 Rakımlı Tepe Muharebesi, Taarruz ve Karşı Taarruzlar
(21-22 Haziran 1915)

Gnkur.
As. T. ve Str. E. Bşk.

Krokî : 40

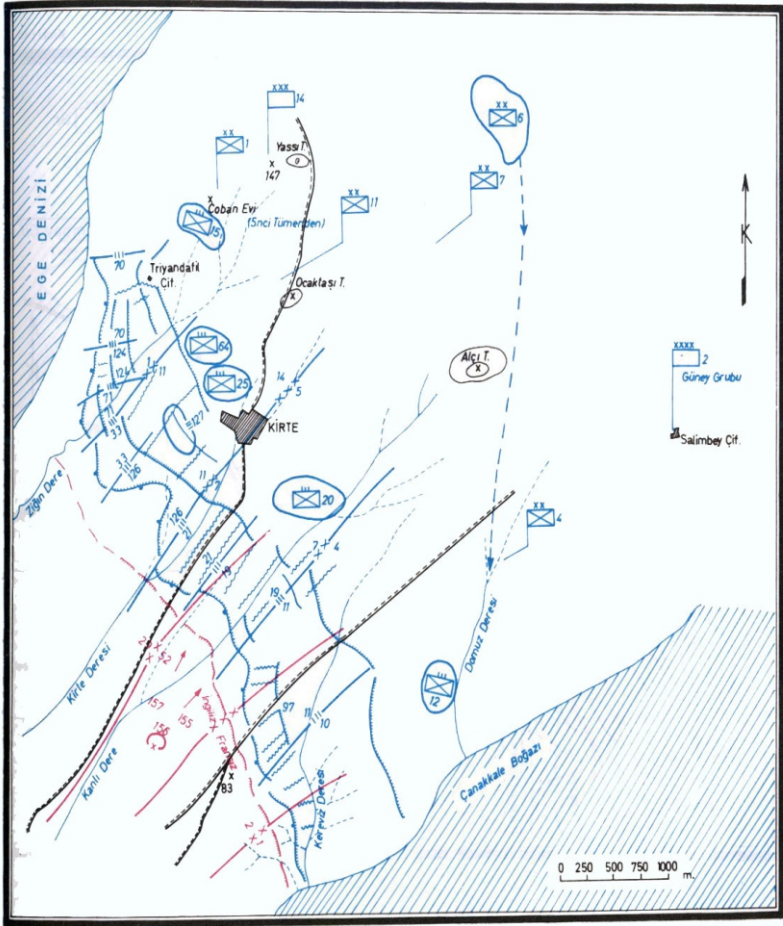

83 Rakımlı Tepe Muharebesi,
Taarruz ve Karşı Taarruzlar
(21-22 Haziran 1915)

Gökür,
As T. ve Str E. Bşk

Güney Grubunun Savunma Düzeni
(10 Temmuz 1915)

Krokî : 45

Güney Grubunun Savunma Düzeni
(10 Temmuz 1915)

Gnkr.
As.T.ve Str.E.Bşk.

Kaynakça

1- Çanakkale'de bahriyelilerimiz

Yrd.Doc.Dr. Ahmet Altıntaş Zeynep Altıntaş

1997 ÇOMÜ Atatürk ve Çanakkale Savaşları Araştırma Merkezi
Yayınları Yayın no:6

2- Birinci Dünya Savaşında Çanakkale Savaşı hakkında birkaç söz-(Konferans) Piyade Alay Kumandanı Yarbay Bursalı Mehmet Nihat 1936 İlhami Fevzi Matbaası/İstanbul.

3- Büyük harpte Çanakkale seferi (Konferans) Piyade Alay Kumandanı Yarbay Bursalı Mehmet Nihat. Askeri mecmua.. Eylül 1928. Numara:50

4- 1915-1916-1917-1918 yılları Osmanlı harp mecmuaları

5- Haritalar: Birinci Dünya harbinde Türk Harbi V. Cilt
Çanakkale Cephesi hareketi

1. , 2. , 3. , kitapların özetlenmiş tarihi (haziran 1914- 9 ocak 1916)

Genelkurmay basımevi Ankara 1997

6- Fotoğraflar: Salim Mutlu Arşivi

Harp Mecmuası

Ekrem Boz Arşivi

Üzeyir Turan Arşivi

7- Askeri Tarih Yazarı ve Harp Akademileri Tarih öğretmeni
Kur.Yb. Bursalı Mehmet Nihat Bey O. Nurettin Türsan Em.
Tuğgeneral Harp Akademileri Yayını. Harp Akedemileri
Basımevi-Yenilevent-İstanbul Ocak 1996